

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Από τη Δημιουργική στη Σεναριακή Γραφή:

Διδάσκοντας χαρακτήρες μέσα από ελληνικές τηλεοπτικές σειρές
με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας Λυκείου (2021)»

Φοιτήτρια: Μαμούχα Αικατερίνη

Επιβλέπουσα: Βακάλη Άννα

Θεσσαλονίκη, 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Από τη Δημιουργική στη Σεναριακή Γραφή:

**Διδάσκοντας χαρακτήρες μέσα από ελληνικές τηλεοπτικές σειρές
με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας Λυκείου (2021)»**

Φοιτήτρια: Μαμούχα Αικατερίνη

Επιβλέπουσα: Βακάλη Άννα

Εξεταστική Επιτροπή: Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος

Κωτσαλίδου Ευδοξία

Θεσσαλονίκη, 2022

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες	8
Περίληψη	9
Εισαγωγή	11
Α΄ ΜΕΡΟΣ.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Δημιουργική Γραφή	19
1.1 Ορισμός Δημιουργικής Γραφής.....	19
1.2 Διδασκαλία Δημιουργικής Γραφής.....	20
1.3 Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση	21
1.4 Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής.....	21
1.5 Άξονες και Οφέλη Δημιουργικής Γραφής	23
1.6 Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	25
1.7 Δημιουργική Γραφή και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών	26
1.8 Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Τεχνολογία και εκπαίδευση	34
2.1 Νέες τεχνολογίες και εκπαίδευση	34
2.2 Οπτικοακουστικός εγγραμματισμός.....	36
2.3 ΤΠΕ και Λογοτεχνία.....	37
Α. Στην εκπαιδευτική διαδικασία	37
Β. Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Τηλεόραση.....	40
3.1 Η τηλεόραση ως μέσο ψυχαγωγίας.....	40
3.2 Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	41
3.3 Τηλεόραση και παιδιά-έφηβοι/-ες.....	42
3.4 Τηλεόραση και εκπαίδευση	43
3.5 Τηλεόραση- Κινηματογράφος: τα μέσα και οι ιδιαιτερότητες τους	50
3.6 Τηλεοπτικά, κινηματογραφικά, θεατρικά και λογοτεχνικά έργα: ιδιαιτερότητες.....	52
3.7 Τηλεόραση και είδη μυθοπλασίας	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Σενάριο	56
4.1 Ορισμός Σεναρίου.....	56
4.2 Σενάριο: αποτελεί αυτόνομο είδος;	56
4.3 Σενάριο και διδασκαλία	57
4.4 Δομή Σεναρίου.....	59
4.5 «Κατά ποσόν» και «κατά ποιόν» μέρη, Αριστοτέλης.....	61

4.6 Μύθος ή ήθος ή αλλιώς, υπόθεση ή χαρακτήρες;	62
4.7 Φόρμα συγγραφής σεναρίου	63
B' ΜΕΡΟΣ	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : Χαρακτήρες	67
5.1 Χαρακτήρας και χαρακτηριστικά: Αποσαφήνιση όρων	67
5.2 Ηθογράφηση κατά τον Αριστοτέλη	67
5.3 Τηλεοπτικοί/ Κινηματογραφικοί χαρακτήρες	68
5.4 Στάδια σύνθεσης χαρακτήρα, Seger	68
5.5 Ερωτήσεις σκιαγράφησης χαρακτήρα, Stanislavski	69
5.6 Εσωτερική και εξωτερική ζωή, Field	69
5.7 Είδη χαρακτήρων	70
5.7.1 Πρωταγωνιστές	70
5.7.2 Αντήρωας	70
5.7.3 Δευτερεύοντες	72
5.7.3.1 Ανταγωνιστής	72
5.7.3.2 Σύντροφος	73
5.7.3.3 Ειδύλλιο	74
5.7.4 Α) Εξέλιξη-μεταβολή του ήρωα: Δυναμικοί ≠ Στατικοί	75
5.7.4 Β) Πληρότητα παρουσίασης ηρώων: Επίπεδοι ≠ Σφαιρικοί	78
5.7.5 Στερεοτυπικοί χαρακτήρες	79
5.7.6 Αντιθετικοί ή «κατ' αντίστιξη» χαρακτήρες	81
5.8 Αναγνώριση στοιχείων χαρακτήρα	83
5.8.1 Όνομα	84
5.8.2 Ηλικία	85
5.8.3 Ενδυμασία	86
5.8.4 Διατροφικές συνήθειες	88
5.8.5 Τρόπος ομιλίας	89
5.8.6 Συνήθειες	91
5.9 Εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα	94
5.10 Διάλογος	96
5.11 Υπο-κείμενο	97
5.11 Παιχνίδια ισχύος-Status	102
5.12 Είδη συγκρούσεων	102
5.13 Σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων	106

5.14 Χαρακτήρες και σκηνικός χώρος.....	107
5.15 Οντολογική υπόσταση χαρακτήρων	108
5.16 Ταύτιση κοινού με τους χαρακτήρες	111
Γ΄ ΜΕΡΟΣ	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : Αποθετήριο δραστηριοτήτων	113
6.1 Κριτήρια επιλογής σειρών	113
6.2 Επιλεγμένες ελληνικές τηλεοπτικές σειρές.....	116
6.2.1 Βίος ανθόσπαρτος (1998-1999), Mega.....	116
6.2.2 Περί ανέμων και υδάτων (2000-2003), Mega.....	117
6.2.3 Singles (2004-2008), Mega.....	117
6.2.4 Δεληγιάννιο Παρθεναγωγείο (2007-2008), Ant1	118
6.2.5 Το σόι σου (2014-2019), Alpha	119
6.2.6 Εθνική Ελλάδα (2015), Mega.....	120
6.2.7 Αστέρων Ραχούλας (2016-2017), Alpha	121
6.2.8 Άγριες Μέλισσες (2019-2022), Ant1	121
6.2.9 Έτερος εγώ- Χαμένες ψυχές (2019) και Έτερος εγώ- Κάθαρσις (2020), Star.....	122
6.2.10 Ζακέτα να πάρεις (2021-2022), EPT1	122
6.2.11 Συνοδευτικές τηλεοπτικές σειρές.....	123
6.2.11 α) Το καφέ της Χαράς (2003-2006, 2019-2021), Ant1.....	123
6.2.11 β) Στο παρά πέντε (2005-2007), Mega	124
6.2.11 γ) Υπέροχα πλάσματα (2007-2008), Alpha	124
6.3 Τρόπος επιλογής αποσπασμάτων.....	125
6.4 Σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Λογοτεχνίας Λυκείου (2021)	126
6.5 Η πρόκληση και πρόταση της εργασίας.....	136
6.6 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΝΑΡΙΑΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ.....	137
6.7 ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΝΑΡΙΑΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ	171
6.7.1 Ιστορία	172
6.7.2 Μουσική.....	192
6.7.3 Εικαστικές Τέχνες.....	194
6.7.4 Κινηματογράφος	197
6.7.5 Θέατρο	199
6.7.6 Μαθηματική φυσική	201
6.7.7 Μηχανική φυσική	202
6.7.8 Θρησκεία.....	203

6.7.9 Εκπαίδευση	214
6.7.10 Κοινωνικά θέματα ευαισθητοποίησης	228
6.7.10 Α) Ψυχική Υγεία	228
6.7.10 Β) Αποτυχία Εξωσωματικής Γονιμοποίησης /Υιοθεσία.....	230
6.7.10 Γ) Βιασμός/ Σεξουαλική παρενόχληση από το οικογενειακό περιβάλλον	235
6.7.10 Δ) Αυτοδικία/ Νόμοι και Δικαιοσύνη.....	246
6.7.10 Ε) Ενδοοικογενειακή βία	248
6.7.10 ΣΤ) Σχολικός εκφοβισμός-κακοποίηση	251
6.7.10 Ζ) Ανισότητα φύλων	259
6.7.10 Η) Άνοδος Φασισμού- Συμμετοχή σε εγκληματικές οργανώσεις.....	262
6.8 Δραστηριότητες: Αναζητώντας κοινά στοιχεία στο ύφος των δημιουργών	267
6.9 Δραστηριότητες: «Εμείς και οι δημιουργοί/ συντελεστές, Γνωρίζοντας επαγγέλματα»	271
6.10 Δραστηριότητες: «Εμείς οι δημιουργοί»	274
Συμπεράσματα	277
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	280
Δικτυογραφία.....	285

Στο Κατερινάκι,
που συνεχίζει να ονειρεύεται

και σε εκείνους/-ες
που ελπίζουν, εμπνέουν και εμπνέονται

Ευχαριστίες

Περίεργο που είναι το «ΤΕΛΟΣ» και ας πάντα συνοδεύεται από μία «ΑΡΧΗ».

Έχει μια γλυκόπικρη γεύση όπως συνάμα τρυφερός και σκληρός είναι και ο Απρίλιος, όπου και ολοκληρώθηκε η διπλωματική εργασία. Ένα ταξίδι ολοκληρώθηκε με ο αγώνας προς αυτογνωσία και αυτοπραγμάτωση, για μάθηση και για έμπνευση συνεχίζεται.

Σε αυτό το ταξίδι δεν πορεύτηκα μόνη, αλλά είχα συνοδοιπόρους ζωής, νέους και παλιούς, που επιθυμώ να τους ευχαριστήσω.

Την επόπτρια της εργασίας και καθηγήτρια στο μεταπτυχιακό, κυρία Βακάλη Άννα, για την καθοδήγηση και την παρακίνηση καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας, αλλά και του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τον εξεταστή της τριμελούς επιτροπής, κύριο Κωτόπουλο Τριαντάφυλλο, για την πρόκληση και το «κάν' το να είναι πρόταση» στο άκουσμα της σκέψης μου και την κυρία Κωτσαλίδου Ευδοξία.

Την Ξένια Σαλωνίδα, για τη συνοδοιπορία στη ζωή και εκείνο το «Άρα; Ξεκινάμε;» γεμάτο ενθουσιασμό με την ανακοίνωση υποβολής του θέματος της διπλωματικής.

Τη Γεωργία Κεσάνογλου, για τη συνοδοιπορία και τη «φωνή της λογικής» σε κάθε μου ανησυχία.

Τη συμφοιτήτρια και φίλη Αλίκη. Η επίσημα με την επαγγελματική ιδιότητα της φιλόλογου, Αλίκη Τσεπραηλίδου, για την ενθάρρυνση και υποστήριξη κάθε στιγμή και εκείνο το «Κατερινάκι τελείωσε να αξιοποιήσουμε τις δραστηριότητες σου!».

Τους/τις παιδαγωγούς μου όλα αυτά τα χρόνια.

Τους φίλους και τις φίλες, που συμπορευόμαστε άλλοτε σιωπηλά και άλλοτε ηχηρά.

Μα και εκείνους και εκείνες που -στην πορεία- πήραμε διαφορετικούς δρόμους.

Τους συμφοιτητές και τις συμφοιτήτριες του μεταπτυχιακού, που αδιόρατα νήματα μας ένωσαν και γίναμε «συνοδοιπόροι» ξέρουν εκείνοι και εκείνες.

Εκείνες, που η απώλειά τους με σημάδεψε.

Τους γονείς μου, Περικλή και Γεωργία, για την αγάπη, για όσα μου προσφέρουν και τις απίθανες αντιδράσεις τους σε κάθε καλλιτεχνική μου αναζήτηση και δημιουργία.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική στοχεύει στην ανάδειξη των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών ως διδακτικό εργαλείο στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Παράλληλα προτείνει την ένταξή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία συνδυαστικά με τη Σεναριακή Γραφή τονίζοντας τα οφέλη και τον ενισχυτικό τους ρόλο στην κατανόηση της θεωρίας της Λογοτεχνίας. Μέσα από ένα ευρύ φάσμα διαθεματικών και διακαλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, προσαρμοσμένων στο νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Λογοτεχνίας του Λυκείου (2021), η εργασία παρέχει στον/στην εκπαιδευτικό ένα διαφοροποιημένο εκπαιδευτικό εργαλείο προς άμεση αξιοποίησή του. Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν ερωτήσεις κατανόησης και τεχνικής, ερωτήσεις επικοινωνιακού χαρακτήρα και ηθικό-φιλοσοφικού στοχασμού. Οι μαθητές/-τριες κατανοούν έννοιες δυσνόητες, έρχονται αντιμέτωποι/-ες με κοινωνικές παθογένειες και ευαίσθητα θέματα, αντιλαμβάνονται τις αλληλεπιδράσεις των ανθρώπινων σχέσεων και προχωρούν σε συνδέσεις με τη ζωή καθιστώντας τους ενεργούς και ευαισθητοποιημένους πολίτες. Η Δημιουργική Γραφή με τον παιγνιώδη και γνωστικό της χαρακτήρα είναι συμμετοχος στο έργο. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αξία της ψυχαγωγίας που με τη θέαση των τηλεοπτικών αποσπασμάτων λειτουργούν απελευθερωτικά αποσυμπιέζοντας συναισθηματικά τα παιδιά. Ακόμη, η αποκωδικοποίηση των οπτικοακουστικών μηνυμάτων και η δημιουργία πρωτότυπου υλικού συντελεί και στην προσωπική τους ανάπτυξη. Η ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, το θάρρος της έκφρασης, ο εποικοδομητικός διάλογος και ανταλλαγή απόψεων σε κλίμα σεβασμού ενισχύονται στις γόνιμες συνθήκες που δημιουργούν οι δραστηριότητες. Παρόμοια, η κριτική σκέψη και η δόμηση του προσωπικού αξιακού τους κώδικα ευδοκιμούν σε περιβάλλοντα όπου τα παιδιά λαμβάνουν ερεθίσματα που εμπλέκουν τις αισθήσεις και εμπίπτουν στα ενδιαφέροντά τους. Η πρόταση της διπλωματικής δεν είναι η αντικατάσταση της Λογοτεχνίας από τις τηλεοπτικές σειρές, αλλά η κατάθεση ενός χρήσιμου εργαλείου με παιδαγωγική διάσταση που συμβάλει στην κατανόηση της Λογοτεχνίας και την προώθηση της Φιλαναγνωσίας. Τα είδη των χαρακτήρων και τα γνωρίσματά τους, οι αλληλεπιδράσεις και οι συγκρούσεις και οι θέσεις ισχύος, ο σκηνικός χώρος και τα θέματα που τίγονται διευκολύνουν τις συσχετίσεις όχι μόνο με τη Λογοτεχνία αλλά και τη ζωή. Άλλωστε, η δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων είναι αλληλένδετη τόσο με τη μετατροπή κριτικών αναγνωστών/-στριών από απλούς/-ες αναγνώστες/-στριες όσο και με τη μετατροπή των θεατών σε θεατές κριτικούς.

Λέξεις κλειδιά: Δημιουργική γραφή, Σενάριο, Χαρακτήρες, ελληνικές τηλεοπτικές σειρές, Λογοτεχνία Λυκείου, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Abstract

The present dissertation aims at the promotion of Greek television series as a teaching tool in Secondary Education. At the same time it proposes their integration in the educational process in combination with Script Writing, emphasizing their benefits and supporting role in the understanding of the theory of Literature. Through a wide range of interdisciplinary and inter-artistic activities, adapted to the new Lyceum Literature Curriculum (2021), the paper provides teachers with a differentiated educational tool which they may immediately utilize. Students grasp difficult concepts, are confronted with forms of social pathogeny and sensitive issues, understand interaction between human relationships and make connections with life, thus becoming active and socially aware citizens. Creative Writing, thanks to its playful and cognitive character is a participant in the project. Particular importance is placed on the value of entertainment, whose function in regards to children, via their watching TV series excerpts, is liberating and emotionally decompressing. In addition, decoding of audiovisual messages and creation of original material contribute to children's personal development. Self-confidence growth, the courage of one's convictions, constructive dialogue and exchange of views in a spirit of respect are enhanced within the fertile conditions created by the activities. Similarly, critical thinking and the structuring of one's personal moral code thrive in environments where children are stimulated through the senses and their own interests. The dissertation's purpose is not to replace Literature with TV series, but to introduce a useful tool with a pedagogical dimension, which contributes to the understanding of Literature and fosters love of reading. The types of characters and their features, interaction and conflicts as well as positions of power, the setting and the issues raised facilitate correlations not only with Literature but also with life. After all, the creation of critically minded people interconnects both with the transformation of ordinary readers into critical readers and that of mere spectators into spectator critics.

Keywords: Creative Writing, Screenplay, Characters, Greek TV series, Lyceum Literature, Secondary Education.

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, ολοένα και συχνότερα, παρατηρούνται αλλαγές τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία της τυπικής μάθησης όσο και στο περιεχόμενο της διδασκαλίας τους. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται προσπάθεια η μάθηση να απεγκλωβιστεί από τα στεγανά όρια της παραδοσιακής διδασκαλίας και από τη δασκαλοκεντρική προσέγγιση να οδηγηθεί στη μαθητοκεντρική. Βάσει αυτού, ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού χάνει το χαρακτηριστικό της αυθεντίας και αποκτά ρόλο συντονιστή/-τριας, εμπνευστή/-τριας και συνερευνητή/-τριας. Παράλληλα, ο ρόλος του/της αποκτά ενεργό χαρακτήρα καθώς είναι εκείνος/-η που δημιουργεί ένα υποστηρικτικό πλαίσιο μάθησης με στόχο την προαγωγή αυτονομίας και αλληλεπίδρασης των μαθητών/-τριών. Εξίσου σημαντική και ιδιαίτερη είναι η σημασία που δίνεται στη σύνδεση διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων μέσα από πληθώρα διαθεματικών, διεπιστημονικών και διακαλλιτεχνικών δραστηριοτήτων.

Εκτός από τα παραπάνω όμως, μία νέα πρόκληση για την εκπαίδευση ήρθε σταδιακά να φέρει αέρα αλλαγής όχι μόνο στον τρόπο διεξαγωγής των μαθημάτων, αλλά και των αντικειμένων. Ο λόγος για τις Νέες Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)¹ που σε συνδυασμό με τα ψηφιακά μέσα και προγράμματα δείχνουν μια νέα κατεύθυνση, ένα ακόμη αχαρτογράφητο πεδίο. Ειδικά τα τελευταία χρόνια με την πανδημία, η αυξανόμενη χρήση της τεχνολογίας από τα παιδιά και τους εφήβους/-ες, τόσο για λόγους ψυχαγωγίας όσο και για λόγους εκπαιδευτικούς, έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη ενσωμάτωσης τους καθώς και του επαναπροσδιορισμού του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών (ΑΠΣ)².

Η πληθώρα των ερεθισμάτων και η διαρκής έκθεση των παιδιών σε εκείνα φανερώνει το δρόμο προς μια νέα προσέγγιση του οπτικού εγγραμματισμού καθώς και της ανάγκης εκσυγχρονισμού των τρόπων διδασκαλίας. Με βάση όσα προαναφέρθηκαν, και έχοντας ως δεδομένο το γεγονός ότι οι μαθητές/-τριες αφιερώνουν αρκετές ώρες στην τηλεόραση, τις πλατφόρμες ταινιών και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προκύπτει η σκέψη για αξιοποίηση των ΤΠΕ καθώς και των ενδιαφερόντων τους. Παράλληλα με τη χρήση και την αξιοποίησή τους κρίνεται αναγκαία η αναθεώρηση του ΑΠΣ και ως προς το περιεχόμενο, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Οι Βρύζας και Τσιτουρίδου (2014) στο «Νέοι και τεχνολογίες της επικοινωνίας» αναφέρουν

¹ Στο εξής, και για λόγους συντομίας ΤΠΕ.

² Στο εξής, και για λόγους συντομίας ΑΠΣ.

Οι επικοινωνιακές πρακτικές καταλαμβάνουν ένα μεγάλο μέρος της καθημερινής ζωής των νέων. Τα online δίκτυα δίνουν την ευκαιρία στους νέους να αντλούν πληροφορίες πέρα από εκείνες που τους προσφέρουν το εκπαιδευτικό περιβάλλον και η τοπική κοινότητα, να επικοινωνούν με συνομηλίκους τους με τους οποίους μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα, να παίζουν παιχνίδια, να επεξεργάζονται και να αναρτούν βίντεο ή άλλες καλλιτεχνικές δημιουργίες. Τα νέα Μέσα έχουν αλλάξει τον τρόπο κοινωνικοποίησης και μάθησης των νέων (σ.15).

Συμπέρασμα της συγκεκριμένης συλλογιστικής είναι ότι οι νέες τεχνολογίες αποκτούν ολοένα και πιο ενεργή θέση στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ οι εκπαιδευτικοί με τη σειρά τους καλούνται μέσα από επιμορφώσεις και σεμινάρια να είναι ενήμεροι και να γνωρίζουν τον χειρισμό και τις ιδιαιτερότητες του ψηφιακού περιβάλλοντος. Παράλληλα, οι νέοι/-ες εμπλέκονται δυναμικά στη διαδικασία αποκωδικοποιώντας πολυμεσικά μηνύματα και καλλιεργώντας την κριτική τους σκέψη μιας και μαθήματα που πραγματοποιούνταν με αρκετά παρωχημένο τρόπο τώρα αποκτούν διευρυμένο χαρακτήρα. Διευκρινίζοντας, είναι σημαντική η εξέλιξη των μεθόδων διδασκαλίας σύμφωνα με τις σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές ανάγκες δίχως όμως να απορρίπτεται στην ολότητά του το παραδοσιακό μοντέλο μάθησης.

Ταυτόχρονα, η Δημιουργική Γραφή (ΔΓ)³ βρίσκεται, και επίσημα πια, στα ΑΠΣ της Λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Τεχνικές και πρακτικές της προσφέρονται για αξιοποίηση και σε άλλα γνωστικά μαθήματα που με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη κατανόηση της εκάστοτε θεωρίας. Εστιάζοντας στη Λογοτεχνία και τη ΔΓ, υπό το πρίσμα του παιγνιώδους χαρακτήρα της τελευταίας, κεντρίζει το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών και τους/τις βοηθά στην ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης μέσα από τα προσωπικά κείμενα που παράγουν και στη συνέχεια, αναστοχάζονται και επαναδημιουργούν. Ακόμη, καλλιεργούν γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες. Σημαντικό γνώρισμα της ΔΓ είναι ότι προσφέρει την ευκαιρία στους/στις μαθητές/-τριες για γραπτό πειραματισμό δίχως το φόβο του λάθους. Η κριτική και δημιουργική ανάγνωση τούς ωθεί στην ερμηνεία και την οικοδόμηση του κόσμου με δικά τους εργαλεία.

Ερωτήματα όπως «Γίνεται να αξιοποιηθούν οι ελληνικές τηλεοπτικές σειρές στο σχολείο;», «Πώς επιτυγχάνεται η σύνδεση τηλεοπτικών σειρών και μαθημάτων;» ή «Γιατί τηλεοπτικές σειρές και όχι κινηματογραφικές ταινίες;» καθώς και το «Τι δουλειά έχει η

³ Στο εξής, και για λόγους συντομίας ΔΓ.

διδασκαλία του σεναρίου στο σχολείο;» απαντώνται στην πορεία της διπλωματικής εργασίας. Ωστόσο, και αρκετά περιληπτικά, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν πως είναι αναγκαία η αξιοποίηση διαφορετικών εργαλείων για να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών τους καθώς και για να εμπλέξουν διαθεματικά τα γνωστικά αντικείμενα με σκοπό τη δημιουργία κατάλληλων μαθησιακών ευκαιριών. Ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί θα το επιτύχουν βρίσκεται αποκλειστικά στη δική τους θέληση και ευχέρεια για τη διαμόρφωση του μαθήματος.

Η σύνδεση των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών με το μάθημα της Λογοτεχνίας Λυκείου και με το ΑΠΣ (2021) είναι εφικτή και αποδεικνύεται τεκμηριωμένα στη συνέχεια της εργασίας. Ιδιαίτερα σημαντικό κρίνεται να τονιστεί ότι στόχος και πρόκληση της εργασίας είναι και η ανάδειξη ότι στην εκπαιδευτική διαδικασία υπάρχει χώρος για διαφοροποιημένα μοντέλα μάθησης και τρόπους προσέγγισης.

Συνεχίζοντας, η επιλογή της τηλεόρασης ως μέσο έγινε διότι αποτελεί το πιο άμεσα προσβάσιμο και δωρεάν μέσο για την οπτικοποίηση μιας αφηγηματικής ιστορίας. Τα διαφορετικού είδους μυθοπλαστικά της έργα προσφέρονται για διδακτική χρήση. Άλλωστε η τηλεόραση αξιοποιείται και για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ξένης. Ο τρόπος ενσωμάτωσής της στο πλαίσιο των μαθημάτων ποικίλει ανάλογα με τον στόχο και τον τρόπο αξιοποίησης από τον/την εκπαιδευτικό. Αρκετά παραδείγματα δραστηριοτήτων παρουσιάζονται στο Γ' μέρος. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει ότι οι τηλεοπτικές σειρές και το σενάριο αξίζουν μια αναγνωρισμένη θέση στην τυπική εκπαίδευση. Ο κινηματογράφος ήδη το έχει επιτύχει με την εδραίωση της χρήσης και της αξιοποίησης των ταινιών. Είναι καιρός να αξιοποιηθούν και νέα εργαλεία τα οποία θα αντιμετωπιστούν, όχι με καχυποψία ή υπεροψία, αλλά με κριτική διάθεση και εμπνευσμένο τρόπο καθώς υπάρχουν αρκετά αξιόλογες δουλειές για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

Το χρονικό πλαίσιο ανάπτυξης των ιστοριών αποτέλεσε επιπλέον κριτήριο για την επιλογή σειρών έναντι ταινιών καθώς οι τελευταίες αναπτύσσονται περίπου σε ενενήντα με εκατόν είκοσι λεπτά ενώ οι σειρές διαρκούν κατά μέσο όρο σαράντα πέντε λεπτά. Στον τηλεοπτικό κόσμο δομείται ένα ολόκληρο σύμπαν από χαρακτήρες και υπο-πλοκές και η αφήγηση ξεδιπλώνεται σε μεγάλο αριθμό επεισοδίων. Υπάρχει διαρκής εξέλιξη στις ιστορίες

με αποτέλεσμα οι ευκαιρίες εξέλιξης των χαρακτήρων να είναι πολύ περισσότερες για μελέτη και εμβάθυνση συγκριτικά με εκείνες των ταινιών⁴.

Αξίζει να τονιστεί το στοιχείο που καθιστά πιο οικείες τις τηλεοπτικές σειρές ως προς τη διδακτική τους αξιοποίηση και αυτό δεν είναι άλλο πέρα από το ότι σχετίζεται άμεσα με την επαφή των παιδιών με τα τηλεοπτικά έργα. Μπορεί η πλειονότητα των παιδιών να προτιμούν την παρακολούθηση βίντεο, ταινιών και σειρών στο YouTube ή σε συνδρομητικές πλατφόρμες όμως η τηλεόραση εμπεριέχει πληθώρα χαρακτηριστικών που τους είναι οικεία και αρεστά. Παραδείγματος χάρη, μέσω των επαναλήψεων υπάρχει διαρκής επαφή με τις σειρές και βίντεο-αποσπάσματα, όπως και φωτογραφίες με σκηνές από τις σειρές και ατάκες, χρησιμοποιούνται σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με τα οποία ασχολούνται. Ακόμη και στην περίπτωση που δεν είναι εφικτή η σύνδεση με το διαδίκτυο στο σχολικό περιβάλλον ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στους ήρωες, τις αλληλεπιδράσεις τους, το πλαίσιο δράσης τους και ούτω καθεξής. Δεν ακυρώνεται το όλο εγχείρημα, αλλά αντιθέτως λειτουργεί βοηθητικά συντελώντας στο να αντιληφθούν τα παιδιά καλύτερα τις θεωρίες με σκοπό να τις αναγνωρίζουν στα λογοτεχνικά κείμενα. Με λίγα λόγια, ο/η εκπαιδευτικός έχει στη φαρέτρα του ένα χρήσιμο και σημαντικό εργαλείο προς διδακτική αξιοποίηση αρκεί να είναι πρόθυμος/-η να δουλέψει με τον συγκεκριμένο τρόπο. Μάλιστα, σύμφωνα με τα παραδείγματα, που εμβόλιμα παρατίθενται στη θεωρία, για την καλύτερη κατανόηση και σύμφωνα με τις δοσμένες δραστηριότητες του Γ' μέρους, κάθε/ καθεμία εκπαιδευτικός είναι σε θέση να αξιοποιήσει άμεσα το υλικό για όποια σειρά ή αντικείμενο επιθυμεί. Πρόκειται,

⁴ Ακολουθεί σχετική συζήτηση των σεναριογράφων από τις «Άγριες Μέλισσες» με τον σκηνοθέτη της σειράς, Λευτέρη Χαρίτο, στα πλαίσια Podcast της σειράς.

«Τι ρόλο παίζει το γεγονός ότι είναι καθημερινή σειρά, λέτε, δηλαδή το να ήταν μια καλή εβδομαδιαία σειρά τι διαφορά θα είχε [...]; Ρωτάει ο σκηνοθέτης και η Μελίνα Τσαμπάνη απαντάει «Με το καθημερινό καταφέραμε να γνωρίσουμε αυτή την κοινότητα. Σε μια εβδομαδιαία σειρά θα ήμασταν πάρα πολύ επικεντρωμένοι στις δύο οικογένειες». Ο Πέτρος Καλκόβαλης συμπληρώνει

Υπάρχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το δικό μας πλεονέκτημα, που το συνειδητοποιήσαμε στην πορεία και το εκμεταλλευτήκαμε με έναν τρόπο, είναι η εμβάθυνση στους χαρακτήρες. Ότι γράφεις για έναν άνθρωπο τον οποίο θα τον ζήσεις τόσο από κοντά και για μεγάλο χρονικό διάστημα και σου δίνει μια πολυτέλεια αυτό το πράγμα να γράφεις, σε απελευθερώνει δημιουργικά. [...] Ο David Fincher όταν έκανε το "House of cards", που ήταν ένας σκηνοθέτης που έκανε μόνο ταινίες μέχρι εκείνη τη στιγμή, το ίδιο είχε πει και αυτός. Ότι «για εμένα είναι τεράστια ευκολία το ότι έχω τόσο χρόνο, τόσο διάρκεια να πω μια ιστορία και να μπω μέσα στους χαρακτήρες, που σε μια ταινία δεν μπορείς να το κάνεις.

«Άγριες Μέλισσες» από τον σκηνοθέτη της σειράς, Λευτέρη Χαρίτο, Podcast, Soundis, Επεισόδιο 1^ο «Πίσω από το σενάριο», Απόσπασμα: 07:34-08:27, Ανακτήθηκε από: <https://soundis.gr/podcasts/agries-melisses/>

δηλαδή, για ένα ολοκληρωμένο εργαλείο προς εκπαιδευτική χρήση με πρόσθετο υλικό δραστηριοτήτων βάσει του νέου ΑΠΣ της Λογοτεχνίας Λυκείου(ΑΠΣΛΛ)⁵.

Η πρόταση διδασκαλίας του σεναρίου αποτελεί μια καινοτομία για την εκπαιδευτική κοινότητα. Παρουσιάζει μια νέα ευκαιρία για να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με ένα εκ διαμέτρου διαφορετικό είδος γραφής, αυτό του σεναρίου, και να εμπλακούν δημιουργικά και κριτικά σε αυτό. Η σκέψη και προοπτική της γνωριμίας και της ενασχόλησης με το πρωτότυπο κείμενο που βρίσκεται στη βάση όλων όσων παρακολουθούν στην τηλεόραση και τον κινηματογράφο ασκεί μεγάλη γοητεία και εγείρει την περιέργεια κεντρίζοντας το ενδιαφέρον τους. Και όπως είναι γνωστό, όπου υπάρχει περιέργεια υπάρχει και περισσότερη διάθεση για γνώση. Μέσω της ενασχόλησης με τη σεναριογραφία οι μαθητές/-τριες πέρα από την ιδιαιτερότητα του είδους αντιλαμβάνονται καλύτερα τη δομή και τον τρόπο με τον οποίο δομείται και δημιουργείται ένα έργο. Τα παιδιά παρατηρούν, αντιλαμβάνονται, στοχάζονται γύρω από τις επιλογές των δημιουργών, αποκωδικοποιούν οπτικοακουστικά μηνύματα και από απλοί θεατές γίνονται κριτικοί και έπειτα, παραγωγοί. Το κομμάτι της προσωπικής δημιουργίας και παραγωγής δικού τους πρωτότυπου έργου -σαφώς- και βρίσκεται μέσα στους στόχους.

Συνοψίζοντας, η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο οι ελληνικές τηλεοπτικές σειρές μπορούν να αξιοποιηθούν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μέσω της Δημιουργικής και Σεναριακής Γραφής. Αποτελούν τα εργαλεία για τη δημιουργία και χρήση ενός πρόσθετου υποστηρικτικού υλικού προς την ενίσχυση της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας. Η Σεναριακή Γραφή μέσω της εργασίας αποκτά διάσταση και «διεκδικεί» ενεργό ρόλο -για πρώτη φορά- σε περιβάλλοντα τυπικής μάθησης. Στα επιλεγμένα σίριαλ, ερευνώνται τα είδη των χαρακτήρων και οι τρόποι προσδιορισμού τους και αναλύονται στοιχεία που αφορούν τη σκιαγράφησή τους σε σχέση με τον χώρο και τον χρόνο. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και τις δυναμικές που αναπτύσσουν, ενώ γίνονται και αναφορές στην ταύτιση του κοινού με τους ήρωες και πώς εκείνη επιτυγχάνεται. Στη συνέχεια, υπάρχουν δραστηριότητες στις οποίες οι μαθητές/-τριες σχολιάζουν κριτικά, αναγνωρίζουν στοιχεία που βασίζονται στη διδαχθείσα θεωρία, στοχάζονται, προβληματίζονται, ψυχαγωγούνται και τέλος, παράγουν τα δικά τους έργα. Συνδυαστικά περιλαμβάνονται δραστηριότητες Δημιουργικής και Σεναριακής Γραφής.

⁵ Στο εξής, ΑΠΣΛΛ.

Δομή εργασίας

Η εργασία αποτελείται από τρία μέρη όπου τα δύο πρώτα καλύπτουν το θεωρητικό πλαίσιο. Στο Α΄ μέρος υπάρχουν κεφάλαια που αφορούν τη ΔΓ, την τεχνολογία και την εκπαίδευση, την τηλεόραση και το σενάριο. Το Β΄ μέρος ασχολείται αποκλειστικά με θεωρίες χαρακτήρων. Αναλυτικότερα, μελετώνται τα είδη των χαρακτήρων και τα στοιχεία που τους προσδιορίζουν, τα κίνητρα που τους κινητοποιούν, οι σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους καθώς και τα είδη των συγκρούσεων που υφίστανται. Ακόμη, ανιχνεύονται οι τρόποι με τους οποίους το κοινό ταυτίζεται με τους χαρακτήρες. Επιπλέον, υπάρχουν παραδείγματα και σύντομες αναλύσεις από χαρακτήρες σειρών, για την καλύτερη κατανόηση και σύνδεση με τη θεωρία. Με μορφή υποσημείωσης παρατίθενται και τα σχετικά επεισόδια με τα λεπτά των αποσπασμάτων για την εκπαιδευτική χρήση. Το Γ΄ μέρος αποτελεί το δημιουργικό-εργαστηριακό κομμάτι και λειτουργεί ως αποθετήριο περιέχοντας αρκετές και διαφοροποιημένες ασκήσεις και δραστηριότητες. Εκεί υπάρχουν αποσπάσματα από ελληνικές τηλεοπτικές σειρές και δοσμένες ασκήσεις που προϋποθέτουν την κατανόηση του θεωρητικού πλαισίου. Συνδυαστικά, στην ενότητα των διαθεματικών δραστηριοτήτων αξιοποιούνται έργα εικαστικών τεχνών, μουσικά τραγούδια, κινηματογραφικά αποσπάσματα και υπάρχει σύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα καθώς και μια ενότητα που φέρνει στο προσκήνιο ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα. Βάσει αυτών, οι μαθητές/-τριες αναγνωρίζουν στοιχεία των θεωριών και απαντούν στις ερωτήσεις. Όπου κρίνεται αναγκαίο, δίνονται ενδεικτικές απαντήσεις με τη μορφή υποσημείωσης διευκολύνοντας τους/τις εκπαιδευτικούς.

Σε ό,τι αφορά τη δόμηση των δραστηριοτήτων υπάρχει η περιγραφή της σκηνής για καλύτερη κατανόηση του πλαισίου και σε κάποιες αποδίδονται οι διάλογοι με τη μορφή σεναρίου. Στην πλειοψηφία τους οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν ερωτήσεις κατανόησης, τεχνικές ερωτήσεις που στοχεύουν και στη δημιουργία κριτικών θεατών, ερωτήσεις επικοινωνιακού χαρακτήρα, που ευνοούν τον διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών, ερωτήσεις ηθικού-φιλοσοφικού στοχασμού καθώς και ασκήσεις Δημιουργικής και Σεναριακής Γραφής. Άρα, γίνεται αντιληπτό ότι το υλικό είναι διαμορφωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε ο/η εκπαιδευτικός να οργανώσει τον σχεδιασμό της διδασκαλίας αξιοποιώντας τις δραστηριότητες αυτούσιες ή κάνοντας τις απαραίτητες τροποποιήσεις ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ανάγκες των παιδιών της τάξης. Να σημειωθεί για μία ακόμη φορά ότι το υλικό είναι προσαρμοσμένο και ανταποκρίνεται στο ΑΠΣΛΛ που κυκλοφόρησαν με το σχετικό ΦΕΚ τον Νοέμβριο του 2021.

Σκοποθεσία

Επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να κατανοήσουν λογοτεχνικούς όρους που αφορούν τους χαρακτήρες και τις σχέσεις τους, όπως «ήρωας/ αντλήρωας, σφαιρικοί/ μη σφαιρικοί, status, υπο-κείμενο» κ.ά.
- να εμβαθύνουν στις θεωρίες των χαρακτήρων έχοντας εντοπίσει στοιχεία τους στις τηλεοπτικές σειρές.
- να ασκηθούν στη διάκριση των ειδών χαρακτήρων και συγκρούσεων.
- να εμπλακούν σε δραστηριότητες ΔΓ, στις οποίες θα εκφράζονται, θα στοχάζονται και θα προβληματίζονται.
- να εξοικειωθούν με την αποκωδικοποίηση οπτικοακουστικών ερεθισμάτων.
- να αποκτήσουν ενεργή και κριτική στάση κατά τη διάρκεια θέασης ενός οπτικοακουστικού έργου⁶.
- να γνωρίσουν τη δομή και τη φόρμα του σεναρίου.
- να στοχαστούν για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που προκύπτουν από τη δράση των χαρακτήρων και να αναπτύξουν το προσωπικό τους αξιακό κώδικα.
- να αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας.

Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να κατανοήσουν τη θεωρία, έτσι ώστε να μπορούν να αναγνωρίσουν τα στοιχεία που προσδιορίζουν τους χαρακτήρες και τα είδη τους, αλλά και να αναφερθούν στα είδη των συγκρούσεων και τις σχέσεις που αναπτύσσουν.
- να αντιληφθούν τις συνδέσεις που υπάρχουν μεταξύ των χαρακτήρων ενός λογοτεχνικού και τηλεοπτικού έργου.
- να συνειδητοποιήσουν ότι ο τρόπος δόμησης των χαρακτήρων καθώς και των διαπροσωπικών τους σχέσεων είναι, στη βάση τους, κοινός σε όλα τα είδη.
- να αναγνωρίσουν τα γνωρίσματα των χαρακτήρων μέσα από πληροφορίες που αντλούνται από τον σκηνικό χώρο και χρόνο.
- να διακρίνουν τον διαφορετικό γλωσσικό τρόπο έκφρασης και ύφους των χαρακτήρων.
- να υποδύονται ρόλους έχοντας κατανοήσει με ενσυναίσθηση τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων μέσω των θεατρικών τεχνικών.

⁶ Τηλεοπτικά/ κινηματογραφικά έργα.

- να κρίνουν τις ενέργειες των χαρακτήρων και να στοχάζονται για τον ρόλο τους στην εξέλιξη του έργου.
- να πειραματιστούν και να ασκηθούν στη συγγραφή πρωτότυπων σεναρίων, έχοντας κατανοήσει την ιδιαιτερότητα της φόρμας του.
- να πληροφορηθούν για επαγγελματίες (ενδυματολόγος, μοντέρ, σκηνογράφος κ.ά) που εργάζονται στην παραγωγή μιας σειράς/ταινίας και τις περισσότερες φορές δεν δίνεται έμφαση σε εκείνους και να μάθουν για τη δουλειά και το ρόλο τους.
- να διερωτώνται και να προβληματίζονται για τις προθέσεις και τις τεχνικές επιλογές των δημιουργών.
- να έρθουν σε επαφή με τους ίδιους τους δημιουργούς στα πλαίσια συναντήσεων.
- να ενημερωθούν για διάφορα θέματα και να ευαισθητοποιηθούν.
- να μετατραπούν σε ενεργούς και θεατές κριτικούς, αναγνωρίζοντας και αποκωδικοποιώντας μηνύματα από τα οπτικοακουστικά έργα.

Μέσω της ΔΓ οι μαθητές/- τρεις καλούνται:

- να παράγουν δικά τους πρωτότυπα κείμενα, που θα ανταποκρίνονται στη θεωρία.
- να εξοικειωθούν στη δημιουργία χαρακτήρων με τη συγγραφή δικών τους αφηγηματικών κειμένων.
- να έρθουν σε επαφή με τη σεναριογραφία και να συγγράψουν πρωτότυπα σενάρια.
- να δημιουργήσουν τον σκηνικό χώρο που περιβάλλει τους χαρακτήρες, λαμβάνοντας υπόψη τους τα ιδιαίτερα γνωρίσματα και στοιχεία τους.
- να ασκηθούν στην καταγραφή βιωματικών τους εμπειριών.
- να προβληματιστούν με ηθικά-φιλοσοφικά ζητήματα που τίθενται στις σειρές καταγράφοντάς τα σε σεναριακές σκηνές ή αφηγηματικά κείμενα.
- να καλλιεργήσουν συναισθήματα αποτυπώνοντας τις σκέψεις τους με βάση τους χαρακτήρες των σειρών που παρακολούθησαν.
- να αναπτύξουν γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Δημιουργική Γραφή

1.1 Ορισμός Δημιουργικής Γραφής

Ο όρος «Δημιουργική Γραφή» αποτελεί απόδοση του αγγλοσαξονικού όρου «creative writing» και του γαλλικού «écriture créative». Επιχειρώντας τη νοηματοδότηση της έννοιας, αν και αφορά την παραγωγή γραπτού λόγου, σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο πρόσληψης των λογοτεχνικών κειμένων.

Βάσει τη βιβλιογραφία, σε ό,τι σχετίζεται με την ακαδημαϊκή της ταυτότητα, παρατηρούνται δύο αλληλοσυμπληρούμενα στοιχεία στη διδασκαλία της ΔΓ που αφορούν πρώτον, την πράξη του να γράψεις και δεύτερον, την πράξη του να αποκτήσεις κριτική σκέψη για την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της. Όπως αναφέρει και ο Κωτόπουλος (2011) μέσω της ΔΓ υιοθετείται μία κριτική προσέγγιση, έτσι ώστε το αποτέλεσμα του εκάστοτε παραγόμενου κειμένου επανεξετάζεται και διασκευάζεται σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Μέσω της κριτικής σκέψης και του στοχασμού προκύπτει το τελικό αποτέλεσμα, έπειτα από παρεμβάσεις, γεγονός που τη διαφοροποιεί από τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα. Ενδιαφέρον είναι το χαρακτηριστικό ότι η ΔΓ έχει ως στόχο τη μετατροπή των παθητικών/-ες αναγνωστών/-στριών σε ενεργούς/-ές, κάτι που επιτυγχάνεται με την ενεργητική πρόσληψη της Λογοτεχνίας. Ο ανακαλυπτικός, στοχαστικός και βιωματικός της χαρακτήρας συντελεί στη δημιουργία ευκαιριών καλλιτεχνικής και προσωπικής έκφρασης, φιλοσοφικών αναζητήσεων, αναδημιουργίας και εξοικείωσης με τις τεχνικές της λογοτεχνικής γραφής. Φυσικά όλα τα παραπάνω έχουν νόημα όταν διαδραματίζονται σε ένα μη αυστηρά δομημένο πλαίσιο και δίχως τα αυστηρά όρια της διδακτέας ύλης.

Όσον αφορά τον όρο «Δημιουργική Γραφή» αυτομάτως δημιουργείται σύγχυση γύρω από την έννοια της «δημιουργικότητας» εγείροντας προβληματισμούς και ερωτήματα. «Τι είναι δημιουργικότητα και ποια είναι η σχέση της με την έμπνευση και το ταλέντο;» ή «Ποιοι επιλέγουν να τη διδάχτούν και ποιες είναι οι προσδοκίες τους;». Αρχικά, η πιο ρεαλιστική απάντηση για το τι ορίζεται ως δημιουργικότητα αποδίδεται στον Gary Davis (2000, όπ. αναφ. στο Καρακίτσιος, 2013) «Υπάρχουν περίπου τόσοι ορισμοί, θεωρίες και ιδέες για την δημιουργικότητα, όσοι και οι άνθρωποι που έχουν γράψει τις ιδέες τους σε ένα κομμάτι χαρτί» (σ.13). Βοηθητικό, ωστόσο, είναι να αναφερθεί ότι η δημιουργικότητα έχει χαρακτηριστικά όπως η ευρηματικότητα και η φαντασία. Ο Dawson (2005, όπ. αναφ. στο Κωτόπουλος, χ.η.α)

αναφέρει ότι το δημιουργικό γράψιμο είναι το πρωτότυπο γράψιμο, το αντισυμβατικό, το εκφραστικό.

1.2 Διδασκαλία Δημιουργικής Γραφής

Σε ό,τι αφορά ερωτήματα όπως «Μπορεί να διδαχτεί η συγγραφή;» ή «Πρέπει να διδάσκεται;» οι ενστάσεις και οι πολωμένες απόψεις συνεχίζουν να υπάρχουν. Απόψεις εκφράζονται τόσο από την πλευρά των συγγραφέων, όσο και από τους/τις κριτικούς με αποτέλεσμα τη διαιώνιση του χάσματος. Παρόλα αυτά, αρκετά έργα μυθιστοριογράφων και ποιητών/-τριών ανά τους αιώνες παρουσιάζουν στοιχεία αυτό-αναφορικότητας, στοιχεία που αφορούν την τέχνη της συγγραφής, μαρτυρώντας τον τρόπο γραφή τους. Σχετικά με το αν διδάσκεται η συγγραφή, τα προγράμματα σπουδών καθώς και οι κύκλοι εργαστηρίων που διοργανώνονται φανερώουν ότι με τη σωστή καθοδήγηση, τους/τις καταρτισμένους/-ες διδάσκοντες/-σκουσες και τη συστηματική πρακτική άσκηση μπορούν να προσφέρουν συγγραφικές δεξιότητες στους/στις σπουδαστές/-τριες, οι οποίοι/οποίες με τη θεωρητική εκμάθηση, την προσωπική πρακτική εξάσκηση και την κριτική τους σκέψη δύνανται να εξελιχθούν περαιτέρω.

Σημαντική ωστόσο κρίνεται η αποσαφήνιση ότι η ΔΓ δεν επιδιώκει την ανεύρεση συγγραφικών ταλέντων ούτε κατά επέκταση έχει ως αυτοσκοπό να δημιουργήσει επαγγελματίες συγγραφείς. Η απεύθυνση καθώς και ο στόχος των σπουδών καθώς και των εργαστηρίων δεν αφορά αποκλειστικά ανθρώπους που επιδιώκουν να ασχοληθούν με τη συγγραφή. Σαφώς και ορισμένοι/-ες θα ενισχύσουν με τις πρακτικές μεθόδους τις δεξιότητες συγγραφής τους στοχεύοντας πιθανώς και σε κάποια έκδοση του έργου τους, αλλά ορισμένοι/-ες θα περιπλανηθούν στον χώρο της γραφής αποσκοπώντας στην προσωπική τους έκφραση. Για τον λόγο αυτό είναι βασικό τα τυπικά και μη περιβάλλοντα μάθησης, που διδάσκεται η ΔΓ, να στοχεύουν στην ενθάρρυνση των σπουδαστών/-τριών για συμμετοχή και έκθεση, για ανακάλυψη και δημιουργία και να μην αποτελούν ένα ακόμη πεδίο ανταγωνισμού.

1.3 Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση

Η ΔΓ αποτελεί γνωστικό αντικείμενο. Η θέση της στο εκπαιδευτικό περιβάλλον συμβάλλει στο να μετατραπούν οι μαθητές/-τριες από παθητικούς δέκτες σε ενεργούς καθώς όχι μόνο προσλαμβάνουν τα νοήματα των έργων, αλλά και προχωρούν στη δημιουργία νέων. Την άποψη αυτή διατύπωσε, χρόνια πριν, και ο αείμνηστος Μίμης Σουλιώτης αναφερόμενος στη σύνδεσή της με τη λογοτεχνία στο *Οδηγίες Πλεύσεως* (2012) «με τη δημιουργική γραφή η πρόσληψη της λογοτεχνίας από αποκλειστικά παθητική γίνεται και ενεργητική» (σ.14). Επίσης, οι μαθητές/-τριες μέσα από ένα σύνολο δεξιοτήτων που αναπτύσσουν προχωράνε από την κατανόηση στην παραγωγή διαφορετικών κειμενικών ειδών αντιλαμβανόμενοι/-ες τις ιδιαιτερότητες και τις διαφορετικές υφολογικές εκφάνσεις τους. Τονίζεται ότι οι παραπάνω δραστηριότητες προτείνονται προς υλοποίηση σε συνθήκες ενός εργαστηριακού περιβάλλοντος και όχι της -αυστηρά- εκπαιδευτικής διαδικασίας που βασίζεται σε τεχνικές και συμβάσεις. Ας μην ξεχνάμε τα βασικά χαρακτηριστικά της ΔΓ που αποτελούν η δημιουργικότητα, η φαντασία και η ελευθερία έκφρασης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συζήτηση και ο στοχασμός των παραγόμενων έργων, η άσκηση κριτικής και αξιολόγηση από την ομάδα, η αποδοχή ή απόρριψη των σχολίων προς υιοθέτηση, και τέλος, η ενσωμάτωση- τροποποίησή του με στόχο το τελικό αποτέλεσμα.

Ενδιαφέρουσα και αναγκαία είναι η αποσαφήνιση ότι η ΔΓ αφορά και άλλα γνωστικά πεδία, πέρα από τη Λογοτεχνία, και μπορεί να αξιοποιηθεί για τη διδασκαλία άλλων αντικειμένων. Ενδεικτικά παραδείγματα υπάρχουν και στο Γ' μέρος. Οι συμμετέχοντες/-ουσες των προγραμμάτων προέρχονται από όλους τους επιστημονικούς κλάδους και με την ένταξή τους σε αυτά μαθαίνουν τρόπους για να την αξιοποιήσουν στο δικό τους αντικείμενο εξελίσσοντάς τις γνώσεις τους. Παραδείγματος χάρη, κείμενα τα οποία παράγονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον τομέα των διαφημίσεων.

1.4 Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής

Όπως θα δούμε και στη συνέχεια, αν και η ΔΓ εισάγεται στα Πανεπιστήμια το 1949 η δημιουργία ορισμένων εργαστηρίων έχει ξεκινήσει αρκετά νωρίτερα. Τα χρόνια μεταξύ του 1906 και του 1925 παρουσιάστηκε το πρώτο εργαστήριο με τίτλο «47 Workshop» στο Harvard από τον George Baker. Το 1936, υπό την καθοδήγηση του Wilbur Schramm, ιδρύεται το εργαστήριο συγγραφέων του Iowa, το λεγόμενο *Iowa Writer's Workshop*. Διδάσκοντες ήτανε ποιητές και σκηνοθέτες και αρκετά σύντομα οι σπουδαστές του κατάφεραν να αποσπάσουν

επιτυχίες. Ο πρώτος Διευθυντής του, ο Schramm, υπερασπίστηκε την ακαδημαϊκότητά⁷ του, υποστηρίζοντας ότι η συμμετοχή των φοιτητών σε αυτό συγκρίνεται τόσο σε ποιότητα όσο και σε αυστηρότητα με οποιαδήποτε ακαδημαϊκή μελέτη.

Ως προς τις προβληματικές που παρουσιάζουν τα εργαστήρια ΔΓ, σημαντική τους προϋπόθεση είναι να πραγματοποιούνται υπό την αιγίδα και τον συντονισμό πιστοποιημένων φορέων για την κατάρτισή τους σχετικά με το αντικείμενο. Καθοριστικό ρόλο κατέχει το έμπυχο δυναμικό των διδασκόντων/-ουσών, το οποίο οφείλει να είναι πλήρως καταρτισμένο. Δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια έχουν δημιουργηθεί από άσχετους φορείς αρκετά εργαστήρια αμφιβόλου ποιότητας ως προς το αντικείμενο σπουδών και με ανειδίκευτο διδακτικό προσωπικό. Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαία η καλύτερη οργάνωση και, κυρίως, η αξιολόγηση όλων αυτών των προγραμμάτων που παρέχονται είτε σε δια ζώσης είτε σε εξ αποστάσεως εργαστήρια, ανεξάρτητα από το ηλικιακό κοινό απεύθυνσής τους. Τέτοιου είδους προσεγγίσεις της ΔΓ προκαλούν την αμφισβήτηση του είδους καθώς εγείρονται ερωτήματα σχετικά με την «ευκολία-προχειρότητα» της διδασκαλίας της συγγραφής, αφού διδάσκεται σε ποικίλα πλαίσια και από ανθρώπους που δεν συγκεντρώνουν τις απαραίτητες γνώσεις και εφόδια.

Ένας ακόμη υπαρκτός κίνδυνος που ελλοχεύει αφορά τη манιέρα της γραφής. Στο πλαίσιο των σπουδών και των εργαστηρίων πολλές φορές οι σπουδαστές/-στριες θα κληθούν να διαβάσουν έργα παγκοσμίου φήμης δημιουργών που εντάσσονται στον «λογοτεχνικό κανόνα» και να παράγουν κείμενα σύμφωνα με το ύφος και τον τρόπο κάποιου/-ας άλλου/-ης δημιουργού. Τέτοιες πρακτικές, αν και χρήσιμες στο κομμάτι της κατανόησης των διαφορετικών τεχνικών, οδηγούν στην ομοιογένεια της γραφής τους και κατά επέκταση, στον περιορισμό της προσωπικής τους έκφρασης (Κωτόπουλος χ.η.α).

Από την άλλη πλευρά, σε ό,τι σχετίζεται με τον χώρο του βιβλίου ως προς το εμπορικό σκέλος, οι παραπάνω αναφορές επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι αρκετοί εκδοτικοί οίκοι κατακλύζουν το αγοραστικό κοινό έχοντας εγχειρίδια με προτάσεις και τρόπους γραφής στις προθήκες των βιβλιοπωλείων τους. Ιδιαίτερα εύστοχη είναι η άποψη του Αμερικανού συγγραφέα, Faulkner «Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες και συνταγές για να γίνει κανείς συγγραφέας. Αυτό που χρειάζεται είναι 99% ταλέντο, 99% πειθαρχία και 99% δουλειά».

⁷ Στην ίδια φιλοσοφία έχει δομηθεί και το ΠΜΣ του ΠΔΜ «Δημιουργική Γραφή».

1.5 Άξονες και Οφέλη Δημιουργικής Γραφής

Ο Dawson (2005, όπ. αναφ. στο Κωτόπουλος, χ.η.α) αναφέρει ότι η ΔΓ συγκροτείται από τέσσερις επιμέρους άξονες:

1. Τη δημιουργική προσωπική έκφραση.
2. Τον γραμματισμό.
3. Την τεχνική.
4. Τη μελέτη εκ των έndon.

Για την Ντιούδη (2012, όπ. αναφ. στο Κωτόπουλος, χ.η.α) η ΔΓ μπορεί να ενταχθεί:

- στον χώρο της Φιλολογίας, ως λογοτεχνική γραφή, ως τέχνη της συγγραφής και ως λογοτεχνική θεωρία της ανάγνωσης.
- στον χώρο της Παιδαγωγικής, ως εκπαιδευτική μέθοδος διδασκαλίας της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας.
- στον χώρο της Ψυχολογίας, ως θεραπευτική μέθοδος.

Ακολουθούν μερικά από τα οφέλη της ΔΓ. Έτσι, η ενασχόληση κάποιου/-ας με τη ΔΓ:

- προσφέρει επαφή με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη, στοχεύοντας στην εμπάθυνση και κατανόησή τους.
- δημιουργεί αισθήματα ευφορίας, εκτονώνοντας και αποσυμπιέζοντας καταστάσεις με τη παιγνιώδη της διάθεση.
- προσφέρει αναγνωστικά ταξίδια μαζί με τη φιλιαναγνωσία⁸.
- καλλιεργεί συγγραφικές δεξιότητες, αφού προϋπόθεση αποτελεί η κατανόηση της εκάστοτε θεωρία.
- κατανοεί και καλλιεργεί τη γλώσσα συμβάλλοντας στην ορθότερη χρήση λεξιλογίου και γραμματικό-συντακτικών κανόνων.
- εγείρει τη φαντασία με αποτέλεσμα τη δημιουργία πρωτότυπων κειμένων.
- αναπτύσσει την κριτική σκέψη κατά τη διάρκεια συγγραφής και αξιολόγησης ενός έργου.
- ενισχύει την έκφραση συναισθημάτων και συντελεί στη διαχείριση συμπεριφορών.
- τονώνει την αυτοεκτίμηση και την προσωπική του ανάπτυξη.
- προωθεί την έκθεση μπροστά σε κοινό.

⁸ Ο Markidis (2011, όπ. αναφ. στο Καρακίτσιος, 2011) αναφέρει: «Ο όρος «φιλιαναγνωσία» παραπέμπει τόσο στη θετικά προσδιορισμένη σχέση του αναγνώστη με τη γραπτή ύλη όσο και στις εξειδικευμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, οι οποίες στοχεύουν στη διαμόρφωση αυτής της σχέσης μέσα από την ανάπτυξη αναγκαίων γνωστικών δεξιοτήτων και αισθητικών κριτηρίων» (σ.20).

Για τον παιγνιώδη χαρακτήρα της ΔΓ και τα οφέλη της αρκεί κάποιος/-α να ανατρέξει στη σημασία του παιχνιδιού από την προσχολική ηλικία. «Το παιχνίδι κατέχει εξέχοντα ρόλο όχι μόνο στη σωματική ανάπτυξη των μικρών παιδιών αλλά και στη γνωστική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Vygotsky και τους οπαδούς του, σημαντικό μέρος του ρόλου αυτού είναι η ανάπτυξη της αυτορρύθμισης» (Elias & Berk, 2002, όπ. αναφ. το Lightfoot, Cole & Cole, 2014:453). Γενικεύοντας, ο παιγνιώδης χαρακτήρας δραστηριοτήτων της σε συνδυασμό -ή και- στο πλαίσιο της φιλιαναγνωσίας έχει πολλαπλά οφέλη στην ανάπτυξη του/της αναγνώστη/-στριας. Ο Καρακίτσιος (2011) αναφέρει

[...] η δημιουργική γραφή και η φιλιαναγνωσία με τις ειδικές διδακτικές τεχνικές και τις ξεχωριστές διδακτικές παρεμβάσεις μπορεί να αποτελέσουν τους δύο βασικούς πυλώνες της διδασκαλίας της λογοτεχνίας και γενικότερα του λογοτεχνικού πολιτισμού. Η δημιουργική γραφή επιτρέπει την ανάπτυξη συγγραφικών δεξιοτήτων στον διδασκόμενο και η φιλιαναγνωσία του επιτρέπει να μετεξελιχθεί σε έναν σοβαρό αναγνώστη (σ.27-28).

Παράλληλα, η βιωματική χροιά της ΔΓ συντελεί στο να επιτυγχάνονται συνδέσεις και με άλλα γνωστικά αντικείμενα μιας και είναι εκείνη που χαράζει τον δρόμο σε μαθητές /-τριες με σκοπό να συνθέσουν τις εμπειρίες ζωής με τις γνώσεις που αποκτούν στην εκπαίδευση (Σουλιώτης, 2012:13). Στο ΑΠΣΛΛ (2021) αναφέρεται «Ο/Η αναγνώστης/-στρια ανιχνεύει στο κείμενο τη βιωμένη εμπειρία άλλων εποχών και αναζητεί σημεία αναφοράς για τη δική του/της ζωή» (σ.4).

Σημαντικό στοιχείο της ΔΓ αποτελεί ο ρόλος της σε θεραπευτικές διαδικασίες. Μέσω του γραψίματος και της κατάθεσης προσωπικών βιωμάτων δεν επιτυγχάνεται μόνο η λύτρωση του ατόμου, αλλά και ένα είδος θεραπείας. Ταυτόχρονα, βοηθάει στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης συνεισφέροντας στην ανάπτυξη της αυτογνωσίας. Ο Freud (1976, όπ. αναφ. στο Καρακίτσιος, 2013)

[...] η Δ.Γ είναι και μια μορφή ψυχικής εκτόνωσης, εσωτερικής λύτρωσης και ψυχικής απελευθέρωσης του ατόμου. Η γραφή ενός ποιήματος ή μερικών στίχων ή ακόμη μιας λογοτεχνικής αφήγησης βραχείας ή ευρείας φόρμας λειτουργεί θεραπευτικά και λυτρωτικά, κάτι που έχει επισημανθεί και από την κλασική Ψυχανάλυση (σ.15).

1.6 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Όσον αφορά την ιστορική της προέλευση συνδέεται με τη Ρητορική η οποία «[...] δίδασκε στους σπουδαστές/-στριες πώς να δομούν ένα επιχείρημα, πώς να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τα σχήματα λόγου και γενικά πώς να στήνουν και να ποικίλουν ένα λόγο ή ένα γραπτό, έτσι ώστε να επιτυγχάνουν το μέγιστο αποτέλεσμα» (Barry, 2013:241). Ο Αριστοτέλης συγκέντρωσε στο «Περί Ποιητικής» δημιουργικές πρακτικές καθώς «επικεντρώνει την προσοχή του στο τι να αναζητείται και στο τι να αποφεύγεται στη σύνθεση των ποιητικών έργων και στο πώς ο στόχος του λογοτεχνικού έργου επηρεάζει τη μορφή του έργου» (Καρακίτσιος, 2013:16).

Η ΔΓ ως επιστημονικός κλάδος ξεκίνησε το 1936 με την ίδρυση του Iowa Writer's Workshop. Επίσημα εισήχθη στα ΠΣ των αμερικανικών πανεπιστημίων το 1949, ενώ την ίδια στιγμή αντίστοιχα ευρωπαϊκά προγράμματα βρισκόταν υπό αναδιαμόρφωση (Καλογεροπούλου, 2016:69). Παρόλα αυτά, αρκετά νωρίτερα, είχε παρουσιαστεί το "47 Workshop" στο Harvard από τον George Baker κατά την περίοδο 1906-1925 (Κωτόπουλος, 2012α).

Με τη σημερινή της μορφή η ΔΓ εμφανίστηκε ως εκπαιδευτικό γνωστικό αντικείμενο στην Αμερική τα τέλη του 19^{ου} με αρχές του 20^{ου} αιώνα. Με την εμφάνισή της παρατηρούνται προσπάθειες αντικατάστασης της -αυστηρά- ιστορικό-φιλολογικής και γλωσσολογικής ανάλυσης των λογοτεχνικών έργων, δίνοντας έμφαση σε μια κριτική που έχει ως στόχο την ερμηνεία και αξιολόγηση της Λογοτεχνίας με χρήση ορολογίας που σχετίζεται άμεσα με την αισθητική της ποιότητα.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι, διστακτικά μεν αποφασιστικά δε, η παρουσία της ΔΓ αποκτά σταδιακά μεγάλη ισχύ. Από το πλαίσιο των εργαστηρίων άρχισαν να δομούνται προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών (ΜΠΣ)⁹ και αργότερα δημιουργήθηκαν και προπτυχιακά.

Στον αντίποδα με τον υπόλοιπο κόσμο που τα προγράμματα της ΔΓ είναι κατοχυρωμένα, στην Ελλάδα υπήρχαν μόνο εργαστήρια. Η αποφασιστική αλλαγή έγινε το 2008 με εμπνευστή και επιστημονικό υπεύθυνο τον ποιητή και πανεπιστημιακό, Μίμη Σουλιώτη (1949-2012). Ο ίδιος δημιούργησε το μοναδικό ΠΜΣ «Δημιουργικής Γραφής» από το Παιδαγωγικό Τμήμα

⁹ Στο εξής, ΠΜΣ.

Νηπιαγωγών της Σχολής Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας σε συνεργασία με το Τμήμα Κινηματογράφου της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Οι ειδικεύσεις που προσφέρει το πρόγραμμα είναι τρεις:

1. Δημιουργική Γραφή και Λογοτεχνική Συγγραφή.
2. Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση.
3. Δημιουργική Γραφή και Κινηματογραφική- Τηλεοπτική Συγγραφή.

Το Διϊδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) συνεχίζει τη λειτουργία του έχοντας εντάξει στο δυναμικό του συνεργάτες/-τριες με εξειδικεύσεις σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα.

Χρόνια αργότερα, το 2016, ιδρύθηκε αντίστοιχο τμήμα στο Ελεύθερο Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ). Ωστόσο, μέχρι και σήμερα δεν έχει καταφέρει να δημιουργηθεί προπτυχιακό πρόγραμμα ΔΓ σε κάποιο ελληνικό πανεπιστήμιο.

1.7 Δημιουργική Γραφή και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Στην ελληνική πραγματικότητα και το εκπαιδευτικό της σύστημα η ΔΓ αναγνωρίστηκε και εντάχθηκε στα ΑΠΣΛ τα τελευταία χρόνια. Η σύγχυση και η διαφοροποίηση που παρατηρείται στα μαθήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας αφορά όχι μόνο την αλλαγή ονομασίας, αλλά και το περιεχόμενο, τον τρόπο διδασκαλίας, εξέτασης καθώς και αξιολόγησής τους. Η «παραγωγή γραπτού λόγου», όπως αρκετά περιγραφικά χρησιμοποιείται ο όρος, αφορά το γνωστικό αντικείμενο διδασκαλίας της γλώσσας και έχει υποστεί αρκετές τροποποιήσεις τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να γίνουν ορισμένες αναγκαίες επισημάνσεις. Πρώτον, η υπο-ενότητα αυτή δεν αποσκοπεί στην εξέταση των αλλαγών παραθέτοντας αναλυτικά τα στοιχεία των σχολικών εγχειριδίων, ΑΠΣ και Φύλλου Εφημερίδας της Κυβέρνησης (ΦΕΚ). Υπάρχουν μελετητές/-τριες που κατέχουν όλες τις γνώσεις γύρω από τις τροποποιήσεις και μάλιστα σε βάθος χρόνου. Εκείνο που επιδιώκεται είναι μια εξαιρετικά σύντομη ιστορική αναδρομή με ορισμένες ημερομηνίες που η συγγραφέας θεώρησε ότι είναι χρήσιμες και βοηθητικές στο να γνωρίζει κάποιος/-α που δεν έχει μελετήσει τα ΑΠΣ και δεν είναι ενήμερος/-η για όσα ισχύουν στην τυπική εκπαίδευση. Δεύτερον, λόγω του ότι η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με τη ΔΓ και περιέχει διδακτικές προτάσεις προς αξιοποίηση

στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση η αναδρομή αφορά τη συγκεκριμένη βαθμίδα και όχι την Πρωτοβάθμια. Εστιάζοντας, αφορά τις τάξεις του Λυκείου. Τρίτον, η επιλογή της ημερομηνίας του 1975 για την έναρξη της αναδρομής προκύπτει έπειτα από την ανάγνωση της διδακτορικής διατριβής της Βακάλη (2014) με τίτλο *Η παραγωγή γραπτού λόγου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μετά το 1975: Από την Έκθεση στη Δημιουργική Γραφή*. Η ίδια αναφέρει «Ορίσαμε ως χρονικό όριο το 1976 λόγω της καθιέρωσης της Κοινής Νεοελληνικής ως επίσημης γλώσσας του ελληνικού κράτους και της ελληνικής εκπαίδευσης [...]» (σ.9).

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Αρχικά, πρέπει να γίνει σαφές ότι μέχρι το 1975 οι μαθητές/-τριες στην έκθεση ασκούνται αποκλειστικά στην παραγωγή γραπτού λόγου. Αλλαγές αρχίζουν σταδιακά να παρατηρούνται από το 1982 και έπειτα όπου «έχουμε τα πρώτα βήματα αλλαγής της αντιμετώπισης του γλωσσικού μαθήματος και την εισαγωγή εγχειριδίων σε αυτό τόσο σε Πρωτοβάθμια όσο και σε Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, και πλέον γίνεται αναφορά και σε «έκθεση» και σε Γραπτή Έκφραση και Γραπτή Επικοινωνία» (Βακάλη, 2013). Από την επόμενη χρονιά οι ασκήσεις που αφορούν την παραγωγή γραπτού λόγου διαφοροποιούνται ως προς την ονομασία τους ανάλογα με την εκπαιδευτική βαθμίδα. Έτσι, στο Δημοτικό ορίζονται ως «Σκέφτομαι και Γράφω», ενώ στο Γυμνάσιο και Λύκειο ως «Έκφραση- Έκθεση».

Με τη νέα δεκαετία, το 1990 υφίσταται τροποποίηση τόσο στη διδασκαλία όσο και στον τρόπο εξέτασης μιας και η παραγωγή γραπτού λόγου ισοδυναμεί πια με την γραπτή και προφορική έκφραση σε διαφορετικά είδη και πάντοτε λαμβάνοντας υπόψη την εκάστοτε περίπτωση/συνθήκη. Προχωρώντας, το 1999 οι μαθητές/-τριες καλούνται να παράγουν κείμενα διαφορετικού κειμενικού είδους, ενώ παράλληλα τα ΑΠΣ αρχίζουν -αν και διστακτικά- να συμπεριλαμβάνουν τον όρο «δημιουργικότητα» και «δημιουργική γραφή».

Το 2002 το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς Γλωσσών και Πολιτισμών (ΚΕΠΑ) αναφέρθηκε στην σπουδαιότητα της παιγνιώδους χρήσης της γλώσσας δίνοντας έμφαση κυρίως σε δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από παιγνιώδη χαρακτήρα. Η ΔΓ αποτελεί μία από εκείνες που προτάθηκαν. Όσον αφορά την αναγνώριση της ΔΓ στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση τα πράγματα στην Ελλάδα κινούνται με αργούς ρυθμούς. Το 2002 το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και τα ΑΠΣ στοχεύουν στην ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης και εν γένει, της δημιουργικότητας, αλλά και της προσωπικής έκφρασης. Η Βακάλη (2013) στο *Η Δημιουργική Γραφή πάει σχολείο* αναφέρει

«Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα Αναλυτικά Προγράμματα μετά το 2002 (ΔΕΠΠΣ. και ΑΠΣ 2002) συναντούμε ως στόχο την προαγωγή της δημιουργικότητας, την ανάπτυξη της ατομικής έκφρασης, την απόλαυση της ανάγνωσης και την πνευματική περιπέτεια της Λογοτεχνίας». Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν δραστηριότητες και ασκήσεις παραγωγής γραπτών, προφορικών και πολυτροπικών κειμένων.

Παρόλα αυτά, η ΔΓ παρουσιάστηκε στο ΑΠΣ του 2011 και αφορούσε αποκλειστικά τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου με δραστηριότητες που στόχευαν στην ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού (Μήτσελος, 2019). Στο πρόγραμμα, εκτός από το προτεινόμενο υλικό για εξοικείωση και εξάσκηση με τη ΔΓ, υπήρχε και υποστηρικτικό υλικό/ υποδείξεις προς τους/ τις εκπαιδευτικούς. Σύμφωνα με το ΦΕΚ (Β 1562/2011) σκοπό αποτελεί και «η ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον [...]» (σ. 21069), ενώ σχετικά με τη Λογοτεχνία και τις ΤΠΕ στόχος είναι «να δώσει τις δυνατότητες στους μαθητές να κατανοήσουν την κατασκευή των λογοτεχνικών κειμένων, επεμβαίνοντας σ' αυτά με τροποποιήσεις και πειραματιζόμενοι με τη δημιουργική γραφή» (σ. 21072). Ασκήσεις ΔΓ συμπεριλαμβάνονται και στην Τράπεζα Θεμάτων, που δημοσιεύτηκε για την αξιολόγηση των μαθητών/-τριών της Α΄ Λυκείου.

Σταδιακά όμως άρχισαν να παρατηρούνται ολοένα και περισσότερες αλλαγές στον εκπαιδευτικό χώρο. Έτσι, το σχολικό έτος 2016-2017 πραγματοποιήθηκαν αλλαγές στον τρόπο εξέτασης της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας αποκλειστικά στις τάξεις του Γυμνασίου, όπου η Γλωσσική Διδασκαλία και η Νεοελληνική Λογοτεχνία συνεξετάζονται. Στη Νεοελληνική Λογοτεχνία το τρίτο θέμα αφορά την παραγωγή γραπτού λόγου και οι μαθητές/-τριες καλούνται να επιλέξουν ένα θέμα αναγνωστικής ανταπόκρισης ή ένα -για πρώτη φορά- θέμα ΔΓ. Συνεχίζοντας, το 2017 ο ίδιος τρόπος εξέτασης εφαρμόζεται και στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ) με παρόμοιο τρόπο. Υπάρχουν, δηλαδή, δοσμένες ασκήσεις στο τρίτο θέμα που τα παιδιά επιλέγουν δραστηριότητα αναγνωστικής ανταπόκρισης ή ΔΓ. Οι ασκήσεις -συνήθως- αφορούν την αλλαγή του τέλους ενός έργου ή τη μετατροπή του είδους όπως ενός ποιήματος από ελεύθερο στίχο σε έμμετρο.

Το 2018 ο τρόπος της συνεξέτασης των δύο μαθημάτων εφαρμόζεται σε όλες τις τάξεις του Λυκείου. Η διαφοροποίηση έγκειται στο ότι οι μαθητές/-τριες καλούνται να αξιολογήσουν ιδέες, στάσεις και συμπεριφορές με αφορμή το κείμενο προχωρώντας σε συγκρίσεις-συσχετίσεις με τη σημερινή εποχή και με βάση τα προσωπικά τους βιώματα. Συγκεκριμένου περιεχομένου δραστηριότητες δεν περιλαμβάνονται ούτε στο Γυμνάσιο ούτε στα ΕΠΑΛ.

Από το 2018 μέχρι και το 2020 δεν παρατηρήθηκαν προσθήκες ή τροποποιήσεις στα ΦΕΚ. Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν γίνεται αντιληπτό πως η ΔΓ αποκτά θέση στο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας του Λυκείου παρόλα αυτά, οι δραστηριότητές της δίνονται με την επιλογή ασκήσεων είτε αναγνωστικής ανταπόκρισης είτε αναδημιουργίας των κειμένων είτε παραγωγής νέων.

Στον αντίποδα, ουσιαστική αλλαγή υπήρξε τον Νοέμβριο του 2021 με την ανακοίνωση των ΦΕΚ και των νέων ΑΠΣ που περιλάμβαναν τη ΔΓ στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Βάσει αυτού, στην παραγωγή λόγου συνυπάρχουν ο προφορικός, γραπτός και ο ψηφιακός λόγος παρέχοντας στους μαθητές/-τριες την ευκαιρία να πειραματίζονται δημιουργικά με διαφορετικούς μετασχηματισμούς των κειμένων. Επίσης, καλλιεργούν το γλωσσικό τους αίσθημα και αντιλαμβάνονται τις δυνατότητες που έχουν και στα υπόλοιπα είδη λόγου, ενώ παράλληλα αναστοχάζονται. Εστιάζοντας στη ΔΓ, στην Α΄ Λυκείου μέσω του παιγνιώδους χαρακτήρα της συνδυάζουν τη σύνθεση κειμένων με την προσωπική τους έκφραση, στη Β΄ Λυκείου μεταπλάθουν με δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, ενώ στην Γ΄ Λυκείου είναι σε θέση να εμπλακούν σε βιωματικές δραστηριότητες καθώς και να προβληματιστούν με ζητήματα που σχετίζονται με τις διαστάσεις της. Παράλληλα, μέσω της ΔΓ οι μαθητές/-τριες έχουν τη δυνατότητα έκφρασης των συναισθημάτων και σκέψεών τους αντιλαμβανόμενοι ότι η λογοτεχνία δεν αφορά μονάχα τις ζωές άλλων, αλλά και τη δική τους. Η Βακάλη (2014) αναφέρει

Ενώ οι οδηγίες και τα προγράμματα δείχνουν να αλλάζουν ύφος και προσανατολισμό μέσα στον χρόνο, οι ασκήσεις κινούνται στις ίδιες κατευθύνσεις σε γενικές γραμμές. Προστίθενται νέου τύπου ασκήσεις, όχι όμως σε μεγάλο ποσοστό, αλλά η εκπαιδευτική πραγματικότητα καθιστά δύσκολη την εξάσκηση των μαθητών σε δομές γραπτού λόγου (σ.447).

Αναλυτικότερα, από το Σεπτέμβριο του 2020 ως τον Οκτώβριο του 2021, επιστημονικές ομάδες με την εποπτεία από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) διαμόρφωσαν τα νέα ΑΠΣ που αφορούν τα μαθήματα όλων των τάξεων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η παρουσίασή τους πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2021 και, σύμφωνα με τις ανακοινώσεις, εντός του μηνός θα ξεκινήσουν οι επιμορφώσεις των εκπαιδευτών/-τριών καθώς και η πιλοτική εφαρμογή τους σε Πρότυπα και Πειραματικά σχολεία της χώρας. Σύμφωνα με την καθολική εφαρμογή τους θα πραγματοποιηθεί τη σχολική χρονιά 2023-2024.

Κάτι που επίσης είναι καινοτόμο στα προγράμματα αυτά είναι η θέσπιση του «πολλαπλού βιβλίου¹⁰».

Σημειώνεται ότι στην Κύπρο η ΔΓ εντάχθηκε στα ΑΠΣ της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθιστώντας την αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο αξιοποιήσιμο σε όλες τις τάξεις, ήδη από το σχολικό έτος 2012-2013.

Το ΑΠΣΛΛ (2021) ανοίγει το δρόμο προς την αναθεώρηση και την κατάργηση παγιωμένων αντιλήψεων καθώς «Κάθε ενότητα περιλαμβάνει τον ίδιο περίπου αριθμό κειμένων, τα οποία εκπροσωπούν την ποίηση, την πεζογραφία, το θέατρο, το στοχαστικό (λογοτεχνικό) δοκίμιο. Επιλέγονται και στίχοι τραγουδιών, κόμικς, γκράφικ νόβελς. Υποστηρικτικά μπορεί να αξιοποιηθεί οπτικοακουστικό ή άλλο ψηφιακό υλικό» (ΑΠΣΛΛ, 2021:9) Ακριβώς αυτή η πρόταση όπως και ότι «η δυναμική των ψηφιακών μέσων, τα οποία προσφέρουν τρόπους για τον εμπλουτισμό της αναγνωστικής εμπειρίας με διαθεματικές και :διακειμενικές προτάσεις» (ΑΠΣΛΛ, 2021:11) αποτέλεσε την αφορμή και για την παρούσα εργασία. Η ένταξη των νέων ειδών μονάχα ενθαρρυντική και ελπιδοφόρα θεωρείται. Σε αυτή ακριβώς την σκέψη προστίθεται η πρόταση για αξιοποίηση των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών και της διδασκαλίας ενός ολότελα νέου είδους για την τυπική εκπαίδευση, του σεναρίου.

Συσχετίζοντας με το ΑΠΣΛΛ και την εργασία, σε όλες τις θεματικές υπάρχει δυνατότητα διδασκαλίας και εμπάθυνσης των χαρακτήρων. Τα κείμενα του βιβλίου σαφώς και αποτελούν αφορμή για συζήτηση, σχολιασμό, στοχασμό και δημιουργία. Ως προς της θεματικής της Α΄ Λυκείου «[...] επιλέγονται κείμενα που καλύπτουν τις εξής περιοχές: i) Με τη λογική ή με το συναίσθημα, ii) Τι πραγματικά αξίζει; (διλήμματα, προκλήσεις, αποφάσεις), iii) Ποιος από τους δυο μας είναι ο άλλος;, και iv) Λογοτεχνικά κείμενα για τη λογοτεχνία» (ΑΠΣΛΛ, 2021:10). Το προτεινόμενο υλικό της Β΄ τάξης του Λυκείου πραγματεύεται «θέματα/ προβλήματα/ζητήματα που εντάσσονται στις εξής θεματικές περιοχές: i) Αγάπη και Έρωτας, ii) Ήρωες και Αντιήρωες, iii) Όνειρα και Όρια» (ΑΠΣΛΛ, 2021:10). Τέλος, η Γ΄ Λυκείου

¹⁰Ο πρόεδρος του ΙΕΠ, Γιάννης Αντωνίου, παρουσιάζοντας τη φιλοσοφία του πολλαπλού βιβλίου σχολίασε

Στην πραγματικότητα μετακινούμεθα από ένα μοντέλο προσέγγισης της γνώσης με ένα και μοναδικό σχολικό βιβλίο «το ισοδύναμο με τις πλάκες του Μωυσή», σ' ένα μοντέλο προσέγγιση της γνώσης που είναι ψηφιακή και στηρίζεται σε πολλαπλές πηγές, με ένα δείγμα της πολλαπλότητας να είναι το πολλαπλό βιβλίο, το οποίο επιλέγεται από την σχολική κοινότητα.

και πρόσθεσε «Στην πραγματικότητα με το πολλαπλό βιβλίο, προσπαθούμε να φύγουμε από ένα μοντέλο βιβλίο-κεντρικό, για να περάσουμε σε ένα μοντέλο προσέγγισης της σχολικής γνώσης που είναι γνωσιοκεντρικό και κριτικό» (ESOS.gr, 2021).

πραγματεύεται θέματα/ζητήματα «που αφορούν τις εξής περιοχές: i) προσωπικοί και συλλογικοί αγώνες- επιτυχία και αποτυχία, ii) αναζήτηση του εαυτού, iii) ο θαυμαστός καινούργιος κόσμος: ουτοπία και δυστοπία» (ΑΠΣΛΛ, 2021:11).

1.8 Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού

Ο/Η εκπαιδευτικός, που θα κληθεί να διδάξει και το γνωστικό αντικείμενο της ΔΓ, πρέπει -και οφείλει- να είναι καταρτισμένος/-η σχετικά με τις ιδιαιτερότητες, αλλά και τις προεκτάσεις που την χαρακτηρίζει και να είναι ενημερωμένος/-η για τον τρόπο αξιοποίησης και αξιολόγησής της. Πρόκληση στον ρόλο του/της αποτελεί το να μετατρέψει τους μαθητές/-τριες από παθητικούς/-ές σε ενεργούς/-ές αναγνώστες/-στριες. Η δημιουργία ενεργών αναγνωστών/-τριών συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη ικανότητας της δημιουργικής ανάγνωσης. Ο Andrew Cowan (όπ. αναφ. στο Βακάλη & Κωτόπουλος, 2017) αναφέρει «Η δουλειά του διδάσκοντα όμως δεν είναι να διατυπώνει οδηγίες αλλά να υποδεικνύει δυνατότητες». Μάλιστα στο τρέχον ΑΠΣΛΛ ο ρόλος του/της χαρακτηρίζεται «ως διαμεσολαβητής/-τρια και εμπυχωτής/-τρια» (ΑΠΣΛΛ, 2021:14). Έχει ήδη αναφερθεί ότι στόχος και μέριμνά του είναι η δημιουργία ενός μαθήματος ελκυστικού, ως προς τα ενδιαφέροντα των παιδιών, διαδραστικού, που θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους, ευχάριστου, που θα εμπειρέχει παιγνιώδεις δραστηριότητες, και κατανοητού, καθώς θα αξιοποιούνται και άλλα μέσα για την επίτευξη αυτού του στόχου με το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η αναφορά πως μέσω της ΔΓ παρέχεται η δυνατότητα στα παιδιά «να προσεγγίζουν βιωματικά τον λόγο και να πειραματίζονται σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη χωρίς τον φόβο του λάθους» (ΑΠΣΛΛ, 2021:5).

Από τη στιγμή που η ΔΓ έχει εισαχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και αξιολογείται, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν τον τρόπο αξιολόγησης και διαχείρισης των σχολίων/κριτικών που διατυπώνονται στη σχολική αίθουσα. Άλλωστε κριτικές παρατηρήσεις εκφράζει όχι μόνο ο/η εκπαιδευτικός, αλλά κυρίως τα υπόλοιπα παιδιά και ο/η δημιουργός, που ασκούνται στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων. Αποτέλεσμα είναι η ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων, αφού οι μαθητές/-τριες είναι σε θέση «να εξελίσσονται με ανοικτές και δημιουργικές συνομιλίες» (ΑΠΣΛΛ, 2021:27), «να διερωτώνται εύστοχα [...] και να αναζητούν τρόπους να επικοινωνήσουν με τα θέματα που θέτουν οι στοχαστές-δημιουργοί των κειμένων» (ΑΠΣΛΛ, 2021: 31). Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να διαμορφώνει ένα περιβάλλον στο οποίο οι μαθητές/-τριες «να είναι διαθέσιμοι/-ες για την αποδοχή της πολυσημίας [...] και για διάλογο με σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριας»

(ΑΠΣΛΛ, 2021:21). Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτή αποτελεί η ύπαρξη μιας διδασκαλίας στην οποία «θεμέλιο της εδραίωσης του διαλόγου [...] αποτελεί η σταδιακή καλλιέργεια της ενεργητικής ακρόασης, ώστε οι μαθητές/-τριες να λαμβάνουν υπόψη τις παρεμβάσεις των άλλων». Η ενεργητική ακρόαση αποτελεί μια εξαιρετικά δύσκολη, όσο και σημαντική, ικανότητα στη ζωή των ανθρώπων που έχει ως αποτέλεσμα την αυτονόμηση των παιδιών. Η συγκεκριμένη άποψη επιβεβαιώνεται και στο ΑΠΣΛΛ (2021) «Αναπτύσσουν, έτσι, την ικανότητα με τη σταδιακά μειούμενη διαμεσολάβηση του/της εκπαιδευτικού να συνομιλούν άμεσα μεταξύ τους [...]» (σ.13). Όπως επίσης αναγράφεται στο ΑΠΣΛΛ (2021)

Η άσκηση, στην εργαστηριακή λογική της δημιουργικής γραφής, συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και στην ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητάς τους. Οι μαθητές/-τριες λειτουργούν σε δύο αλληλοσυμπληρούμενα πεδία: γράφουν δημιουργικά και σκέφτονται κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της, αναπτύσσοντας ένα είδος μεταγνώσης. (σ.5).

Στη συνέχεια, έχοντας προηγηθεί ο εποικοδομητικός διάλογος γίνεται η ανατροφοδότηση όπου με τις προτάσεις- σχόλια των παιδιών ο/η δημιουργός προχωρά σε πιθανή αναδημιουργία του έργου. Η συμβουλή του/της εκπαιδευτικού και σε αυτό το στάδιο ενέχει ρόλο υποστηρικτικού και ενθαρρυντικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με το ΑΠΣΛΛ (2021) και το κομμάτι της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση των μαθητών/-τριών είναι δυναμική/διαμορφωτική και διατρέχει όλα τα στάδια της διδασκαλίας ως διαγνωστική, ενδιάμεση και τελική αξιολόγηση. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από τον/την εκπαιδευτικό, από τους/τις συμμαθητές/-τριες (ετεροαξιολόγηση) και από τον ίδιο τον μαθητή/ την ίδια τη μαθήτρια (αυτοαξιολόγηση) (σ.14).

Παράλληλα, για ακόμη μία φορά τονίζεται η σημασία της αντιμετώπισης του «λάθους»

[...] στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης, η αντιμετώπιση του λάθους αναδεικνύεται σε δυναμικό παράγοντα ανακατεύθυνσης και αναβάθμισης της διδασκαλίας αλλά και ενίσχυσης της μαθησιακής επίδοσης. Ο/Η εκπαιδευτικός κατανοεί τα λάθη και τα μετατρέπει σε εργαλείο μάθησης, καλλιεργώντας ένα κλίμα ελευθερίας της έκφρασης και δημιουργικής αλληλεπίδραση (σ.16).

Επιπλέον, σε συνδυασμό με τη δημιουργία ενεργών αναγνωστών/-τριών, η παρούσα διπλωματική εργασία με το αντικείμενό της θέτει ως στόχο τη μετεξέλιξη των μαθητών/-τριών σε ενεργούς θεατές. Ικανών ανθρώπων να αντιληφθούν όχι μόνο όσα βλέπουν, αλλά να κατανοήσουν και το υπο-κείμενο, ικανούς να στοχαστούν με αφορμή κοινωνικά ζητήματα που τίγονται, να αναγνωρίσουν τους λόγους συγκεκριμένων επιλογών των δημιουργών και να προσεγγίσουν τον τρόπο παραγωγής των έργων. Η αποκωδικοποίηση οπτικοακουστικών ερεθισμάτων και συμβόλων αποτελεί μια υψηλή ικανότητα. Ο Γρόσδος (2018) γράφει πως τα παιδιά αποκτούν αυτές τις δεξιότητες και ενσωματώνουν σταδιακά τις πρακτικές με στόχο να γίνουν πιο ικανοί στην προσέγγιση διεπιστημονικών θεμάτων. Αδιαμφισβήτητα, και σε αυτή την περίπτωση, ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού έχει μεγάλη σημασία καθώς ο συνδυασμός ενεργών αναγνωστών/-τριών και ενεργών θεατών οδηγεί στη δημιουργία πνευματικά και κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων. Στόχος είναι να βρίσκονται σε εγρήγορση, με αναπτυγμένη αντίληψη και ικανότητα αποκωδικοποίησης μην εμμένοντας στο προφανές, αλλά θέτοντας ερωτήματα και να στοχάζονται, να αξιολογούν και να αναδημιουργούν λογοτεχνικά και οπτικοακουστικά έργα καθώς επίσης και να παράγουν τα δικά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Τεχνολογία και εκπαίδευση

2.1 Νέες τεχνολογίες και εκπαίδευση

Η τεχνολογία και ειδικότερα οι νέες τεχνολογίες, περισσότερο από ποτέ, ασκούν επιρροή, αλλά και γοητεία στον τομέα της εκπαίδευσης. Οι δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο, και κατά επέκταση οι υπολογιστές, προσφέρουν αρκετά εκπαιδευτικά πλεονεκτήματα στη διαδικασία της μάθησης ξεφεύγοντας από τα στενά όρια της διδακτέας ύλης. Τα τελευταία χρόνια μελετητές/-τριες ασχολούνται με τις επιδράσεις και τα οφέλη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση καθώς διαθεματικά ή και υποστηρικτικά ενισχύουν τις διαδικασίες της μάθησης. Η Δημητρακοπούλου (2002) και Παντζαρέλας (2012) (όπ. αναφ. στο Αλεξοπούλου, 2017) αναφέρουν πως η χρήση ΤΠΕ επηρεάζει τον τρόπο ανάπτυξης των γνωστικών πεδίων και «συμβάλει στην εξέλιξη των επιστημών κάτι που έχει ως αποτέλεσμα να διαμορφώνονται νέα αντικείμενα μάθησης και τρόποι μάθησης παραγωγής» (σ.16).

Βέβαια, η εισαγωγή και η πλήρης χρήση τους εν καιρώ πανδημίας επανάφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε λογισμικά περιβάλλοντα και πλατφόρμες. Χρειάζονται επιμορφώσεις, σεμινάρια και προσωπική ενασχόληση καθώς η οργάνωση του μαθήματος είναι αρκετά διαφοροποιημένη όπως και ο τρόπος αξιολόγησης των μαθητών/-τριών. Άλλωστε, τα ψηφιακά μέσα με βάση το ΑΠΣΛΛ (2021) ενσωματώνονται στην εκπαιδευτική διδασκαλία εμπλουτίζοντάς την (σ.11). Εξίσου σημαντική είναι και η εμπειρία χρήσης ψηφιακών περιβαλλόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία, έτσι ώστε να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι και σε θέση να ανταπεξέλθουν όσο το δυνατόν καλύτερα στις συνθήκες. Οι Lee, Cerreto & Lee (2010, όπ. αναφ. στο Μουλά, Μαλαφάντης, 2019) αναφέρουν

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το αν οι δάσκαλοι ενσωματώνουν τον μιντιακό γραμματισμό στην διδακτική πράξη είναι η στάση τους (δηλαδή, το κατά πόσο τον θεωρούν αναγκαίο) και η γνώμη των άλλων (δηλαδή, το κατά πόσο ενθαρρύνονται από την κουλτούρα της εκπαιδευτικής κοινότητας (σ.104).

Για αρκετούς λόγους, λοιπόν, κρίνεται σημαντική η αποτελεσματική ενσωμάτωση της τεχνολογίας. Εννοώντας ότι ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει πότε, πώς και γιατί αξιοποιούνται ορισμένα εργαλεία διευκολύνοντας τη μαθησιακή διδασκαλία. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις που απαιτούνται, πέρα από την ικανότητα σχεδίασης και επιλογής των κατάλληλων εργαλείων, απαραίτητες είναι οι γνώσεις και οι δεξιότητες με στόχο την καλύτερη αξιοποίησή τους (Ντρενογιάννη, 2009:25). Ψηφιακά μέσα αξιοποιήσιμα για διδακτική χρήση

θεωρούνται τα ηλεκτρονικά βιβλία, οι ιστότοποι, τα προγράμματα ψηφιακής αφήγησης, ενώ σε συνδυασμό με οπτικοακουστικά έργα, όπως είναι οι τηλεοπτικές σειρές, προσφέρουν πληθώρα μαθησιακών ευκαιριών.

Τα μέσα (media) κατέχουν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης και αποτελούν, όπως αναφέρουν οι Smaldino, Russel, Heinich & Molenda (2005, όπ. αναφ. στο Ντρενογιάννη, 2009), «φορείς πληροφοριών μεταξύ ενός πομπού και ενός δέκτη» (σ.161). Τα πολυμέσα (multimedia) αναφέρονται στο συνδυασμό των διαφορετικών μέσων όπως τα βίντεο, κείμενα, ήχο, γραφικά, τα οποία συνυπάρχουν στον τρόπο παρουσίασης. Ο τρόπος αξιοποίησής τους από τους/τις εκπαιδευτικούς ευνοεί τη διδακτική τους χρήση καθώς εμπλέκουν τους μαθητές/-τριες ενεργοποιώντας τις αισθήσεις τους. Η ευελιξία των μέσων συμβάλει στην προσαρμοστικότητά τους ανάλογα με το αντικείμενο που επιθυμούν να διδάξουν καθώς και την ηλικιακή ομάδα/τάξη απεύθυνσή τους. Επίσης, διαμορφώνουν ένα περιβάλλον οικείο και ελκυστικό στα παιδιά ικανό να κεντρίσει την προσοχή τους. Επιπλέον, οι πληροφορίες που παρέχονται στους/στις μαθητές/-τριες, ακριβώς επειδή εμπλέκουν και άλλες νοητικές περιοχές, τους βοηθούν στην καλύτερη και ορθότερη κατανόηση, άρα και αφομοίωση της γνώσης σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες. Με τη χρήση πολυμέσων οι μαθητές/-τριες αποκτούν ενεργό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης και δέχονται ποικίλα ερεθίσματα, τα οποία καλούνται και να αποκωδικοποιήσουν. Ακόμη προσλαμβάνουν πληροφορίες, ανταλλάσσουν απόψεις, στοχάζονται για ηθικό-φιλοσοφικά ζητήματα και αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας και χειρισμού των ψηφιακών μέσων.

Τονίζεται πως η τεχνολογία δεν έχει ως αυτοσκοπό την εκτόπιση του παραδοσιακού τρόπου διδασκαλίας, αλλά την ενίσχυσή της με νέες και καινοτόμες πρακτικές που θα λειτουργήσουν αποτελεσματικά ωφελώντας τα παιδιά. Όπως αναφέρει και το ΠΣ (2021) για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στις τάξεις του Λυκείου είναι σημαντική η προσφορά των ψηφιακών μέσων μιας και προσφέρουν εναλλακτικούς τρόπους εμπλουτισμού της αναγνωστικής εμπειρίας τόσο με διαθεματικές όσο και με διακειμενικές προτάσεις (ΑΠΣΛΛ, 2021:11). Επιδιώκοντας τη συσχέτιση με την παρούσα εργασία, ψηφιακά μέσα και ειδικότερα οπτικοακουστικά έργα, όπως οι τηλεοπτικές σειρές, μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά ή και αυτόνομα στη διδασκαλία θεωριών των χαρακτήρων και των σχέσεων τους σε διαφοροποιημένα κοινωνικά, τοπογραφικά και ιστορικά πλαίσια emπίπτοντας σε διαφορετικές θεματολογίες. Αποτέλεσμα μιας τέτοιας πρακτικής είναι η καλύτερη κατανόηση και ανάπτυξη της αντιληπτικής ικανότητας μέσα από παραδείγματα που δίνονται και

συσχετίσεις που συμβαίνουν. Αναμφίβολα, η δύναμη και η επιρροή της εικόνας είναι αρκετά μεγαλύτερη από το κείμενο καθώς εμπλέκει σε μεγαλύτερο βαθμό τις αισθήσεις του αποδέκτη.

Παρόλα αυτά σημαντική είναι η αποφυγή παρωπίδων και προκαταλήψεων. Κάθε μέσο έχει τις δυσκολίες και τους περιορισμούς ως προς τη χρήση του, έχει όμως και τα πλεονεκτήματά του, τα οποία δεν πρέπει να απορρίπτονται λόγω του ανεξερεύνητου πεδίου τους. Ο/Η εκπαιδευτικός οφείλει να γεφυρώσει το χάσμα των μεθόδων και με την έμπνευση και τη διάθεσή του να οργανώσει το μάθημά του/της αξιοποιώντας το εργαλείο που κρίνει ότι ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των μαθητών/-τριών του.

2.2 Οπτικοακουστικός εγγραμματισμός

Όπως συνήθως γίνεται σε μεταβατικές περιόδους η μετατόπιση ενδιαφέροντος από τα παραδοσιακά μαθησιακά περιβάλλοντα δημιουργεί την ανάγκη εξοικείωσης και ενασχόλησης. Αναλυτικότερα, από τον εγγραμματισμό σταδιακά δίνεται έμφαση στον πολυγγραμματισμό και στην πολυσημία. Ο Γρόσδος (χ.η.) διευκρινίζει

Οι πολυγγραμματισμοί δεν αποτελούν απλή συνάρθρωση δεξιοτήτων γραμματισμού (γλωσσικός, μαθηματικός, πολιτιστικός, τεχνολογικός, οπτικοακουστικός κ.α.), αλλά αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, με διαφορετικό κάθε φορά συνδυασμό τρόπων επικοινωνίας καθώς οι γνώσεις και οι δεξιότητες σε μία μορφή γραμματισμού μεταφέρονται ώστε να συντελέσουν στην κατανόηση κάποιας άλλης μορφής γραμματισμού. (οπτικοακουστικός γραμματισμός κοκ) (χ.σ).

Μία έννοια στην οποία είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση, μιας και η παρούσα εργασία τη μελετά με την ευρύτερη έννοια, είναι ο οπτικοακουστικός γραμματισμός¹¹ (visual literacy). Ο όρος αναφέρεται στην ικανότητα παραγωγής οπτικών μηνυμάτων και όχι μόνο στη χρήση τους. Βάσει αυτού, τα παιδιά που έρχονται σε επαφή μαζί του χωρίζονται σε ορισμένες κατηγορίες μιας και από απλοί/-ες παρατηρητές/-τριες γίνονται μελετητές/-τριες. Έτσι, προκύπτει το παιδί θεατής, το παιδί κριτικός και το παιδί παραγωγός. Το *παιδί θεατής* επιδιώκει την απόλαυση από τη θέαση και παρασύρεται συναισθηματικά λόγω της δύναμης των εικόνων

¹¹ «[...] Η έννοια του εγγραμματισμού διευρύνεται και συμπεριλαμβάνει τον οπτικοακουστικό εγγραμματισμό, ο οποίος ορίζεται ως ικανότητα όχι μόνο κατανάλωσης (χρήσης), αλλά και δημιουργίας οπτικών εννοιών και παραγωγής οπτικών μηνυμάτων» (Ανδρεάδου, Χ., Γούλης, Δ., Γρόσδος, Σ.).

και της γενικότερης εμπλοκής. Πρόκειται για θεατή ανυποψίαστο, ο οποίος ταυτίζεται εμπειρικά δίχως όμως να τον ενδιαφέρει η περαιτέρω εμβάθυνση στο έργο ή τον τρόπο παραγωγής του. Αντίθετα, το *παιδί κριτικός* αποκτά κριτική στάση απέναντι στα οπτικοακουστικά ερεθίσματα και αμφισβητεί -άρα και αξιολογεί- τα μηνύματα με τα οποία έρχεται σε επαφή. Ταυτόχρονα, η προσέγγισή του χαρακτηρίζεται από διεισδυτική ματιά καθώς ενδιαφέρεται και προβληματίζεται για τον τρόπο δημιουργίας του έργου, όπως το ποιι συντελεστές συμμετέχουν και τον ρόλο που κατέχουν, για ποιον λόγο επιλέγονται συγκεκριμένες τεχνικές, πού αποσκοπούν και πόσο επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα. Τέλος, το *παιδί παραγωγός* έρχεται σε επαφή με το πρακτικό κομμάτι, τη διαδικασία και τα στάδια της δημιουργίας, εφόσον έχει γνωρίσει τους τρόπους και τις τεχνικές που απαιτούνται για την παραγωγή ενός αντίστοιχου έργου. Αδιαμφισβήτητα η απόλαυση και η ψυχαγωγία αποτελούν το ζητούμενο σε συνδυασμό όμως με έναν/μία ενεργό/-ή θεατή με αναπτυγμένη κριτική ικανότητα και αντίληψη που στοχάζεται, προβληματίζεται, αισθάνεται και δημιουργεί. Το τρίπτυχο παιδί θεατής/κριτικός/ παραγωγός δεν στοχεύει στο πέρασμα από τη μία συνθήκη στην άλλη, αλλά στη συνύπαρξη όλων των δεξιοτήτων που προκύπτουν από αυτές.

Στο πλαίσιο της διπλωματικής, η ΔΓ προσφέρεται ως μέσο ένταξης των παιδιών στην ενεργητική διαδικασία και την προτροπή τους να γίνουν δημιουργοί και συν-δημιουργοί ενός οπτικοακουστικού έργου. Με αυτό τον τρόπο, εκτός από τη θεωρητική προσέγγιση και την κατανόηση που επιτυγχάνεται, έπειτα από την προβολή αποσπασμάτων, οι μαθητές/-τριες παράγουν δικά τους πρωτότυπα κείμενα. Προτείνεται τα έργα τους να αξιοποιηθούν με στόχο την παρουσίασή τους στα πλαίσια μιας ευρύτερης διαθεματικής εργασίας (project). Η Σεναριακή Γραφή, η διδασκαλία του σεναρίου συντελεί στην πραγμάτωση του εγχειρήματος καθώς φυσικά, και στη γνώση της γραφής που χρησιμοποιείται. Ας μην ξεχνάμε ότι η «αθέατη πλευρά» ενός έργου, ο κόσμος της δημιουργίας μέχρι την πραγμάτωση του τελικού αποτελέσματος είναι πέρα ως πέρα γοητευτικός και κεντρίζει το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών προσφέροντας αρκετές μαθησιακές ευκαιρίες στη διάρκειά του.

2.3 ΤΠΕ και Λογοτεχνία

A. Στην εκπαιδευτική διαδικασία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η κυριαρχία της οθόνης και η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της σύγχρονης εποχής. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία οργάνωσης ενός μαθήματος και σχεδιασμού δραστηριοτήτων, που θα λαμβάνουν

υπόψη τις συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες, αλλά και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών. Η Αποστολίδου (2012) επισημαίνει ότι η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη Λογοτεχνία επιτυγχάνεται εφόσον υπάρξει αναπροσδιορισμός των σκοπών και των μεθόδων διδασκαλίας, σύμφωνα με τις σύγχρονες θεωρίες. Δεν αρκεί μονάχα η επιφανειακή αξιοποίηση αυτών των νέων εργαλείων, αλλά είναι απαραίτητα ουσιαστική και ισάξια η ενσωμάτωσή τους στο παραδοσιακό μοντέλο εκπαίδευσης με σκοπό την ενίσχυση της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας. Οι διαθεματικές και διακαλλιτεχνικές δραστηριότητες, όπως και οι διεπιστημονικές προσεγγίσεις, συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία ενός τέτοιου πλαισίου.

Η επίδραση και «κουλτούρα της οθόνης¹²» εντοπίζεται στον κινηματογράφο, την τηλεόραση και το διαδίκτυο που συνδέονται και επηρεάζουν τις αναγνωστικές συνήθειες των παιδιών. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν οι μεταφορές λογοτεχνικών βιβλίων στη μικρή ή τη μεγάλη οθόνη προσφέροντας μια διαφορετική απολαυστική εμπειρία. Εκτός όμως από το φανερό ενδιαφέρον των νέων για την οπτικοποίηση ενός λογοτεχνικού έργου εγείρονται και αρκετοί προβληματισμοί από τους/τις μελετητές/-τριες σχετικά με τη σχέση του με τη Λογοτεχνία. Τέτοιου είδους προβληματισμοί αφορούν το αν τα οπτικοακουστικά μέσα παρακινούν κάποιον/-α να ανατρέξει στο βιβλίο, εφόσον έχει δει την αντίστοιχη ταινία, ή τον αποτρέπουν από τη λογοτεχνική ανάγνωση. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια άρχισαν να γίνονται και αρκετές τηλεοπτικές παραγωγές βασισμένες σε λογοτεχνικά βιβλία. Ο Corrigan (2012) στο βιβλίο *Film and literature: an introduction and reader* αναφέρει «Σήμερα, το πεδίο μελέτης της μεταφοράς (adaptation) λογοτεχνικών έργων στον κινηματογράφο συμβάλλει στην εκπαίδευση, καθώς ένα από τα βασικά ζητήματα είναι ο τρόπος που ο κινηματογράφος, η τηλεόραση και το διαδίκτυο επηρεάζουν τις αναγνωστικές συνήθειες των παιδιών».

Β. Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Οι Dunne, Lawlor, & Rowley (2010, όπ. αναφ. στο Βρύζας & Τσιτουρίδου, 2014) υποστηρίζουν «Η χρήση των ιστότοπων κοινωνικής δικτύωσης σχετίζεται με διάφορες μορφές ικανοποίησης, όπως η επικοινωνία, η ψυχαγωγία, η ανακούφιση από την πλήξη, η αναζήτηση

¹² Τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημειωθεί αύξηση στον χρόνο που οι νέοι/-ες αφιερώνουν ημερησίως μπροστά από μία οθόνη, τηλεόρασης, κινητού, tablet ή υπολογιστή. Ο Βρύζας και η Τσιτουρίδου (2014) αναφέρουν «Οι νέες γενιές ζουν μέσα σε ένα περιβάλλον όπου κυριαρχούν οι οθόνες. Πρόκειται για την «κουλτούρα της οθόνης». Η έννοια «κουλτούρα της οθόνης» αναφέρεται σε διαφοροποιημένες πρακτικές επικοινωνίας, οι οποίες πραγματοποιούνται με τη διαμεσολάβηση της οθόνης ως τερματικού της οπτικοακουστικοποίησης» (σ.76).

πληροφοριών και η διατήρηση των σχέσεων» (σ.43). Μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το Instagram και το Twitter αποτελούν πλατφόρμες στις οποίες οι χρήστες καθημερινά αναρτούν στο προφίλ τους φωτογραφίες, βίντεο, πληροφορίες ή κείμενα της επιλογής τους.

Σχετικά με τις αναρτήσεις λογοτεχνικού περιεχομένου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και κατά πόσο ενισχύουν ή όχι τη φιλιαναγνωσία είναι δύσκολο να υπάρξει απλή απάντηση. Αρχικά, η επιλογή ποιήματος ή κειμένου ενός/μιας δημιουργού γίνεται σύμφωνα με τα προσωπικά κριτήρια των χρηστών, όπου αναρτώντας το ουσιαστικά το προτείνουν στους/στις ακολούθους του. Σημαντικό είναι να γνωρίζει κάποιος/-α ότι οι χρήστες, τις περισσότερες φορές, επιλέγουν την ανάρτηση αποσπασματικού κειμένου ενός πεζογραφικού έργου ή τους στίχους ενός ποιήματος. Η αποσπασματικότητα επηρεάζει την επαφή του/της αναγνώστη/-τριας με το εκάστοτε έργο ενός/μιας δημιουργού καθώς λειτουργεί περιοριστικά με αποτέλεσμα ο/η ακόλουθος να μην αποκτά ολοκληρωμένη εικόνα και άποψη. Σε άλλη περίπτωση, αρκετές είναι οι φορές που οι χρήστες επιλέγουν ένα απόσπασμα δίχως να έχουν διαβάσει αυτούσιο το έργο, προσδίδοντας έτσι και αναπαράγοντας το με μια συνθηματική διάσταση που αφαιρεί την ουσία του λογοτεχνικού έργου. Σε ό,τι αφορά τον σχολιασμό τέτοιου είδους αναρτήσεων ενδιαφέρον παρουσιάζει η διερεύνηση του τρόπου εμπλοκής των χρηστών. Τα κοινωνικά δίκτυα παρέχουν το βήμα για την έκφραση- διατύπωση μιας άποψης, κάτι που οδηγεί στην ύπαρξη διαλόγου κάτω από τις αναρτήσεις. Παρόλα αυτά, ο τρόπος με τον οποίο αντιδρά κάθε χρήστης είναι αρκετά διαφοροποιημένος. Ορισμένοι/-ες προτιμούν να κάνουν κάποια αντίδραση στη δημοσίευση ενώ κάποιοι άλλοι/-ες επιλέγουν τον σχολιασμό. Η Παπαργυρίου (2017) στην εισήγησή της με τίτλο *Η συμμετοχική φύση της λογοτεχνικής ανάγνωσης στο facebook*, στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Λογοτεχνική ανάγνωση στο σχολείο και στην κοινωνία» υποστηρίζει

Στις περιπτώσεις που τα σχόλια είναι περισσότερα, πολλές φορές επιβεβαιώνουν απλώς τη θετική αποτίμηση του αναγνώστη, με φράσεις όπως «πολύ ωραίο» χωρίς να μπαίνουν σε λεπτομέρειες [...]. Η συχνή εμφάνιση αντιδράσεων με εικονίδια και, αντίστοιχα, η φτωχή συγκομιδή σχολίων δείχνουν ότι η εμπλοκή των αναγνωστών με τα κείμενα που εμφανίζονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι συνήθως επιφανειακή (σ.241-242).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Τηλεόραση

3.1 Η τηλεόραση ως μέσο ψυχαγωγίας

Τις τελευταίες δεκαετίες η τηλεόραση έχει εισχωρήσει στα σπίτια αρκετών ανθρώπων και θεωρείται το πιο άμεσα προσβάσιμο μέσο για ψυχαγωγία και ενημέρωση. Αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής ζωής ανεξαρτήτως του κοινωνικού στρώματος και της ηλικίας επηρεάζει κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά το τηλεοπτικό κοινό.

Ωστόσο, ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη τηλεόραση αφορά την επιλογή του κοινού να παρακολουθεί σειρές και εκπομπές μέσα από τις ιστοσελίδες των καναλιών. Αν και η τηλεόραση συνεχίζει να αποτελεί καθημερινή συνήθεια, το «ραντεβού» με τον/την τηλεθεατή/-τρια έχει αρχίσει να φθίνει καθώς αρκετοί/-ες προτιμάνε την παρακολούθηση σειρών και εκπομπών από τα web sites (διαδικτυακές ιστοσελίδες) των καναλιών σε ανύποπτο χρόνο (Ιωσηφέλης, 2020). Επιπρόσθετα, η ζήτηση για τις συνδρομητικές πλατφόρμες με το εύρος των προγραμμάτων και μάλιστα δίχως διακοπή για διαφημίσεις σταδιακά κερδίζει έδαφος και εισάγει σε μια νέα εποχή. Μάλιστα αρκετά κανάλια παρέχουν πρόσβαση στο αρχείο των εκπομπών και σειρών/ταινιών τους από την τηλεόραση (Ertflix, Mega), ενώ σταθμοί όπως ο Ant1 ξεκίνησε ήδη τη δική του ηλεκτρονική και συνδρομητική πλατφόρμα με όλο το αρχείο του, καθιστώντας το μη δωρεάν προσβάσιμο. Είναι αναμενόμενο κάποιος/-α να αναρωτηθεί για τις επιλογές των καναλιών και τη νέα εποχή στην οποία εισάγονται οι τηλεοπτικοί σταθμοί.

Παρόλα αυτά, η τηλεόραση ακόμη και σήμερα αποτελεί τη «συντροφιά» των οικογενειών με τις παραγωγές νέων σειρών, εκπομπών και τις επαναλήψεις από την ταινιοθήκη των καναλιών να κρατούν αμείωτο το ενδιαφέρον του τηλεοπτικού κοινού. Ιδιωτικά και κρατικά κανάλια παρουσιάζουν προγράμματα διαφορετικού περιεχομένου, ύφους και αισθητικής. Έτσι υπάρχουν αθλητικές, ταξιδιωτικές, μαγειρικής και πολιτιστικές, δελτία ειδήσεων και reality show. Ταυτόχρονα όμως επενδύουν σε εβδομαδιαίες ή και καθημερινές κωμικές, δραματικές, οικογενειακές, μυστηρίου- σειρές.

3.2 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Επιδιώκοντας μια σύντομη ιστορική διαδρομή της ελληνικής τηλεόρασης και των τηλεοπτικών προγραμμάτων πρώτη στάση αποτελεί το 1960 όπου στις 3 Σεπτεμβρίου εκπέμπει ο πρώτος τηλεοπτικός σταθμός στη Θεσσαλονίκη από τον χώρο της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης. Στις 22 Σεπτεμβρίου του 1964 πραγματοποιείται στην Αθήνα η πρώτη διεθνής τηλεοπτική μετάδοση από συνεργείο της Ιταλικής τηλεόρασης, που μεταδίδει τον γάμο του βασιλιά Κωνσταντίνου με την Άννα-Μαρία. Επόμενη ημερομηνία σταθμός είναι η 23 Φεβρουαρίου του 1966 όπου, και επίσημα, το τηλεοπτικό σήμα έρχεται στην Ελλάδα με την έναρξη της Ελληνικής Κρατικής Τηλεόρασης. Λίγες μέρες αργότερα, 27 Φεβρουαρίου αρχίζει το πρόγραμμά της η Υπηρεσία Ενημέρωσης Ενόπλων Δυνάμεων (YENEΔ). Για την ιστορία, το πρώτο σίριαλ που μεταδίδεται από τη συχνότητά της είναι «Ο άγνωστος πόλεμος» του Φώσκολου, το 1971. Έγχρωμη μετάδοση εκπομπών γίνεται το 1979. Τα χρόνια που ακολουθούν παρατηρούνται αρκετές αλλαγές. Το 1982 η YENEΔ μετονομάζεται E.T 2, ενώ το 1987 η EPT1 και EPT2 συγχωνεύονται σε ενιαίο φορέα. Η ET3, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, εγκαινιάζει τη λειτουργία της 1 Σεπτεμβρίου (Digea).

Η ίδρυση της ιδιωτικής τηλεόρασης ξεκίνησε το 1989 με το MEGA Channel, το πρώτο ιδιωτικό κανάλι της Ελληνικής τηλεόρασης, να εκπέμπει τη Δευτέρα 20 Νοεμβρίου 1989. Ένα μήνα αργότερα ακολουθεί η ίδρυση του Antenna TV στις 31 Δεκεμβρίου (Εργαστήριο Μελέτης Ελληνικού Κινηματογράφου και Τηλεόρασης (EMEKT) Τμήμα Κινηματογράφου, Α.Π.Θ). Μια τριετία αργότερα, το 1993, ξεκινάνε τη λειτουργία τους ο Alpha στις 20 Σεπτεμβρίου, ο ΣΚΑΙ στις 21 και στις 4 Δεκεμβρίου το Star Channel. Το πρώτο σίριαλ που προβάλλεται στην ιδιωτική τηλεόραση είναι «Πατήρ, Υιός και Πνεύμα» από τη συχνότητα του Mega.

Τα επόμενα χρόνια, η ιδιωτική τηλεόραση επένδυσε αρκετά στο κομμάτι της μυθοπλασίας συγκριτικά με τη δημόσια. Σταδιακά τα κανάλια άρχιζαν να βρίσκουν την ταυτότητα και το ύφος τους παρουσιάζοντας διαφορετικά προγράμματα με τον ανταγωνισμό των καναλιών για τη μάχη της τηλεθέασης να εντείνεται.

3.3 Τηλεόραση και παιδιά-έφηβοι/-ες

Η τηλεόραση με τον συνδυασμό εικόνας-ήχου και δράσης προσελκύει το τηλεοπτικό κοινό ανεξαρτήτως ηλικίας. Παρόλα αυτά, πάντοτε στα παιδιά ασκούμε ιδιαίτερη γοητεία διότι ως μέσο με τις οπτικοακουστικές αναπαραστάσεις προσελκύει πολύ πιο εύκολα τις μικρότερες ηλικίες. Η τηλεόραση, με τη δύναμη και την αμεσότητα που τη χαρακτηρίζει, διαμορφώνει και προβάλλει πρότυπα εκφράζοντας στάσεις και συμπεριφορές. Αυτή ακριβώς η δύναμη που διαθέτει μέσα από τα προγράμματά της επηρεάζει τον/την εκάστοτε τηλεθεατή/-τρια. Για αυτό, και για μία ακόμη φορά, τονίζεται η ανάγκη για τη δημιουργία θεατών κριτικών με αναπτυγμένη την κριτική τους σκέψη.

Η ίδια (εν. τηλεόραση), όπως και γενικότερα οι νέες τεχνολογίες, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής όχι μόνο των παιδιών ή των εφήβων, αλλά και των ενηλίκων. Εστιάζοντας στους/στις εφήβους/-ες ψυχαγωγούνται και διασκεδάζουν αφιερώνοντας αρκετό χρόνο. Μυθοπλαστικές ιστορίες που ξετυλίγονται σε σειρές, ιστορικά γεγονότα που παρουσιάζονται σε θεματικές εκπομπές, ντοκιμαντέρ, πολιτιστικά δρώμενα και συνεντεύξεις που προτείνονται, πολιτισμοί, ήθη και έθιμα άλλων χωρών, αθλητικά γεγονότα παγκόσμιας εμβέλειας είναι μερικές από τις προτάσεις που υπάρχουν στα κανάλια.

Στον αντίποδα, υπάρχουν και reality show συμβίωσης, επιβίωσης, μαγειρικής, διαγωνισμοί μουσικής και ταλέντων που -δυστυχώς- δεν έχουν κάτι ουσιαστικό να προσφέρουν. Αποτέλεσμα είναι η θετική προσφορά και τα οφέλη της τηλεόρασης να αντισταθμίζονται από τις αρνητικές επιδράσεις, όχι μόνο στο κομμάτι του περιεχομένου και της αμφιβόλου ποιότητας προγράμματα, αλλά και της κατανάλωσής τους από το κοινό.

Γενικεύοντας για την τηλεόραση και τα παιδιά-εφήβους/-ες, υπάρχει σήμανση καταλληλότητας των προγραμμάτων που απαιτεί ή όχι τη γονική συναίνεση ανάλογα με το περιεχόμενό τους. Ειδικά τα παιδιά πρώτης και μέσης παιδικής ηλικίας, λόγω του αναπτυξιακού τους σταδίου, αδυνατούν να αντιληφθούν και να κατανοήσουν στερεοτυπικές συμπεριφορές. Απότοκο αυτού είναι η ασυνείδητη υιοθέτηση αρνητικών στάσεων υιοθετώντας τέτοιες συμπεριφορές και αναπαράγοντας πρότυπα.

Η αναπαραγωγή στερεοτύπων από την τηλεόραση είναι προβληματική επειδή μπορεί (1) να δημιουργεί ή να συντηρεί αρνητικές στάσεις προς μειονοτικές ομάδες και (2) να επηρεάζει τις στάσεις των μικρών παιδιών των μειονοτήτων για την ομάδα τους και τη θέση της στην κοινωνία (Lightfoot, Cole & Cole, 2014:524).

Επιπρόσθετα, αρνητική κρίνεται η έκθεση των παιδιών-εφήβων σε σκληρές βίας ή εγκληματικότητα. Ο Baron (1974, όπ. αναφ. στο Κοκκινάκη, 2006) για το συγκεκριμένο θέμα αναφέρει «ένα ενδεχόμενο είναι ότι η έκθεση σε τέτοιες εικόνες προκαλεί απευαισθητοποίηση – τα άτομα γίνονται πιο σκληρά απέναντι στη θέα του πόνου και βιώνουν λιγότερα έντονα συναισθήματα» (σ. 264). Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι οι αναστολές μειώνονται και μακροπρόθεσμα τα άτομα, τα οποία εκτίθενται σε τέτοιες εικόνες, να «ενεργοποιούν αρνητικές και εχθρικές σκέψεις» με αποτέλεσμα να υπάρχουν αρκετές πιθανότητες εκδήλωσης επιθετικής συμπεριφοράς (Anderson, Bushman, 2002).

3.4 Τηλεόραση και εκπαίδευση

Ο/Η εκπαιδευτικός ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο που διδάσκει, και ανάλογα με τα κριτήρια που θέτει, μπορεί να χρησιμοποιήσει αποσπάσματα από εκπομπές και τηλεοπτικές σειρές για την οργάνωση του μαθήματός του. Ο τρόπος δόμησης του μαθήματος βρίσκεται αποκλειστικά στη δική του/της ευχέρεια και στοχεύει στην ενίσχυση και προώθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σε συνδυασμό μάλιστα και με τη χρήση του διαδικτύου διαμορφώνει το μάθημα με τέτοιον τρόπο, ώστε να είναι πιο ελκυστικό, οικείο και να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών. Αποτέλεσμα είναι η δημιουργία νέων ευκαιριών μάθησης, αφού τα παιδιά έρχονται σε επαφή με διαφορετικές στρατηγικές μάθησης επεκτείνοντας τις γνώσεις τους μέσω της πρόκλησης ερεθισμάτων. Η τηλεόραση, όπως και εν γένει οι νέες τεχνολογίες, μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά, αλλά και αυτόνομα βοηθώντας τους/τις μαθητές/-τριες στην καλύτερη κατανόηση εννοιών που μέχρι πρότινος τους δυσκόλευαν μιας και προχωρούν σε συνδέσεις με διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Επίσης, γεφυρώνει το παρελθόν με το παρόν και υπενθυμίζει όχι μονάχα την ιστορία μας ούτε την ανάγκη στοχασμού, αλλά και την ανάγκη για ψυχαγωγία που -δυστυχώς- διαρκώς ξεχνάμε. Ο ρόλος της όμως δεν περιορίζεται σε κατά συνθήκη περιστάσεις. Πρόταση της διπλωματικής είναι η δυναμική ένταξη των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών στη διδακτική πράξη ως εκπαιδευτικό εργαλείο ικανό για αξιοποίηση και ενισχυτική διδασκαλία της θεωρίας της Λογοτεχνίας. Να τονιστεί ξανά ότι βασική προϋπόθεση αποτελεί οι νέες πρακτικές να μην αντιμετωπίζονται καχύποπτα από τους/τις εκπαιδευτικούς ανεξαρτήτως βαθμίδας, αλλά αντιθέτως να γίνεται προσπάθεια ενσωμάτωσής τους στη διδασκαλία.

Αν και στο Γ' μέρος υπάρχουν πολλές και διαφοροποιημένες δραστηριότητες αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες από τις θεματικές που είναι αξιοποιήσιμες στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η κεντρική ιστορία της ταινίας¹³ «Έτερος Εγώ» -αν και πρόκειται για ταινία επειδή είναι των ίδιων δημιουργών με τη σειρά που προτείνω παραθέτω το έργο ως παράδειγμα- περιστρέφεται γύρω από μια σειρά δολοφονιών όπου ο δράστης αφήνει ως «υπογραφή» ρητά του Πυθαγόρα. Στην ταινία διατυπώνεται και το θεώρημά του για τους Φίλιους αριθμούς¹⁴. Τόσο τα μαθηματικά όσο και τα αρχαία με μια φιλοσοφική προέκταση κεντρίζουν το ενδιαφέρον του κοινού αποτελώντας τη βάση της ιστορίας μη καθιστώντας ανοίκεια την ενσωμάτωσή τους στην ταινία. Η σύνδεση με τη ζωή γίνεται με τρόπο που προσφέρεται για διδακτική χρήση. Στη σειρά «Έτερος Εγώ-Χαμένες Ψυχές» η ομάδα του τμήματος Ανθρωποκτονιών και ο Δημήτρης Λαϊνής (Πυγμαλίων Δαδακαρίδης) προχωρούν στον αποσυμβολισμό του Μύθου του Θησέα για την εξιχνίαση μιας σειράς δολοφονιών. Στο «Έτερος Εγώ- Κάθαρσις» τα θύματα φέρουν ως τατουάζ τη Μέδουσα. Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι οι προεκτάσεις είναι αρκετές. Η ηθοποιός Κατερίνα Διδασκάλου, που παίζει και στις σειρές, σε συνέντευξη της στον Γιώργο Σαστίδη σχολιάζει

και τα νέα παιδιά... εγώ ας πούμε βλέπω τον γιο μου [...]Και ξαφνικά το παιδί μου, που δεν διάβαζε ποτέ ιστορία στο σχολείο, ξαφνικά μαθαίνει για τη Μέδουσα, μαθαίνει για τον Θησέα [...] είναι και αυτό πολύ σημαντικό. Γιατί ο απώτερος σκοπός της Τέχνης είναι ζώσα διδασκαλία.

Στους “Singles” μέσω της Ράνιας (Μαρία Σολωμού) δίνονται αφορμές για τη διατύπωση θεωριών που αναλύονται και σχετίζονται με τη υπόθεση κάθε επεισοδίου. Οι θεωρίες και οι προβληματισμοί εμπνέονται από καθημερινούς στοχασμούς έξυπνα διατυπωμένους, από παραβολές της Θρησκείας, φαινόμενα των φυσικών επιστημών όλα όμως δοσμένα με μια φιλοσοφική προέκταση και συσχετίζοντάς τα με την καθημερινότητα. Ακριβώς αυτή η συσχέτιση και διατύπωση φιλοσοφικών ερωτημάτων με τρόπο κατανοητό, που συνδέεται άμεσα με τη ζωή, καθιστά ακόμη πιο γοητευτική και προσιτή την εκάστοτε θεωρία καθώς οι θεατές αντιλαμβάνονται ότι όλα αυτά έχουν αντίκτυπο και είναι αλληλένδετα με τη ζωή.

¹³ «Έτερος Εγώ» σε σενάριο και σκηνοθεσία Σωτήρη Τσαφούλια. Συνεργασία με την Κατερίνα Φιλιώτου και επιμέλειά του από τον Τεύκτρο Μιχαηλίδη και Πυγμαλίων Δαδακαρίδη, <https://www.youtube.com/watch?v=y3zho2aV2bs>

¹⁴ Θεώρημα Πυθαγόρα από την ταινία: 49:29 55:45.

Κοινωνικά θέματα ευαισθητοποίησης για άτομα με αναπηρίες, ομοφυλόφιλους, αλλοεθνείς, άτομα που υφίστανται οποιοδήποτε είδους κακοποίηση, θέματα ηθικής, ναρκωτικών ουσιών, πολιτικών πεποιθήσεων, ζητήματα γονιμότητας και υιοθεσίας καθώς και ιστορικά θέματα αναδύονται από τις τηλεοπτικές σειρές. Όσες χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία προσφέρουν αφορμές για προβληματισμό και συζήτηση. Θέλοντας να καταστεί σαφές ότι οι σειρές περιέχουν θέματα προς εκπαιδευτική χρήση αναφέρονται και ορισμένες, εκτός από αυτές που αναλύονται στην εργασία.

Οι μη επιτυχημένες εξωσωματικές της *Αντωνίας* (Ιωάννα Ασημακοπούλου) και του *Κωνσταντίνου* (Αλέξανδρος Μπουρδούμης) και οι ψυχολογικές διακυμάνσεις με το άγχος κατά τη διαδικασία της υιοθεσίας αποδίδονται με ιδιαίτερο τρόπο στη σειρά «Το σόι σου». Αντίστοιχα στη «Λένη¹⁵», που δεν αναλύεται, η αναδοχή και τέλος, η υιοθεσία αποτελεί την ιστορία της σειράς. Στις «Άγριες Μέλισσες» θίγεται το ευαίσθητο θέμα ψυχικής υγείας, η επιλόχειος κατάθλιψη που βίωσε η *Παγώνα* (Δανάη Λουκάκη). Από την άλλη, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι αλλοεθνείς όπως ο *Χοσέ* (Γιώργος Καπουτζίδης) στις «Σαββατογεννημένες¹⁶», οι φίλες της *Φρόσως*, *Γκρεις* (Ντέμπορα Οντόγκ), *Ράγια* (Ραμίνα Κατσικιάν), *Γιούε Γιούε* (Ma Yue Qiu) στην «Εθνική Ελλάδα», ο μικρός *Ζαχαρίας* (Νέθαν Μάρκου) στις «Άγριες Μέλισσες» αποτελούν εξαιρετικές αφορμές για διάλογο εγείροντας ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο που αποδίδονται και αντιμετωπίζονται από τους υπόλοιπους χαρακτήρες.

Ακόμη και τα διαφορετικά επαγγέλματα των χαρακτήρων αποτελούν μαθησιακή ευκαιρία φέρνοντας τα παιδιά σε επαφή με επαγγέλματα όχι τόσο προβεβλημένα.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι δημοσιογράφοι, οι συναντήσεις σε ολομέλεια για τη δημιουργία μιας ζωντανής εκπομπής καθώς και τα απρόοπτα εντοπίζονται στο «Όλα στον αέρα¹⁷». Το επάγγελμα του μπαρμπέρη, του μανάβη και του πλανόδιου ψαρά στο «Περί ανέμων και υδάτων¹⁸», οι οντισιόν μιας σοπράνο και οι δυσκολίες ενός νηπιαγωγού στη σειρά

¹⁵ «Λένη», (2003-2004), Mega σε σενάριο της Μιρέλλας Παπαοικονόμου και σκηνοθεσία του Λάμπη Ζαρουτιάδη.

¹⁶ «Σαββατογεννημένες», (2003-2004), Mega. Το σενάριο έχει υπογράψει ο Γιώργος Καπουτζίδης και τη σκηνοθεσία ο Αντώνης Αγγελόπουλος.

¹⁷ «Όλα στον αέρα», (2008-2009), Mega. Μεταφορά/διασκευή σεναρίου του Φίλιππου Δεσύλλα και σκηνοθεσία της Αμαλίας Γιαννίκου. Ο πρωτότυπος τίτλος είναι «Fuera De Contro».

¹⁸ «Περί ανέμων και υδάτων», (2000-2003), Mega, Σενάριο της Κάκκας Ιγερνίου και σκηνοθεσία της Ρέινας Εσκενάζυ.

«Ζακέτα να πάρεις» είναι μονάχα μερικά από τα επαγγέλματα. Συνεχίζοντας με παραδείγματα, ο ρόλος ενός κοινωνικού παντοπωλείου και οι επαγγελματικές υποχρεώσεις των φαρμακοποιών στο «Σόι σου», οι επαγγελματικοί προβληματισμοί των τριαντάρηδων στα «Υπέροχα πλάσματα¹⁹» είναι μόνο μερικά από τα θέματα που αναδύονται για συζήτηση.

Οι διαφορετικές μορφές της οικογένειας και η αποτύπωσή στις τηλεοπτικές σειρές αποτελούν εξίσου αφορμή για συζήτηση, προβληματισμό και σχολιασμό.

Ένας χήρος πατέρας, ο *Διονύσης Μαυροτσούκαλος* (Γιάννης Μπέζος) με τα τρία του αγόρια και μια διαζευγμένη μητέρα, η *Ελένη Παλαιολόγου* (Κατερίνα Λέχου) με δύο κορίτσια αποφασίζουν να ενώσουν τη ζωή τους και η συγκατοίκηση φέρνει στο προσκήνιο κάθε πιθανή και απίθανη κατάσταση στο «Ευτυχισμένοι Μαζί²⁰». Ο χήρος πατέρας *Νικόλας Δεληγιάννης* (Γιάννης Μπέζος) που μεγαλώνει μόνος του το γιό του στο «Βίος Ανθόσπαρτος²¹». Η μονογεική οικογένεια του *Άρη Μπακόπουλου* (Κώστας Αποστολίδης) και η πρόσληψη της νταντάς (Μαρίας Λεκάκη) για τη φροντίδα των παιδιών στη σειρά «Νταντά²²», η διαζευγμένη οικογένεια του *Λεωνίδα Αλεβιζάτου* (Δημήτρης Κουρούμπαλης) στο «Δέκα λεπτά κήρυγμα²³» όπως και η πολιτισμική οικογένεια του *Μεντίν Οζτούρκ* (Μανώλης Μαυροματάκης) και της *Μυρτούς* (Μαρία Λεκάκη) στο «Ταμάμ²⁴» δείχνουν ότι υπάρχει υλικό. Το ζήτημα είναι ο τρόπος αξιοποίησής του στη σχολική τάξη.

¹⁹ «Υπέροχα πλάσματα», (2007-2008), Alpha, Σενάριο έγραψε η Μυρτώ Κοντοβά και σκηνοθέτησαν οι Νικόλας Δημητρόπουλος, Μαρία Λάφη και Κατερίνα Φιλιώτου.

²⁰ «Ευτυχισμένοι Μαζί» (2007-2009), Mega, Σενάριο Ρένας Ρίγγα και σκηνοθεσία του Ανδρέα Μορφονιού. Διασκευή του “Los Serrano” των Daniel Écija και Álex Pina.

²¹ «Βίος Ανθόσπαρτος», (1996), Mega. Το σενάριο γραμμένο από την Κάκια Ιγερινού και σκηνοθεσία Ρέινα Εσκενάζυ.

²² «Η νταντά», (2003-2005), Mega. Στη συγγραφική ομάδα ανήκουν οι Αλέξης Καλλίτσης, Μάνος Ψιστάκης, Βαγγέλης Νάσης, Ιφιγένεια Κοτσώνη, Γιώργος Ηλιόπουλος, Μάρω Παναγιωτακοπούλου και ο Παναγιώτης Καποδίστριας σε σκηνοθεσία των Κώστα Κιμούλη και Μύρνας Τσάπα. Πρωτότυπη σειρά “The nanny”.

²³ «Δέκα λεπτά κήρυγμα», (200-2003), Mega σε σενάριο Ντίνας Παντελέων και σκηνοθεσία του Κώστα Λυχνάρα και της Σίσσυς Σμυρλίου.

²⁴ «Ταμάμ», (2014-2017), Ant1. Τη διασκευή της πρωτότυπης σειράς “Türkisch für Anfänger” ανέλαβαν οι Βασίλη Ρίσβα και Δήμητρα Σακαλή και τη σκηνοθεσία ο Πιέρρος Ανδρακάκος.

Οι τηλεοπτικές μεταφορές μυθιστορημάτων αποτελούν εξίσου υλικό προς εκπαιδευτική χρήση καθώς εγείρουν συζητήσεις σχετικά με τον τρόπο διασκευής και μεταφοράς ενός λογοτεχνικού κειμένου για την τηλεόραση. Προβληματισμοί, απόψεις και συγκρίσεις αποσπασμάτων των βιβλίων με τις σειρές δημιουργούν αρκετές μαθησιακές ευκαιρίες για ενεργό συμμετοχή των παιδιών και στοχασμό, εμπλέκοντάς τους δημιουργικά στη διαδικασία. Θέματα και απεικονίσεις της δεκαετίας του 1930, της πολεμικής ή μετα-κατοχικής Ελλάδος, οικογενειακές ιστορίες και πάθη, αλληλεπιδράσεις των ανθρώπων και η ηθογραφία μιας άλλης γενιάς προσφέρονται για διδασκαλία τη στιγμή που οι μαθητές/-τριες έρχονται σε επαφή, έστω και αποσπασματικά, με τα έργα συγγραφέων, ανατρέχουν στα βιβλία, συζητούν για εκείνα και προβληματίζονται με αφορμή τις προεκτάσεις τους.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι σειρές, «Αναδυομένη²⁵», «Βαμμένα κόκκινα μαλλιά²⁶» «Η πρόβα του νυφικού²⁷», το «Τρίτο στεφάνι²⁸», «Υστερα ήρθαν οι μέλισσες²⁹», «Οι ιστορίες του Αστυνόμου Μπέκα³⁰», «Το δέκα³¹», «Ματωμένα Χώματα³²», το «Νησί³³», «Ποιος ήτο φονεύς του αδερφού μου³⁴;» και άλλες πολλές.

²⁵ «Αναδυομένη» συγγραφέας Γρηγόρης Ξενόπουλος, τηλεοπτική μεταφορά στην YENEΔ (1978-1979) σενάριο της Σούλας Πιερράκου και σκηνοθεσία Ερρίκος Ανδρέου, Νέστωρ Παβέλλας

²⁶ «Βαμμένα κόκκινα μαλλιά» του Κώστα Μουρσελά,(1992-1993) Ant1. Τηλεοπτικό σενάριο: Βαγγέλης Γκούφας και σκηνοθεσία: Κώστας Κουτσομύτης.

²⁷ «Η πρόβα του νυφικού» συγγραφέας Ντόρα Γιαννακοπούλου, τηλεοπτική μεταφορά για τον Ant1 (1995-1996) σενάριο του Βαγγέλη Γκούφα και σκηνοθεσία του Κώστα Κουτσομύτη.

²⁸ «Το τρίτο στεφάνι» συγγραφέας Κώστας Ταχτσής, (1995-1996), Ant1. Τηλεοπτική μεταφορά σε σενάριο και σκηνοθεσία του Γιάννη Δαλιανίδη.

²⁹ «Υστερα ήρθαν οι μέλισσες» του Γιάννη Ξανθούλη. Τηλεοπτική μεταφορά για την ET1 (2000-2001) σενάριο του συγγραφέα με τον σκηνοθέτη της σειράς, Κώστα Κουτσομύτη.

³⁰ «Οι ιστορίες του αστυνόμου Μπέκα» σειρά βιβλίων του Γιάννη Μαρή. Για τον Alpha (2006-2008) σε σενάριο της Στέλλας Βασιλαντωνάκη και σκηνοθετική επιμέλεια του Γρηγόρη Καραντινάκη. Σύμφωνα με την https://el.wikipedia.org/wiki/Οι_ιστορίες_του_αστυνόμου_Μπέκα υπήρξαν και άλλοι σκηνοθέτες ανά επεισόδια.

³¹ «Το δέκα». Συγγραφέας Κώστας Καραγάτσης. Μεταφορά σεναρίου στον Alpha (2007-2008) οι Σταύρος Καλαφατιδής, Μαίρη Ζαφειροπούλου, Γιώργος Κρητικός και σκηνοθεσία η Πηγή Δημητρακοπούλου.

³² «Ματωμένα Χώματα» συγγραφέας η Διδώ Σωτηρίου, Alpha, (2008-2009) Τηλεοπτικό σενάριο Νίκος Απειρανθίτης και Λεία Βιτάλη, σκηνοθεσία του Κώστα Κουτσομύτη.

³³ «Το νησί» της Victoria Hislop. Μεταφορά για το Mega (2010-2011) σε σενάριο Μιρέλλας Παπαοικονόμου και σκηνοθεσία του Θοδωρή Παπαδουλάκη.

³⁴ «Ποιος ήτο φονεύς του αδερφού μου;» του Γεώργιο Βίζυηνού. Διασκευή διηγήματος-σενάριο: Σταύρος Αβδούλος και Ειρήνη Ριτσώνη και σκηνοθεσία του Μανούσου Μανουσάκη.

Αρκετές σειρές, μερικές από αυτές επιλέχθηκαν και αναλύονται, θίγουν κοινωνικές παθογένειες. Η έμφυλη βία, η πατριαρχία, η κουλτούρα του βιασμού, η άνοδος φασιστικών/ναζιστικών καθεστώτων και η αυτοδικία είναι μερικά από τα «δύσκολα και επικίνδυνα» θέματα που μέσω των τηλεοπτικών σειρών οι μαθητές/-τριες έρχονται σε επαφή. Η εμπλοκή των αισθήσεων με τις ερμηνείες των ηθοποιών, η μουσική υπόκρουση και οι σκηνοθετικές επιλογές εντείνουν το συναίσθημα και αποτελούν αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό. Για αυτό τον λόγο προτείνονται και για αξιοποίηση σε αντίστοιχες θεματικές της Νεοελληνικής Γλώσσας- Έκθεσης. Η έκθεσή τους σε τέτοιες συνθήκες και ο μετέπειτα σχολιασμός αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Οι συζητήσεις και οι δραστηριότητες της Δημιουργικής και Σεναριακής Γραφής βοηθούν στην ανίχνευση στάσεων και πεποιθήσεων και συντελούν στην αναγνώριση της παθογένειας και την ευαισθητοποίηση τους. Τη θεώρηση αυτή ενθαρρύνει και ο Γρόσδος (2018)

Οι αρνητικές σκηνές βίας ή σεξισμού και ρατσισμού δεν αποτελούν αφορμές για λογοκριτικές πρακτικές (απόρριψη ή «ψαλίδισμα»), αλλά ερεθίσματα για συζήτηση, σχολιασμό, ανταλλαγή απόψεων και σύγκρουση ιδεών με στόχο τον συνειδητοποιημένο θεατή, ο οποίος επιλέγει, προκρίνει [...] (σ.35).

Οι τηλεοπτικές σειρές διαμορφώνουν το προσωπικό αξιακό σύστημα των εφήβων ωθώντας τους στον ηθικό-φιλοσοφικό στοχασμό των σκηνών που παρακολουθούν. Επίσης διατυπώνουν την προσωπική τους γνώμη, έχουν το θάρρος της έκφρασης πάντοτε με σεβασμό και αποδοχή στις διαφορετικές απόψεις. Η έκθεση σε τέτοιας θεματολογίας ζητήματα είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Όσα αναφέρθηκαν επιγραμματικά αποτελούν μονάχα μερικά από τα αμέτρητα παραδείγματα θεμάτων, που μαζί με όσα αναλύονται στο Γ' μέρος, ένας/ μία εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει για διδακτικούς σκοπούς. Οι τηλεοπτικές σειρές αποτελούν το έναυσμα προβληματισμών και εποικοδομητικών συζητήσεων με τρόπο παιγνιώδη και οικείο δίχως να είναι απλοϊκός ή λιγότερο σπουδαίος από εκείνους που προκύπτουν από τα δοκίμια ή τα λογοτεχνικά έργα. Η χρήση της κρίνεται αναγκαία από τους/τις εκπαιδευτικούς στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών καθώς «μια εικόνα αξίζει χίλιες λέξεις» δίνοντας την ευκαιρία για συζητήσεις διαφορετικών θεμάτων και κατανόηση δυσνόητων εννοιών των γνωστικών αντικειμένων. Συνδέοντας με την προηγούμενη ενότητα, ο τρόπος που κάποιος/-α αποκλείει τη λειτουργικότητα και τη σημασία της τηλεόρασης μπορεί να θεωρηθεί εως και τρομακτικός.

Προφανώς και δεν είναι όλα τα προγράμματα αξιόλογα και εκπαιδευτικά προσεγγίσιμα όμως αρκετές από τις τηλεοπτικές σειρές περιέχουν έναν ανεξερεύνητο παιδαγωγικά πλούτο.

Παράλληλα, σημειώνεται ότι η πληθώρα οπτικοακουστικών ερεθισμάτων στα οποία διαρκώς εκτίθενται τα παιδιά αποτελεί εργαλείο αποκωδικοποίησης και ευνοεί την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης καθώς ασκούνται στην αποκωδικοποίηση εικόνων, ανθρώπινων κινήσεων, συμπεριφορών και ήχων έχοντας στο μυαλό τους αρκετά δεδομένα. Άλλωστε είναι εξοικειωμένα σε τέτοιους είδους ερεθίσματα οπότε δουλειά του/της εκπαιδευτικού είναι να στρέψει τον καθρέφτη προς εκείνα, έτσι ώστε να αντιληφθούν το πόσα πολλά γνωρίζουν και να συνεχίσουν να οικοδομούν τις γνώσεις τους (Ιωσηφέλης, 2020). Η Κρομιάδου, Λιούζα και Σεϊτανίδου (2018) σε εισήγησή τους επισημαίνουν

Η επεξεργασία ενός κινηματογραφικού έργου διαπαιδαγωγεί τους μαθητές στην αποκωδικοποίηση και νοηματοδότηση οπτικών πολιτισμικών συμβάσεων, σε νέους αφηγηματικούς τρόπους μέσω της εικόνας, στη συμβολή της μουσικής και των ήχων στην εικόνα κ.ο.κ. Ο συνδυασμός λογοτεχνικών κειμένων και οπτικοακουστικών μπορεί να ενισχύσει τόσο τη φιλιαναγνωσία όσο και τον οπτικοακουστικό εγγραμματισμό (σ.231).

Συνοψίζοντας, η χρήση οπτικοακουστικών μέσων και πιο συγκεκριμένα, η ένταξη των τηλεοπτικών σειρών, τόσο στη δια ζώσης, όσο και στην εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διδασκαλία έχει οφέλη και παρέχει δυνατότητες για πρωτόγνωρες μαθησιακές εμπειρίες και ευκαιρίες. Η άποψη αυτή στηρίζεται και στο ΑΠΣΛΛ (2021) «[...] η δυναμική των ψηφιακών μέσων, τα οποία προσφέρουν τρόπους για τον εμπλουτισμό της αναγνωστικής εμπειρίας με διαθεματικές και διακειμενικές προτάσεις (σ.11). Κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών τούς ωθεί μέσω της οικειότητας των προγραμμάτων και της ΔΓ στην καλύτερη κατανόηση του αντικειμένου της μελέτης τους καθώς και στην παρακίνηση για εμπάθυνση και περαιτέρω ενασχόληση. Όλα αυτά όμως προσδίδοντας την αξία που χρειάζεται στην ψυχαγωγία των μαθητών/-τριών. Το γέλιο, η συναισθηματική εκτόνωση και η ψυχική αποφόρτιση των παιδιών μονάχα ωφέλιμη είναι για τη σχολική κοινότητα και την ίδια τους την ανάπτυξη.

3.5 Τηλεόραση- Κινηματογράφος: τα μέσα και οι ιδιαιτερότητες τους

Οι τηλεοπτικές σειρές, ως καταναλωτικά προϊόντα, χρήζουν εντελώς διαφορετικής προσέγγισης από ότι οι κινηματογραφικές ταινίες. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω του μέσου στο οποίο προβάλλονται. Πρώτα πρώτα, διαφέρει το περιβάλλον προβολής καθώς η θέαση των σειρών γίνεται στα σπίτια των θεατών και όχι στις ειδικά διαμορφωμένες αίθουσες του κινηματογράφου. Αυτομάτως αυτό συνεπάγεται με έναν αρκετά διαφοροποιημένο τρόπο θέασης και εμπειρίας, όπως ότι για την παρακολούθηση μιας ταινίας υπάρχουν αριθμημένες θέσεις, ενώ για την προβολή μιας σειράς υπάρχει ελευθερία ανάλογα με τον προσωπικό χώρο του/της καθενός/καθεμίας. Εμβαθύνοντας, η σκοτεινή αίθουσα ενός κινηματογράφου διαφέρει συγκριτικά με την κατ' οίκον προβολή, αφού δεν προσφέρει την κοινωνικοποίηση που υπάρχει κατά την κινηματογραφική προβολή. Επιχειρώντας τον τονισμό των διαφορών μεταξύ ταινιών στον κινηματογράφο και σειρών στην τηλεόραση, υπενθυμίζεται ότι χρειάζεται καταβολή αντιτίμου του εισιτηρίου, ενώ η τηλεόραση αποτελεί το πιο εύκολα προσβάσιμο και δωρεάν οπτικοακουστικό μέσο. Διαφορά εντοπίζεται και στις διαφημίσεις καταναλωτικών προϊόντων που κατακλύζουν τα τηλεοπτικά προγράμματα σε αντίθεση με τον κινηματογράφο, όπου η προβολή γίνεται ενιαία δίχως διακοπή διευκολύνοντας σε μεγάλο βαθμό την παρακολούθηση.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά την τηλεόραση, υπάρχει ελευθερία και στη δυνατότητα επιλογής καναλιού, άρα και των προγραμμάτων ανεξαρτήτως ώρας. Σύνηθες επακόλουθο είναι η αποσπασματική θέαση μιας σειράς ή και παράλληλη δράση με άλλες ασχολίες. Επιπλέον, παρότι στο μεγαλύτερο βαθμό και τα δύο μέσα προβάλλουν προϊόντα βιντεοσκοπημένα, η τηλεόραση αρκετές φορές προβάλλει σε απευθείας μετάδοση προγράμματα. Σε αυτό περιλαμβάνονται οι ειδήσεις με διαρκή ροή, συνεντεύξεις και ζωντανές συνδέσεις, ψυχαγωγικά προγράμματα χορού και μουσικής καθώς και αθλητικά γεγονότα, όπως πρωταθλήματα ή Ολυμπιακοί Αγώνες. Η μετέπειτα προβολή μιας σειράς, η ασύγχρονη θέαση, από την ιστοσελίδα του σταθμού (web Tv) αποτελεί μία ακόμη διαφορά μεταξύ των δύο μέσων. Στην περίπτωση των κινηματογραφικών ταινιών υπάρχει μεγαλύτερη χρονική διάρκεια μέχρι την κυκλοφορία του Dvd και να μπορέσει το κοινό να παρακολουθήσει κάποιο έργο. Τέλος, πρακτικές διαφορές εντοπίζονται και στο μέγεθος της οθόνης, την ακουστική αλλά και την εικόνα. Γενικεύοντας, το περιεχόμενο ενός έργου και το μέγεθος της οθόνης προβολής είναι βασικά κριτήρια για τον/την δημιουργό, άρα και το είδος του οπτικοακουστικού έργου που θα παραχθεί, όπως και για το μέσο προβολής του (Σκοπετέας, 2015).

Όσες και αν είναι οι διαφορές ή οι ομοιότητες των δύο μέσων, όσα και αν είναι τα στοιχεία που ταυτίζονται ή διαφοροποιούνται με την προβολή μιας σειράς ή ταινίας σε συνδρομητική πλατφόρμα είναι σαφές ότι καθένα από αυτά τα μέσα επιτελεί ένα διαφορετικό σκοπό. Ανάλογα με τη συνθήκη, τις απαιτήσεις και τις δυνατότητες των θεατών τα παραπάνω μέσα βρίσκονται στη διάθεσή τους προς χρήση. Σημαντική είναι η αποφυγή αφορισμών σχετικά με την ποιότητα των προγραμμάτων της τηλεόρασης, τη ραγδαία επέκταση που έχουν οι συνδρομητικές πλατφόρμες ή τη χρησιμότητα ύπαρξης των κινηματογράφων. Όπως έχει τονιστεί επανειλημμένως σε κάθε μέσο υπάρχουν προγράμματα αξιόλογου περιεχομένου, υψηλών προδιαγραφών παραγωγές, ψυχαγωγία για άλλα τα γούστα... αρκεί το κοινό να έχει κριτική σκέψη. Και αυτό ακριβώς επιδιώκεται να αναπτυχθεί μέσα από την παρούσα εργασία.

3.6 Τηλεοπτικά, κινηματογραφικά, θεατρικά και λογοτεχνικά έργα: ιδιαιτερότητες

Η τηλεόραση, ο κινηματογράφος, το θέατρο και η λογοτεχνία έχουν κοινό χαρακτηριστικό την αφήγηση ιστοριών. Κάθε ένα από τα διαφορετικά μέσα των παραπάνω αφηγήσεων χρησιμοποιεί δικούς του σημειωτικούς κώδικες και έχει τη δική του γλώσσα-ταυτότητα διαμορφώνοντας το αποτέλεσμα των έργων. Έχοντας μιλήσει για τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν ως μέσα η τηλεόραση και ο κινηματογράφος, θα υπάρξει μια βαθύτερη ενασχόληση με τα έργα που παράγονται από όλα τα παραπάνω μέσα αφηγήσεων, ομοιότητες και διαφορές.

Πρώτα από όλα, πρέπει να σημειωθεί μια θεμελιώδης διαφορά μεταξύ κινηματογράφου/τηλεόρασης και λογοτεχνίας και σχετίζεται με την αξιοποίηση της τεχνικής του μοντάζ. Κατά τη διάρκειά του ενώνονται μια σειρά από διαφορετικά πλάνα, δίνοντας την ευκαιρία στον/στην μοντέρ να οργανώσει τα πλάνα των σκηνών με χωροχρονική ακολουθία. Οι σκηνές που γυρίζονται από τον/την σκηνοθέτη φθάνουν στον/στην μοντέρ, ο/η οποίος/-α τις επεξεργάζεται για να υπάρξει το τελικό αποτέλεσμα. Η διαδικασία του μοντάζ δεν είναι εφικτή στο θέατρο. Σε μια θεατρική παράσταση το θεατρικό κοινό παρακολουθεί την ιστορία να εξελίσσεται με διαρκή ροή μπροστά τους και όχι αποσπασματικά ή έπειτα από τεχνική παρέμβαση. Ομοίως και στα λογοτεχνικά αφηγήματα.

Ο κινηματογράφος είναι μια τέχνη που χαρακτηρίζεται από ετερογένεια, αφού δανείζεται αρκετά στοιχεία και υλικά από άλλες μορφές τέχνης. Πιο συγκεκριμένα, εμπεριέχει τη φωτογραφία, τη ζωγραφική, τον χορό, τη μουσική, τον γραπτό λόγο, την αρχιτεκτονική και άλλες. Με λίγα λόγια, ο κινηματογράφος συγκεφαλαιώνει όλες τις τέχνες. Με την ίδια λογική, αν και κάπως διαφοροποιημένα, η τηλεόραση δανείζεται εξίσου από άλλες τέχνες. Υπάρχει ο γραπτός λόγος, εικόνες, μουσική, ήχος, γραφικά, φωτογραφία, κίνηση και άλλα.

Παράλληλα είναι εμφανές ότι, ενώ η λογοτεχνική αφήγηση με την τηλεοπτική και κινηματογραφική υιοθετούν κοινά στοιχεία, όπως ο χαρακτήρας, η πλοκή, ο χώρος και ο χρόνος παράλληλα διαφοροποιούνται ως προς τη γλώσσα που χρησιμοποιούν. Όπως αναλύεται και παρακάτω, κύρια είναι η διαφορά μεταξύ τους καθώς στα οπτικοακουστικά έργα ο/η δημιουργός «δείχνει» την ιστορία με την κάμερα, ενώ στα λογοτεχνικά έργα την «αφηγείται» με περιγραφές.

Στην περίπτωση των μυθιστορημάτων ο/η αφηγητής/-τρια είναι εκείνος/-η που εξιστορεί μέσω ενός χαρακτήρα την ιστορία και βοηθάει διαμέσου των περιγραφών να ερμηνεύσει ο/η

αναγνώστης/-στρια τα γεγονότα. Αντίθετα, στα οπτικοακουστικά έργα δίνονται περισσότερες πληροφορίες μέσα σε ένα αρκετά πιο σύντομο χρονικό διάστημα, κάτι που επιτυγχάνεται με τις εικόνες που προβάλλονται. Τα ίδια στοιχεία χρειάζονται αρκετά κεφάλαια για να διανθιστούν. Άρα υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τη δομή των έργων. Στην τηλεόραση, τον κινηματογράφο και το θέατρο υπάρχουν οι πράξεις και οι σκηνές, ενώ στη λογοτεχνία οι ενότητες και τα κεφάλαια. Μεγάλη διαφορά παρουσιάζει και ο σκηνικός χώρος εξέλιξης της δράσης. Στα λογοτεχνικά έργα οι περιγραφές απελευθερώνουν τη φαντασία των αναγνωστών/-στριών, έτσι ώστε να πλάθουν τον κόσμο και τους χαρακτήρες με το μυαλό τους. Δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν είναι εύκολα εφικτό για τα κινηματογραφικά/ τηλεοπτικά έργα καθώς ο σκηνικός χώρος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το οικονομικό πλαίσιο και την παραγωγή. Για αυτό τον λόγο ορισμένες ταινίες και σειρές περιλαμβάνουν εξωτερικά γυρίσματα ή εναλλαγή τοποθεσιών, ενώ κάποιες άλλες περιορίζονται αποκλειστικά στον χώρο των studio.

Οι θεωρίες γύρω από την πρόσληψη των έργων διαφέρουν με τους/τις μελετητές/-τριες να εκφέρουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις. Ο Γουλής, Γρόσδος και Καρακίτσιος (2012) με αφορμή τον τρόπο πρόσληψης των έργων ισχυρίζονται ότι «Η παρακολούθηση (θέαση και ακρόαση) μιας ταινίας σημαίνει εν πρώτοις υποχρεωτική κατανάλωση μιας έτοιμης (δοσμένης) εικόνας τόπων, τοπίων, χαρακτήρων και προσώπων [...] αυτή που έχει προεπιλέξει ένας σκηνοθέτης» (σ.22). Παράδειγμα αντιτιθέμενης γνώμης αποτελεί η τοποθέτηση της Chatman (1980), η οποία τονίζει πως όντως ο εκάστοτε σκηνοθέτης επιλέγει τι θα απεικονίσει οπότε το αποτέλεσμα του έργου είναι η δική του οπτική όμως ταυτόχρονα, είναι επιλογή του θεατή το πού θα εστιάσει. Η διαφοροποιημένη εστίαση κάθε θεατή φανερώνει τις πολλαπλές ερμηνείες που αναδεικνύονται, οι οποίες πηγάζουν από ταυτίσεις, μνημονικές ανακλήσεις και συνειρμούς που προκύπτουν κατά τη διάρκεια προβολής των έργων.

Σημαντική διαφορά εντοπίζεται και στον τρόπο γραφής, κάτι που θα συζητηθεί αναλυτικά παρακάτω. Ενδεικτικό, πάντως, παράδειγμα αποτελεί ο τρόπος γραφής των διαλόγων και οι τεχνικές που αξιοποιούνται σε καθεμία από αυτές τις τέχνες. Τόσο στα κινηματογραφικά και τα τηλεοπτικά σενάρια όσο και στα θεατρικά κείμενα η μορφή διαφοροποιείται συγκριτικά από εκείνη των λογοτεχνικών κειμένων. Στον κύριο κορμό τους παρατίθενται με τη μορφή σκηνών και πράξεων τα λόγια των ηρώων κάτω από το ονοματεπώνυμό τους, που δίνεται με κεφαλαίους χαρακτήρες. Τις σελίδες στα κινηματογραφικά/ τηλεοπτικά σενάρια συμπληρώνουν πληροφορίες όπως ο χρόνος και τόπος, ενώ και στα θεατρικά έργα υπάρχουν ορισμένες σκηνοθετικές οδηγίες. Η διάκριση τους από τα λογοτεχνικά έργων είναι ευδιάκριτη

καθώς σε ένα μυθιστόρημα κυριαρχούν οι μακροσκελείς περιγραφές, η εστίαση στον συναισθηματικό ψυχισμό των χαρακτήρων και ενίοτε σχόλια του/της δημιουργού.

Συνδέοντας με τα παραπάνω, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το θέατρο και η λογοτεχνία αφηγούνται ιστορίες που εκφράζονται με διαφορετικό τρόπο. Στον κινηματογράφο και την τηλεόραση οι ιστορίες γίνονται αντικείμενο αφήγησης μέσω της εικόνας και του ήχου. Στο θέατρο η αφήγηση γίνεται με την άμεση θέαση της σκηνικής δράσης των ηθοποιών από τους θεατές σε πραγματικό χρόνο, ενώ στη λογοτεχνία η αφήγηση γίνεται με τις λέξεις. Ο Robert McKee (2017) σχετικά με τις διασκευές των κειμένων γράφει

Η ξεχωριστή ικανότητα και χάρη του θεάτρου είναι η δραματοποίηση της προσωπικής σύγκρουσης. Σε αυτό υπερτερεί το θέατρο, πολύ περισσότερο συγκριτικά με το μυθιστόρημα ή την ταινία. Ένα σπουδαίο θεατρικό αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από διαλόγους, με ένα ογδόντα τοις εκατό για το αυτί και ένα είκοσι τοις εκατό για το μάτι (σ.409).

Μία σχετική διαπίστωση ανήκει στον ίδιο τον McKee, ο οποίος συνόψισε όσα προαναφέρθηκαν λέγοντας πως μια ταινία τη βλέπουμε, ενώ το θεατρικό έργο το ακούμε. Αντίστοιχα, το λογοτεχνικό έργο το διαβάζουμε. Επεξηγώντας τη διατύπωσή του, στον κινηματογράφο η εστίαση γίνεται στο οπτικό κομμάτι, ενώ στο θεατρικό αφορά περισσότερο το ακουστικό.

Με μια σύντομα ματιά, η φόρμα γραφής ενός τηλεοπτικού/κινηματογραφικού έργου διαφέρει από εκείνο του λογοτεχνικού και του θεατρικού. Τα σενάρια αποτελούνται από ορισμένες πράξεις που περιέχουν τις σκηνές, ενώ τα μυθιστορήματα χωρίζονται σε νοηματικά κεφάλαια. Τα κεφάλαια στα λογοτεχνικά βιβλία αναπτύσσουν ακόμη περισσότερο την πλοκή, εξελίσσουν την ιστορία και κατέχουν μεγάλη έκταση. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει με τα σενάρια, των οποίων οι πράξεις καταλαμβάνουν μικρότερη έκταση.

Επιλογικά, μεταξύ των παραπάνω τεχνών εντοπίζονται διαφορές και ως προς τη δομή των ιστοριών. Διευκρινίζοντας και επεξηγώντας, η τηλεόραση δεν αναγνωρίζεται ως «Τέχνη» και για την ακρίβεια, από τους/τις περισσότερους/-ες αντιμετωπίζεται με μια ακραία επικριτική διάθεση. Παρόλα αυτά, στη βάση της δεν παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις από τον κινηματογράφο. Με την ίδια λογική καθώς και με το σκεπτικό ότι έχουν υπάρξει και υπάρχουν πολύ αξιόλογες τηλεοπτικές σειρές, η συγγραφέας της εργασίας αναδεικνύει τη δυναμική και τη σημαντικότητα του ρόλου τους στην τυπική εκπαίδευση.

3.7 Τηλεόραση και είδη μυθοπλασίας

Ο Σκοπετέας (2015) αναφέρει ότι «Οι πιο συνηθισμένοι τύποι μυθοπλαστικών αφηγηματικών έργων για την τηλεόραση είναι οι εξής: η τηλεοπτική αφηγηματική διαφήμιση, οι τηλεταινίες, οι μίνι σειρές, οι σειρές, τα σίριαλ και σαπουνόπερες» (σ. 32).

Στις *σειρές με αυτοτελή επεισόδια*³⁵ οι ήρωες παραμένουν ίδιοι, ενώ ταυτόχρονα έρχονται αντιμέτωποι με διαφορετικές καταστάσεις. Σεναριακά, η πλοκή αφορά ένα συγκεκριμένο θέμα και ολοκληρώνεται στο ίδιο επεισόδιο. Ως προς τους ήρωες, «Οι Πρωταγωνιστές θεωρούνται δεδομένοι και γνωστοί στο τηλεοπτικό κοινό, που τους περιμένουν ίδιους και απaráλλαχτους σε κάθε επεισόδιο. Η σταθερότητα του Χαρακτήρα είναι και ο βασικός συνδετικός κρίκος των επεισοδίων» (Σκοπετέας, 2015:37). Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τους ήρωες αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρονται με αποτέλεσμα οι κωμικές συνθήκες να προκύπτουν από την αντίθεση των χαρακτήρων και τον τρόπο που την εκφράζουν.

Σε αυτού του είδους τις σειρές έμφαση δίνεται κυρίως στους χαρακτήρες και όχι στην πλοκή καθώς υπάρχει μια κεντρική ιδέα που αναπτύσσεται και ολοκληρώνεται στο ίδιο επεισόδιο. Ο Σκοπετέας (2015) προσθέτει ένα ακόμη χαρακτηριστικό σχετικό με τον χώρο λέγοντας ότι εκείνος (ενν. ο χώρος) καθώς και το γενικότερο πλαίσιο δράσης, λόγω οικονομίας, πολλές φορές είναι αρκετό περιορισμένο. Αποτέλεσμα είναι οι χώροι εξέλιξης της δράσης να είναι συγκεκριμένοι.

Από την άλλη πλευρά, τα *σίριαλ* πέρα από τη βασική πλοκή έχουν και υπό-πλοκές που αναπτύσσονται παράλληλα. Βασική διαφορά από τα υπόλοιπα είδη αποτελεί η εκκρεμότητα της πλοκής και συνέχισή της σε επόμενα επεισόδια. Αρκετές φορές η κεντρική ιστορία δεν ολοκληρώνεται και οι συγκρούσεις δεν επιλύονται ούτε στο τέλος της τηλεοπτικής σεζόν, γεγονός που διατηρεί το ενδιαφέρον και την αγωνία του κοινού.

Εκτός από τις παραπάνω διαφορές, τονίζεται πως ανάλογα με το είδος της μυθοπλασίας διαφορετική είναι και η δομή που ακολουθείται. Επεξηγώντας, ο αριθμός πράξεων διαφοροποιείται σε ένα αυτοτελές επεισόδιο σειράς συγκριτικά με ένα σίριαλ. Οι πράξεις, τα κρίσιμα σημεία και οι καταλύτες εξαρτώνται από την πλοκή και το είδος.

³⁵ Από τις επιλεγμένες σειρές, αυτοτελή επεισόδια έχουν οι «Singles», τα «Υπέροχα Πλάσματα», «Το σόι σου», το «Έτερος εγώ» και η σειρά «Ζακέτα να πάρεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Σενάριο

4.1 Ορισμός Σεναρίου

Ο Syd Field, Αμερικανός συγγραφέας που μελέτησε σε βάθος το σενάριο και έγραψε βιβλία για αυτό, δίνει τον πιο περιεκτικό και εύκολα αντιληπτό ορισμό σχετικά με το τι ορίζεται ως «σενάριο» λέγοντας ότι «Σενάριο είναι μια ιστορία ειπωμένη με εικόνες». Αν και δημιουργός του είναι ο/η σεναριογράφος, με το κείμενο του να αποτελεί τη βάση του εκάστοτε έργου, για το τελικό του αποτέλεσμα απασχολούνται αρκετές ειδικότητες όπως σκηνοθέτες, σκηνογράφοι, ηθοποιοί, φροντιστές, μοντέρ, οπερατέρ, ηχολήπτες, φωτιστές, μπούμαν, διευθυντές φωτογραφίας, μουσικοί επιμελητές, ενδυματολόγοι και άλλοι. Πρόκειται για μια ομαδική δουλειά, ένα πολυπαραγοντικό σύστημα όπου αρκετοί άνθρωποι διαφορετικών ειδικοτήτων εργάζονται για το αποτέλεσμα.

Το σενάριο χαρακτηρίζεται από την αφήγηση σε συνδυασμό με τη χρήση των οπτικοακουστικών μέσων. Περιέχει τη μύθο-ιστορία που ξεδιπλώνεται σε πράξεις, εξελίσσεται σε σκηνές και αποτελείται από πλάνα με την έμφαση να δίνεται στις δράσεις των χαρακτήρων, στο διάλογο και τις μεταξύ τους σχέσεις. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του αποτελεί πως το κείμενο αναπροσαρμόζεται διαρκώς καθώς τυχόν απρόοπτα ή παρατηρήσεις συναδέλφων εν καιρώ γυρισμάτων μπορεί να οδηγήσουν σε τροποποιήσεις που στοχεύουν στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Τη βασική του αρχή αποτελεί το “Show, don’t tell”, δηλαδή, «δείξε, μην λες» που εστιάζει στις οπτικές περιγραφές αντί του μακροσκελούς λογοτεχνικού κειμένου και των ατέρμωνων περιγραφών. Άλλωστε το μέσο απεύθυνσης, είτε αφορά ταινία σε κινηματογραφική αίθουσα ή διαδικτυακή πλατφόρμα είτε αφορά τηλεοπτική σειρά, βασίζεται, όπως αναφέρει και ο Field, σε «μια ιστορία ειπωμένη με εικόνες».

4.2 Σενάριο: αποτελεί αυτόνομο είδος;

Προβληματισμός εγείρεται σχετικά με το αν το σενάριο αποτελεί αυτόνομο λογοτεχνικό είδος, κάτι το οποίο συμβαίνει και με τα θεατρικά κείμενα. Τόσο στο σενάριο όσο και στο θεατρικό κείμενο η διαφορά εντοπίζεται στο γεγονός ότι πρόκειται για κείμενα τα οποία δεν απευθύνονται στον αποδέκτη-θεατή ή αλλιώς, τον κοινό αναγνώστη/-στρια. Πρώτοι αποδέκτες του κειμένου, και κατά επέκταση του νοήματος, είναι οι ηθοποιοί που μετουσιώνουν τον λόγο σε πράξη. Σκοπό της δημιουργίας του αποτελεί η πραγμάτωση μιας ταινίας ή θεατρικής παράστασης.

Εστιάζοντας στο σενάριο, απευθύνεται αποκλειστικά σε επαγγελματίες του χώρου και για αυτό τον λόγο δεν πρέπει να απασχολεί τον/την δημιουργό το εκφραστικό κομμάτι και η λογοτεχνικότητά του. Η αυτονομία του σεναρίου ως είδος σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το συγκεκριμένο κριτήριο. Όπως θα δούμε και στη συνέχεια, η Σεναριακή Γραφή δεν χαρακτηρίζεται από λογοτεχνικότητα, αλλά μονάχα από περιγραφές που αφορούν τη δράση των ηρώων. Γράφεται μόνο ό,τι είναι μπορεί να μετουσιωθεί σε εικόνα, ό,τι μπορεί να δείξει η κάμερα. Οι περιγραφές πρέπει να είναι ελάχιστες δίχως αναφορές σε σκηνοθετικές οδηγίες παρά μονάχα όπου κρίνεται απολύτως αναγκαίο. Οι κινήσεις της κάμερας ανήκουν στην αρμοδιότητα του/της σκηνοθέτη και του συνεργείου του/της. Καλό είναι να αποφεύγονται αρκετές οδηγίες καθώς λειτουργούν περιοριστικά για τους υπόλοιπους συντελεστές. Επομένως, οι σκηνοθετικές και οι υποκριτικές οδηγίες χρησιμοποιούνται με φειδώ, έτσι ώστε να μην παρεμβαίνουν στη δουλειά των υπολοίπων. Για να γίνει αντιληπτό καλύτερα, ας πάρουμε για παράδειγμα τις σκέψεις των ηρώων. Δεν είναι εφικτό να δοθεί έμφαση και να αποτυπωθούν σε κάποιο πλάνο. Πρέπει να δοθούν με την τεχνική του voice over σύμφωνα με το οποίο ακούγονται οι σκέψεις του. Η ψυχική κατάστασή του αποδίδεται αποκλειστικά μέσω των αντιδράσεων που εκφράζονται με βάση τους κώδικες της υποκριτικής.

Το τηλεοπτικό σενάριο μπορεί να σταθεί αυτόνομα και να διεκδικήσει χώρο στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς οι τεχνικές που απαιτούνται για τη συγγραφή του ωθούν στην ανάπτυξη συγκεκριμένων ικανοτήτων. Πέρα από το γεγονός ότι αποτελεί ένα νέο και αδιερεύνητο αντικείμενο σχετικά με την παιδαγωγική του διάσταση, κεντρίζει σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών καθώς τους φέρνει σε επαφή με τον αθέατο κόσμο της δημιουργίας. Εκείνον της μυθοπλασίας που συναντά τα οπτικοακουστικά μέσα και κάνει άμεσες συνδέσεις με τη ζωή.

4.3 Σενάριο και διδασκαλία

Η Kallas-Καλογεροπούλου (2006) αναφέρει ότι η κατεύθυνση της σεναριογραφίας εισήχθη την τελευταία δεκαετία καθώς τα Πανεπιστημιακά Τμήματα Κινηματογράφου, όπως και το ότι οι ακαδημίες δεν είχαν εντάξει στα προγράμματά τους το σενάριο. Η εισαγωγή της σεναριογραφίας, πέρα από την αναγνώριση του έργου του/της σεναριογράφου και το σεβασμό στο επάγγελμα, καθώς και τη νομική κάλυψη που υπήρξε με ό,τι εκείνη συνεπάγεται, δημιούργησε και μια σειρά μανιέρας-συνταγών σχετικά με το «πώς γράφεται» το σενάριο.

Η ΔΓ σεναρίου και το εργαστηριακό της πλαίσιο δεν παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση από τις διδακτικές που χρησιμοποιούνται για τη ΔΓ γενικά. Με την ίδια λογική, βοηθάει κατευθύνοντας επίδοξους/-ες σεναριογράφους ή ανθρώπους που ενδιαφέρονται για τη σεναριογραφία μέσα από ασκήσεις και τεχνικές βασισμένες στις αρχές του σεναρίου. Κατά την προσέγγισή του οι σπουδαστές/-στριες μελετάνε σενάρια, παρακολουθούν ταινίες και τις αναλύουν ως προς τις πράξεις και τα τεχνικά τους χαρακτηριστικά. Συνδέοντας με την παραπάνω θεωρία και υπενθυμίζοντας, στόχος είναι ο/η θεατής να μετατραπεί σε θεατή κριτικό.

Σε πρακτικό επίπεδο στη Σεναριακή Γραφή, σύμφωνα με την Kallas-Καλογεροπούλου (2006), ξεκινάμε από τη σκιαγράφηση των χαρακτήρων. Η ίδια επισημαίνει πως το αποτέλεσμα είναι αρκετά ανθρωποκεντρικό. Η κατασκευή του περιβάλλοντος και η ανάπτυξή του σε πράξεις αποτελεί εξίσου βασικό στοιχείο της δημιουργικής διαδικασίας. Σημαντικό στοιχείο και δεξιότητα είναι οι συμμετέχοντες/-ουσες να συνοψίζουν σε μια φράση το περιεχόμενο του κειμένου τους. Κατά τη διαδικασία παραγωγής του σεναριακού κειμένου, κάθε δημιουργός απαντάει σε ορισμένες ερωτήσεις που σταδιακά οδηγούν στην εξέλιξη της πλοκής και των χαρακτήρων.

Παράλληλα, η Σεναριακή Γραφή συναντά το κύριο χαρακτηριστικό της ΔΓ στο κομμάτι της *αναδημιουργίας*. Ύστερα από την ολοκλήρωση του σεναρίου είναι απαραίτητη η επανεξέταση και αναθεώρηση όλων των δομικών στοιχείων και του περιεχομένου του. Έχοντας υπάρξει κάποιο διάστημα αποστασιοποίησης, μη ενασχόλησης με το σενάριο, ο/η δημιουργός επιστρέφει στο έργο του/της και προχωράει στο «ξαναγράψιμο». Το σημείο αυτό δεν αποτελεί μια βαρετή ή ανούσια διαδικασία, αλλά μια δημιουργική διαδικασία. Για την επίτευξη του συγκεκριμένου κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη κριτικής ικανότητας από τον/την σεναριογράφο, έτσι ώστε να είναι σε θέση να αφαιρεί σημεία που θεωρούνται «αδύναμα». Το βήμα αυτό θεωρείται σημαντικό διότι ο σεναριακός λόγος των ηρώων χαρακτηρίζεται από πυκνότητα. Οτιδήποτε είναι περιττό αφαιρείται με στόχο την ενδυνάμωση του λόγου. Βάσει αυτού, ο/η δημιουργός διατρέχει ξανά τους διαλόγους και αφαιρώντας λόγια συμπυκνώνει το νόημα με σκοπό τη δημιουργία ενός «σφιχτού» κείμενου. Το ίδιο είναι εξαιρετικά πιθανό να συμβεί και σε σκηνές όπου ενδέχεται να διαγραφούν ολόκληρες, εφόσον δεν εξυπηρετούν στην εξέλιξη της πλοκής.

4.4 Δομή Σεναρίου

Η 7^η τέχνη, ο κινηματογράφος, και αντίστοιχα η μικρή του φόρμα, η τηλεόραση, αποτελούν τα μέσα που δραματοποιούν το μύθο, την ιστορία-σενάριο. Θεωρητικοί θέλοντας να κατανοήσουν τη δομή της ιστορίας αναλύουν το σενάριο ως προς τα δομικά του στοιχεία και κάνουν λόγο για την τρίπρακτη δομή του, που χαρακτηρίζεται από έχει αρχή-μέση-τέλος. Αυτή την άποψη υποστήριξε πρώτος ο Αριστοτέλης στο «Περί Ποιητικής».

Ως προς τη δομή του σεναρίου, πέρα από αρκετές ομοιότητες, παρουσιάζονται και αποκλίσεις από μελετητές/-τριες, σεναριογράφους ή και συμβούλους σεναρίων. Ενδεικτικά, ο Syd Field υιοθέτησε την άποψη του Αριστοτέλη για τρίπρακτη δομή έχοντας ως αρχή την 1^η πράξη που αφορά τη *Δέση του μύθου*, ως μέση την 2^η πράξη όπου πραγματοποιείται η *Σύγκρουση* και ως τέλος την 3^η πράξη όπου επιτυγχάνεται η *Λύση*. Στον αντίποδα, ο Robert McKee χωρίζει τη δραματουργική δομή σε πέντε φάσεις. Στην 1^η υπάρχει το *Εισαγωγικό Γεγονός*, στη 2^η παρουσιάζονται *Επιπλοκές*, στην 3^η εκδηλώνεται η *Κρίση*, στην 4^η συντελείται η *Κορύφωση* και στην 5^η επέρχεται η *Επίλυση*.

Στο σημείο αυτό, θα αναφερθούν αρκετά περιληπτικά τα επί μέρους δομικά στοιχεία όπως τα ορίζει ο McKee (2017). Οι *Πράξεις* αποτελούνται από *Σκηνές* που αφορούν ένα αφηγηματικό γεγονός. Βοηθητικό στοιχείο για να ξεχωρίζει κάποιος/-α τις σκηνές είναι η εναλλαγή χώρου και χρόνου που λαμβάνει μέρος μια δράση. Με τη σειρά της, κάθε σκηνή αποτελείται από τη *Στιγμή*, το σημείο δηλαδή που παρατηρείται αλλαγή στη συμπεριφορά ενός ήρωα με αποτέλεσμα την τροποποίηση της εξέλιξης. Η *Σεκάνας* είναι μια σειρά από σκηνές κοινής θεματικής στην οποία εντοπίζεται η κορύφωση, συγκριτικά με τις προηγούμενες.

Στις ταινίες και τις τηλεοπτικές σειρές η πρώτη εικόνα που εμφανίζεται ονομάζεται *opening scene* και αποτελεί την εικόνα με την οποία ο/η θεατής εισάγεται στην ιστορία. Οι πληροφορίες που φανερώνει είναι αρκετές και συνήθως λειτουργεί αντιθετικά με την τελική σκηνή (final scene) καθώς σκοπός είναι να δοθεί η μεταβολή και η συναισθηματική πορεία του χαρακτήρα. Το πώς ήταν στην αρχή της ιστορίας και πώς εξελίχθηκε μετά από όλες τις καταστάσεις που βίωσε. Καθώς η σκηνή ολοκληρώνεται είναι απαραίτητο κάποιο γεγονός που θα πυροδοτήσει την έναρξη της πλοκής. Το γεγονός αυτό ονομάζεται *καταλύτης* και σηματοδοτεί την έναρξη της πλοκής καθώς αποκαλύπτει ποια είναι η κεντρική ιστορία που θα ειπωθεί. Παράλληλα, δημιουργεί και ερωτήματα. Στον ρόλο του καταλύτη ενδέχεται να είναι κάποιο τηλεφώνημα γιατρού που πληροφορεί τον ασθενή του για τη νόσησή του, ένας φόνος, μία απόλυση, ένας απρόσμενος επισκέπτης ή ακόμα και μια σειρά από γεγονότα. Τη στιγμή

εμφάνιση του καταλύτη ο κόσμος των ηρώων γκρεμίζεται. Σημειώνεται ότι ο καταλύτης ενδέχεται να μην είναι αρνητικής χροιάς, αλλά να εκδηλωθεί ως ένα θετικό γεγονός που θα μεταβάλει απρόσμενα τη ζωή των ηρώων.

Δομή τηλεοπτικού σεναρίου

Στις τηλεοπτικές σειρές ισχύουν οι παραπάνω πράξεις, ενδέχεται όμως να υπάρχουν τροποποιήσεις οι οποίες συνήθως αφορούν το χρονικό διάστημα ανάπτυξής τους. Ας δούμε πιο αναλυτικά κάποια από τα δομικά τους στοιχεία. Το *teaser* αποτελεί ένα είδος εισαγωγής στην ιστορία και τους χαρακτήρες. Είναι το σημείο που συμβαίνει κάποιο καταλυτικό γεγονός πυροδοτώντας την εξέλιξη. Συνήθως διαδραματίζεται σε έναν χώρο και φανερώνει τη σύγκρουση που θα προκύψει. Στην Α΄ Πράξη μιας σειράς συνεχίζει η εισαγωγή στη συνθήκη που θα απασχολήσει το κοινό στο συγκεκριμένο επεισόδιο. Στο τέλος της -λογικά- υπάρχει κάποιο γεγονός που κινεί το ενδιαφέρον των θεατών. Τη Β΄ Πράξη μονοπωλεί η ανάπτυξη της ιστορίας. Η σύγκρουση/δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι ήρωες εκδηλώνεται και εκείνοι καλούνται να επιλύσουν το πρόβλημα. Σεναριακό τέχνασμα αποτελεί το να πιστέψουν οι θεατές ότι η επίλυση θα επέλθει σύντομα κάτι που ανατρέπεται στο τέλος της πράξης. Στη Γ΄ Πράξη, αν υποθέσουμε ότι η δομή είναι τρίπρακτη, επέρχεται η επίλυση των καταστάσεων και ολοκληρώνονται όσες ιστορίες έχουν ανοίξει. Όταν όμως πρόκειται για ωριαία σειρά υπάρχουν και άλλες πράξεις. Για παράδειγμα στη Γ΄ Πράξη οι ήρωες βρίσκονται στην πιο δυσχερή θέση, στη Δ΄ εμφανίζονται να επανακάμπουν παρά τις αντίξοες συνθήκες που αντιμετώπισαν και στην Ε΄ Πράξη η σύγκρουση ολοκληρώνεται. Για τη διάκριση των Πράξεων προτείνεται η παρατήρηση των διαφημίσεων μιας και συνήθως τα διαφημιστικά διαλείμματα συμπίπτουν με την αλλαγή των πράξεων.

Επισημαίνεται ξανά ότι μέσω της διπλωματικής δεν επιδιώκεται η διδασκαλία των τεχνικών της σεναριογραφίας σε βάθος στους/στις μαθητές/-τριες. Σκοπός είναι η επαφή και η διδασκαλία της συνδυαστικά με την αξιοποίηση των τηλεοπτικών σειρών. Η ιδιαιτερότητά του είναι δεδομένη και αναλύθηκε εκτενώς οπότε δεν θα υπάρξει περαιτέρω εμβάθυνση στη δομή των σεναρίων ούτε στις επιμέρους ορολογίες. Οι πληροφορίες που δίνονται αφορούν όσα στοιχεία είναι εφικτό να ενσωματωθούν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και προσφέρονται για διαφοροποιημένες διδακτικές προσεγγίσεις. Ωστόσο, σημαντική κρίνεται η αναφορά στο έργο και την προσφορά του Αριστοτέλη, που όπως προαναφέρθηκε, μέρος του έργου του αποτέλεσε τη βάση της σεναριογραφίας.

4.5 «Κατά ποσόν» και «κατά ποιόν» μέρη, Αριστοτέλης

Αιώνες, λοιπόν, πριν ο Αριστοτέλης, πρώτος από όλους, στο έργο «Περί Ποιητικής» έγραψε τον ορισμό της τραγωδίας κάνοντας αναφορά στα δομικά μέρη από τα οποία αποτελείται. Αρκετά απλοϊκά και παραφράζοντας, τραγωδία είναι η «μίμησις πράξεων» όπου τα *ήθη* υπόκεινται στις *πράξεις* (1450a16-7 και 20-23). Ο ίδιος διαχωρίζει την τραγωδία στα «κατά ποιόν μέρη»³⁶ από τα «κατά ποσόν μέρη»³⁷.

Στα «κατά ποιόν μέρη» ο Αριστοτέλης κατατάσσει πρώτα τον *μύθο*, τη πλοκή της ιστορίας. Αυτό ορίζεται ως «μίμησις πράξεων». Άλλα στοιχεία είναι το *ήθος*, η *λέξις*, η *διάνοια*, η *μελοποιία* και η *όψις*. Το *ήθος* αφορά τον χαρακτήρα των ηρώων, τις σκέψεις και τον τρόπο δράσης και αντίδρασής τους. Η *λέξις* αναφέρεται στα εκφραστικά τους μέσα, το ύφος όπως σήμερα το αποκαλούμε, ενώ η *διάνοια* σχετίζεται με τις ιδέες που διατυπώνουν. Η μελοποιία και η *όψις* αφορούν αποκλειστικά μια παράσταση τραγωδίας. *Μελοποιία* είναι τα μουσικά στοιχεία και η *όψις* αποτελεί τον σκηνικό-σκηνογραφικό κόσμο του έργου και την ενδυματολογία (Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία).

Όσον αφορά τα δομικά στοιχεία, ο Αριστοτέλης τα αναφέρει ως «κατά ποσόν μέρη» και αποτελούνται από *επικά* και *λυρικά στοιχεία*. Τα *επικά στοιχεία*, που σχετίζονται με την αφήγηση και τους διαλόγους, αποτελούν ο πρόλογος, τα επεισόδια και η έξοδος. Τα *λυρικά*, τον χορό δηλαδή, αποτελούν η *πάροδος* και τα *στάσιμα*. Ο *πρόλογος* παρουσιάζεται με τη μορφή διαλόγου ή μονολόγου και είναι το μέρος όπου οι θεατές εισάγονται στην υπόθεση του έργου. Τα *επεισόδια* αντιστοιχούν στις *πράξεις*, όπως σήμερα αποκαλούνται αναπτύσσοντας και προωθώντας τη δράση μέσα από τις συγκρούσεις και τις διαφορετικές καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι ήρωες. Η *έξοδος* αποτελεί το τελευταίο μέρος μιας τραγωδίας και ολοκληρώνεται με τραγούδι από τον χορό. Στα *λυρικά στοιχεία* υπάρχει η *πάροδος*, άσμα που τραγουδιέται από τον χορό καθώς εισέρχεται η ορχήστρα στον χώρο και τα *στάσιμα*, που τα τραγουδούσε αφότου είχε λάβει τη θέση της (Σοφοκλέους Τραγωδία (Β' Λυκείου)- Βιβλίο Μαθητή (Εμπλουτισμένο), II. Η τραγωδία).

³⁶ Εντοπίζονται έπειτα από ανάλυση. Αφορούν τα πιο εσωτερικά, βαθύτερα στοιχεία ενός έργου.

³⁷ Αναφέρονται στα μέρη, στα οποία χωρίζεται δομικά η τραγωδία.

4.6 Μύθος ή ήθος ή αλλιώς, υπόθεση ή χαρακτήρες;

Όσον αφορά τη διαμάχη για το αν η υπόθεση-ιστορία ή ο χαρακτήρας είναι σημαντικότερο ή αλλιώς, τι προηγείται, οι απόψεις δίστανται. Στο διαχρονικό αυτό ερώτημα ο Αριστοτέλης στο «Περί Ποιητικής» υποστήριζε πως η ιστορία προηγείται των χαρακτήρων, κάτι που διαφαίνεται και στα «κατά ποιόν μέρη» αναφέροντας πρώτα τον μύθο ως κυρίαρχο κι έπειτα το ήθος, τους χαρακτήρες. Η συγκεκριμένη άποψη άρχισε σταδιακά να φθίνει όταν με την επικράτηση των μυθιστορημάτων έμφαση δινόταν και στη σκιαγράφηση των χαρακτήρων.

Το παραπάνω δίλημμα όμως φανερώνει και δύο διαφορετικούς τρόπους³⁸ για τη συγγραφή ενός σεναρίου. Ο πρώτος δίνει ιδιαίτερη έμφαση στους χαρακτήρες θεωρώντας ότι είναι εκείνοι που κατευθύνουν την ιστορία και βάση των δικών τους επιλογών, δράσεων και αντιδράσεων δομείται και εξελίσσεται. Άρα, πρώτα πλάθονται οι χαρακτήρες αποτελώντας τη βάση και ύστερα προκύπτει η ιστορία. Ο δεύτερος τρόπος φέρνει στο επίκεντρο την ιστορία, όπως υποστήριζε προγενέστερα και ο Αριστοτέλης, ως το βασικότερο και πρωταρχικό στοιχείο. Σύμφωνα με εκείνον, υπάρχει η κεντρική ιδέα της ιστορίας και στη συνέχεια και με βάση αυτή πλάθονται οι χαρακτήρες που αποτελούν τους ήρωες.

Αν και το δίπολο ακόμη υπάρχει, στην πραγματικότητα, μπορεί κάποιος/-α να ισχυριστεί ότι είναι άτοπο μιας και στην ουσία δεν τίθεται θέμα σπουδαιότητας ή υπεροχής του ενός από το άλλο. Τόσο η υπόθεση/ιστορία/πλοκή όσο και οι χαρακτήρες είναι αλληλένδετοι και αλληλοεξαρτώμενοι. Η ενδιαφέρουσα πλοκή είναι ανέφικτη δίχως συναρπαστικούς χαρακτήρες με τον ίδιο τρόπο που και οι περίπλοκοι χαρακτήρες είναι αδύνατον να σταθούν σε ένα αδιάφορο μυθοπλαστικό περιβάλλον.

³⁸ «Ο πρώτος είναι να βρούμε μια ιδέα και να πλάσουμε έτσι τους ήρωές μας που να ταιριάζουν με αυτήν» ενώ ο «Ο δεύτερος τρόπος [...] είναι να πλάσουμε τον ήρωά μας και μέσα από αυτόν να ξεπηδήσει μια ανάγκη, μια δράση κι ένας μύθος» (Field, 1986:56).

4.7 Φόρμα συγγραφής σεναρίου

Τα σενάρια κρίνονται από τους/τις υπεύθυνους επιλογής σεναρίων αρκετά γρήγορα, από τις πρώτες δέκα σελίδες. Άρα, οι δημιουργοί χρειάζεται να γνωρίζουν ότι μέσα σε αυτές τις σελίδες πρέπει να κεντρίσουν το ενδιαφέρον του/της και κατά επέκταση, του κόσμου. Στο συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο το κοινό μαθαίνει ποιος είναι ο βασικός ήρωας και ποια ιστορία- θέμα αποτελεί τον κορμό της πλοκής. Αυτό προϋποθέτει να έχει επιλέξει ποια είναι η κεντρική ιστορία και τι θέλει να πει με εκείνη καθώς και να έχει καθορίσει τις δευτερεύουσες ιστορίες που θα αποτελέσουν την υπο-πλοκή. Ωστόσο, είναι απαραίτητος ο κεντρικός μυθοπλαστικός άξονας και η εύρεση του πρωταγωνιστή. Η εμφάνιση του χαρακτήρα καθώς και το γεγονός που θα πυροδοτήσει την εξέλιξη της πλοκής είναι σημαντικό να φανερωθούν τα πρώτα λεπτά. Επισημαίνεται ότι το ένα λεπτό τηλεοπτικού χρόνου ισοδυναμεί με μία σελίδα Α4. Σαφώς και υπάρχει διαφοροποίηση, αν κυριαρχούν οι περιγραφές ή μόνο διάλογος, όμως αυτό κατά κανόνα ισχύει. Σχετικά με την ιστορία, ακόμη και αν ο/η σεναριογράφος επιλέξει να εμπνευστεί από κάποιο καθημερινό θέμα, πρέπει οπωσδήποτε να εντάξει κάποιο στοιχείο το οποίο θα διαμορφώσει την ιστορία με τέτοιο τρόπο, ώστε να ξεφύγει από τα καθιερωμένα. Εξαιρετικά χρήσιμα θεωρούνται δραματουργικά τεχνάσματα που φανερώνουν «απρόοπτα» στην πλοκή.

Στις «Άγριες Μέλισσες» ήδη στο πρώτο επεισόδιο αποκαλύπτεται ο λόγος της σύγκρουσης των δύο οικογενειών, ενώ στο τέλος η δολοφονία του *Σέργιου Σεβαστού* (Ανδρέας Κωνσταντίνου) από τις αμυνόμενες αδερφές Σταμίρη, έπειτα από την απόπειρα βιασμού της *Δρόσως* (Δανάη Μιχαλάκη) και τη βιαιοπραγία του εις βάρος τους, προμηνύει τη συνέχεια.

Ομοίως και στο «Παρά Πέντε» όπου το πρώτο επεισόδιο ολοκληρώνεται με τη δολοφονία του Υπουργού και την παράκλησή του για αναζήτηση των πραγματικών ενόχων.

Φυσικά δεν πρέπει να λησμονείται ότι η συγγραφή αλληλοσυνδέεται με την έρευνα. Πριν την έναρξη της συγγραφής, αλλά και κατά τη διάρκεια, είναι απαραίτητη η έρευνα για τη γνώση του ιστορικό-κοινωνικού πλαισίου και των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν μιας και διαμορφώνουν τον τρόπο απεικόνισης της ιστορίας. Παραδείγματος χάρη, διαφορετικά είναι τα ήθη και τα έθιμα σε μια σειρά εποχής. Ομοίως, επηρεάζεται η ενδυμασία των χαρακτήρων, ο σκηνογραφικός χώρος σχετίζεται με τις οικονομικές συνθήκες και το επάγγελμα των ηρώων και οι συζητήσεις/ προβληματισμοί τους εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο αποτυπώνοντας τις αντιλήψεις της εκάστοτε χρονικής περιόδου.

Πληροφορίες αντλούνται από μαρτυρίες ανθρώπων, βιβλία, το διαδίκτυο και όποιο άλλο μέσο θεωρεί ο/η δημιουργός ότι είναι χρήσιμο για τη διασταύρωση στοιχείων και εκμάθηση γεγονότων.

Θέλοντας να δοθεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για την αλλαγή της ενδυμασίας και τον χρόνο χρησιμοποιείται η σειρά «Άγριες Μέλισσες». Η *Ασημίνα Σταμίρη* (Ελλη Τρίγγου) στον πρώτο κύκλο της σειράς, που αφορά τη χρονική περίοδο από το 1958, εμφανίζεται με φορέματα, όπως όλοι οι γυναικείοι χαρακτήρες. Μετά από έξι χρόνια το τηλεοπτικό κοινό τη βλέπει με παντελόνι και κοντό πουκάμισο δεμένο στην κοιλιά να χορεύει μαζί με τον γιο της. Είναι προφανές ότι έχει επέλθει κάποια απελευθέρωση στον τρόπο ντυσίματος που αφορά και την ιστορική εντοπιότητα του Θεσσαλικού κάμπου, αλλά και τη μόδα των παντελονιών. Σημειώνεται ότι οι υπόλοιπες γυναίκες του χωριού δεν το φορούσαν, άρα η οικονομική κατάσταση και η κοινωνική θέση επηρεάζει την ενδυματολογία συνδυαστικά με το υπόλοιπο πλαίσιο.

Η Σεναριακή Γραφή έχει τους δικούς της κανόνες, μια δική της προσωπική και αναγνωρίσιμη φόρμα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο σενάριο γράφεται μόνο ό,τι αποδίδεται μέσω της εικόνας. Στα τεχνικά, η γραμματοσειρά είναι Courier New 12, το διάστιχο «ακριβώς», το διάστημα πριν και μετά 0 στ. και η αρίθμηση των σελίδων βρίσκεται επάνω δεξιά. Η διαμόρφωση της σελίδας χρειάζεται τροποποίηση, πάνω/κάτω: 2,5 4εκατοστά και αριστερά/δεξιά: 3,17 εκατοστά.

Η σκηνή και ο αριθμός της αναγράφονται με κεφαλαία γράμματα. Ακολουθεί η περιγραφή του χώρου, αν είναι εσωτερικός (ΕΣ) ή εξωτερικός (ΕΞ), και η πληροφορία του χρόνου που διαδραματίζεται, αν είναι πρωί ή νύχτα. ΣΚΗΝΗ 1 ΕΞ. ΔΡΟΜΟΣ- ΝΥΧΤΑ. Σημαντική είναι η υπενθύμιση ότι αλλαγή σκηνής υπάρχει κάθε φορά που αλλάζει ο τόπος και ο χρόνος. Από κάτω ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή του χώρου και των ανθρώπων που βρίσκονται εκεί. Οι περιγραφές γίνονται σε χρόνο ενεστώτα, πρέπει να είναι λακωνικές δίχως να είναι απαραίτητες οι ολοκληρωμένες προτάσεις. Καλύτερο είναι οι περιγραφές να μην ξεπερνάνε τις πέντε σειρές. Η στοίχιση είναι αριστερή. Σε περίπτωση που κρίνεται αναγκαίο χωρίζονται σε παραγράφους των πέντε σειρών.

ΣΚΗΝΗ 1 ΕΞ. ΔΡΟΜΟΣ- ΝΥΧΤΑ.

Έρημος δρόμος. Το αυτοκίνητο βρίσκεται σταματημένο στην άκρη με σβησμένα φώτα.

Την πρώτη φορά εμφάνισης ενός χαρακτήρα το όνομα γράφεται με κεφαλαία και μέσα σε παρένθεση δίνεται η ηλικία του.

Ο ΣΤΑΘΗΣ (34) κατεβάζει το παράθυρο. Δυναμώνει τη ΜΟΥΣΙΚΗ, ΠΟΥ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ, και κλείνει τα μάτια του.

Όταν κάποιος ήρωας μιλάει το όνομά του βρίσκεται στο κέντρο της σελίδας με κεφαλαία και από κάτω, με αριστερή στοίχιση και 3 tab παρατίθενται τα λόγια του. Αν υπάρχουν σκέψεις του προστίθεται (V.O.) δηλαδή voice over. Η τεχνική χρησιμοποιείται για την απόδοση των μύχων σκέψεων, όταν υπάρχει ο εσωτερικός μονόλογος.

ΣΤΑΘΗΣ (V.O.)

Και άξαφνα πάλι το ίδιο τραγούδι. Η ίδια σκέψη.
Πότε πέρασε ένας χρόνος; Πώς πέρασε αυτός ο
χρόνος;

Στην πιθανότητα ύπαρξης σημειώσεων που πρέπει οπωσδήποτε να δοθούν γράφονται μέσα σε παρένθεση κάτω από το όνομα και πριν τα λόγια.

Εάν ο ήρωας βρίσκεται εκτός της σκηνής δράσης δίπλα από το όνομά του γράφεται (O.S.) δηλαδή off screen, για να δηλωθεί ότι ακούγεται η φωνή του, αλλά δεν εμφανίζεται στη σκηνή.

ΝΕΦΕΛΗ (O.S)

Είμαι στο μπάνιο, άνοιξε την πόρτα.

Σε ό,τι αφορά τον διάλογο μεταξύ των προσώπων η διαμόρφωση της σελίδας συνεχίζει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Συνήθως αποφεύγονται οι μεγάλοι διάλογοι και η υπερβολή στα σημεία στίξης. Εάν κάποιος χαρακτήρας, στη ροή του διαλόγου, διακόψει τον/την συνομιλητή/-τρια χωρίς εκείνος/-η να έχει ολοκληρώσει τότε ο διάλογος αποδίδεται με - εκείνου που μιλούσε και ξεκινάει με - εκείνος που παίρνει το λόγο. Παραδείγματος χάρη,

ΠΑΥΛΟΣ

Αυτό που θέλω να πω είναι-

ΚΛΑΙΡΗ

- Ξέρω πολύ καλά τι θέλεις να πεις.

Πιθανοί ήχοι ή μουσική κατά τη διάρκεια της σκηνής γράφονται με κεφαλαία.

Ενώ βρίσκεται στην κουζίνα ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ ΤΟ ΘΥΡΟΤΗΛΕΦΩΝΟ.

Ακόμη ένα στοιχείο προς αποφυγή αποτελούν και οι διαρκείς επαναλήψεις των ονομάτων. Ειδικά όταν υπάρχουν αρκετά πρόσωπα πρέπει να αποφεύγεται η συχνή χρήση τους. Για να συμβεί αυτό ο/η δημιουργός πρέπει να έχει στο μυαλό του πως η φωνή κάθε ήρωα διαφέρει από τον άλλον. Κομβικό είναι το ερώτημα «Αν αφαιρεθεί το όνομα του ήρωα είναι αντιληπτό ποιος μιλάει;». Στον τρόπο ομιλίας (5.8.5 Τρόπος ομιλίας) αναλύεται περαιτέρω.

Εφόσον υπάρχει δυνατότητα ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει με τη βοήθεια projector κινηματογραφικά σενάρια και ακολουθεί συζήτηση με βάση τη δοσμένη θεωρία. Στην περίπτωση που είναι αδύνατη η προβολή δίνει την ηλεκτρονική διεύθυνση³⁹ ενθαρρύνοντας τους/τις μαθητές/-τριες να αναζητήσουν το σενάριο της ταινίας που επιθυμούν στο σπίτι τους. Ανεξάρτητα από τη σύγχρονη ή ασύγχρονη προβολή των σεναρίων, με τη συζήτηση καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το σενάριο του κινηματογράφου δεν διαφοροποιείται στη δομή του από εκείνο της τηλεόρασης και το αντίθετο. Δίνεται, λοιπόν, για ακόμη μία φορά η ευκαιρία κατάρτισης στερεοτυπικών αντιλήψεων που υποστηρίζει την «ακραία» διαφορετικότητα τηλεόρασης και κινηματογράφου.

³⁹ The Internet Movie Script Database (IMSDb), Ανακτήθηκε από: <https://imsdb.com>

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Χαρακτήρες

5.1 Χαρακτήρας και χαρακτηριστικά: Αποσαφήνιση όρων

Οι χαρακτήρες αποτελούν το μέσο που χρησιμοποιείται για να εισέλθει το κοινό ενός έργου στο φανταστικό αφηγηματικό κόσμο. Η ταύτιση και η εξοικείωση μαζί τους επηρεάζουν το τηλεοπτικό ή αναγνωστικό κοινό και θα το συντροφεύσουν μέχρι το τέλος του εκάστοτε έργου. Ως *χαρακτήρες* ορίζονται τα αφηγηματικά πρόσωπα που είναι φορείς της δράσης. Πρόκειται για αυτόνομες προσωπικότητες με κοινωνικά, ψυχολογικά, ηθικά, εμφανισιακά χαρακτηριστικά που φέρουν μαζί τους το παρελθόν, έχουν επιθυμίες, φοβούνται, σφάλλουν και γενικά, δρουν και αντιδρούν όπως όλοι οι άνθρωποι.

Για λόγους κατανόησης είναι σημαντική η διάκριση του όρου «χαρακτήρας» ή σύμφωνα με τον Robert McKee «πραγματικός χαρακτήρας» από τον όρο *χαρακτηριστικά*. Ως «χαρακτηριστικά» αναφέρονται το σύνολο εκείνων των στοιχείων που γίνονται αντιληπτά έπειτα από προσεκτικότερη ανάλυση και εμβάθυνση. Οι χειρονομίες, η σεξουαλικότητα, η συμπεριφορά και οι αξίες, οι επιλογές των ηρώων, το επάγγελμα, η μόρφωση και ο δείκτης ευφυΐας είναι μερικά από τα στοιχεία που υπάγονται στα «χαρακτηριστικά». Επεξηγώντας, όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό και με άλλα γνωρίσματα αποτελούν το σύνολο των χαρακτηριστικών προσδιορισμού ενός χαρακτήρα, αλλά δεν είναι ο ίδιος χαρακτήρας. Ο *πραγματικός χαρακτήρας* φανερώνεται μέσα από τις επιλογές και τις αποφάσεις που καλείται να πάρει ο ήρωας υπό το καθεστώς πίεσης. Μάλιστα, όσο μεγαλύτερη είναι η πίεση που του ασκείται και όσο μεγαλύτερο ηθικό αντίκτυπο έχει, τόσο πιο αληθινή και βαθιά είναι η επιλογή⁴⁰ του (McKee, 2017:421).

5.2 Ηθογράφιση κατά τον Αριστοτέλη

Επιστρέφοντας στον Αριστοτέλη και το έργο «Περί Ποιητικής» η ηθογράφιση των χαρακτήρων οφείλει να ανταποκρίνεται σε ορισμένες προϋποθέσεις. Η πρώτη αφορά *το χρηστόν* δηλαδή το κίνητρο του ήρωα, το οποίο πρέπει να συνοδεύεται από αγαθές-αγνές προθέσεις. Σύμφωνα με αυτό, κάθε πράξη των ηρώων πρέπει να έχει ηθικό κίνητρο. Δεύτερη προϋπόθεση αποτελεί *το αρμόττον* και σύμφωνα με αυτό, οι αντιδράσεις και πράξεις του πρέπει να είναι αντίστοιχες του

⁴⁰ «[...] επιλογή δεν σημαίνει αμφιβολία, αλλά δίλημμα, όχι μεταξύ σωστού/ λάθους ή καλού/ κακού, αλλά μεταξύ θετικών ή αρνητικών επιθυμιών, ισοδύναμων σε ειδικό βάρος και αξία» (McKee, 2017:288).

χαρακτήρα. Να ανταποκρίνονται όχι μόνο στην ηλικία, αλλά και στην κοινωνική του θέση. *Το όμοιον* αφορά το κομμάτι της απόστασης που δημιουργείται μεταξύ χαρακτήρα και θεατή και δεν πρέπει να υπάρχει χάσμα μεταξύ τους, αλλά να δημιουργείται κλίμα συμπάθειας⁴¹. Τέταρτη προϋπόθεση για τον φιλόσοφο αποτελεί *το ομαλόν* και η συμπεριφορά των ηρώων πρέπει να παρουσιάζεται με συνέπεια και συνοχή και όχι με ακραίες διακυμάνσεις, οι οποίες ενδέχεται και να μην ανταποκρίνονται στον χαρακτήρα τους.

5.3 Τηλεοπτικοί/ Κινηματογραφικοί χαρακτήρες

Οι κινηματογραφικοί και τηλεοπτικοί χαρακτήρες είναι άνθρωποι που υπάρχουν δίπλα μας άνθρωποι καθημερινοί, πολύπλοκες προσωπικότητες δοσμένες υπό το πρίσμα της μυθοπλασίας. Αρκεί η παρατήρηση των ανθρώπων που κάποιος/-α συναναστρέφεται. Η συγκεκριμένη άποψη εκφράζεται και από την Langer (1905, όπ. αναφ. στο Αλεξοπούλου, 2017) «Η προσπάθεια κατανόησης του φανταστικού κόσμου ενός βιβλίου είναι εφάμιλλη με την προσπάθεια κατανόησης του πραγματικού κόσμου, καθώς και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η ίδια διαδικασία εξερεύνησης» (σ.8). Άλλωστε, η συγγραφή βασίζεται στην παρατήρηση. Παρόλα αυτά, στα σενάρια τα χαρακτηριστικά και οι συμπεριφορές παρουσιάζονται μεγεθυμένες, ώστε να εξυπηρετούν τους σκοπούς του έργου. Δουλειά του/της σεναριογράφου είναι η όσο το δυνατόν καλύτερη απόδοση και ακρίβεια στους ήρωες, εκθέτοντας στοιχεία της προσωπικής, και όχι μόνο, ζωής τους καθώς και μύχιες σκέψεις τους. Ακόμη και αν δεν δίνονται όλες οι πληροφορίες ο/η δημιουργός γνωρίζει την ιστορία και την ταυτότητα των ηρώων του ακόμη και την παραμικρή λεπτομέρεια.

5.4 Στάδια σύνθεσης χαρακτήρα, Seger

Η Linda Seger αναφέρει τα στάδια σύνθεσης ενός χαρακτήρα. Η πρώτη ιδέα προκύπτει ύστερα από παρατήρηση. Έπειτα, εντοπίζεται ο πυρήνας και αρχίζει η δόμηση του συναισθηματικού του κέντρου. Στη συνέχεια, ο/η δημιουργός βρίσκει παράδοξα στοιχεία και προσθέτει συναισθήματα και συμπεριφορές προσδίδοντας αξίες στον ήρωα με σκοπό τη δημιουργία πολυπλοκότητας και σύνθεσης. Τα στοιχεία αυτά εμπλουτίζονται με περισσότερες λεπτομέρειες για την αρτιότερη σκιαγράφηση της ψυχosύνθεσης του χαρακτήρα (Seger, 1990:21).

⁴¹ Οι όροι συμπάθεια-ενσυναίσθηση-αντιπάθεια που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις των μεταξύ μυθοπλαστικών ηρώων και θεατών αναλύονται παρακάτω.

5.5 Ερωτήσεις σκιαγράφησης χαρακτήρα, Stanislavski

Παρόμοια τεχνική και ασκήσεις αξιοποιούνται από τους/τις ηθοποιούς κατά τη διαδικασία δημιουργίας του ρόλου τους. Ο σκηνοθέτης και ιδρυτής του ρωσικού θεάτρου, Κωνσταντίν Στανισλάβσκι, θέτει τις βασικές ερωτήσεις, στις οποίες οι ηθοποιοί καλούνται να απαντήσουν πλάθοντας τον ρόλο τους. Πιο συγκεκριμένα, τα ερωτήματα που τίθενται είναι «ποιος, πού, πότε, πώς, τι, γιατί;» και σύμφωνα με τη μέθοδό του δημιουργούν τις *δοσμένες περιστάσεις*⁴². Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει το «γιατί» διότι απαντάει στο «για ποιον λόγο;» φανερώνοντας τον σκοπό που εξυπηρετεί, ο οποίος είναι απαραίτητος. Τα συγκεκριμένα ερωτήματα έχουν καθοριστική σημασία καθώς φανερώνουν τα *εξωτερικά και εσωτερικά κίνητρα*. Ο Στανισλάβσκι δίνοντας συμβουλές σε νεαρούς/-ές σπουδαστές/-τριες της θεατρικής τέχνης διευκρινίζει «Γενικά, η ερώτηση αυτή, -για ποιο λόγο;-, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Σας υποχρεώνει να ξεκαθαρίσετε αυτό που σκέφτεστε, να προβλέψετε πού οδηγεί αυτό και σας σπρώχνει στη δράση» (Στανισλάβσκι, 2006:77).

5.6 Εσωτερική και εξωτερική ζωή, Field

Η αναγνωσιμότητα των πρωταγωνιστικών χαρακτήρων βοηθάει το κοινό να αναγνωρίζει από την αρχή ποιος είναι εκείνος που κινεί το μύθο. Εξίσου βασικές είναι οι δύο κατηγορίες που σχετίζονται με τη δημιουργία του χαρακτήρα και αφορούν την εσωτερική και την εξωτερική ζωή. Η *εσωτερική ζωή* συνδέεται με τη διαδικασία όπου πραγματοποιείται η δόμηση του χαρακτήρα μέχρι την έναρξη της σειράς, ενώ η *εξωτερική ζωή* καλύπτει το εύρος ζωής του ήρωα από την έναρξη μέχρι το τέλος της σειράς (Field, 1986:35)⁴³.

⁴² Σημαίνει το μύθο του έργου, τα γεγονότα και τα περιστατικά που περιγράφει, την εποχή, το χρόνο και τόπο της δράσης, τις συνθήκες ζωής, την ερμηνεία των ηθοποιών και του σκηνοθέτη, την σκηνοθεσία, το ανέβασμα, τα κοστούμια, τη σκηνογραφία κι όλα τα σκηνικά αντικείμενα, το φωτισμό, τους διάφορους ήχους... γενικά όλες τις περιστάσεις που πρέπει να λάβει υπόψη του ο ηθοποιός δημιουργώντας το ρόλο του (Στανισλάβσκι, Μτφρ, Νίκα, 2006: 59).

⁴³ Σημαντική υπενθύμιση τόσο για τη συγκεκριμένη θεωρία όσο και για τις υπόλοιπες είναι πως ότι ισχύει για τις σειρές το ίδιο ισχύει και για τις ταινίες ως προς τη δόμηση χαρακτήρων.

5.7 Είδη χαρακτήρων

5.7.1 Πρωταγωνιστές

Ο τρόπος και ο βαθμός συμμετοχής των χαρακτήρων στην πλοκή της ιστορίας προσδιορίζει τους πρωταγωνιστές και τους δευτερεύοντες χαρακτήρες. Με αρκετά περιληπτικό τρόπο, ο βασικός πρωταγωνιστής αναγνωρίζεται με βάση τη συμμετοχή του στην ιστορία καθώς η αφήγηση εστιάζει σε εκείνον δίνοντας αρκετές πληροφορίες. Η δομή της ιστορίας εξελίσσεται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να δίνεται έμφαση σε εκείνον τον χαρακτήρα σε αντίθεση με τους δευτερεύοντες ήρωες, οι οποίοι έχουν σύντομη εμφάνιση και προφανώς λιγότερη δράση και λόγο. Παράλληλα, αποτελεί τον χαρακτήρα του οποίου οι πράξεις και επιλογές κινούν την ιστορία, ευνοούν την εξέλιξη του μύθου, ενώ υπάρχουν και φορές που το όνομά του περιλαμβάνεται στον τίτλο του έργου⁴⁴. Επισημαίνεται ότι ο πρωταγωνιστής ενδέχεται να είναι και ο ανταγωνιστής του ήρωα ή και κάποιος συμπαράστατης.

5.7.2 Αντὴρωας

Ο όρος *αντὴρωας* αναφέρεται στους μη συμβατικούς χαρακτήρες μίας ιστορίας· εκείνους που διαφοροποιούνται από το συνηθισμένο προφίλ-πρότυπο του ήρωα. Πρόκειται για ανθρώπους που με την προσωπικότητα και τις πράξεις τους ακροβατούν στα όρια του να χαρακτηριστούν ως αντιπαθητικοί. Ο Vogler (2007) στο “The Writer’s Journey” προτείνει την ύπαρξη δύο κατηγοριών ανάλογα με τα γνωρίσματά τους. Εκείνους που ενδέχεται να συμπεριφέρονται συμβατικά, αλλά έχουν κάποιο χαρακτηριστικό που τους καθιστά μη συμπαθητικούς από το κοινό και εκείνους που μάχονται με τα πάθη τους, τα οποία τελικά τους καταστρέφουνε (σ.35). Στην πρώτη κατηγορία, οι ήρωες -συνήθως- γίνονται αποδεκτοί από το κοινό λόγω της δράσης τους ωστόσο χαρακτηριστικά συμπεριφοράς, όπως ο υπερβολικός κυνισμός ή οι απόψεις που εκφράζουν, τους καθιστούν αντιπαθητικούς. Στη δεύτερη κατηγορία, οι χαρακτήρες κεντρίζουν το ενδιαφέρον του τηλεοπτικού κοινού λόγω της τρωτότητας και των παθών που τους/τις χαρακτηρίζει. Οι αδυναμίες που έχουν τους καθιστούν οικείους και πιο ρεαλιστικούς

⁴⁴ Ενδεικτικά αναφέρονται: *Εκείνες κι εγώ*, YENEA (1976-1977) & Ant1 (1996-1998), *Κωνσταντίνου και Ελένης*, Ant1 (1998-2000), *Λένη*, Mega (2003-2004), *Το καφέ της Χαράς*, Ant1 (2003-2006 & 2019-2021), *Οι ιστορίες του Αστυνόμου Μπέκα*, Alpha (2006-2008), *Λάκης ο γλυκούλης*, Mega (2008-2010), *Χαρά αγνοείται*, Mega (2009), *Με λένε Βαγγέλη*, Mega (2011-2012), *Το σπίτι της Έμμας*, Mega (2013-2014).

στο κοινό με αποτέλεσμα να κερδίζουν την προσοχή τους. Σε περιπτώσεις οι συγκεκριμένοι ήρωες βρίσκονται στο επίκεντρο μιας ιστορίας και αποτελούν τους πρωταγωνιστές.

Ο χαρακτήρας του *Περίανδρου Πόποτα* (Χάρης Ρώμας) στο «Καφέ της Χαράς» θεωρείται αντιήρωας. Οι ακραία συντηρητικές απόψεις όπως ότι οι γυναίκες δεν έχουν δικαιώματα, δεν επιτρέπεται να πηγαίνουν στο καφενείο ή να κυκλοφορούν μόνες τους ή ότι πρέπει να παντρευτούν αμέσως τον άντρα που θα ερωτευτούν περικλείονται στο σύνθημα «Τάξις και ηθική». Η πειθώ του σε συνδυασμό με την έλλειψη ερεθισμάτων από τον σύγχρονο κόσμο έχει ως αποτέλεσμα οι κάτοικοι του χωριού να ενστερνίζονται πλήρως τις απόψεις του γαλουχώντας με τον ίδιο τρόπο τα παιδιά τους. Συνδέοντας με τη θεωρία, ο αντιήρωας με τον λόγο και τη συμπεριφορά του καθίσταται αντιπαθητικός από το τηλεοπτικό κοινό. Ωστόσο, ο χαρακτήρας του δεν αποτελεί «εμπόδιο» ίσα ίσα αποτελεί εκείνον που κινεί την ιστορία οπότε είναι παράλληλα και πρωταγωνιστής.

Ο Κιοσσές (2018) θέλοντας να τους κατηγοριοποιήσει αυτούς τους χαρακτήρες καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ποικίλλουν. Έτσι, ορισμένων η δράση είναι αρνητική ως και εγκληματική, αλλά με τέχνασμα του/της δημιουργού ενδέχεται να φωτίζονται ορισμένες από τις ευαισθησίες που διαθέτουν. Άλλοι, πάλι, αντιήρωες χαρακτηρίζονται από μια παθητικότητα ή και απραξία. «Σε κάποιους άλλους, δράση, κίνητρα και ψυχολογία συνάδουν: είναι κυνικοί, κακοπροαίρετοι, φιλόδοξοι και μοχθηροί» (σ.216). Ο Πετρίδης (2018) συγκρίνοντας τα χαρακτηριστικά ηρώων και αντιηρώων αναφέρει πως, ενώ ο ήρωας έχει ως στόχο να ξεπεράσει όλα τα εμπόδια και τους φόβους του ακόμη και να «θυσιαστεί» για το όφελος άλλων, ο αντιήρωας ωθείται από το συμφέρον και ως εμφανίζεται ορισμένες φορές να δρα με αγάπη ή συμπόνια. Εξίσου σημαντική διαφορά αποτελεί η εξέλιξη των δύο αυτών χαρακτήρων. Ο ήρωας με το τόξο μεταβολής, ως το τέλος του έργου, ωριμάζει και αλλάζει σε αντίθεση με τον αντιήρωα, στον οποίο δεν παρατηρείται κάποια αλλαγή. Εύστοχη είναι και η απόδοση της Φράγκου-Κικιλιά (όπ. αναφ. στο Γιαβάση, 2019)

Ο αντιήρωας είναι νευρωτικός και σαν νευρωτικός είναι νάρκισσος. Κουβαλάει μέσα του όχι μόνο τις δικές του ενοχές, αλλά και τις ενοχές του περιβάλλοντός του, επίσης και εκείνες των προηγούμενων γενεών». Αναφέρει επίσης ότι δεν διαθέτει την ψυχική δύναμη να λύσει τα εσωτερικά του ελαττώματα και «μεταθέτει αυτές τις ενοχές στους άλλους» λέγοντας «Είμαι έτσι γιατί έτσι με κάνετε» (σ.18).

Ωστόσο, τέτοιου είδους ιδιαιτερότητες καθιστούν τους συγκεκριμένους χαρακτήρες γοητευτικούς και ενδιαφέροντες, είτε πρόκειται για αναγνωστικό είτε για τηλεοπτικό και κινηματογραφικό κοινό, μιας και όπως αναφέρθηκε ο τρόπος δόμησης των χαρακτήρων παραμένει κοινός.

5.7.3 Δευτερεύοντες

Για τους δευτερεύοντες ήρωες δίνονται λιγότερες πληροφορίες και χρησιμεύουν, κυρίως, στην προώθηση δράσης της ιστορίας. Η Πεδικάρη (2017) στο *Ο κινηματογραφικός χαρακτήρας: Μια διδακτική πρόταση για τη δημιουργική γραφή σεναρίου μέσω δραματικών ασκήσεων* αναφέρει τα λόγια των Dancyger και Rush (2007) «Δευτερεύοντες χαρακτήρες με δικούς τους στόχους και διλήμματα προσδίδουν επιπλέον ενδιαφέρον στην ιστορία» (σ. 65). Ωστόσο και στο συγκεκριμένο είδος αρκετοί/-ές μελετητές/-τριες έχουν προτείνει διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις.

Ο Αθανασόπουλος (2005) υποστηρίζει ότι υπάρχουν οι *διακοσμητικοί δευτερεύοντες χαρακτήρες*, των οποίων η δράση έχει μεγάλο εύρος, *οι πληροφοριακοί* που χρησιμεύουν ως μέσο για τη μετάδοση μιας πληροφορίας και οι *ακροατές* που αξιοποιούνται ως πρόφαση για να διηγηθεί κάποιος άνθρωπος μια ιστορία. Εκτός από τους παραπάνω όμως παρατηρούνται και οι *σχολιαστικοί* που αποτελούν το μέσο με το οποίο ο/η δημιουργός εκφράζει τις σκέψεις του, αλλά και τα *σημεία αναφοράς* που λειτουργούν ως μέτρο σύγκρισης για την αλλαγή των πρωταγωνιστών (σ.41-42).

5.7.3.1 Ανταγωνιστής

Επιπλέον, δευτερεύοντες χαρακτήρες αποτελούν και ο ανταγωνιστής, ο σύντροφος, το ειδύλλιο. Ο *ανταγωνιστής*, αρκετά απλοϊκά, αποτελεί τον «κακό» χαρακτήρα ενός έργου. Πρόκειται για τον άνθρωπο που εναντιώνεται και δημιουργεί προβλήματα στους στόχους και τις επιθυμίες του πρωταγωνιστή. Όσο πιο ισχυρή και ολοκληρωμένη είναι η προσωπικότητά του, τόσο περισσότερο ενισχύεται η σύγκρουση μεταξύ εκείνου και του πρωταγωνιστή καθιστώντας την πλοκή ακόμη πιο ενδιαφέρουσα.

Στις «Άγριες Μέλισσες» ο Ακύλας Μεγαρίτης (Αιμίλιος Χειλάκης) εμφανίζεται στον τρίτο κύκλο της σειράς συγκεντρώνοντας τα παραπάνω στοιχεία καθιστώντας τον ανταγωνιστή ήρωα. Παρόλο που παρουσιάζεται ευγενής και καλλιεργημένος στην πραγματικότητα είναι ένας εξουσιαστικός και βίαιος άνθρωπος με κακοποιητική συμπεριφορά και προς την οικογένειά του. Λατρεύει την εξουσία κάνοντας τα πάντα για να την κατακτήσει, υποστηρίζει

με ζήλο το νέο καθεστώς της χώρας (χούντα) και έχει δικούς του ανθρώπους σε καίριες θέσεις, για να καταφέρνει όσα επιθυμεί και να σκοτώνει όποιους/-ες στέκονται εμπόδιο στα σχέδιά του. Επαγγέλλεται εργολάβος, αλλά έχει κλέψει αρκετά από κοινότητες και το κράτος με αποτέλεσμα να οδηγηθεί για χρόνια στη φυλακή. Είναι αρχηγός⁴⁵ και της εγκληματικής – παρακρατικής οργάνωσης «Αβαντες».

5.7.3.2 Σύντροφος

Ο *σύντροφος* ή αλλιώς, *καθρέφτης* είναι ο χαρακτήρας που συμπορεύεται με τον πρωταγωνιστή υποστηρίζοντας και βοηθώντας τον στην εκπλήρωση των στόχων του. Εστιάζοντας, η δυαδική τους σχέση χαρακτηρίζεται από αληθοφάνεια και προσδίδει ρεαλισμό. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από τους διαλόγους και τον τρόπο αλληλεπίδρασής τους. «Ο καθρέπτης υποστηρίζει τους σκοπούς του Πρωταγωνιστή ή βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με αυτόν, αποτελεί το μέρος του διαλόγου που θα διευκρινίσει τις πράξεις του Πρωταγωνιστή και ενισχύει το βάθος και τις πολλές διαστάσεις του Πρωταγωνιστή» (Σκοπετέας, 2015:64).

⁴⁵ Στο Podcast του σκηνοθέτη της σειράς, Λευτέρη Χαρίτου, υπάρχει συνέντευξη με τον Αιμίλιο Χειλάκη όπου συζητάνε για τον ρόλο του Ακύλα Μεγαρίτη και τη δική του γνώμη. Αν και μπορούσε να ενσωματωθεί στο Γ' μέρος και τη θεματική ενότητα «Συνομιλία με συντελεστές/δημιουργούς» το σχετικό απόσπασμα από τη συνέντευξη παρατίθεται εδώ μιας και λειτουργεί συμπληρωματικά με τη θεωρία.

Σας δυσκολεύει να παίζετε τους χουντικούς χαρακτήρες τόσα χρόνια μετά, δηλαδή, είναι άλλο να παίζεις τον κακό γενικά και άλλο να παίζεις τον κακό της ιστορίας;» ρωτάει ο Λευτέρης Χαρίτος και ο Χειλάκης απαντάει «Ο κακός είναι ο δρων χαρακτήρας συνήθως. Είναι αυτός που με ένα σχέδιο κινείται προς κάτι και ο καλός είναι ο πάσχων χαρακτήρας. Είναι συνήθως αυτός που παθαίνει διάφορα και προσπαθεί να τα αποφύγει. Οι πιο ενδιαφέροντες ρόλοι, λοιπόν, είναι οι δρώντες. Οι πάσχοντες είναι καλοί, αλλά δεν τους διαλέγω. Γιατί όμως επιλέγω εκείνον που δρα; Γιατί έχει δραματικά στοιχεία τα οποία μου επιτρέπουν να παίζω διάφορα πράγματα. Άρα, γενικά ο κακός είναι ενδιαφέρων. Ο κακός της χούντας είναι δήλωση [...]. Δεν είναι ο κακός Διευθυντής φυλακών [...], είναι ο άνθρωπος ο οποίος εκμεταλλεύεται το σύμπαν υπέρ του. Ο απόλυτος χειραγωγός. Μου αρέσει πάρα πολύ. Τον σιχαίνομαι σαν χαρακτήρα, αγαπώ πάρα πολύ τα στοιχεία που έχει να ψάξω για να τον κάνω.

«Άγριες Μέλισσες» από τον σκηνοθέτη της σειράς, Λευτέρη Χαρίτο, Podcast, Soundis, Επεισόδιο 7^ο «Ακύλας και Ζωή Μεγαρίτη», Απόσπασμα: 51:58- 53:24, Ανακτήθηκε από: <https://soundis.gr/podcasts/agries-melisses/>

5.7.3.3 Ειδύλλιο

Συνεχίζοντας, ο χαρακτήρας που ορίζεται βιβλιογραφικά ως «ειδύλλιο» αποτελεί το υποκείμενο στο οποίο εκφράζεται η συναισθηματική, ερωτική, σεξουαλική έλξη ή και επιθυμία του πρωταγωνιστή. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο χαρακτήρας «ειδύλλιο» είναι ο ανταγωνιστής. Η κατάσταση αυτή πυροδοτεί μια σειρά από γεγονότα και συγκρούσεις. Άλλη περίπτωση είναι το ειδύλλιο να αποτελεί σύντροφο του πρωταγωνιστή με αποτέλεσμα να έχουν ήδη αναπτυγμένη μια σχέση οικειότητας η οποία αργά ή γρήγορα ενδέχεται εξέλιξης. Ο Σκοπετέας (2015) κάνει λόγο και για το ειδύλλιο ως λάφυρο, αφού ο πρωταγωνιστής επιτύχει κάποιον σκοπό του. Τονίζεται πως ακόμη και αν φαινομενικά δεν υπάρχει κάποιος/-α ερωτικός/-ή σύντροφος, τις περισσότερες φορές ελλοχεύει η ερωτική κατάσταση. Ως σεναριακή τεχνική εξυπηρετεί στην ύπαρξη αγωνίας και ενδιαφέροντος για την εξέλιξη της σχέσης καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο θα εκφραστεί.

Η *Χαρά Χάσκα* (Ρένια Λουϊζίδου) και ο *Περίανδρος Πώποτας* (Χάρης Ρώμας) στη σειρά «Το καφέ της Χαράς» αποτελούν ζευγάρι που εντάσσεται στην πρώτη περίπτωση ειδυλλίου, την περίπτωση που ειδύλλιο είναι ο ανταγωνιστής.

Στην περίπτωση που υπάρχει ήδη μία σχέση οικειότητας μεταξύ των χαρακτήρων και στην πορεία εξελίσσεται εντάσσονται η *Ντάλια Χατζηαλεξάνδρου* (Σμαράγδα Καρύδη) και ο *Αλέξης Στεργίου* (Μιχάλης Μαρίνος) από τη σειρά «Στο παρά πέντε». Οι ίδιοι παρότι γνωρίζονται χρόνια και ο Αλέξης εργάζεται στην επιχείρησή της, ως Οικονομικός Διευθυντής και σύμβουλος, με την επαφή τους να είναι καθημερινή στο μισό του δεύτερου κύκλου η σχέση τους εξελίσσεται. Δεν λείπουν αντιδράσεις και προβλήματα με αυτή την εξέλιξη. Παρόλο που αποφασίζουν να μη συνεχίσουν την ερωτική τους σχέση στο τέλος της σειράς το κοινό τους βλέπει μαζί.

Στην ίδια κατηγορία ανήκει και ο *Φώτης Λαγουδάκης* (Άρης Σερβετάλης) με την *Κατερίνα Κουκουτσάκη* (Στέφη Πουλοπούλου) στους “Singles”. Οι δυο τους γνωρίζονται και γίνονται φίλοι μαζί με τους υπόλοιπους της παρέας όμως τα αισθήματα του Φώτη γρήγορα γίνονται ερωτικά. Δεν της το ομολογεί παρά μονάχα όταν εκείνη συμπτωματικά το μάθει στον δεύτερο κύκλο. Η σχέση τους περνάει από αρκετές δυσκολίες όμως στο τέλος της σειράς είναι μαζί.

Το τελευταίο παράδειγμα έρχεται από τη σειρά «Ζακέτα να πάρεις» και αφορά τον *Μάκη* (Παναγιώτης Γαβρέλας) και τη *Θάλεια* (Αντριάνα Ανδρέοβιτς). Ο Μάκης είναι νηπιαγωγός και δάσκαλος του γιου της Θάλειας, η οποία είναι διαζευγμένη. Αναπτύσσουν μια όμορφη φιλική σχέση, περνάνε διαρκώς χρόνο μαζί ώσπου στο τέλος της σειράς εκφράζουν τα

αισθήματά τους. Σημειώνεται ότι, ενώ μέχρι τότε δεν είχαν ομολογήσει πώς αισθάνονται, οι τηλεθεατές/-τριες αντιλαμβάνονταν την ερωτική διάθεση από την πλευρά της Θάλειας.

Προσωπικό σχόλιο για συσχέτιση με τις θεωρίες χαρακτήρων αποτελεί ότι το ενδιαφέρον σε αυτά τα παραδείγματα ερωτικών σχέσεων εξαρτάται άμεσα από τον τρόπο παρουσίασης των διαφορετικών-αντιθετικών χαρακτηριστικών των ηρώων. Εκτός από όλα όσα αναφέρθηκαν και σχολιάστηκαν, κριτήρια για τη διάκριση του είδους των χαρακτήρων αποτελούν η εξέλιξη-μεταβολή του ήρωα και η πληρότητα της παρουσιάσής τους.

5.7.4 Α) Εξέλιξη-μεταβολή του ήρωα: Δυναμικοί ≠ Στατικοί

Στο κριτήριο της *εξέλιξης* διακρίνεται ο δυναμικός και ο στατικός χαρακτήρας. Οι *δυναμικοί χαρακτήρες* κατά τη διάρκεια του έργου εξελίσσονται και μεταβάλλονται ανάλογα με την πλοκή σε αντίθεση με τους *στατικούς*, οι οποίοι δεν παρουσιάζουν κάποια εξέλιξη. Συνήθως η μεταβολή των ηρώων οφείλεται σε ορισμένα γεγονότα της πλοκής που τους ωθούν να αλλάξουν.

Γνώρισμα των εξελισσόμενων χαρακτήρων θεωρείται η ικανότητα να προσδώσουν ακόμη περισσότερο ενδιαφέρον στο έργο καθώς το τηλεοπτικό κοινό παρατηρεί είτε τη σταδιακή αλλαγή τους, που παρουσιάζεται αργά, είτε ανυπομονεί για μια αιφνίδια μεγάλη αλλαγή. Σεναριακά αυτό επιτυγχάνεται με το *τόξο μεταβολής του ήρωα*. Ο όρος αυτός αναφέρεται στην καμπή εξέλιξης του εκάστοτε χαρακτήρα από την αρχή μέχρι το τέλος του έργου. Ενώ στην αρχή ο ήρωας παρουσιάζεται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κατά τη διάρκεια της πλοκής εκείνα αλλάζουν. Μέχρι το τέλος, ο χαρακτήρας ωριμάζει αποκτώντας νέα οπτική θέασης των πραγμάτων με αποτέλεσμα να είναι αρκετά διαφοροποιημένος από ότι όταν ξεκίνησε. Η μεταβολή σχετίζεται με τα *κίνητρα*, τη δράση που οδηγεί στην επίτευξη ή όχι ενός στόχου/σκοπού. Το είδος των κινήτρων συμβάλλουν στην αληθοφάνεια στη συνέπεια του χαρακτήρα.

Στον αντίποδα, οι *στατικοί χαρακτήρες* δεν μεταβάλλονται, άρα η προσωπικότητά τους δεν υφίσταται κάποιου είδους αλλαγή. Φαίνεται, δηλαδή, πως κανένα γεγονός ή σύγκρουση δεν είναι ικανό να τους επηρεάσει. Βέβαια, σημειώνεται ότι δεν προσδιορίζονται από ένα μονάχα χαρακτηριστικό γνώρισμα που τους αντιπροσωπεύει. Η ύπαρξή τους εξυπηρετεί στην προβολή των βασικών χαρακτήρων, κάτι που επιτυγχάνεται τεχνικά μέσα από την τεχνική και τα στοιχεία της αντίθεσης. Οι δημιουργοί τους αξιοποιούν με σκοπό να τονιστούν οι διαφορές μεταξύ εκείνων και των δυναμικών χαρακτήρων, οι οποίοι είναι εκείνοι που προχωρούν την πλοκή της ιστορίας.

Ενδεικτικό παράδειγμα δυναμικών και στατικών χαρακτήρων αποτελεί ο Φατσέας και η Σταυρούλα από «Το καφέ της Χαράς» σε σενάριο των Χάρη Ρώμα και Άννας Χατζησοφιά. Από το πρώτο επεισόδιο του πρώτου κύκλου προβολής μέχρι και το τελευταίο του πέμπτου ο *Βαγγέλης Φατσέας* (Γεράσιμος Σκιαδαρέσης) παρουσιάζεται με τα ίδια ακριβώς χαρακτηριστικά. Διαρκώς επιρρεπής και μπλεγμένος σε παράνομες δραστηριότητες, μονίμως να απατάει τη γυναίκα του, Σταυρούλα, και πάντοτε μιλώντας με συντακτικά λάθη που άφησαν εποχή ως ατάκες. Από την άλλη πλευρά, η *Σταυρούλα Πώποτα* (Τζούς Ευείδη) στην αρχή παρουσιαζόταν ως μια γυναίκα μονίμως περιφρονημένη από τον σύζυγό της. Αποδέκτης προσβλητικών συμπεριφορών ανεχόταν αρκετές από τις πράξεις του και εξαπατήθηκε πολλές φορές από εκείνον. Καθώς οι κύκλοι προχωρούσαν όμως σταδιακά άρχισε να παρατηρείται μια αλλαγή στην ίδια. Δυναμισμός και αποφασιστικότητα στον λόγο της, διεκδίκηση όσων πίστευε και ήθελε, ανεξαρτητοποίηση από τον σύζυγό της και τα στερεότυπα του χωριού μέχρι και ανάπτυξη ηγετικών δεξιοτήτων με την εκλογή της ως Δήμαρχος. Γίνεται αντιληπτό ότι η Σταυρούλα αποτελεί έναν εξελισσόμενο- δυναμικό χαρακτήρα καθώς επιλέγει να χωρίσει, να κάνει αλλαγές στην εμφάνισή της, να μεγαλώσει μόνη της το παιδί και να αναλάβει πολιτική θέση. Στον αντίποδα, ο Φατσέας αποτελεί έναν μη εξελισσόμενο-στατικό χαρακτήρα καθώς στην πορεία της ιστορίας δεν υπήρξε κάποια ουσιαστική αλλαγή στη συμπεριφορά-δράση του διατηρώντας στο ακέραιο τη συνέπεια του χαρακτήρα που είχε παρουσιάσει από τα πρώτα επεισόδια. Π.χ. μπλέχτηκε με τα ναρκωτικά στους πρώτους κύκλους, πλαστοποίησε το απολυτήριο στον τελευταίο κύκλο και συνέχισε να λέει ψέματα στην πρώην σύζυγό του με κάθε ευκαιρία.

Ένα ακόμη παράδειγμα εξελισσόμενων χαρακτήρων αποτελεί ο Κωνσταντής και η Πηνελόπη Σεβαστού από την καθημερινή τηλεοπτική σειρά «Άγριες Μέλισσες» σε σενάριο Μελίνας Τσαμπάνη και Πέτρου Καλκόβαλη. Στον πρώτο κύκλο της σειράς ο *Κωνσταντής Σεβαστός* (Γιάννης Κουκουράκης) ήταν ένας νεαρός που δρούσε με περίσσεια σκληρότητα και ωμότητα. Η επιθετική του συμπεριφορά και ο σκληρός χαρακτήρας απέναντι σε συγχωριανούς του έκαναν τους υπολοίπους να τον φοβούνται καθώς όχι μόνο έμπλεκε και δημιουργούσε καβγάδες αλλά απειλούσε κόσμο. Στον δεύτερο κύκλο ο ήρωας έπειτα από έναν απρόσμενο έρωτα άρχισε να αλλάζει. Ο ίδιος άρχισε να νοιάζεται, εμφάνισε αρκετά προστατευτικά στοιχεία, υπήρξε τρυφερός και άρχισε να αντιλαμβάνεται την ψυχρότητα των ανθρώπων με τους οποίους συσχετιζότανε καθώς και εναντιώνεται απέναντι στην αδικία. Παρόλα αυτά, στοιχεία όπως η ευερεθιστότητα παραμένει ίδια, αν και μικρότερης έντασης. Στον τρίτο κύκλο πρόκειται για ένα διαφορετικό χαρακτήρα. Οι αλλαγές είναι αρκετές στο συμπεριφορικό και

συναισθηματικό του κομμάτι. Το σημαντικό όμως είναι ότι οι αλλαγές αυτές δεν συνέβησαν εν μία νυκτί. Σταδιακά και μέσω της έκθεσής του σε γεγονότα και διαφορετικές καταστάσεις με έναν τρόπο ρεαλιστικό αναδύθηκε αυτή η πλευρά του χαρακτήρα που υπήρχε, αλλά λόγω περιβάλλοντος και συνθηκών δεν είχε εκδηλωθεί. Παράλληλα, θεαματική εξέλιξη παρουσιάζει και ο χαρακτήρας της Πηνελόπης Σεβαστού (Μαρία Πετεβή), αδερφής του Κωνσταντή. Η ίδια στην αρχή είναι ένα κορίτσι δίχως φίλους ή κοινωνικές επαφές, με μαθήματα με δασκάλα στο σπίτι της και αυστηρούς κανόνες να περιορίζουν⁴⁶ κάθε της κίνηση στην πορεία, και λόγω συνθηκών, ανεξαρτητοποιείται. Αποκτά τη δική της φωνή, ορθώνει το ανάστημα στην οικογένειά της, εναντιώνεται και μάχεται για όσα πιστεύει. Δεν διστάζει να κατηγορήσει και εκείνη, όπως και τα υπόλοιπα αδέρφια της, τους γονείς της, να φύγει στο Παρίσι για να σπουδάσει Νομική και να επιστρέψει δυναμική και αποφασισμένη να βρει την αλήθεια γύρω από τη δολοφονία του συζύγου της. Ωστόσο, εξέλιξη υπάρχει και όταν ο χαρακτήρας υιοθετεί ορισμένα αρνητικά στοιχεία. Το τρίτο παιδί της οικογένειας Σεβαστών, ο Νικηφόρος (Αναστάσης Ροϊλός) αποτελεί τέτοιο παράδειγμα. Στον πρώτο κύκλο επιστρέφει από το Παρίσι όπου σπούδαζε, ασχολείται με τη συγγραφή, διαβάζει, είναι ευαίσθητος και κοινωνικός. Σταδιακά όμως γεγονότα, καταστάσεις καθώς και ο ίδιος του ο πατέρας τον ωθούν να υιοθετήσει μια σκληρή επαγγελματική στάση έπειτα από την ενασχόληση του με τα οικογενειακά ζητήματα. Ακόμη και στην τρίτη σεζόν που προβάλλεται τώρα στις οθόνες και με το καθεστώς της Χούντας το τηλεοπτικό κοινό τον βλέπει να δουλεύει στη Νομαρχία της Λάρισας κρατώντας ουδέτερη και αποστασιοποιημένη στάση για την πολιτική κατάσταση, κάτι που φανερώνεται σε όλους τους τομείς της ζωής του.

⁴⁶ Στο Podcast του σκηνοθέτη της σειράς, Λευτέρη Χαρίτου, η Μαρία Πετεβή μιλάει για το ρόλο της Πηνελόπης Σεβαστού στον πρώτο κύκλο:

Η Πηνελόπη ήταν ένα παιδί που δεν πήγε σχολείο, μεγάλωσε μέσα στο σπίτι και οι μόνοι άνθρωποι που έβλεπε ήταν τα αδέρφια της, οι μεγάλοι φίλοι των γονιών της και ο Μελέτης [...]. Η Πηνελόπη ήταν πάντα αόρατη, δεν την έβλεπε άνθρωπος, δηλαδή, καθόταν στο σπίτι και έλεγε είτε λείπει...οριακά την έβγαζαν έξω στον κήπο για να φωτοσυνθέσει [...] ήταν πραγματικά μια κατάσταση εγκλεισμού [...]. Η Πηνελόπη της πρώτης σεζόν [...] στα πρώτα είκοσι- τριάντα επεισόδια η κύρια φράση μου ήταν «Μαμά μπορώ να σου- », «-Πήγαινε στο δωμάτιό σου, Πηνελόπη», «Μάλιστα». Ήταν αυτό, αυτή η κοπέλα σχεδόν δεν μπορούσε να συνθέσει σκέψεις στο μυαλό της όχι να τις εκφράσει. Δεν καταλάβαινε καν τι συμβαίνει [...].

«Άγριες Μέλισσες» από τον σκηνοθέτη της σειράς, Λευτέρη Χαρίτου, Podcast, Soundis, Επεισόδιο 18^ο «Μελέτης, Πηνελόπη, Κορίνα», Αποσπάσματα: 07:49-09:20 και 11:47-12:19, Ανακτήθηκε από: <https://soundis.gr/podcasts/agries-melisses/>

5.7.4 Β) Πληρότητα παρουσίασης ηρώων: Επίπεδοι ≠ Σφαιρικοί

Κατά τον Forster, σύμφωνα με το κριτήριο της πληρότητας παρουσίασης των ηρώων, οι χαρακτήρες διακρίνονται σε επίπεδους και σφαιρικούς. Οι *επίπεδοι χαρακτήρες* δημιουργούνται έχοντας ως βάση μία συγκεκριμένη ιδιότητα και κατά συνέπεια, αναγνωρίζονται εύκολα. Η ευκολία αναγνωρισιμότητας τούς βοηθά στο να αποτυπώνονται εύκολα από τους αποδέκτες, δίχως όμως αυτό να συνεπάγεται και με τη ρηχότητά τους. Εστιάζοντας, πρόκειται για ήρωες που δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένοι και στους οποίους υπάρχει απουσία της ολόπλευρης ανάπτυξης.

Ο Galef (1993, όπ. αναφ. στο Κιοσσές, 2018) προτείνει έναν διαφορετικό τρόπο κατηγοριοποίησης για τους επίπεδους χαρακτήρες λέγοντας ότι «Υπάρχουν οι απόλυτα επίπεδοι, οι ελαφρώς σκιαγραφημένοι και οι «όχι αρκετά αληθινοί» (not- quite-real)» (σ.234). Επεξηγώντας, ορισμένοι ήρωες χαρακτηρίζονται ως δισδιάστατοι, άλλοι εμφανίζουν κάποιο, έστω και μικρό, στοιχείο βάθους, ενώ παράλληλα υπάρχουν και εκείνοι που τα χαρακτηριστικά τους δεν έχουν συνέπεια με αποτέλεσμα να μην πείθουν.

Ο Ewen (1971, όπ. αναφ. στο Κιοσσές, 2018) προτείνει την ένταξη των χαρακτήρων σε τρεις άξονες. Ο πρώτος αφορά την *πολυπλοκότητα* και οι χαρακτήρες παρουσιάζονται ως δίπολα με ένα μεμονωμένο χαρακτηριστικό και οι σύνθετοι, αλλά στο μεταξύ τους υπάρχουν διαβαθμίσεις. Ο δεύτερος αφορά την *ανάπτυξη*, βάσει της οποίας όλων των ειδών οι χαρακτήρες μπορούν να εξελιχθούν. Ο τρίτος άξονας αφορά την *εσωτερική ζωή* και εντάσσονται χαρακτήρες για τους οποίους ο/η δημιουργός φανερώνει στοιχεία για τον εσωτερικό τους κόσμο (σ.236-237).

Την άποψη του Ewen ενστερνίζεται και η Rimmon Kenan, η οποία αν και δέχεται την κατηγοριοποίηση του Forster επισημαίνει ορισμένες αστοχίες. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει, πρώτον, ότι οι χαρακτήρες υποβιβάζονται διότι αποκλείονται διαβαθμίσεις και δεύτερον, ότι οι επίπεδοι χαρακτήρες αποδίδονται δισδιάστατα με αποτέλεσμα να μη διαφαίνεται ούτε το στοιχειώδες βάθος που έχουν. Τρίτον, θεωρεί ότι ο Forster συγχέει δύο κριτήρια, τα οποία ορισμένες φορές δεν επικαλύπτονται, επειδή ένας επίπεδος χαρακτήρας μπορεί να είναι απλός και να μην εξελίσσεται, ενώ ένας σφαιρικός χαρακτήρας μπορεί να είναι και σύνθετος και να εξελίσσεται (Κωτόπουλος, χ.η.β).

Συνεχίζοντας στη βασική θεωρία του Forster, οι *σφαιρικοί χαρακτήρες* χαρακτηρίζονται από *πολυπλοκότητα*. Οι ίδιοι παρουσιάζουν αρκετά γνωρίσματα, διακατέχονται από το

στοιχείο του «απρόβλεπτου» και με τη στάση/συμπεριφορά τους προκαλούν έκπληξη στο κοινό. Συνήθως πρόκειται για ήρωες που στη δεύτερη ανάγνωση ή επαναπροβολή μιας σειράς/ταινίας οι τηλεθεατές/-τριες παρατηρούν διαφορετικά στοιχεία της προσωπικότητάς τους ανακαλύπτοντάς τους καλύτερα. Μάλιστα αρκετές φορές δίνεται βαρύτητα στην ψυχοσυναισθηματική ωρίμανσή τους.

5.7.5 Στερεοτυπικοί χαρακτήρες

Οι στερεοτυπικοί χαρακτήρες συγκεντρώνουν ορισμένα χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής ομάδας με συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο και ηθική πλαισίωση. Στην ουσία πρόκειται για χαρακτήρες που αποτυπώνουν τις στάσεις των ανθρώπων απέναντι σε προβλήματα που ταλανίζουν την κοινωνία. Μέσω των συγκρούσεων και των αντιπαραθέσεων που δημιουργούνται με τους υπόλοιπους ήρωες διαφαίνονται και οι διαφορές τους σε ζητήματα ηθικών αξιών. Οι συγκεκριμένοι χαρακτήρες αντικατοπτρίζουν αρκετούς ανθρώπους που υπάρχουν στην κοινωνία και μέσω της ρατσιστικής τους συμπεριφοράς ή των απόλυτων-ακραίων απόψεων τους φέρνουν στο προσκήνιο προβληματικές, οι οποίες είναι δύσκολα διαχειρίσιμες ή και αναγνωρίσιμες.

Η Seger (1990) στο *Creating unforgettable characters* αναφέρει ότι τα στερεότυπα τέτοιων χαρακτήρων αφορούν εθνικές μειονότητες, άτομα με σωματικές-νοητικές αναπηρίες, ψυχικά-συναισθηματικά διαταραγμένα άτομα, θρησκευτικές ομάδες, άτομα διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού, ομάδες γυναικών που αντιμετωπίζονται ως θύματα, αλλά και ρατσιστικές απόψεις απέναντι σε ανθρώπους διαφορετικής ηλικιακής ομάδας. Η ίδια θεωρεί σημαντική την εξάλειψη τέτοιου είδους χαρακτήρων. Ωστόσο, ακριβώς επειδή αυτοί οι χαρακτήρες παρουσιάζουν ανθρώπους που υπάρχουν σε κάθε κοινωνία, η συγγραφέας θεωρεί απαραίτητη την ύπαρξή τους. Όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, με τις στάσεις τους αντικατοπτρίζουν την επιφυλακτικότητα, τη συγκεκριμενοποιημένη ή απροκάλυπτη επιθετικότητα, το μίσος απέναντι σε καθετί διαφορετικό ή ξένο για εκείνους. Είναι σημαντικό η Τέχνη να φέρνει αντιμέτωπους τους ανθρώπους με όλα τα είδη των ενστίκτων και να τους ωθεί να αναγνωρίσουν παρόμοιες συμπεριφορές. Ο προβληματισμός, η συζήτηση, ο σχολιασμός και ο στοχασμός γύρω από έννοιες της ηθικής ή της ισότητας των δικαιωμάτων αποκαλύπτονται μέσα από τέτοιες συνθήκες καθώς αναδύονται οι παθογένειες της κοινωνίας.

Από την άλλη πλευρά, όταν οι χαρακτήρες αναπαράγονται διαρκώς με στερεοτυπικό τρόπο, τότε η άποψη της Seger ερμηνεύεται με διαφορετικό τρόπο. Παραδείγματος χάρη, η τηλεοπτική απόδοση ομοφυλόφιλων χαρακτήρων με τρόπο καρικατούρας έχει ως αποτέλεσμα

να διαιωνίζονται κοινωνικά στερεότυπα οπότε είναι σημαντική η αλλαγή του τρόπου απεικόνισής τους. Συνήθως οι ήρωες αποδίδονται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία είναι εύκολα αναγνωρίσιμα από τους θεατές και τους είναι οικεία-γνώριμα βάσει των στερεοτύπων (Βακάλη, 2019).

Στον αντίποδα, οι μη στερεοτυπικοί χαρακτήρες αφορούν ήρωες που αρκετές φορές τα στοιχεία τους βασίζονται, σύμφωνα με τη Seger, στην έννοια του «παράδοξου».

Ο *Χρήστος Μελίτης* (Γιώργος Καπουτζίδης) στη σειρά «Εθνικής Ελλάδος» είναι χαρακτήρας ομοφυλόφιλος κάτι που όμως δεν αποδίδεται σεναριακά μιας και δεν εμφανίζει κάποιο στερεοτυπικό στοιχείο. Ο σεξουαλικός του προσανατολισμός δεν γίνεται αντιληπτός από κάποιο στερεοτυπικό χαρακτηριστικό καθιστώντας τον μη-στερεοτυπικό χαρακτήρα. Η σειρά προτείνεται για την ανάδειξη της ομοφοβίας και την κακοποίηση που εισέπραττε τόσο ο ίδιος όσο και για τη σχέση και συγκατοίκηση με τον σύντροφό του, Ρίτσαρντ. Αντίθετα, ο Γιάννης Μπέζος στη σειρά του Mega «Οι Απαράδεκτοι» (1991-1993) σε σενάριο της Δήμητρας Παπαδοπούλου ενσάρκωσε τον *Γιάννη*, έναν επίσης ομοφυλόφιλο χαρακτήρα. Η σεναριακή και σκηνοθετική απόδοση είναι αρκετά στερεοτυπική. Ο τρόπος ομιλίας και έκφρασής του, τα ρούχα και η συμπεριφορά του περιείχαν στερεοτυπική χροιά. Για την ιστορία να αναφερθεί πως ήταν ο πρώτος ομοφυλόφιλος χαρακτήρας στην τηλεόραση. Παρόλα αυτά, σημειώνεται ότι δεν αποτέλεσε έναν χαρακτήρα καρικατούρα. Ο Δημήτρης Τσικλής στις «Άγριες Μέλισσες» υποδύεται τον Λευτέρη Μεγαρίτη· έναν ομοφυλόφιλο νεαρό τη δεκαετία του 1960. Ο ίδιος έχει σχέση με ένα παλικάρι και μόλις ο πατέρας του πληροφορείται τη διαφορετική σεξουαλική προτίμηση αντιδρά με ακραίο τρόπο. Στο τεσσαρακοστό τέταρτο επεισόδιο⁴⁷ πιάνει και βασανίζει τη σχέση του οδηγώντας και τον γιο του εκεί, για να βλέπει και έπειτα τον χτυπάει αλύπητα με όπλο. Στη σειρά αποδίδονται με ιδιαίτερο τρόπο οι αντιδράσεις της μητέρας του και της θείας του, όταν τον βρίσκουν κρεμασμένο έπειτα από απόπειρα αυτοκτονίας, η καλή του φίλη, Δρόσω, και γενικά όσοι συναναστρέφονται μαζί του. Για να τον «συνεφέρει» ο πατέρας του μετατρέπει τη ζωή του σε κολαστήριο και στον στρατό τον βασανίζουν. Οι προεκτάσεις και οι συζητήσεις που αναδύονται είναι αρκετές και είτε αφορούν τις σχέσεις των ηρώων και το κοινωνικό πλαίσιο, είτε τις πεποιθήσεις που είχαν άνθρωποι εκείνης της χρονικής περιόδου.

⁴⁷ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 44°- Γ' Κύκλος, Αποσπάσματα: 7:17-9:17 και 12:42-14:55, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

Επιδιώκοντας την παρουσίαση και άλλου είδους στερεοτυπικών ηρώων αρκεί κάποιος/-α να δει τον τρόπο απεικόνισης των «κακών» χαρακτήρων στις σειρές. Όπως «Στο Παρά Πέντε» έτσι και στους “Singles” οι μπράβοι του πρωθυπουργού, Άρη Παυρινού (Δημήτρης Πετρόπουλος) και αντίστοιχα της Αγγελικής Σερέτης (Ελένη Καλλία) εμφανίζονται με μαύρα κοστούμια σε κάθε σκηνή κάθε κύκλου. Η συγκεκριμένη ενδυματολογική επιλογή αποτελεί είδος τεχνάσματος εξυπηρετώντας την εύκολη αναγνώρισή τους από το τηλεοπτικό κοινό.

Στο σημείο αυτό τονίζεται η προσωπική κριτική της συγγραφέως γύρω από την απόδοση οποιασδήποτε ομάδας ανθρώπων. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η αποφυγή στερεοτυπικών και σεξιστικών αντιλήψεων και κακοποιητικών ή στοχοποιητικών σχολίων εις βάρος ηλικιωμένων, ατόμων με αναπηρίες ή σεξουαλικού προσανατολισμού άτομα. Ο/Η ομοφυλόφιλος/-η με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, κάποιος/-α τοξικομανής που είναι υπεύθυνος/-η για μια κλοπή, ένας άντρας ύποπτος για τέλεση εγκλήματος αντί μιας γυναίκας δολοφόνου, ένας/μία μετανάστης/-στρια που θα βρεθεί υπόλογος/-η για κάποιο έγκλημα. Σαφώς και η εξάλειψη παγιωμένων αντιλήψεων δεκαετιών είναι αδύνατο να επιτευχθεί άμεσα όμως είναι απαραίτητο οι δημιουργοί να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση. Κάτι άλλο που προτείνεται είναι η αξιοποίηση στερεοτυπικών χαρακτήρων και διδασκαλίας τους με τρόπο ώστε να γίνεται αντιληπτός ο αξιακός τους κώδικας.

5.7.6 Αντιθετικοί ή «κατ’ αντίστιξη» χαρακτήρες

Για τη Luckens (1995, όπ. αναφ. στο Νικάκη, 2015), με βάση το κριτήριο της πληρότητας των χαρακτήρων, υπάρχει μία ακόμη κατηγορία, οι αντιθετικοί ή «κατ’ αντίστιξη» χαρακτήρες. Η ίδια θεωρεί τους «στερεοτυπικούς» και τους «αντιθετικούς» υποκατηγορίες των επίπεδων χαρακτήρων. Εστιάζοντας στους *αντιθετικούς χαρακτήρες* είναι εκείνοι που τα γνωρίσματά τους έρχονται σε αντίθεση με εκείνα των πρωταγωνιστών. Με τη στάση και τα στοιχεία τους αναδεικνύουν και τονίζουν τα χαρακτηριστικά των πρωταγωνιστών. Η ατολμία, η αναποφασιστικότητα είναι ορισμένα από τα γνωρίσματα που τονίζουν ακόμη περισσότερο τον χαρακτήρα των πρωταγωνιστών. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αντιθετικών χαρακτήρων αποτελεί η Αντιγόνη και η Ισμήνη στην Αντιγόνη του Σοφοκλή. Γίνεται αντιληπτό πως ο χαρακτήρας και τα ιδεώδη της Αντιγόνης τονίζονται διότι η Ισμήνη δεν υιοθετεί την ίδια στάση, αλλά χαρακτηρίζεται από εκ διαμέτρου αντίθετα στοιχεία. Σημειώνεται ότι οι αντιθετικοί χαρακτήρες είναι πάντοτε *δευτερεύοντες*. Ο Galef (1993, όπ. αναφ. στο Κιοσσές, 2018) προσθέτει «Επιπλέον, κάποιος από τους δευτερεύοντες χαρακτήρες μπορεί να λειτουργήσουν αντιστικτικά προς τον ήρωα: η δική τους ατολμία, αναποφασιστικότητα, κακία

ή ανειλικρίνεια αναδεικνύει πιο emphaticά την τόλμη, την αποφασιστικότητα, την καλοσύνη ή την ειλικρίνεια του ήρωα» (σ.217).

Στο σημείο αυτό αναγκαία κρίνεται μια διευκρίνιση. Αρκετές φορές στις σειρές υπάρχουν ήρωες με *αντιθετικά χαρακτηριστικά* που όμως είναι πρωταγωνιστικοί χαρακτήρες. Όπως αναλύεται στην πορεία της εργασίας, οι συγκρούσεις αποτελούν αναπόσπαστο δομικό υλικό της πλοκής. Οι αντιθέσεις είναι εκείνες που δημιουργούν τις ιστορίες, άρα η σκιαγράφηση αντιθετικών χαρακτήρων και οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις εξυπηρετούν σεναριακά στην έκφραση της σύγκρουσης. Η Kallas (2006) γράφει

Ένα ιδιαίτερο πεδίο για το παιχνίδι των αντιθέσεων, έχουμε στην κωμωδία. Μπορούμε να αντιπαραθέσουμε έναν κανονικό χαρακτήρα με ένα παράλογο και κωμικό σύνολο ή έναν κωμικό χαρακτήρα με έναν κανονικό ή δύο κωμικές αντιθετικές φιγούρες -το σημαντικότερο είναι να συνδέσουμε τους χαρακτήρες συναισθηματικά, χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια ότι θα πρέπει να συμπαθεί ο ένας τον άλλον (192-193).

Η Ράνια Κωνσταντακάτου (Μαρία Σολωμού) και η Αίλα Στενή (Σάννου Χατζηαργύρη), ο συγκροτημένος Φώτης Λαγουδάκης (Άρης Σερβετάλης) και ο Νώντας Περιστερόπουλος (Γιώργος Σεϊταρίδης) στους “Singles”, η Αλεξάνδρα Τριανταφύλλου (Μίρκα Παπακωνσταντίνου) και ο Βαγγέλης Χαμπέας (Τάσος Γιαννόπουλος) στο «Σόι σου» είναι μερικά από τα αντιθετικά ζευγάρια που λειτουργούν με τον τρόπο που προαναφέρθηκε. Η Ζουμπουλία Αμπατζίδου (Ελισάβετ Κωνσταντινίδη) με τη Μαριλένα Δορκοφίκη (Ελένη Κρίτα) στο «Παρά πέντε» και η Φούλη Ντάνου (Ελένη Ράντου) με τη Δέσποινα Παπάζογλου (Δάφνη Λαμπρόγιαννη) στη «Ζακέτα να πάρεις» αποτελούν εξίσου αντιθετικούς χαρακτήρες που η αλληλεπίδρασή τους προσφέρει γέλιο στο τηλεοπτικό κοινό. Με τον ίδιο τρόπο λειτουργεί η σχέση του φιλοβασιλικού Μπάμπη (Χρήστος Μπίρος) και του αριστερού Σπύρου (Γιώργος Γεωργερής) στο «Περί ανέμων και υδάτων».

Αρκεί μια προσεκτικότερη παρακολούθηση και κάποιος/-α αντιλαμβάνεται τις αντιθέσεις που υπάρχουν γύρω μας και τον τρόπο έκφρασής τους. Οι ήρωες με τις αλληλεπιδράσεις τους αποτελούν εξαιρετική αφορμή και ευκαιρία για παρατήρηση.

5.8 Αναγνώριση στοιχείων χαρακτήρα

Σε ό,τι αφορά την αναγνώριση ενός χαρακτήρα υπάρχουν αρκετά γνωρίσματα που φανερώνουν τα στοιχεία της προσωπικότητάς τους. Αρκετά από αυτά γίνονται αντιληπτά από τις επιλογές τους, παραδείγματος χάρη, τι μουσική προτιμάνε να ακούνε, τις πολιτικές τους απόψεις που εκφράζουν, τις διατροφικές τους συνήθειες, το πώς επιλέγουν να ντυθούν ή σε τι σπίτι μένουν.

Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζονται δύο τρόποι με τους οποίους ομαδοποιούνται τα χαρακτηριστικά αυτά: ο άμεσος και ο έμμεσος. Με τον άμεσο τρόπο ο χαρακτήρας παρουσιάζεται είτε από τον/την αφηγητή/-τρια, είτε από κάποιον άλλον χαρακτήρα. Συνήθως αφορά χαρακτηριστικά όπως η εξωτερική εμφάνιση, η κοινωνική θέση, η πνευματική/διανοητική κατάσταση, το ήθος και η ψυχολογική του κατάσταση, στοιχεία που γνωστοποιούνται από σχόλια του/της αφηγητή/τριας. Αντίστοιχα, σε οπτικοακουστικά έργα ο άμεσος προσδιορισμός επιτυγχάνεται μέσω της σκηνοθεσίας καθώς ο χώρος, τα αντικείμενα ή ο τρόπος που κινείται ο χαρακτήρας -ακόμη και δίχως να μιλάει- λειτουργούν αποκαλυπτικά για εκείνον. «Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές όταν ο αναγνώστης βλέπει και ακούει ο ίδιος τον χαρακτήρα χωρίς τη μεσολάβηση κάποιου τρίτου η μέθοδος ονομάζεται *δραματική* και αντιστοιχεί στον *σκηνικό τρόπο* παρουσίασής του» (Κωτόπουλος, χ.η.β).

Ο *έμμεσος προσδιορισμός* περιλαμβάνει τρόπους παρουσίασης χαρακτήρων που σχετίζονται με τον τρόπο ομιλίας και τις μύχιες σκέψεις τους. Αφορά τη δράση και τις πράξεις τους καθώς επίσης και το περιβάλλον, το οποίο τους περιβάλλει και στο οποίο κινούνται. Ο συγκεκριμένος τρόπος προσδιορισμού-αναγνώρισης επιτυγχάνεται μέσω αφήγησης, περιγραφής, διαλόγων, καθώς και με τη χρήση εσωτερικού μονολόγου, όταν πρόκειται για περιπτώσεις αυτοπαρουσίασης. «[...] η εποχή μας στρέφεται κυρίως προς αυτό τον τρόπο, που είναι σαφώς πιο υπαινικτικός και δίνει μεγαλύτερη ελευθερία στον αναγνώστη - στοιχείο που η σύγχρονη λογοτεχνία εκτιμά ιδιαίτερα» (Παρίσης I, Παρίσης, N, χ.η).

Ο/Η δημιουργός, σύμφωνα με το όραμά του/της, σκιαγραφεί τους χαρακτήρες λαμβάνοντας υπόψη του/της όλες τις παραπάνω παραμέτρους, έτσι ώστε το προφίλ του χαρακτήρα να είναι ολοκληρωμένο και η πρόσληψή του κατανοητή από το κοινό. Όσο πιο ολοκληρωμένοι είναι τόσο πιο επιτυχημένοι θεωρούνται.

5.8.1 Όνομα

Η σημασία και ετυμολογία ονομάτων των ηρώων έχει αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης από αρκετούς/-ές ερευνητές/-τριες και έχουν υπάρξει μελέτες κοινωνιολογικές, γλωσσολογικές και φιλοσοφικές γύρω από την επιλογή των ονομάτων.

Ειδικότερα στη λογοτεχνία, τα ονόματα λειτουργούν αποκαλυπτικά για τα χαρακτηριστικά τους συμβάλλοντας στην καλύτερη διάκρισή τους. Τα παιδιά μικρότερων ηλικιών εξοικειώνονται και αναγνωρίζουν πιο εύκολα ονόματα ηρώων που τους προσδίδουν μία μόνο ιδιότητα. Η «Κοκκινოსκουφίτσα», η «Σταχτοπούτα» και ο «Παπουτσωμένος Γάτος» αποτελούν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα. Αρκετές φορές τα ονόματα ξεφεύγουν από τον ρεαλιστικό χαρακτήρα και αποκτούν συμβολιστικό ή κωμικό χαρακτήρα εξυπηρετώντας τους σκοπούς του/της δημιουργού.

Γενικότερα, η επιλογή ονομάτων δεν αποτελεί τυχαία συγκυρία. Ορισμένες φορές επιλέγονται ονόματα βάσει των συνηθειών και των ενδιαφερόντων των χαρακτήρων, ενώ άλλες φορές ενδέχεται κάποιος/-α να δώσει το όνομα του αγαπημένου του/της ήρωα σε κάποιο πρόσωπο εξυπηρετώντας έτσι και τη διακειμενικότητα μεταξύ των έργων. Επίσης, παρατηρείται η προτίμηση κάποιων ονομάτων συγκριτικά με άλλα ή το να συνδέονται με στερεοτυπικές αντιλήψεις και να είναι επιφορτισμένα. Η συγγραφέας της εργασίας παρατηρεί διαφοροποίηση στην ονομασία των ηρώων, η οποία σχετίζεται με την κοινωνική θέση και επαγγελματική κατάσταση τους.

Στη σειρά «Το σοί σου» παρατηρείται η διαφορά ανάμεσα στο σοί της οικογένειας «Τριαντάφυλλου» που μένει στην Εκάλη και επαγγέλλονται νευροχειρουργός και εικαστικός και στην οικογένεια «Χαμπέα» που μένουν στο Αιγάλεω και μονάχα ο Βαγγέλης επαγγέλλεται κρεοπώλης. Έτσι, τα ονόματα είναι *Μενέλαος* (Παύλος Ορκόπουλος) και *Αλεξάνδρα* (Μίρκα Παπακωνσταντίνου), ενώ αντίστοιχα, *Βαγγέλης* (Γιώργος Γιαννόπουλος) και *Χαρούλα* (Ρένια Λουϊζίδου).

Στις «Άγριες Μέλισσες» είναι εξίσου ευδιάκριτη η διαφοροποιημένη επιλογή των ονομάτων. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι πως στη μία οικογένεια, των μεγαλοτσιφλικάδων-επιχειρηματιών, υπάρχουν τα ονόματα *Δούκας* (Λεωνίδας Κακούρης) και *Μυρσίνη* (Κατερίνα Διδασκάλου), ενώ στην οικογένεια των κοριτσιών που ζούνε φτωχικά τα ονόματα είναι *Γιώργης* για τον πατέρα τους ή *Λενιώ* αντί Ελένης. Για τη χρήση του συγκεκριμένου υποκοριστικού η Μελίνα Τσαμπάνη σχολιάζει πως είναι ενδιαφέρουσα η χρήση

υποκοριστικών ονομάτων καθώς δημιουργούν οικειότητα μεταξύ κοινού και ηρώων. Η ίδια προσθέτει «Γιατί είναι ωραίο και το Άρτεμις, αλλά είναι αρκετά πιθανό να δημιουργήσει απόσταση μεταξύ ηρωίδας και κοινού» (συνέντευξη μαθήματος, 2020⁴⁸). Η *Δρόσω* (Δανάη Μιχαλάκη) στις «Άγριες Μέλισσες» αναφέρεται και ως *Δροσούλα* μιας και είναι νέα, γλυκιά και έχει ένα δροσερό πρόσωπο, ενώ ο *Κωνσταντής* που είναι ερωτευμένος την αποκαλεί *Δροσοσταλίτσα*.

Στη σειρά «Στο παρά πέντε» ο *Βελησσάριος Χατζηαλέξανδρου* και η κόρη του και μοναδική κληρονόμος της περιουσίας του, *Ντάλια Χατζηαλεξάνδρου*, αποτελούν παράδειγμα αυτής της άποψης. Στον αντίποδα, το ονοματεπώνυμο της *Φούλη Ντάνου* από τη «Ζακέτα να πάρεις» αυθόρμητα αποκλείει το ενδεχόμενο μιας γυναίκας που εργάζεται σε πολυεθνική.

Επιλογικά, το όνομα αποτελεί την ταυτότητα του ήρωα αναδεικνύοντας τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του. Η επιλογή ονομάτων των ηρώων δεν γίνεται τυχαία από τους/τις δημιουργούς καθώς το όνομα αποτελεί την πρώτη επαφή που έχει το κοινό με εκείνους και, άρα το πρώτο μέσο γνωριμίας τους.

5.8.2 Ηλικία

Η ηλικία των ηρώων έχει διαφορετική σημασία και λειτουργία στα λογοτεχνικά από ότι στα οπτικοακουστικά έργα. Η διαφορά εντοπίζεται κυρίως στην παιδική και εφηβική ηλικία επειδή τα παιδιά ταυτίζονται μαζί τους και επηρεάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό. Πρακτικά όμως η ηλικιακή οριοθέτηση των χαρακτήρων βοηθά και στην ταξινόμηση των βιβλίων από τους εκδοτικούς οίκους.

Η ηλικία των χαρακτήρων εξαρτάται από τις προθέσεις και τους στόχους του/της δημιουργού. Σε κινηματογραφικά και τηλεοπτικά έργα γίνεται σαφές και από δοσμένες πληροφορίες, άλλοτε σεναριακού και άλλοτε σκηνοθετικού τύπου, όπως το αν ο ήρωας μένει μόνος ή με τους γονείς του, τις υποχρεώσεις επαγγελματικές ή μαθητικές που έχει, και τον περίγυρο που τον περικλείει. Ακόμη και ένα πλάνο αρκεί. Ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα που ανήκει ο ήρωας δομείται και το υπόλοιπο πλαίσιο που φέρει πληροφορίες για εκείνον. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και επειδή αιτιολογεί και δικαιολογεί, ως ένα βαθμό, πράξεις και συμπεριφορές. Ένας/Μία έφηβος/-η αντιδράει για διαφορετικό λόγο και με διαφορετικό

⁴⁸ Συνέντευξη των σεναριογράφων της σειράς, Μελίνας Τσαμπάνη και Πέτρου Καλκόβαλη στα πλαίσια του μαθήματος «Πολυμεσικές και Δικτυακές Εφαρμογές Δημιουργικής Γραφής» (1/12/2020), Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Διδάσκουσα: Βακάλη Α.

τρόπο από ότι ένας ενήλικας άνθρωπος. Το νεαρό της ηλικίας ενδέχεται να δικαιολογεί ως ένα σημείο παρορμητικές συμπεριφορές και επιλογές καθώς και να προδιαθέτει το τηλεοπτικό κοινό για τις πιθανές εξελίξεις. Κλείνοντας, είναι απαραίτητο ο/η δημιουργός να γνωρίζει την ηλικία των ηρώων του.

5.8.3 Ενδυμασία

Η ενδυμασία αποτελεί χαρακτηριστικό που κατέχει αξιοσημείωτο ρόλο στην περιγραφή ενός ήρωα. Οι ενδυματολογικές του επιλογές, τόσο στη δημόσια ζωή όσο και στην ιδιωτική λειτουργούν αποκαλυπτικά. Αποτελούν μέσο με το οποίο φανερώνονται πληροφορίες σχετικές με το κοινωνικό-οικονομικό προφίλ του, αλλά και το ιδεολογικό του.

Παράμετρος που επηρεάζει τις επιλογές αυτές αποτελεί ο χώρος και ο χρόνος εξέλιξης της ιστορίας, αφού σύνηθες είναι η ύπαρξη περιορισμών. Παρατηρώντας κάποιος/-α την ενδυμασία του ήρωα αντλεί πληροφορίες για το γεωγραφικό, το ιστορικό και το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Πιο συγκεκριμένα, διαφορετικό ύφος και γραμμές είχαν τα ρούχα του 17^{ου} αιώνα από ότι το 1960 κάτι που γίνεται αντιληπτό και με τα υφάσματα που επιλέγονται. Διαφορές υπάρχουν και ανάλογα με την κοινωνική/οικονομική τάξη καθώς με άλλον τρόπο ντύνεται ένας αστός και με άλλον ένας κάτοικος ακριτικού νησιού ή ενός ορεινού χωριού. Στο παραπάνω παράδειγμα λαμβάνεται υπόψη και οι καιρικές συνθήκες/ περιορισμοί ως προς την επιλογή των ρούχων.

Παράλληλα, η ενδυμασία σχετίζεται με την ηλικία και το επάγγελμα. Βάσει αυτού, η ντουλάπα μιας έφηβης θα έχει διαφορετικού ύφους και είδους ρούχα συγκριτικά με μία γυναίκα πολιτικό μηχανικό. Τέλος, οι ενδυματολογικές επιλογές των χαρακτήρων αποτυπώνουν και τα ενδιαφέροντά τους.

Στη σειρά «Στο παρά πέντε» η *Ντάλια Χατζηαλεξάνδρου*, κληρονόμος της ομώνυμης οικογένειας φορούσε εκκεντρικά ρούχα και είχε ακόμη πιο εκκεντρικά αξεσουάρ. Φορέματα με φανταχτερά χρώματα και μακριά ουρά, σατέν φορέματα, εντυπωσιακά παλτό, τσάντες στο σχήμα αντικειμένων όπως τσαγιέρα και αξεσουάρ μαλλιών με πούπουλα. Δεν υπάρχει κάποια άλλη με παρόμοιου ύφους και είδους ρούχα κάτι που εξηγείται όχι μόνο λόγω της οικονομικής της κατάστασης, αλλά και του χαρακτήρα της. Αντίστοιχα, η *Ζουμπουλία Αμπατζίδου* (Ελισάβετ Κωνσταντινίδου) είναι μια γυναίκα από το Αχλαδοχώρι Σερρών, ντύνεται με φούστες με εμπριμέ υφάσματα και πλεχτές μπλούζες, αλλά και σκουρόχρωμα ταγέρ και με το

σταυρό να φαίνεται από τη μπλούζα. Απόσπασμα όπου οι πέντε της σειράς συζητούν για το ρούχα της υπάρχει σε υποσημείωση⁴⁹.

Στους “Singles” του Γιώργου Φειδά οι ενδυματολογικές επιλογές των δύο πρωταγωνιστριών, της Ράνιας Κωνσταντακάτου (Μαρία Σολωμού) και της Λίλας Στενή (Σάννυ Χατζηαργύρη) αντιπροσωπεύουν τις ηρωίδες τους. Η *Ράνια* είναι μια δυναμική και ανεξάρτητη γυναίκα και από τον δεύτερο κύκλο διεκδικεί με σθένος επαγγελματική προαγωγή. Η γκαρνταρόμπα της αποτελείται από μονόχρωμα ρούχα, συνήθως φορέματα ή ταγέρ σε αυστηρές γραμμές, ενώ δεν λείπουν και ορισμένα παντελόνια. Από την άλλη πλευρά, τα ρούχα της *Λίλας* είναι η επιτομή του χρώματος. Πολύχρωμα ρούχα σε διάφορα σχέδια και ανατρεπτικούς συνδυασμούς καθιστούν το στυλ της αρκετά εκκεντρικό. Ομοίως και στην ιδιωτική ζωή, για παράδειγμα τι φοράνε στον ύπνο, οι επιλογές των ηρώων διαφοροποιούνται ανάλογα με τον χαρακτήρα τους.

Στη σειρά «Ζακέτα να πάρεις» οι τρεις πρωταγωνίστριες Φούλη, Δέσποινα και Αριστέα αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα σκιαγράφησης χαρακτήρων μιας και είναι τόσο διαφορετικές στην ολότητά τους. Η *Φούλη Ντάνου* (Ελένη Ράντου) είναι μάννα με καριέρα στα νυχτερινά κέντρα, λατρεύει τα μπουζούκια, είναι άνθρωπος «της πιάτσας», προτιμάει τις παγιέτες και τα φανταχτερά ρούχα. Η *Δέσποινα Παπάζογλου* (Δάφνη Λαμπρόγιαννη) αποτελεί μια μητέρα -φαινομενικά- μη παρεμβατική, έχει οικονομική άνεση λόγω του αποθανών συζύγου της, ασχολείται αποκλειστικά με φιλανθρωπίες, μιλάει αρκετές φορές χρησιμοποιώντας αγγλικούς όρους με προφορά και διαρκώς υπενθυμίζει στους γύρω της τη σπουδαιότητα των καλών τρόπων. Ντυμένη με καλαίσθητα ταγέρ, κομψά φορέματα και ψηλοτάκουνα παπούτσια. Η *Αριστέα* (Φωτεινή Μπαξεβάνη) είναι η «μητέρα των τάπερ», η υπερπροστατευτική, εκείνη που θέλει αγωνιωδώς να παντρέψει το μοναχογιό της και πάντα βρίσκει μια λύση στο ξεμάτιασμα. Φοράει μακριές φούστες και αέρινες μπλούζες υιοθετώντας πιο καθημερινό ντύσιμο από τις υπόλοιπες. Οι διαφορές στο επίπεδο μόρφωσης, ενδιαφερόντων, προτιμήσεων και εν γένει στο χαρακτήρα τους αποτυπώνεται στο ντύσιμο που επιλέγουν. Σημειώνεται πως όταν δημιουργείται η «ντουλάπα του ήρωα» ο/η ενδυματολόγος πρέπει να έχει στο μυαλό του/της και τα σύνολα ύπνου τους.

Στη σειρά «Το σόι σου» ο *Σάββας Τριανταφύλλου* (Μελέτης Ηλίας) επιλέγει καθημερινές μπλούζες, φόρμες ή πουκάμισα και υφασμάτινα παντελόνια. Ο αδερφός του, ο *Άρης* (Ευθύμης Ζησάκης), είναι ο μικρότερος της οικογένειας τον πειράζει λέγοντάς τον «ρεμπέτη». Ο

⁴⁹ «Στο παρά πέντε», Mega, Επεισόδιο 11^ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 24:15- 25:07, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49399/eepisodio-11-22/>

δεύτερος γιος της οικογένειας, ο *Κωνσταντίνος*, φοράει μονίμως πουκάμισο με γιλέκο και πάντοτε παπιγιόν. Αρκετά γρήγορα το τηλεοπτικό κοινό αντιλαμβάνονται το διαφορετικό τους στυλ.

Υπεύθυνος/-η για το ενδυματολογικό κομμάτι των χαρακτήρων είναι ο/η ενδυματολόγος και στα πλαίσια της ενότητας δραστηριοτήτων «Συνομιλώντας με δημιουργούς/ συντελεστές» υπάρχει υλικό προς αξιοποίηση. Άλλωστε, το να κατανοήσουν τα παιδιά την αξία και την σπουδαιότητα της συνεργασίας και της συν-δημιουργίας αποτελεί στόχο και σκοπό της διπλωματικής εργασίας.

5.8.4 Διατροφικές συνήθειες

Η Nikolajeva (2002) αναφέρει ότι η τροφή προσδίδει επιπλέον πληροφορίες για έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα. Το ίδιο συμβαίνει και στα υπόλοιπα έργα κάτι που συμβαίνει διότι οι διατροφικές συνήθειες παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την κοινωνική, την οικονομική και την ψυχολογική του κατάσταση.

Η κατανάλωση φαγητού σε μεγάλη ποσότητα ή αντίστοιχα, η αποφυγή του αποκαλύπτει πληροφορίες για τη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα. Η ψυχολογία αντανάκλαται στις διατροφικές επιλογές με αποτέλεσμα την πρόκληση διαταραχών πρόσληψης τροφής. Ωστόσο, πέρα από το παθολογικό κομμάτι, οι χαρακτήρες υιοθετούν διαφοροποιημένες διατροφικές συνήθειες ακόμη και περιστασιακά. Σύνηθες παράδειγμα σε σειρές και ταινίες είναι οι ήρωες, όταν είναι ψυχολογικά πιεσμένοι να καταναλώνουν γλυκά, πίτσες, πατατάκια υιοθετώντας μια ανθυγιεινή διατροφική στάση⁵⁰. Γενικά όμως και φαινομενικά ασήμαντα στοιχεία δίνουν πληροφορίες βοηθώντας στην κατανόηση της ζωής του, όπως το αν προτιμά να παραγγέλνει φαγητό αντί να μαγειρεύει, ανεξαρτήτως ηλικίας, δίνει στοιχεία και για την οικονομική του κατάσταση.

Η αποφυγή κατανάλωσης κρέατος φανερώνει και την ιδεολογική θέση και τις αξίες του χαρακτήρα προσδίδοντας μία ακόμη διάσταση.

Στη σειρά «Το σόι σου» το μικρότερο παιδί και μοναχογιός της οικογένειας Χαμπέα, ο *Διονύσης* (Σόλων Τσουνής) είναι χορτοφάγος, οικολόγος και ακτιβιστής. Και τα τρία αυτά

⁵⁰ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 25^ο-Γ' κύκλος, Αποσπάσματα: 03:27-03:51 και 06:57-07:46, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=BQg4Q_MR1s8&t=21s&ab_channel=AlphaTVGreece

γνωρίσματα παρέχουν στοιχεία για το ήθος και τις αξίες που έχει. Ο ίδιος με κάθε ευκαιρία εναντιώνεται στον πατέρα του που τον πιέζει να αναλάβει το κρεοπωλείο, αφού πηγαίνει από γενιά σε γενιά, και ακούει «είναι ντροπή να τρως λαχανίδες». Δεν διστάζει όμως να υπερασπιστεί τα πιστεύω και τις πεποιθήσεις του με κάθε αφορμή. Τις ίδιες ανησυχίες και ιδεολογία καθώς και ασύμβατο τρόπο ζωής ενστερνίζεται και η σύντροφός του, *Αλίνα Μανωλάκη* (Γωγώ Καρτσάνα). Γίνεται σαφές ότι και μόνο το στοιχείο της διατροφικής τους συνήθειας είναι ικανό να λειτουργήσει αποκαλυπτικά για την ολότητα του χαρακτήρα πόσο μάλλον σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα γνωρίσματα.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι διατροφικές συνήθειες κάποιου/-ας αποτελεί σημαντικό γνώρισμα γύρω από το οποίο δομείται ο χαρακτήρας. Καμία επιλογή, θέση ή σκέψη των ηρώων δεν είναι τυχαία. Καθένα από τα στοιχεία που δίνονται έχουν σκοπό την καλύτερη σκιαγράφηση και εμβάθυνση στον χαρακτήρα τους.

5.8.5 Τρόπος ομιλίας

Ο τρόπος ομιλίας όπως και η επικοινωνία των χαρακτήρων αποτελεί κύριο στοιχείο της προσωπικότητάς τους καθιστώντας τους εύκολα αναγνωρίσιμους. Κοινωνικά, οικονομικά, γεωγραφικά καθώς και μορφωτικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τον λόγο τους. Σημαντική υπενθύμιση είναι ότι η ομιλία, η εκφορά του λόγου και το ύφος τους πρέπει να αιτιολογούνται από τα παραπάνω στοιχεία, έτσι ώστε να συνάδουν με τον χαρακτήρα. Διαφορετικά, τίθεται ζήτημα συνέπειας καθώς δεν γίνεται ο εκάστοτε χαρακτήρας, ενίοτε να εκφράζεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο και την άλλη στιγμή με εντελώς διαφορετικό. Κάθε άνθρωπος έχει τον προσωπικό του τρόπο έκφρασης και ομιλίας (ιδιόλεκτος), το προσωπικό του γλωσσικό «δακτυλικό του αποτύπωμα» που τον καθιστά ξεχωριστό (Θανασούλας, 2020).

Επιπρόσθετα, ο τρόπος ομιλίας φανερώνει στοιχεία προσωπικότητας. Διαφοροποιημένα μιλάει και συμπεριφέρεται ένα άτομο με αυτοπεποίθηση ή κάποιος/-α με ανεπτυγμένες τις επικοινωνιακές του δεξιότητες. Επίσης, δίνονται πληροφορίες για τη σχέση του ατόμου με άλλους χαρακτήρες και τη διαπροσωπική τους σχέση. Άλλωστε, όπως συμβαίνει και στην πραγματική ζωή, είναι αδύνατο όλοι οι άνθρωποι να επικοινωνήσουν με τον ίδιο τρόπο, ενώ αρκετοί είναι εκείνοι που έχουν αναπτύξει συγκεκριμένο κώδικα επικοινωνίας με ορισμένα άτομα. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη αλληλεπίδραση που αφορά και εξαρτάται από την προσωπικότητα και τα χαρακτηριστικών των ανθρώπων που συναναστρέφονται και

επικοινωνούν. Στοιχεία επικοινωνιακών δεξιοτήτων αποτελεί και η δυσκολία πιθανής επικοινωνίας με το αντίθετο φύλο ή η διστακτικότητα ομιλίας σε κάποιο ακροατήριο.

Ο *Αρθούρος* (Οδυσσέας Παπασπηλιόπουλος) από τους “SIngles” αποτελεί παράδειγμα ήρωα που, ενώ μπορεί να μιλάει με τις ώρες για το αντικείμενο των σπουδών του, δυσκολεύεται και κομπιάζει σε οποιαδήποτε επαφή με τις γυναίκες⁵¹.

Στο πλαίσιο ομιλίας- γλώσσας, είναι προφανές ότι το λεξιλόγιο, άρα και ο τρόπος και το ύφος ομιλίας των ανθρώπων ποικίλει ανάλογα με το μορφωτικό, το επαγγελματικό του επίπεδο και τη συναισθηματική του κατάσταση.

Συσχετίζοντας με τηλεοπτικές σειρές η γλώσσα-τρόπος ομιλίας⁵² της *Ζουμπολίας* «Στο παρά πέντε» είναι εκ διαμέτρου αντίθετη με εκείνη της συμπεθέρας της *Μαριλένας Δορκοφίκη* (Ελένη Κρίτα). Η διαφοροποίηση σαφώς και έγκειται και στον τόπο καταγωγής καθώς και το πώς έχουν μεγαλώσει εξαρτάται όμως και από άλλους παράγοντες, όπως τα ερεθίσματα που είχαν, οι κοινωνικές συναναστροφές και άλλα.

Στους “Singles” ο *Νώντας* ή αλλιώς, *Περιστερόπουλος* (Γιώργος Σεϊταρίδης) εκφράζεται με έναν τρόπο που καθίσταται εύκολα αναγνωρίσιμος και διαφοροποιείται από τους υπολοίπους. Βρίξει, ρεύεται και έχει περιορισμένα τα θέματα για τα οποία μπορεί να μιλήσει.

Η *Αριστέα* από τη σειρά «Ζακέτα να πάρεις» μένει στη Νεοχωρούδα Θεσσαλονίκης και έχει περίπτερο. Μιλάει ακατάπαυστα, αγωνιά μονίμως για τον γιο της «πυροβολώντας» τον με ερωτήσεις στις οποίες δεν προλαβαίνει να απαντήσει. Διαπληκτίζεται με την αδερφή της, Δέσποινα, που μιλάει «λες και βρίσκεται στα ανάκτορα» και την αποκαλεί μαζί με τη φίλη της «Σουσου» από την ομώνυμη ηρωίδα του Ψαθά. Οι στιχομυθίες τους προκαλούν αρκετό γέλιο στο τηλεοπτικό κοινό καθώς όσα λέει η Δέσποινα δεν γίνονται αντιληπτά από την ίδια και πολύ συχνά οδηγούν σε παρανοήσεις.

Στη σειρά του Alpha «Το σόι σου» η *Αντωνία Τσιρίδου* σε καταστάσεις πανικού -για εκείνη είναι μόνιμες οι αφορμές- επικαλείται Αγίους και ειδικά τον Άγιο Ραφαήλ, σκέφτεται την πιο καταστροφική εναλλακτική σε ό,τι και αν τους απασχολεί οικογενειακώς και έχει πάντοτε να διηγηθεί παρόμοιες ιστορίες από συγγενείς της στην Κλεισούρα Ιωαννίνων.

⁵¹ “SIngles”, Mega, Επεισόδιο 3^ο, Απόσπασμα: 36:35- 37:25,

Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/48947/epeisodio-3-21/>

⁵² «Στο παρά πέντε», Mega, Επεισόδιο 13^ο –Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 12:13-14:30, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49401/epeisodio-13-22/>

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ιδιαιτερότητας γλωσσικής ομιλίας έχει ο *Φατσέας (Γεράσιμος Σκιαδαρέσης)* με τη διαρκή χρήση παρόμοιων λέξεων, γλωσσικών και συντακτικών λαθών.

Αντίστοιχα, γλωσσικά γνωρίσματα έχουν όλοι οι χαρακτήρες, τα οποία τους καθιστούν αναγνωρίσιμους. Μένει μονάχα το τηλεοπτικό κοινό να παρατηρήσει τους χαρακτήρες καθώς και τον τρόπο επικοινωνίας που αναπτύσσουν με τους υπόλοιπους ήρωες. Αρκετά στοιχεία της προσωπικότητας φανερώνονται από την ομιλία.

5.8.6 Συνήθειες

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά προσδιορισμού των χαρακτήρων έχουν ήδη αναφερθεί. Επιδιώκοντας και στοχεύοντας όμως σε μια πιο εστιασμένη ματιά, οι προσωπικές τους συνήθειες αντικατοπτρίζονται από τις εν γένει επιλογές τους. Το είδος της μουσικής ή των ταινιών που επιλέγουν, το αν προτιμάνε την ημέρα ή τη νύχτα, τα βιβλία που έχουν στη βιβλιοθήκη τους αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά αυτά. Ίσως κάποιοι/-ες θεωρούν λεπτομέρειες τέτοιες πληροφορίες στην πραγματικότητα όμως είναι εκείνα που συμπληρώνουν σαν παζλ τα κομμάτια της προσωπικότητάς τους. Έτσι προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι επιλογές του/της σκηνογράφου δεν είναι τυχαίες, όπως δεν είναι τυχαίες και οι πληροφορίες που δίνονται για τις προτιμήσεις των ηρώων ή που υπονοούνται στους διαλόγους. Τα στοιχεία αποτελούν και καθρεφτίζουν τον ψυχισμό των ηρώων. Επιπρόσθετα παραδείγματα αποτελούν το πώς επιλέγουν να περνάνε τον ελεύθερο χρόνο τους και ποιο είδος διασκέδασης προτιμάνε. Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζεται όταν υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των χαρακτήρων με διαφορετικές προτιμήσεις τρόπος ζωής.

Στους “SIngles”, στο δεύτερο επεισόδιο⁵³ η *Ράνια* και η *Μάρω Πετροπούλου* (Παναγιώτα Βλαντή) συγκατοικούν, αφού η δεύτερη χώρισε, με αποτέλεσμα να εκδηλώνονται πτυχές του χαρακτήρα τους και προτιμήσεις. Η συνθήκη της συγκατοίκησης λειτουργεί αποκαλυπτικά για εκείνες, ενώ μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα δίνονται επιπλέον πληροφορίες για τους χαρακτήρες. Για επιπλέον εκπαιδευτική χρήση του αποσπάσματος προτείνεται η αξιοποίησή του για την κατανόηση της *οπτικής γωνίας* στην αφήγηση.

ΣΠΥΡΟΣ

Με την Ράνια τι γίνεται, όλα εντάξει;

ΜΑΡΩ ΠΕΤΡΟΥΠΟΥΛΟΥ

Σπύρο μου δεν φαντάζεσαι. Δεν πρέπει να υπάρχει πιο περίεργος άνθρωπος στον κόσμο. Όλα της

⁵³“SIngles”, Επεισόδιο 2°, Απόσπασμα 22:13- 25:12, Ανακτήθηκε από:

<https://www.megatv.com/tvshows/48946/eepisodio-2-21/>

φταίνε. Κατ' αρχάς... κατ' αρχάς το σπίτι, το σπίτι είναι νεκροταφείο. Και που αναπνέω φοβάμαι ότι την ενοχλώ. Να, να, να όλη μέρα με αυτό πώς το λένε; Το εκκρεμές του Φουκού. (το μεταφέρει από το κεντρικό τραπέζι του σαλονιού σε ένα μικρότερο δίπλα από τον καναπέ) Κουβέντα δεν λέμε. Τηλεόραση; Με ακουστικά. Πέντε λεπτά να καθυστερήσω το πρωί στην τουαλέτα ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε. Της φτιάχνω πρωινά ούτε που τα αγγίζει. Εντωμεταξύ, τα έχει όλα σε συμμετρία. Κάτι να αγγίξω το καταλαβαίνει αμέσως. Τις προάλλες της έφτιαχνα τα κουζινικά και έγινε το «έλα να δεις». Άσε το τσιγάρο, όλη μέρα πάφα πούφα-πάφα πούφα με έχει φλομώνει. Για αυτό σου λέω, πρέπει να βρούμε σπίτι σύντομα.

Και τα λόγια της Ράνιας στον Σπύρο:

ΡΑΝΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ

Σπύρο; Κάντε κάτι, βρείτε ένα σπίτι δεν αντέχω άλλο, θα τρελαθώ εγώ.

ΣΠΥΡΟΣ

Γιατί ρε παιδί μου, τι σου κάνει;

ΡΑΝΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ

Τι μου κάνει; Τι δεν μου κάνει και δεν ξέρω από πού να αρχίσω. Κατ' αρχάς δεν έχει ανοίξει ποτέ στην ζωή της ένα βιβλίο. Όλη μέρα μπροστά στην τηλεόραση είναι και στη διαπασών η τηλεόραση. Άσε το μπάνιο... Μα την Παναγία δεν μπορώ να καταλάβω τι σκατά κάνει εκεί μέσα τόσες ώρες κλεισμένη; Δύο εβδομάδες είμαστε εδώ μία φορά στο γραφείο δεν έχουμε πάει στην ώρα μας. Δεν μπορώ πια να καπνίσω στο ίδιο μου το σπίτι, βγαίνει στο μπαλκόνι, την ενοχλεί ο καπνός. Το άλλο; Δεν μπορώ να βρω τίποτα πια μες στο σπίτι. Τα αλλάζει όλα θέση. Τις προάλλες πόνναγε το κεφάλι μου ήθελα μία ασπιρίνη, πήγα στο φαρμακείο. Εγώ έχω συνηθίσει αλλιώς. Εγώ... (βλέπει ότι έχει μετακινηθεί το βιβλίο της) Μάρω; Είχα ένα βιβλίο εδώ πάνω πού το έβαλες;

ΜΑΡΩ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ (V.O.)

Στο τραπέζι.

ΡΑΝΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ

Σε ποιο τραπέζι; Γιατί έχουμε τέσσερα. (Η Μάρω έρχεται στο σαλόνι και της δείχνει αμίλητη και εκνευρισμένη το τραπεζάκι δίπλα στη Ράνια) Κατάλαβες;

Οι συνήθειες των ηρώων φέρνουν στο προσκήνιο στοιχεία παρέχοντας στο κοινό τη δυνατότητα άντλησης πληροφοριών ακόμη και από τα προσωπικά αντικείμενα που υπάρχουν στον χώρο τους ή τυχόν αξεσουάρ που επιλέγουν και φοράνε. Για παράδειγμα, βλέποντας το πλάνο μιας σκηνης διαφορετικές πληροφορίες αντλούμε όταν ένας χαρακτήρας στο τραπέζι

της κουζίνας του έχει πιατέλες με ποικιλίες τυριών και αλλαντικών από εκείνον που ο πάγκος της κουζίνας έχει πιπίλες, βραστήρα και πολλά πιάτα στον νεροχύτη.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του σπιτιού της *Ράνιας* στους “Singles” από τον πρώτο στον δεύτερο κύκλο και μετά την απόκτηση του γιου της, Λουκά. Το σπίτι έχει ταπετσαρίες και έντονα χρώματα στη διακόσμηση και τα έπιπλα. Η συγκατοίκηση με τη *Λίλα* έχει επηρεάσει σημαντικά τη διαμόρφωση του χώρου. Ο ψυχρός, μονόχρωμος και σκουρόχρωμος χώρος του σπιτιού της άλλαξε ριζικά. Το τηλεοπτικό κοινό ήδη από τα πρώτα λεπτά δεύτερου κύκλου αντιλαμβάνεται ότι έχουν υπάρξει αλλαγές, άρα κάτι έχει συμβεί.

Παράλληλα, οι διαφορετικές συνήθειες των ηρώων λειτουργούν ευρηματικά στην εξέλιξη της πλοκής δημιουργώντας συγκρούσεις που φανερώνουν τις σχέσεις τους και τη θέση ισχύος.

Στο δωδέκατο επεισόδιο⁵⁴ του πρώτου κύκλου της σειράς «Ζακέτα να πάρεις» ο *Ευθύμης* φιλοξενεί στο σπίτι του τη *Θάλεια*, η οποία είναι οικολόγος και έχει υιοθετήσει έναν υγιεινό τρόπο ζωής. Οι απόψεις και οι συμβουλές που δίνει στη μητέρα του Ευθύμη, την *Αριστέα*, εξελίσσουν την πλοκή καθώς εκείνες συγκρούονται σε αρκετά επίπεδα. Ομοίως, στο τεσσαρακοστό πέμπτο επεισόδιο⁵⁵ του πέμπτου κύκλου της σειράς «Το σόι σου» η *Χαρούλα* διαφωνεί με το γιο της, *Διονύση*, και τη νύφη της, *Αλίνα*, για τα απορρυπαντικά που χρησιμοποιούν και για τη θερμοκρασία πλύσης των ρούχων.

Συνοψίζοντας, τα παραπάνω χαρακτηριστικά γνωρίσματα που αναλύθηκαν (όνομα, ηλικία, ενδυμασία, διατροφικές και άλλες συνήθειες, τρόπος ομιλίας) προσδίδουν αληθοφάνεια και προσδιορίζουν τους ήρωες. Αποτελούν στοιχεία που λειτουργούν συνδυαστικά και αποκαλυπτικά για εκείνους και είναι απαραίτητα για τη σκιαγράφηση, την κατανόηση και την εμβάθυνσή τους. Πιθανές αποκλίσεις μεταξύ των γνωρισμάτων θέτουν υπό αμφισβήτηση την ολότητα και αληθοφάνειά τους καθώς τίθεται ζήτημα συνέπειας.

Τέλος, σημειώνεται ότι τα παραδείγματα που δίνονται αποσκοπούν στην καλύτερη κατανόηση και δεν στοχεύουν στη διαιώνιση τυχόν στερεοτυπικών αντιλήψεων. Είναι σαφές

⁵⁴ «Ζακέτα να πάρεις», Ert1, Επεισόδιο 12° - Α΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 11:00-13:00 (απορρυπαντικά), 16:25-18:00 (θερμοκρασία πλύσεων), 22:10-26:35 (διαμαρτυρία/διαδικασία compost), 27:10-28:54 (θερμσίφωνα), και 36:00- 42:10 (πλαστικά τάπερ), Ανακτήθηκε από: <https://www.ertflix.gr/vod/vod.143916-zaketa-na-pareis-11>

⁵⁵ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 45°- Ε΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 03:40-04:15 και 07:26-8:13, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=ETDzZ6feepg&t=16s&ab_channel=Konstantina

και αδιαμφισβήτητο πως η κοινωνική τάξη, το μορφωτικό και το πνευματικό επίπεδο των χαρακτήρων επηρεάζουν και επηρεάζονται από τα παραπάνω γνωρίσματα. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο ένας/μία δημιουργός προσεγγίζει και επιλέγει να τα αξιοποιήσει διαφοροποιείται και εξαρτάται από αρκετούς παράγοντες.

5.9 Εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα

Κάθε πρωταγωνιστής ή και δευτεραγωνιστής πρέπει να έχει κάποιο κίνητρο. Η ύπαρξή του θεωρείται απαραίτητη διότι φανερώνει τον σκοπό που αιτιολογεί τις πράξεις του ήρωα, ώστε να δρα επιδιώκοντάς τον και έτσι, να εξελίσσει παράλληλα και την πλοκή. Ο στόχος⁵⁶ κάθε χαρακτήρα αποκαλύπτει στοιχεία για την προσωπικότητά του, ενώ τις περισσότερες φορές, στην προσπάθεια επίτευξής του, συναντά εμπόδια με αποτέλεσμα να προκαλούνται διαφορετικών ειδών συγκρούσεις, όπως θα δούμε στη συνέχεια της εργασίας.

Ο στόχος του πρωταγωνιστή, εκείνο που επιθυμεί να επιτύχει, συναντάται στη διεθνή βιβλιογραφία ως “the want” και αποτελεί το *εξωτερικό κίνητρο*. Βάσει αυτού, συμπεριφέρεται και πράττει με μοναδικό γνώμονα την επίτευξη του στόχου του. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που ο στόχος του ήρωα στην πραγματικότητα διαφέρει από εκείνο που έχει ανάγκη. Υπάρχει περίπτωση να εκφράζει μια λανθασμένη αντίληψη. Με άλλα λόγια, διαφέρει το «τι νομίζω ότι θέλω» από το «τι πραγματικά χρειάζομαι». Ο λανθασμένος στόχος σχετίζεται με το γεγονός ότι ο ίδιος δεν γνωρίζει καλά τον εαυτό του, ώστε να αντιληφθεί τη διαφορά του να θέτει λανθασμένες προτεραιότητες.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην περίπτωση έκφρασης λανθασμένης εντύπωσης ανήκει η *Ράνια* από τους “Singles”. Από τον πρώτο κύκλο τη βλέπουμε να εργάζεται και να είναι δραστήρια με κάθε τρόπο, ενώ στην πορεία παρακολουθούμε τον αγώνα της για προαγωγή και την άδικη μεταχείριση καθότι γυναίκα και στη συνέχεια, τον ανταγωνισμό της με τον *James White* (Αντώνης Καρυστινός). Στο τέλος όμως του τρίτου κύκλου και έχοντας περάσει από πολλές δοσμένες μάχες και απογοητεύσεις στο εργασιακό της περιβάλλον καταλήγει να παραιτηθεί από τη διεκδίκηση της θέσης της Διευθύντριας Management επιλέγοντας να μείνει με τον *Λουκά Σερέτη* (Αντώνης Φραγκάκης). Το κοινό καταλαβαίνει πως όλη αυτή η πορεία, ο αγώνας της για επαγγελματική εξέλιξη, η αγάπη για τη δουλειά της δεν ήταν αυτό που πραγματικά είχε ανάγκη· κάτι που αντιλαμβάνεται στο τέλος έπειτα από εκβιασμό του White, γιατί απλούστατα ο Λουκάς υπήρξε και είναι πιο σημαντικός από την εργασία της.

⁵⁶ Ενδέχεται να είναι παραπάνω από ένας ή και να μην έχει από την αρχή, αλλά σταδιακά να αποκτήσει.

Η πραγματική *ανάγκη* του ήρωα, η βαθιά του επιθυμία ορίζεται ως “the need” και αποτελεί το *εσωτερικό κίνητρο*. «Η ανάγκη βρίσκεται πάντα στον αντίθετο πόλο από το στόχο, που σημαίνει ότι, όταν ένας χαρακτήρας προσπαθεί να επιτύχει το στόχο του, αυτό θα τον φέρει αυτόματα σε σύγκρουση με την ανάγκη του» (Καλογεροπούλου, 2006:108). Στην πραγματικότητα το εσωτερικό κίνητρο ωθεί την εξέλιξη της δράσης και με την επίτευξη του ή όχι ολοκληρώνεται το έργο. Ο λόγος είναι επειδή η εκπλήρωση ή μη εκπλήρωση του στόχου και της βαθύτερης επιθυμίας του χαρακτήρα καθορίζουν εκτός από την πλοκή και το τέλος.

Η *Σόφη* ή αλλιώς *Σοφία Μπαξεβάνη* (Ειρήνη Κουμαριανού) «Στο παρά πέντε» είναι η γιαγιά του Σπύρου (Γιώργος Καπουτζίδης). Από το πρώτο κιόλας επεισόδιο εμφανίζεται μαζί με την καλύτερή της φίλη και γειτόνισσα, *Θεοπούλα Τζίνη* (Εφη Παπαθεωδόρου) να είναι υπέρ δραστήριες και φιλομαθείς για οποιαδήποτε νέα πρόκληση και εμπειρία. Αν και για το κοινό οι συμπεριφορές και τα ενδιαφέροντά τους έχουν έντονη κωμική χροιά, μονάχα στο τέλος της σειράς φανερώνεται ο λόγος για τον οποίο η Σόφη επέλεγε να δρα με μη συμβατικό για την ηλικία της τρόπο. Αιτία ήταν μια ανίατη ασθένεια που είχε και ο θεράπων ιατρός της έδωσε μόλις λίγους μήνες ζωής. Εκείνη απέκτησε κίνητρο και θέλησε να ταξιδέψει, να τολμήσει δραστηριότητες όπως κατάδυση, παρακολούθηση αγώνων, να μάθει ξένες γλώσσες, ζωγραφική, μουσικό όργανα, πικ πογκ και άλλα. Το εσωτερικό της κίνητρο ήταν εκείνο που την παρακινούσε.

Εξαιτίας του δίπολου στόχου-ανάγκης προκύπτουν τρία ενδεχόμενα ως προς το κλείσιμο της ιστορίας και γενικότερα, την κατάληξη του ήρωα. Στην πρώτη περίπτωση, εκπληρώνει τον στόχο, αλλά όχι την ανάγκη του και το τέλος του έργου χαρακτηρίζεται ως τραγικό-κυνικό. Στη δεύτερη περίπτωση, γίνεται ακριβώς το αντίθετο· εκπληρώνεται η βαθύτερη ανάγκη του και όχι ο λάθος στόχος του. Στη συγκεκριμένη εκδοχή επιτυγχάνεται το λεγόμενο “happy end”, το αίσιο τέλος, και κυριαρχεί το αίσθημα της ικανοποίησης. Βέβαια, υπάρχει και η πιθανότητα εκπλήρωσης της ανάγκης του χαρακτήρα μέσω του στόχου ωστόσο, αυτό συμβαίνει σπάνια (Καλογεροπούλου, 2006).

Σε επίπεδο τεχνικής, και ανεξάρτητα από το είδος τους, τα κίνητρα των χαρακτήρων φανερώνουν στοιχεία της προσωπικότητάς σκιαγραφώντας τους ακόμη πιο ανάγλυφα και σε βάθος προσδίδοντας διαστάσεις. Σε εκείνα αντικατοπτρίζονται όνειρα, ελπίδες καθώς και φόβοι και ανασφάλειες. Το παρελθόν όπως και το κοινωνικό πλαίσιο ορίζει και επηρεάζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό το πώς ή πότε θα εκδηλωθούν. Τόσο σεναριακά όσο και αφηγηματολογικά, ο/η δημιουργός είναι εκείνος/-η που επιλέγει τον τρόπο με τον οποίο θα

δώσει πληροφορίες για τις επιδράσεις που διαμόρφωσαν τα κίνητρα. Αναλυτικότερα, μπορεί είτε να επιλέξει τη μη αποκάλυψη στοιχείων ωθώντας τον αποδέκτη να κάνει τις δικές του υποθέσεις, είτε μπορεί να εστιάζει στον τρόπο επίδρασης των γεγονότων στη διαμόρφωση των κινήτρων του ήρωα. Ο Γάλλος αφηγηματολόγος Bremond (1973:188, όπ. αναφ. στο Σταυρογιαννοπούλου, 2021) σχετικά με τη θεωρία κινήτρων αναφέρει «Στη δεύτερη περίπτωση, αποκαλύπτοντας την επίδραση, ο αφηγητής εξηγεί το κίνητρο και, το κίνητρο, εξηγεί την πράξη» (σ.30). Επιγραμματικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Bremond δημιουργούνται τρεις κατηγορίες κινήτρων: τα ηδονικά, τα ηθικά και τα ρεαλιστικά, τα οποία ισχύουν είτε το υποκείμενο είναι δρών είτε πάσχον.

5.10 Διάλογος

Όπως προαναφέρθηκε, κάθε άνθρωπος έχει το δικό του γλωσσικό αποτύπωμα. Ο τρόπος και οι λέξεις με τις οποίες εκφράζεται, η στάση και γλώσσα του σώματος, η τονικότητα καθώς και η χροιά της φωνής του γίνονται κοινώνός ενός μηνύματος και αποκαλύπτουν στοιχεία της προσωπικότητάς του. Ομοίως και το κοινωνικό-πολιτισμικό υπόβαθρο το οποίο επηρεάζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό τον τρόπο έκφρασης των ηρώων.

Εστιάζοντας στα οπτικοακουστικά μέσα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι σκηνές στις οποίες υπάρχει διάλογος: μια τεχνική που προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα και εξελίσσει τη δράση της ιστορίας. Συνήθως έχουν πληροφοριακό και συναισθηματικό ρόλο. Στις συγκεκριμένες σκηνές το κοινό αντλεί και αποκωδικοποιεί περισσότερες και πιο σύνθετες πληροφορίες για τους ήρωες. Σημαντική κρίνεται η ενίσχυση της οπτικής εικόνας και όχι η υποβίβασή της (Ιωσηφέλης, 2020). Εκτός από αυτό, ο διάλογος μεταφέρει συγκρούσεις, στάσεις και προθέσεις. Με λίγα λόγια αποκαλύπτει τον χαρακτήρα. Η στιχομυθία που αναπτύσσεται μεταξύ των ηρώων που αλληλεπιδρούν οφείλει να έχει μια δυναμική και συγκεκριμένο (απώτερο) σκοπό. Το τηλεοπτικό κοινό αντιλαμβάνεται τη σχέση των προσώπων που παρακολουθεί και παρατηρώντας όσα στοιχεία αναπτύχθηκαν παραπάνω αποκωδικοποιεί τα συναισθήματα και το *υπο-κείμενο*. Αξιοσημείωτη είναι και η χημεία των ηρώων καθώς ο διάλογος λειτουργεί αποκαλυπτικά για τις σχέσεις που δημιουργούνται και την εξέλιξη της ιστορίας. Σημαντικό γνώρισμα που εκδηλώνεται μέσω του διαλόγου αποτελεί και το *παιχνίδι ισχύος (status)*.

Ως προς το τεχνικό κομμάτι της δόμησής του, ο διάλογος πρέπει να διατηρεί κομμάτι από την προφορικότητα του καθημερινού λόγου και να χαρακτηρίζεται από αληθοφάνεια. Βάσει αυτού, οι κινηματογραφικοί/ τηλεοπτικοί διάλογοι χαρακτηρίζονται από τον καθημερινό

ρυθμό, αλλά προσοχή, το περιεχόμενό τους πρέπει να παρουσιάζεται διαφοροποιημένο. Ο Robert McKee (2017) αναφερόμενος στην ιδιαιτερότητα του διαλόγου σχολιάζει

Αν στήσετε αυτί σε οποιαδήποτε κουβέντα σε ένα καφέ θα συνειδητοποιήσετε πως δεν υπάρχει περίπτωση να εμφανίσετε στην οθόνη τέτοιες σαχλαμάρες. Οι πραγματικές συζητήσεις είναι γεμάτες αμήχανες σιωπές, φτωχές λεκτικές επιλογές και φράσεις, διάσπαρτες γνώμες, ανούσιες επαναλήψεις· σπάνια καταλήγουν κάπου ή ολοκληρώνονται (σ. 434).

Η Seger (1990) στο “Creating unforgettable characters” αναφέρει τα στοιχεία διαφοροποίησης ενός επιτυχημένου και μη επιτυχημένου διαλόγου. Τα στοιχεία τα οποία ορίζουν έναν *διάλογο ως επιτυχημένο* είναι ο ρυθμός και η μελωδία του, η πυκνότητα του λόγου, η ύπαρξη στιχομυθίας, η ικανότητα να μεταφέρει στοιχεία που αποκαλύπτουν τον χαρακτήρα και η προφορικότητά του. Στον αντίποδα, ο *μη επιτυχημένος διάλογος* χαρακτηρίζεται από έναν λόγο που δύσκολα μιλιέται, καθιστά τους χαρακτήρες πανομοιότυπους αφαιρώντας από την πολυπλοκότητά τους και επεξηγεί το δευτερεύον κείμενο (σ.111-114).

Σε ό,τι αφορά τις ελληνικές σειρές οι διάλογοι μεταξύ των ηρώων περιέχουν πληροφορίες και εξελίσσουν την πλοκή. Το υποψιασμένο κοινό αποκωδικοποιώντας μηνύματα από την αλληλεπίδραση των ηρώων αντιλαμβάνεται πληθώρα στοιχείων για τους ίδιους, τις σχέσεις και τις προθέσεις τους

5.11 Υπο-κείμενο

Ακόμη ένα τέχνασμα του διαλόγου αποτελεί το κομμάτι του κειμένου που υπονοείται, το *δευτερεύον κείμενο* ή αλλιώς, *υπο-κείμενο*. Οι χαρακτήρες μιλάνε μεταξύ τους, αλλά δεν μεταφέρουν την ακριβή τους σκέψη/άποψη καθώς υπάρχουν σκέψεις και συναισθήματα που υπονοούνται, αλλά για λόγους που εξυπηρετούν την πλοκή δεν εκφράζονται. Το κείμενο τότε δεν ταυτίζεται με το υπο-κείμενο, ενώ αρκετές φορές ο τρόπος που οι ήρωες συμπεριφέρονται ή μιλάνε δεν αντιπροσωπεύει την πραγματική τους διάθεση και στάση.

Εξαιρετικό παράδειγμα για την κατανόηση του υπο-κειμένου αποτελεί μια σκηνή⁵⁷ από το τρίτο επεισόδιο του τρίτου κύκλου της σειράς “Singles 3”. Στη συγκεκριμένη σκηνή το κοινό

⁵⁷ “Singles 3”, Επεισόδιο 3°, Απόσπασμα 35:30-38:21, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/50268/epeisodio-3-28/>

παρακολουθεί την κουβέντα που εκτυλίσσεται στο σπίτι του Φώτη και της Κατερίνας με την Λίλα, τη Ράνια και μια παλιά φίλη του Φώτη, τη Ρία. Η Ράνια και η Λίλα τους επισκέπτονται έπειτα από τηλεφώνημα της Κατερίνας για τις λεγόμενες «ενισχύσεις» καθώς η συνθήκη δεν ήταν ευνοϊκή. Στο δοσμένο απόσπασμα κατανοούμε τη θεωρία με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μιας και οι χαρακτήρες, ενώ φαινομενικά συζητάνε, στην ουσία εννοούν κάτι εντελώς διαφορετικό από αυτό που λένε, το οποίο και -ευρηματικά- δίνεται με υποτίτλους. Μόνο ο Φώτης εννοεί εκείνο που λέει και πάλι όμως αποδίδεται με υποτίτλους. Στο δημιουργικό μέρος υπάρχουν ερωτήσεις για περαιτέρω προβληματισμό της τεχνικής.

Στις σειρές, στις ταινίες καθώς και το θέατρο το υπο-κείμενο γίνεται αντιληπτό κυρίως από τις υποκριτικές ικανότητες των ηθοποιών που ενσαρκώνουν τους χαρακτήρες. Εκφράσεις του προσώπου, η διαφορά στον τόνο της φωνής, η εκφορά του λόγου, οι νευρικές κινήσεις είναι μερικά από τα στοιχεία που παρατηρώντας τα κάποιος/-α μπορεί αντιλαμβάνεται ότι κάτι άλλο συμβαίνει. Κάτι άλλο υπονοείται. Ακόμη και αν φαινομενικά ο ήρωας είναι ήρεμος σε μία κατάσταση, το υπο-κείμενο ενδέχεται να εκδηλωθεί με κάποιο βλέμμα ή με μια πράξη του που θα ακολουθήσει. Ο McKee (2017) περιγράφοντας το υπο-κείμενο αναφέρει

[...] τίποτα δεν είναι όπως φαίνεται. Αυτή η βασική αρχή απαιτεί από τον σεναριογράφο να αντιλαμβάνεται διαρκώς τη διττή φύση της ζωής, να αναγνωρίζει πως τα πάντα αναφέρονται σε τουλάχιστον δύο επίπεδα, και άρα το γράψιμο του πρέπει πάντοτε να έχει διπλή υπόσταση (σ.290).

Στο πέμπτο⁵⁸ επεισόδιο του πρώτου κύκλου της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων» ο Βαλέριος και η Λίζα επιστρέφουν στα σπίτια τους έπειτα από μια πολύωρη βόλτα. Έχει προηγηθεί η απρόσμενη γνωριμία τους στο Παρίσι, το φλερτ του Βαλέριου και το κερασμένο δείπνο από τη Λίζα στην Αθήνα, αφού τη βοήθησε με το εισιτήριο της επιστροφής της. Τώρα βρίσκονται στην Κέρκυρα περνώντας το Πάσχα με τους γονείς τους, την Αθηνά και τον Λύσανδρο, που το ίδιο απρόσμενα έγιναν γείτονες. Το κοινό για πρώτη φορά παρακολουθεί την αλληλεπίδρασή τους από το μεσημέρι που γευματίζουν μέχρι και το βράδυ σε διαφορετικές συνθήκες: φαγητό με τον πατέρα της Λίζας και ποτό με ζευγάρι φίλων της από το σχολείο. Ο διάλογος που ακολουθεί διαδραματίζεται στην αυλή του σπιτιού της, ελάχιστα μέτρα από το

⁵⁸«Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 5^ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 11:35-13:45, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=H9C3ZRc1HWw&t=2107s&ab_channel=GreekTVByNick

δικό του σπίτι. Ο ίδιος την επομένη έχει πρωινή πτήση και πρέπει να φύγει. Εστιάζοντας στο διάλογο και την αλληλεπίδραση τους διαπιστώνει κάποιος/-α το υπο-κείμενο.

Ακολουθεί απομαγνητοφωνημένο απόσπασμα του διαλόγου τους, αλλά προτείνεται η παρακολούθησή του:

ΛΙΖΑ

Αργήσαμε πολύ, ε;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Περάσαμε ωραία όμως. Άξιζε τον κόπο. Ευτυχώς έχει καλό καιρό γιατί αύριο πετάω χάραμα.

ΛΙΖΑ

Κοίτα αστέρια!

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

(σχεδόν ψιθυριστά και αναστενάζοντας)
Μμμ...

ΛΙΖΑ

Θα μου άρεσε να είμαι εκεί πάνω.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ε δεν μας το λες; Τι τον έχεις τον άνθρωπο;

Γελάνε και φτάνουν στην αυλή της.

ΛΙΖΑ

Εγώ μιλάω σοβαρά.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ε και εγώ σοβαρά μιλάω. Δεν μπορούμε να σας πάμε ως τον ουρανό; Σιγά το δύσκολο.

ΛΙΖΑ

Φτάσαμε [...]

[...]

ΛΙΖΑ

Καληνύχτα.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Καληνύχτα.

Η Λίζα ξεκινάει να φύγει, αλλά στο πρώτο βήμα κοντοστέκεται.

ΛΙΖΑ

Τι ώρα πετάς αύριο;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Πρωί, πολύ πρωί. Χάραμα.

ΛΙΖΑ

Θα ξανάρθεις;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ε μπορώ να μην ξανάρθω; Θέλω να πω, αν έχει δρομολόγιο η εταιρεία... τι; Θα πω εγώ όχι;

Χαμογελάνε διακριτικά.

ΛΙΖΑ

Άρα θα τα πούμε;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ε να 'μαστε καλά μέχρι τότε. Ξέρω 'γω;
Φαντάζομαι.

ΛΙΖΑ

Καληνύχτα.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Καληνύχτα σας.

Κάνει να φύγει μα σταματάει.

ΛΙΖΑ

Και καλό ταξίδι.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ευχαριστούμε πολύ.

Χαμογελάνε αμήχανα και η Λίζα φεύγει. Ο Βαλέριος μένει να την κοιτάζει. Εκείνη στρέφει το σώμα της, τον κοιτάζει και, αφού κατευθυνθεί στο μέρος του τον φιλάει. Εκείνος ανταποκρίνεται.

Ας ρίξουμε μια ματιά στο υπο-κείμενο της σκηνής. Αποσπασματικά και με τη βοήθεια της Δημιουργικής και Σεναριακής γραφής δίνεται μια ερμηνεία του υπο-κειμένου⁵⁹.

ΛΙΖΑ

Αργήσαμε πολύ, ε; (Ούτε που κατάλαβα πώς πέρασε η ώρα).

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Περάσαμε ωραία όμως. Άξιζε τον κόπο. Ευτυχώς έχει καλό καιρό γιατί αύριο πετάω χάραμα. (Υπέροχα ήτανε. Κρίμα που πρέπει να φύγω αύριο).

[...]

ΛΙΖΑ

Φτάσαμε [...] (Μακάρι να αργούσε αυτή η ώρα και να συνεχίζαμε).

[...]

ΛΙΖΑ

Καληνύχτα. (Δεν θέλω να φύγω).

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Καληνύχτα (Δεν θέλω να φύγεις).

ΛΙΖΑ

Τι ώρα πετάς αύριο;
(Υπάρχει περίπτωση να βρεθούμε ξανά το πρωί;).

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Πρωί, πολύ πρωί. Χάραμα.
(Δυστυχώς πολύ πρωί, μακάρι να μπορούσαμε να βρισκόμασταν).

ΛΙΖΑ

Θα ξανάρθεις; (Θέλω να σε ξαναδώ).

⁵⁹Αυτή ακριβώς μπορεί να είναι δραστηριότητα για τους/τις μαθητές/-τριες που θα κληθούν να ερμηνεύσουν το υπο-κείμενο των ηρώων και να το αποδώσουν. Μάλιστα, προτείνεται και η δραματοποίησή του.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ε μπορώ να μην ξανάρθω; Θέλω να πω, αν έχει δρομολόγιο η εταιρεία... τι; Θα πω εγώ όχι; (Γίνεται τώρα που σε γνώρισα να αφήσω να χαθούμε; Θα κανονίσω να έχω δρομολόγιο).

ΛΙΖΑ

Άρα θα τα πούμε; (Θέλω πολύ να έχουμε ξανά χρόνο μαζί).

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Ε να 'μαστε καλά μέχρι τότε. Ξέρω 'γω; Φαντάζομαι. (Σίγουρα θα τα πούμε, μου αρέσει να είμαι μαζί σου).

ΛΙΖΑ

Καληνύχτα. (Μην μ' αφήσεις να φύγω έτσι).

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Καληνύχτα σας. (Δεν θα κάνω κίνηση. Έχεις καταλάβει πώς αισθάνομαι. Είμαι εδώ! Μη φύγεις, μείνε)

ΛΙΖΑ

Και καλό ταξίδι.
(Να προσέχεις! Δεν θέλω να τελειώσει έτσι η βραδιά. Κάνε κάτι).

Από το παραπάνω παράδειγμα γίνεται αντιληπτό ότι οι ήρωες πολύ συχνά μιλάνε δίχως όμως να ομολογούνε εκείνο που πραγματικά σκέφτονται και αισθάνονται. Η συνθήκη αυτή δεν τους κάνει λιγότερο ειλικρινείς, αλλά προσδίδει ένταση για την εξέλιξη της ιστορίας κεντρίζοντας την αγωνία και το ενδιαφέρον του τηλεοπτικού κοινού. Την άποψη αυτή εκφράζει και ο McKee (2017) «Αυτή η βασική αρχή δεν σημαίνει ότι οι άνθρωποι είναι ανειλικρινείς. Αποτελεί μια διαπίστωση κοινής λογικής πως όλοι μας δημόσια φοράμε μια μάσκα. Λέμε και κάνουμε αυτό που νιώθουμε πως πρέπει, ενώ σκεφτόμαστε και νιώθουμε εντελώς άλλα πράγματα» (σ. 292).

Η διπλή υπόσταση του υπο-κειμένου χαρακτηρίζει τη λεκτική περιγραφή της ομιλίας, της δραστηριότητας, άρα και της ζωής των ηρώων και του εσωτερικού τους κόσμου. Επίσης, φανερώνει τις συνειδητές και ασυνειδήτες επιθυμίες και παρορμήσεις. Οι δημιουργοί των έργων, λαμβάνοντας υπόψη μια πληθώρα πληροφοριών τις μεταφέρουν με τέτοιο τρόπο, ώστε το υπο-κείμενο να αποκαλύπτει στοιχεία για τις σχέσεις των ηρώων. Στην περίπτωση που οι χαρακτήρες εκφράζουν ακριβώς εκείνο που σκέφτονται και δρουν σύμφωνα με τα λεγόμενά τους τότε το έργο αποκτά καθαρά εκτελεστικό χαρακτήρα και δεν νοηματοδοτείται διαφορετικά. Σημαντική σημείωση, το υπο-κείμενο υπάρχει ακόμη και τις στιγμές που οι χαρακτήρες είναι μόνοι τους. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις φανερώνεται συνήθως μέσω της τεχνικής του εσωτερικού μονολόγου.

5.11 Παιχνίδια ισχύος-Status

Ο όρος «status» χρησιμοποιείται με σκοπό την απόδοση της δυναμικής που έχει κάθε χαρακτήρας. Ο Johnstone (1989, όπ. αναφ. στο Πεδικάρη, 2017) αναφέρει ότι «το status εκφράζεται από τον ηθοποιό με όλα τα μέσα που διαθέτει. Από τον τόνο της φωνής μέχρι τον τρόπο που κινείται και που εκφράζεται» (σ.51). Ενδιαφέρουσα συνθήκη προκύπτει όταν οι χαρακτήρες που αλληλεπιδρούν έχουν διαφορετικά status. Τότε η σύγκρουση του «παίχτη υψηλής ισχύος» αποδυναμώνει τον «παίχτη χαμηλής ισχύος» καθώς είναι εκείνος που μπλοκάρει μια δράση. Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση που ο χαρακτήρας με το χαμηλότερο status τοποθετεί τον εαυτό του σε υψηλότερη θέση με αποτέλεσμα να γίνεται περιφρονητικός. Υπάρχουν ιστορίες βασισμένες σε αυτού του είδους τα παιχνίδια ισχύος και ιδιαίτερα στις κωμωδίες όπου ο ήρωας με το χαμηλότερο status, συνήθως, παρουσιάζεται παθητικός ή αδύναμος και του συμβαίνουν διάφορα γεγονότα. Παρόλα αυτά, ενώ το status ενυπάρχει και χαρακτηρίζει κάθε δυαδική σχέση υπάρχουν φορές στις οποίες οι χαρακτήρες αλλάζουν κατά τη διάρκεια μιας ιστορίας. Συνεπώς ενδέχεται η ύπαρξη σύγκρουσης, η οποία θα αποδυναμώσει τον χαρακτήρα ή που θα τον ωθήσει να αντιδράσει με απρόσμενο τρόπο. Την άποψη αυτή υποστηρίζει και ο Lajos Egri στο βιβλίο “The art of dramatic writing”.

Συμπερασματικά, το παιχνίδι ισχύος αποτελεί αναπόφευκτο στοιχείο των ανθρώπινων σχέσεων ακόμη και μεταξύ φίλων καθώς πολλές φορές συνειδητά πειράζουν ο ένας τον άλλον. Εν κατακλείδι, σημαντική κρίνεται η επισήμανση πως το παιχνίδι ισχύος βασίζεται στο αφηγηματικό στοιχείο της *σύγκρουσης* (Καλογεροπούλου, 2006:120).

5.12 Είδη συγκρούσεων

«Το μόνο που εξελίσσει μια ιστορία είναι η σύγκρουση» αναφέρει ο McKee (2017:43). Ο νόμος της σύγκρουσης αποτελεί το κυριότερο στοιχείο μιας ιστορίας και προωθεί την εξέλιξη της πλοκής. Συνήθως φανερώνεται στην αρχή, πυροδοτεί την ιστορία και τις περισσότερες φορές επιλύεται με την ολοκλήρωση του έργου. Ως κατάσταση προκύπτει όταν ο χαρακτήρας έχει έναν στόχο, αλλά στην προσπάθεια κατάκτησής του συναντά εμπόδια ή όταν προκύψει μια ανάγκη που ο ίδιος επιθυμεί να καλύψει. Σύγκρουση αποτελεί και η αντίθεση μεταξύ ενός πρωταγωνιστή και ανταγωνιστή ή η αντίφαση που προκύπτει μεταξύ κειμένου και υποκειμένου. Η αντίθεση, λέει η Seger (1990), είναι εμφανής σε στάσεις και συμπεριφορές, ενδέχεται να προκύψει εξαιτίας διαφορετικού εθνικού υποβάθρου ή κοινωνικής τάξης, ενώ πολλές φορές, έχει ψυχολογικό υπόβαθρο (σ.73-78).

Σύμφωνα με τους/τις ερευνητές/-τριες υπάρχουν τέσσερα είδη σύγκρουσης. Η σύγκρουση του ήρωα με τον εαυτό (person-against-self), η σύγκρουση του ήρωα με κάποιο άλλο πρόσωπο της ιστορίας (person-against-person), η σύγκρουση του ήρωα με την κοινωνία (person-against-society) και τέλος, η σύγκρουσή του με τη φύση (person-against-nature). Αναλυτικότερα, η *σύγκρουση του ήρωα με τον εαυτό του* αφορά μια εσωτερική σύγκρουση που προκύπτει από προσωπικά ηθικά διλήμματα, από τις επιθυμίες και τους φόβους του που συγκρούονται. Ουσιαστικά πρόκειται για μια εσωτερική διαμάχη, την πάλη του ήρωα με τον εαυτό του. Τέτοιου είδους συγκρούσεις παρουσιάζονται με την τεχνική του εσωτερικού μονολόγου.

Η *Αμαλία Παρίση* (Ναταλία Τσαλίκη) στη σειρά «Βίος Ανθόσπαρτος», έπειτα από ένα σύντομο γάμο από προξενιό, ο οποίος τερματίστηκε με τον θάνατο του άνδρα της, γνωρίζει τον *Ανέστη Πεσκόστα* (Γιάννης Φέρτης) και αποφασίζουν να παντρευτούν. Όλα ανατρέπονται μόλις γνωρίζει τον αδερφό του, *Νικόλα Δεληγιάννη*, και ερωτεύονται με έναν τρόπο πρωτόγνωρο για εκείνη. Στη διάρκεια εξέλιξης της σειράς έρχεται αμέτρητες φορές αντιμέτωπη με τα αισθήματά της, αλλά και με τις τύψεις που νιώθει μη γνωρίζοντας πώς να αντιδράσει. Οι αντιδράσεις, η ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκεται, τα ανάμεικτα συναισθήματα που βιώνει και οι συμπεριφορές της φανερώνουν έναν άνθρωπο που μάχεται με τον ίδιο του τον εαυτό. Πολλές φορές η σύγκρουση αυτή εκφράζεται με τις σκέψεις της σε εσωτερικό μονόλογο.

Στο τεσσαρακοστό επεισόδιο⁶⁰ του τρίτου κύκλου της σειράς «Το σόι σου» η *Αλεξάνδρα* έρχεται αντιμέτωπη με ένα ηθικό δίλλημα με αποτέλεσμα να συγκρούεται με τον εαυτό της. Από δική της παρανόηση και μια σειρά συμπτώσεων θεώρησε ότι ο σύζυγός της, *Μενέλαος*, χρηματίστηκε με «φακελάκι» και ο αστυνόμος που τους επισκέφτηκε θα ψάξει για στοιχεία. Η σκηνή που η ίδια συνομιλεί με τον εαυτό της και αμφιταλαντεύεται για το αν θα τον καταδώσει ή θα τον προστατεύσει κρύβοντας το ποσό αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα απόδοσης της εσωτερικής σύγκρουσης.

Η σύγκρουση του ήρωα με κάποιο άλλο πρόσωπο, συνήθως, αφορά τη σύγκρουση του πρωταγωνιστή με τον ανταγωνιστή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο ανταγωνιστής στέκεται εμπόδιο στον στόχο του πρωταγωνιστή. Οι λόγοι διαφέρουν με αποτέλεσμα η σύγκρουση «Μπορεί να είναι ιδεολογική – ηθική ή να την προκαλεί ακούσια ή εκούσια, η διαφορετική ιεράρχηση αξιών» (Παπαντωνάκης, 2011:171). Υπάρχουν φορές που η σύγκρουση αφορά τον

⁶⁰«Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 40° - Γ' Κύκλος, Απόσπασμα: 19:05- 20:25, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=KyOPIyrHL60&t=704s&ab_channel=AlphaTVGreece

πρωταγωνιστή και κάποιον άλλον ήρωα. Και σε αυτό το ενδεχόμενο προκύπτει το δίπολο των δύο χαρακτήρων με αποτέλεσμα τη μεταξύ τους σύγκρουση και αναμέτρηση.

Στη σειρά «Αστέρας Ραχούλας» ο *Μπάμπης Καραγκούνης* (Γεράσιμος Σκιαδαρέσης), πρόεδρος της ποδοσφαιρικής ομάδας του «Αστέρα» και του χωριό της Ραχούλας, και ο *Ανέστης Σκυρογιάννης* (Δάνης Κατρανίδης), που προεδρεύει στην ποδοσφαιρική ομάδα «Κεραυνός» και στο χωριό Παραδείσι, είναι άσπονδοι εχθροί. Δεν είναι όμως μόνο η κόντρα για την επικράτηση της ομάδας στην επικείμενη αγωνιστική και το έπαθλο που συνοδεύεται με τη δημιουργία υπερσύγχρονου γηπέδου που τους καθιστά αντιπάλους. Ούτε περιορίζεται στο ότι η γυναίκα του Μπάμπη, η *Γιώτα* (Υρώ Μανέ), τον χώρισε και παντρεύτηκε με τον Ανέστη. Στα αίτια εντοπίζονται και κοινωνικό-πολιτικές προεκτάσεις καθώς ύστερα από τη συγχώνευση των Δήμων όλες οι υπηρεσίες μεταφέρθηκαν στο Παραδείσι με αποτέλεσμα η Ραχούλα να σβήνει από τον χάρτη⁶¹. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η σύγκρουση είναι αναπόφευκτη και σε αρκετά επίπεδα.

Όσον αφορά τη *σύγκρουση του ήρωα με την κοινωνία* οφείλεται στο γεγονός ότι οι αξίες, οι πεποιθήσεις, τα «πιστεύω» του χαρακτήρα έρχονται σε αντίθεση με το κοινωνικό σύνολο και εν γένει, με την κοινωνία. Οι ήρωες πολλές φορές παρουσιάζονται ως περιθωριοποιημένοι και άλλοτε, παρουσιάζονται να μάχονται για τα ιδανικά τους παλεύοντας για έναν καλύτερο κόσμο. Η σύγκρουση αυτή περνάει από το ατομικό στο συλλογικό κομμάτι και γίνεται δύσκολα αντιληπτή από παιδιά μικρότερης ηλικίας. Επιπλέον, προσδίδει ηθική και πολιτική χροιά καθώς αποτυπώνονται αξιακά συστήματα της εκάστοτε εποχής και κουλτούρας.

Η *Χαρά Χάσκα* (Ρένια Λουϊζίδου) στο «Καφέ της Χαράς» έρχεται σε σύγκρουση όχι μόνο με τον *Περίανδρο Πώποτα* και όσα πρεσβεύει ως άνδρας και δήμαρχος, αλλά κατά επέκταση με ολόκληρη την κοινωνία του Κολοκοτρωνιτίου. Η μάχη που δίνει ως γυναίκα, μητέρα που μεγαλώνει μόνη της το παιδί της και εργαζόμενη καθώς και οι προοδευτικές και «επικίνδυνες» -για το χωριό- αντιλήψεις αποτυπώνουν ιδανικά το συγκεκριμένο είδος σύγκρουσης.

Τέλος, στη *σύγκρουση του ήρωα με τη φύση* κάποιο φυσικό φαινόμενο ή επικείμενη καταστροφή διαταράσσει τη ζωή του ήρωα επηρεάζοντάς τον. Ταινίες βασισμένες σε αυτού

⁶¹ «Αστέρας Ραχούλας», Alpha, Επεισόδιο 1^ο, Απόσπασμα: 13:40-14:31, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=RfA1gvpLYaU&ab_channel=AlphaTVGreece

του είδους τη σύγκρουση αποτελούν οι ταινίες καταστροφής με τον ήρωα να έρχεται αντιμέτωπος με στοιχεία της φύσης.

Κάτι που επίσης αξίζει να αναφερθεί είναι ότι εκτός από τα είδη των συγκρούσεων, αρκετοί οι ερευνητές/-τριες εντόπισαν και κατέγραψαν τα μοτίβα των αρχετυπικών συγκρούσεων. Σύμφωνα με τον Frensham (1996:44, όπ. αναφ. στο Σκοπετέας, 2015:58-59) τα πιο συνηθισμένα μοτίβα που παρουσιάζονται στις ταινίες σχετίζονται με το:

- *Μοτίβο της Σταχτοπούτας*: ο ήρωας έχει κάποια αρετή που αναγνωρίζεται στο τέλος του έργου.
- *Μοτίβο του Αχιλλέα*: υπάρχει ένα ψεγάδι που αποδεικνύεται μοιραίο με αποτέλεσμα να οδηγεί στην καταστροφή του ήρωα.
- *Μοτίβο της Κίρκης*: σε αυτό το μοτίβο παρατηρείται το κυνήγι ως κατάσταση και υπάρχει κάποιος θύτης και θύμα.
- *Μοτίβο του Φάουστ*: η ύπαρξη τιμήματος για κάτι καλό, κάποιο χρέος που πρέπει να εκπληρωθεί.
- *Μοτίβο του Ορφέα*: το χάσιμο κάποιου προσωπικού αντικειμένου και η αναζήτησή του.
- *Μοτίβο του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας*: ιστορίες με τους πρωταγωνιστές να βρίσκονται και να χάνονται ξανά και ξανά.
- *Μοτίβο του Τριστάνου*: ερωτικά τρίγωνα, στα οποία ο ένας χαρακτήρας είναι δεσμευμένος.
- *Μοτίβο του Καλού και Αδύναμου*: αξιοποιείται σε περιπτώσεις που κάποιος χαρακτήρας στο τέλος κυριαρχεί-νικάει πάρα την αδυναμία του.

Ο Σκοπετέας (2015) αναφέρει και ακόμη δύο μοτίβα που μπορούν να προστεθούν:

- *Το μοτίβο του Δαβίδ και του Γολιάθ*: η σύγκρουση ενός μικρού ανθρώπου απέναντι σε κράτος/ σύστημα/ εξουσία.
- *Το μοτίβο του περιπλανώμενου και καταδιωκόμενου*: όταν ο ήρωας αδυνατεί να επιστρέψει στον τόπο του.

Ως προς τη δραματουργική χρήση της σύγκρουσης πρέπει να εκδηλωθεί όσο γίνεται πιο γρήγορα. «Είτε συγκινησιακή ή σωματική, η σύγκρουση δηλώνει δράση, πάλι με το κεντρικό πρόβλημα που βρίσκεται στον πυρήνα του σεναρίου, μια προσπάθεια -πολλές φορές ολέθρια- για επίλυση της σύγκρουσης. Η σύγκρουση πρέπει να φαίνεται, δεν πρέπει να λέγεται ή να εξηγείται» (Κορίνης, χ.η.).

Ανακεφαλαιώνοντας, έχει καταστεί σαφές πως η σύγκρουση αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την εξέλιξη της πλοκής μιας ιστορίας. Αναγκαία είναι η αποσαφήνιση ότι το τηλεοπτικό κοινό δεν πρέπει να αναζητά μονάχα έντονες συγκρούσεις. Σύγκρουση θεωρείται και οποιαδήποτε διαφωνία και δράση των ηρώων που προκαλεί αλυσιδωτά τις αντιδράσεις άλλων ηρώων. Μάλιστα αρκετές φορές γίνονται οι ίδιοι αποδέκτες συμπεριφορών και καταστάσεων ωθώντας τους να αντιδράσουν. Εξαιτίας αυτού οι συγκρούσεις άλλοτε, προέρχονται από εξωτερικές δυνάμεις με τους χαρακτήρες να προσπαθούν να ανταπεξέλθουν σε δυσκολίες και προβληματικές καταστάσεις και άλλοτε, προέρχονται από εσωτερικές συγκρούσεις και ανησυχίες. Ωστόσο, τις περισσότερες φορές παρατηρούνται παραπάνω από μία είδους συγκρούσεις. Η συνύπαρξή τους παρουσιάζεται σε διαφορετικά πλαίσια καθιστώντας το έργο ακόμη πιο ενδιαφέρον. Όσον αφορά την επίλυσή τους, στην περίπτωση μη επίλυσης των συγκρούσεων οι θεατές παραμένουν με το αίσθημα του ανικανοποίητου. Ακόμη και να μην τους αρέσει το δοσμένο τέλος ή να μην συμφωνήσουν με τις πράξεις των ηρώων (Κορίνης, χ.η.). Ολοκληρώνοντας, η προσωπικότητα του χαρακτήρα, οι σχέσεις του με τους υπόλοιπους χαρακτήρες καθώς και το περιβάλλον επηρεάζουν και διαμορφώνουν την εξέλιξη της ιστορίας.

5.13 Σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων

Κάθε ιστορία στη βάση της είναι μια ιστορία για τις ανθρώπινες σχέσεις και πιο συγκεκριμένα, για την αλληλεπίδραση των ανθρώπων. Η δυναμική καθώς και η χημεία που αναπτύσσουν οι χαρακτήρες αποτυπώνονται μέσα από το σύνολο των αντιδράσεων και των συμπεριφορών τους με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση της πλοκής.

Η Seger (1990) στην ενότητα “Creating character relationships” μιλάει για τις σχέσεις που αναπτύσσουν οι χαρακτήρες και τη χημεία που έχουν. Σύμφωνα με εκείνη, οι ήρωες είτε α) έχουν κάποιο κοινό στόχο που τους φέρνει και τους κρατά μαζί, είτε β) υπάρχει μια σύγκρουση που απειλεί να τους απομακρύνει, είτε γ) έχουν αντίθετες απόψεις και αξίες με αποτέλεσμα να προκύπτουν διαρκώς νέες συγκρούσεις. Επιπλέον, δ) οι χαρακτήρες έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν και να επηρεάζονται στις σχέσεις άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά (σ.73).

Συνοπτικά, οι σχέσεις που δημιουργούνται και αποτυπώνονται διαφέρουν ως προς το είδος και τα χαρακτηριστικά τους. Διευκρινίζοντας, εκτός από τις συγκρουσιακές προκύπτουν ειδυλλιακές, ερωτικές, διαπροσωπικές, επαγγελματικές σχέσεις και άλλων ειδών σχέσεις, όπως ακριβώς συμβαίνει στη ζωή.

5.14 Χαρακτήρες και σκηνικός χώρος

Οι χαρακτήρες ενός λογοτεχνικού, κινηματογραφικού ή τηλεοπτικού έργου εντάσσονται σε ένα συγκεκριμένο μυθοπλαστικό χώρο, ο οποίος προσφέρει και το πλαίσιο της δράσης (Κιοσσές, 2018). Κατανοώντας τον χώρο και τον χρόνο γίνεται πιο εύκολα αντιληπτός ο χαρακτήρας και τα ιδιαίτερα γνωρίσματα που τον αντιπροσωπεύουν. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι ο χώρος πάντοτε αλληλεπιδρά με τους ήρωες άλλοτε ορίζοντας και άλλοτε περιορίζοντάς τους.

Ο Κιοσσές (2018) αναφέρει «το είδος και η λειτουργία βεβαίως του σκηνικού εξαρτώνται από το λογοτεχνικό είδος, στο πλαίσιο του οποίου συντίθεται το έργο, το λογοτεχνικό ρεύμα ή κίνημα, τα ιστορικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα και την αισθητική πρόθεση του δημιουργού» (σ.259). Βάσει αυτού, διαφορές παρουσιάζει ο σκηνικός χώρος ενός έργου επιστημονικής φαντασίας από εκείνον μιας κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα.

Ακόμη, ο χώρος εξέλιξης μιας ιστορίας καθρεφτίζει την ψυχική διάθεση του χαρακτήρα αναδεικνύοντας παράλληλα και τις πράξεις του. Διαφορετική λειτουργία επιτελεί ένας εσωτερικός-κλειστός χώρος, όπως η κοινωνία ενός χωριού από έναν εξωτερικό χώρο, όπως μια αστική πόλη, ωθώντας τον ήρωα στη δράση και την αλληλεπίδραση με άλλους σύμφωνα με τα πλαίσια που ορίζονται από την εκάστοτε κοινωνική συνθήκη. Σκηνές που διαδραματίζονται σε στενούς διαδρόμους ή αποπνικτικά από αντικείμενα δωμάτια ή χώρους δίχως παράθυρα προϊδεάζουν το κοινό σχετικά με την εξέλιξη της πλοκής και τη δράση του ήρωα.

Ο σκηνικός χώρος αποκαλύπτει στοιχεία και για την προσωπικότητα του χαρακτήρα μιας και αποτελεί τον ιδιωτικό του χώρο. Για παράδειγμα, η τοποθεσία και η διακόσμηση του σπιτιού φανερώνει τις προσωπικές προτιμήσεις των ηρώων. Το αν προτιμάει ένα σπίτι στο βουνό με παραδοσιακή αρχιτεκτονική από ένα σπίτι στον αστικό ιστό αποκαλύπτει στοιχεία του χαρακτήρα.

Η *Μαργαρίτα Στάμου* (Παναγιώτα Βλαντή) στη σειρά «*Αστέρας Ραχούλας*» μένει στον δικό της παραδοσιακό ξενώνα, τον οποίο και διατηρεί. Έπειτα από σπουδές στο εξωτερικό και εργασία στην Αθήνα επέστρεψε στο χωριό της, μετατρέποντας το σπίτι της σε ξενώνα. Η πρώτη της εμφάνιση γίνεται στο πρώτο επεισόδιο και είναι αναγνωριστική για την παρουσία του χαρακτήρα. Ακούγεται το τραγούδι εποχής της Βέμπο «Το πρωί με ξυπνάς με φιλιά» και το κοινό αντικρίζει τη ζεστή ατμόσφαιρα ενός πετρόχτιστου οικήματος και τα γλυκά του

κουταλιού που υπάρχουν σε αφθονία στο μπαρ μαζί με άλλα τοπικά προϊόντα, όπως χυλοπίτες και τραχανάς. Άρα, οι πληροφορίες⁶² που αντλούνται από τον σκηνικό χώρο σε συνδυασμό με τις επιλογές της φανερώνουν την ενεργή ενασχόληση της όχι μόνο με τη διοίκηση και διεύθυνση της επιχείρησης, αλλά και με την παρασκευή τοπικών εδεσμάτων και παραδοσιακών προϊόντων. Επίσης, γίνεται αντιληπτή η προτίμηση της για το χωριό μιας και αποφάσισε την εγκατάστασή της εκεί.

Επόμενο παράδειγμα, για να γίνει κατανοητή η θεωρία και η συσχέτιση με τις σειρές, αποτελεί ο *Αρθούρος* από τους “Singles”. Ο ίδιος ντροπαλός, συνεσταλμένος και με αρκετές επικοινωνιακές δυσκολίες ζει με τον πατέρα του σε μια μονοκατοικία. Τις λίγες φορές που διαδραματίζονται εκεί σκηνές βλέπουμε αρκετά κλασικά έπιπλα σε αυστηρές γραμμές και βιβλιοθήκες σε κάθε δωμάτιο, ενώ -για τους πιο παρατηρητικούς- ακούγεται μόνο κλασική μουσική. Ελάχιστες είναι οι φορές στις οποίες συνομιλεί τυπικά με τον πατέρα του. Τι αντιλαμβάνεται κάποιος και μόνο από το σκηνικό που τον περιβάλλει; Ότι ζει απομονωμένος, ασχολείται με το διάβασμα, ο πατέρας του ενοχλείται από κάθε πιθανό ήχο και του κάνει παρατηρήσεις φανερώνοντας με αυτό τον τρόπο τη μεταξύ τους σχέση. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι καθεμία από τις πληροφορίες και όλες μαζί συνδυαστικά λειτουργούν αποκαλυπτικά για τους χαρακτήρες.

Επιπρόσθετα, ο ψυχισμός των χαρακτήρων ενδέχεται να αποτυπωθεί και σε έναν χώρο με συμβολικό χαρακτήρα. Ο καιρός, για παράδειγμα, μπορεί να αποτελέσει τον σκηνικό χώρο μιας και περιβάλλει τον ήρωα και επηρεάζει τη διάθεσή του.

5.15 Οντολογική υπόσταση χαρακτήρων

Οι χαρακτήρες διακρίνονται από γνωρίσματα που διαφέρουν ανάλογα με το είδος της προσέγγισής τους. Βρίσκεται αποκλειστικά στην κρίση του/της δημιουργού η απόφαση για το «πού θα δώσει έμφαση;», ποιο κομμάτι της ζωής τους θα φωτίσει. Ωστόσο, για να θεωρηθεί

⁶² Προτείνεται η προβολή ενδεικτικών αποσπασμάτων «Αστέρας Ραχούλας», Alpha, Επεισόδιο 1°, Απόσπασμα: 29:30-29:54 (γλυκό σταφύλι), Ανακτήθηκε από: <https://www.alphatv.gr/show/asteras-raxoylas/?vtype=player&vid=24133&showId=207&year=2016>

Επεισόδιο 2°, Απόσπασμα: 17:10-17:40 (τραχανάς), Ανακτήθηκε από:

<https://www.alphatv.gr/show/asteras-raxoylas/?vtype=player&vid=33637&showId=207&year=2016>

Επεισόδιο 3°, Απόσπασμα: 19:57-20:13 (χυλοπίτες), Ανακτήθηκε από:

<https://www.alphatv.gr/show/asteras-raxoylas/?vtype=player&vid=33636&showId=207&year=2016>

Επεισόδιο 4°, Απόσπασμα: 25:32-25:21, Ανακτήθηκε από: <https://www.alphatv.gr/show/asteras-raxoylas/?vtype=player&vid=33635&showId=207&year=2016>

Για καλύτερη ποιότητα αναζητήστε τα επεισόδια στο κανάλι του καναλιού στο YouTube.

πετυχημένος ένας χαρακτήρας οφείλει να είναι σκιαγραφημένος σε όλα τα επίπεδα. Ακολουθούν ορισμένες προτάσεις μελετητών/-τριών για τον τρόπο ορισμού της υπόστασης.

Αρκετοί/-ές επιστήμονες ασχολήθηκαν και θέλησαν να ορίσουν την οντολογική υπόσταση των χαρακτήρων και μεθοδολογικά κατέληξαν σε ορισμένους άξονες προσεγγίσεων. Διακρίνονται οι ερμηνευτικές, οι ψυχαναλυτικές, οι δομικές και σημειωτικές προσεγγίσεις καθώς και οι γνωστικές. Οι *ερμηνευτικές προσεγγίσεις* αποτελούν μία απόπειρα ερμηνείας των χαρακτηριστικών ως αναπαραστάσεις των ανθρωπίνων όντων και μιας μελέτης ιστορικό-πολιτισμικού υποβάθρου. Οι *ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις* στηρίζονται στα ψυχοδυναμικά μοντέλα του Freud (1856- 1939) και του Lacan (1903-1981) και στοχεύουν στην επεξήγηση της «εσωτερικής ζωής» των ηρώων καθώς και της επίδρασης που έχουν με τους υπόλοιπους ήρωες. Από την άλλη πλευρά, οι *δομικές και σημειωτικές προσεγγίσεις* επικεντρώνονται στους μηχανισμούς της λεκτικής και κειμενικής κατασκευής δίνοντας έμφαση στις διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ των χαρακτήρων και των ανθρωπίνων όντων. Τέλος, οι γνωστικές προσεγγίσεις εξετάζουν τις γνωστικές και συγκινησιακές λειτουργίες επεξεργασίας μιας πληροφορίας (Κιοσσές, 2018:198).

Ο Lajos Egri (1960) στο “The art of dramatic writing” υποστηρίζει ότι οι χαρακτήρες έχουν τρία επίπεδα. Το πρώτο αφορά τη *φυσιολογία*, το προφίλ και την εξωτερική εμφάνιση. Πιο συγκεκριμένα σχετίζεται με το φύλο, την ηλικία, το βάρος και το ύψος, το χρώμα μαλλιών, ματιών, δέρματος, τη στάση που έχει, την εμφάνιση και τα χαρακτηριστικά της. Ακόμη εμπεριέχει τα ελαττώματα που έχει ένας χαρακτήρας, αλλά και τα στοιχεία της κληρονομικότητας. Το επόμενο επίπεδο αφορά το κομμάτι της *κοινωνιολογίας*, το οποίο περικλείει την κοινωνική του τάξη, τη μόρφωση και την εκπαίδευση που έχει λάβει, την οικογενειακή του κατάσταση και τις πολιτικές του σχέσεις. Συγχρόνως, αναφέρεται στη θρησκεία και το κομμάτι της εθνικότητάς του καθώς και τους τρόπους διασκέδασης-ψυχαγωγίας του. Το τρίτο επίπεδο, σύμφωνα με τον Egri, αποτελεί ο τομέας της *ψυχολογίας*. Ενδεικτικά εντάσσονται στοιχεία τα οποία αποκαλύπτουν τη σεξουαλική ζωή, τις προσωπικές φιλοδοξίες, τις απογοητεύσεις, τις ανασφάλειες που έχει, τις ικανότητές του και τη γενικότερη στάση απέναντι στη ζωή (Egri, 1960: 36-37).

Με τη σειρά του ο Field (1986) εντοπίζει τρία προφίλ που χαρακτηρίζουν τους ήρωες. Το *προσωπικό*, το *ιδιωτικό* και το *επαγγελματικό*. Αμέσως προκύπτουν ερωτήματα σχετικά με τις ανάγκες και τα κίνητρά τους, κάτι που εξελίσσει σταδιακά τη δράση της ιστορίας.

Η Seger (1990) στο “Creating Unforgettable Characters” υποστηρίζει ότι όλοι οι χαρακτήρες πρέπει να εντάσσονται σε κάποιο συγκεκριμένο πλαίσιο. Πρέπει να έχουν κοινωνικό, θρησκευτικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο καθώς και τα πολιτιστικά στοιχεία. Ο συνδυασμός των παραπάνω πλαισίων τούς επηρεάζει και λειτουργεί καθοριστικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και των πράξεων τους (σ.6).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διάκριση για την ανίχνευση ζωής του ήρωα με βάση τον χρόνο, που περιλαμβάνει τρία επίπεδα. Επεξηγώντας, ο Βαλούκος (2006) αναφέρει ότι η ζωή των ηρώων διακρίνεται με βάση το παρόν, το παρελθόν, και το μέλλον. Όπως είναι αναμενόμενο το παρόν σχετίζεται με ό,τι σήμερα βιώνει ο χαρακτήρας. Το παρελθόν εμπεριέχει πρότερες εμπειρίες του και οτιδήποτε αιτιολογεί πράξεις- συμπεριφορές καθώς και κάποιο γεγονός που ενδεχομένως να τον έχει «στοιχειώσει». Τέλος, το μέλλον αφορά τη ζωή των χαρακτήρων μετά το τέλος της ιστορίας και το πώς εκείνη θα διαμορφωθεί.

5.16 Ταύτιση κοινού με τους χαρακτήρες

Προσωπικό, άρα και υποκειμενικό, κριτήριο κάθε τηλεθεατή/-τριας για την αξιολόγηση και προτίμηση μιας σειράς ή ταινίας αποτελεί η ταύτιση μεταξύ του/της ιδίου/-ας και των ηρώων. Αυτό συμβαίνει όταν παρακολουθώντας ένα έργο επηρεαζόμαστε συναισθηματικά. Έτσι είναι πιθανό κατά τη διάρκεια ενός θρίλερ το κοινό να τρομοκρατηθεί ή να αγχωθεί, σε μια ταινία κοινωνικού δράματος να προβληματιστεί, σε μια συναισθηματική ταινία να εξοργιστεί με τις επιλογές των ηρώων ή να αισθανθεί χαρά.

Η συναισθηματική κατάσταση εκδηλώνεται σε μεγαλύτερη ένταση από ότι στις θεατρικές παραστάσεις καθώς με έναν ιδιαίτερο τρόπο το κοινό γίνεται συμμετόχο σε ό,τι εκτυλίσσεται. Ειδικά στην τέχνη του θεάτρου με τον κατάλληλα διαμορφωμένο περιβάλλοντα χώρο του παρατηρείται μια άτυπη σύμβαση πως αυτό που παρακολουθεί αποτελεί μια ρεαλιστική συνθήκη. Απόρροια της σύμβασης είναι οι θεατές να παρασύρονται από την πλοκή και τη δράση των χαρακτήρων βιώνοντας συναισθήματα και συμμετέχοντας με τον τρόπο τους κατά τη διάρκεια θέασης του έργου. Αναφερόμενος στην περίπτωση του θεάτρου ο Manonni (1969:169, όπ. αναφ. στο Γραμματάς, 2009:49) αναφέρει πως έτσι δημιουργείται το παράδοξο το θεατρικό κοινό να προσποιείται άγνοια της αλήθειας ότι αυτό που συμβαίνει σκηνικά είναι ψέμα. Στον αντίποδα, ο Μπρεχτ εισήγαγε τη *Θεωρία της αποστασιοποίησης* σύμφωνα με την οποία οι ηθοποιοί και το κοινό παραμένον αποστασιοποιημένοι από ό,τι συμβαίνει. Για αυτή την επίτευξη είναι απαραίτητο το κείμενο, η ζωντανή εναλλαγή των σκηνικών, τα κοστούμια και οι ηθοποιοί να εμποδίζουν την ταύτιση των θεατών με τους ίδιους. Να καταργείται, δηλαδή, η θεατρική ψευδαίσθηση (Γραμματάς, 2009).

Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί μια θεατρική παράσταση ή ένα οπτικοακουστικό έργο στον ψυχισμό κάθε ανθρώπου εξαρτάται από αρκετούς παράγοντες. Αναγκαία κρίνεται η διευκρίνιση πως η ταύτιση του κοινού με τους χαρακτήρες έχει τις ρίζες της στην επιστήμη της Ψυχολογίας και αποδίδεται καλύτερα -άρα και πιο εύστοχα- με ψυχαναλυτικούς όρους. Παρόλα αυτά με την παρούσα εργασία επιδιώκεται η αναφορά με τέτοιο τρόπο, ώστε οι συγκεκριμένοι όροι να γίνουν κατανοητοί και εύκολα αντιληπτοί από τους/τις αναγνώστες/-τριες δίχως να δοθεί υπερβολική έμφαση στην επιστημονική ορολογία και τις αντίστοιχες θεωρίες.

Συμπάθεια-συναίσθηση-αντιπάθεια

Η ταύτιση του κοινού με τους χαρακτήρες ενός οπτικοακουστικού έργου έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας από αρκετούς/-ες μελετητές/-τριες. Η Πεδικάρη (2017) γράφει στην εργασία της «Οι Dancyger & Rush (2007) αναφέρουνε πως μέσα σε ένα έργο υπάρχουνε χαρακτήρες που το κοινό συναισθάνεται (empathy), συμπαθεί (sympathy) ή αντιπαθεί (antipathy) (σ.65). Οι όροι αυτοί έχουν ψυχολογική χροιά και αποτελούν ψυχολογικές διαδικασίες που επιτυγχάνονται έπειτα από συνδέσεις μέσω των προβολών που κάνουν συνειδητά ή ασυνείδητα οι θεατές.

Γνωρίζοντας τα συναισθήματα με τα οποία ο/η καθένας/καθεμία συνδέεται με τους ήρωες, θα μπορούσε να αποδοθεί σχηματικά ότι –αρχικά- έχουμε την ενσυναίσθηση, έπειτα την συμπάθεια και τέλος, την αντιπάθεια. Ο όρος *συναίσθηση* σχετίζεται με τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται το τηλεοπτικό κοινό έχοντας κατανοήσει την ψυχοσύνθεση του χαρακτήρα, τις πράξεις του και τον νοιάζεται. Εφόσον επιτευχθεί αυτή η σύνδεση, συμμερίζεται το συναίσθημα του χαρακτήρα με αποτέλεσμα να αισθάνεται και να βιώνει με τον ίδιο τρόπο τις καταστάσεις, άρα ταυτίζεται. Προκύπτει, δηλαδή, η *ταύτιση*. Η *αντιπάθεια* βρίσκεται στο άλλο άκρο και φανερώνει την αποστροφή που έχει κάποιος/-α από το κοινό προς έναν ήρωα. Κριτήρια συμπάθειας ή αντιπάθειας ενός ήρωα αποτελεί το αν ο χαρακτήρας είναι παρόμοιος με τον τηλεθεατή/-τρια ή αν λειτουργεί ως πρότυπο. Πολλές φορές μπορεί να θυμίζει έναν άλλον άνθρωπο ή ακόμη και να δημιουργεί έλξη προς το πρόσωπό του. Σε τέτοιες περιπτώσεις το κοινό άλλοτε υποστηρίζει και ενστερνίζεται τον τρόπο δράσης και τις καταστάσεις που βιώνουν οι χαρακτήρες και άλλοτε ταυτίζεται μαζί τους. Κατά τον ίδιο τρόπο, κάθε/καθεμία τηλεθεατής/-τρια είναι σε θέση να αντιπαθήσει έναν χαρακτήρα είτε επειδή παρουσιάζει εκ διαμέτρου αντίθετα χαρακτηριστικά, είτε επειδή δεν συμφωνεί με τις πράξεις και τα λεγόμενά του.

Το κοινό έχει τα δικά του προσωπικά κριτήρια και φίλτρα μέσω των οποίων συνδέεται με τους ήρωες του έργου. Η ζωή με τα προσωπικά βιώματα και οι δικές του επιλογές αντικατοπτρίζονται στους χαρακτήρες με αποτέλεσμα άλλοτε να ταυτίζεται, να λυπάται ή να χαίρεται για εκείνους και άλλοτε να αντιδρά με αποστροφή. Οι προβολές που γίνονται αφορούν αποκλειστικά την ψυχοσύνθεση του κοινού καθώς επίσης και τον τρόπο πρόσληψης του έργου. Για αυτό τον λόγο άλλωστε, ενώ όλοι παρακολουθούμε το ίδιο έργο αντιδράμε διαφοροποιημένα καθώς είναι διαφορετικές οι προσλαμβάνουσες, άρα και οι προβολές που κάνουμε. Συνοψίζοντας, ο τρόπος με τον οποίο εγγράφονται οι καταστάσεις και τα συναισθήματα στο υποσυνείδητο επηρεάζουν μετέπειτα και τις ερμηνείες.

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Αποθετήριο δραστηριοτήτων

6.1 Κριτήρια επιλογής σειρών

Ολοκληρώνοντας το θεωρητικό πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας σειρά έχει το Γ΄ και τελευταίο μέρος, το οποίο περιέχει το δημιουργικό-παραγωγικό κομμάτι. Πριν προχωρήσουμε κρίνεται αναγκαία η αναφορά των σκέψεων, των προβληματισμών και των κριτηρίων γύρω από το πώς δομήθηκε το συγκεκριμένο μέρος καθώς και ο προτεινόμενος τρόπος αξιοποίησης του υλικού.

Αρχικά, ιδιαίτερα σημαντική είναι η επισήμανση ότι τα κριτήρια-περιορισμοί της εργασίας ως προς την επιλογή των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών κατά τη διάρκεια συγγραφής της διπλωματικής τροποποιούνταν. Αν και αρχική σκέψη αποτέλεσε η ένταξη των έργων στο αυστηρό πλαίσιο της τελευταίας εικοσαετίας (2002-2022) κάτι τέτοιο γρήγορα λειτουργούσε αρκετά περιοριστικά με αποτέλεσμα να αποφασιστεί από την συγγραφέα η *διερεύνηση του χρονικού πλαισίου*. Η απόφαση πάρθηκε με το σκεπτικό και την πρόθεση να μην είναι όλες οι τηλεοπτικές σειρές γνωστές στους/στις μαθητές/-τριες. Η διερεύνηση του κριτηρίου εξυπηρετεί σε αρκετά μεγαλύτερο βαθμό τους στόχους της εργασίας, αφού οι έφηβοι/-ες έρχονται σε επαφή με διαφορετικού είδους θεματολογία, σκηνικού διαδραμάτισης και χαρακτήρων. Επεξηγώντας, η πιθανότητα τα παιδιά να μην έχουν παρακολουθήσει ορισμένες σειρές καθιστά ακόμη πιο ενδιαφέρουσα και ωφέλιμη την εκπαιδευτική διαδικασία και διδασκαλία. Αυτό συμβαίνει διότι μη γνωρίζοντας τους χαρακτήρες, τη μεταξύ τους σχέση και την υπόθεση των έργων προβαίνουν σε εικασίες, σχολιάζουν ελεύθερα και προβληματίζονται δίχως να είναι επηρεασμένοι από τις ήδη υπάρχουσες προσλαμβάνουσες που έχουν δημιουργήσει. Διαφορετική διαδικασία αποτελεί το να παρακολουθούν αποσπάσματα παρεμβαίνοντας με δραστηριότητες Δημιουργικής και Σεναριακής γραφής ή σκιαγραφώντας τους χαρακτήρες, όταν πρόκειται για σειρές που προβάλλονται ακόμη και σήμερα και για τις οποίες έχουν ήδη διαμορφωμένη άποψη. Στην αντίθετη περίπτωση, εκτίθενται σε νέα ερεθίσματα και έρχονται σε επαφή τόσο με την αποτύπωση μιας διαφορετικής ελληνικής κοινωνίας όσο και με εξαιρετικής σεναριακής πλοκής και δομημένων χαρακτήρων σενάρια. Συμπερασματικά, το χρονικό εύρος της αρχικής προβολής των ελληνικών σειρών, που αξιοποιούνται διδακτικά στην εργασία, έχει ως αφετηρία τη δεκαετία του 90' και φθάνει ως το 2021-2022, γεγονός που εξυπηρετεί και ανταποκρίνεται καλύτερα στους απαιτούμενους σκοπούς και στόχους της διπλωματικής.

Συμπληρωματικά με την παραπάνω αλλαγή, τροποποίηση παρατηρήθηκε σε μία ακόμη προϋπόθεση. Με τη σταδιακή ενασχόληση του δημιουργικού μέρους το κριτήριο επιλογής των σειρών με βάση τη *δημοφιλία* τους απορρίφθηκε. Και σε αυτή την περίπτωση, το αρχικό σκεπτικό για την επιλογή ήταν τόσο η απήχηση τους στο τηλεοπτικό κοινό όσο και η συχνότητα των επαναλήψεων σε βάθος χρόνου. Παρόλα αυτά, υπήρχαν σειρές κατάλληλες προς διδακτική αξιοποίηση και όμως είτε ήταν της τελευταίας διατίτας, άρα δεν είχαν αρκετές ευκαιρίες για επαναπροβολή, είτε διακόπηκαν από τους τηλεοπτικούς σταθμούς λόγω οικονομικών δυσχερειών. Η συγκεκριμένη τροποποίηση λειτούργησε ως ευκαιρία για την ανάδειξη σειρών όχι μόνο παλαιότερων ή δημοφιλών, αλλά και πιο σύγχρονες καθώς και με ευαίσθητο κοινωνικά περιεχόμενο.

Συνεχίζοντας με τα κριτήρια-περιορισμούς, τροποποίηση υπήρξε και σε ό,τι αφορά την *τηλεοπτική στέγη των σειρών*. Πιο συγκεκριμένα, ενώ στο πρωταρχικό στάδιο σχεδιασμού της εργασίας υπήρχε το πλάνο οι σειρές να αφορούν έργα που έχουν τηλεοπτική στέγη ιδιωτικά κανάλια στη συνέχεια, προστέθηκαν σειρές και από τη δημόσια κρατική τηλεόραση. Ο λόγος -και σε αυτή την περίπτωση- σχετιζόταν με το ότι υπήρχαν σειρές με γλαφυρά δομημένους και αντιπροσωπευτικούς χαρακτήρες διευκολύνοντας την κατανόηση της εκάστοτε θεωρίας.

Προβληματισμός δημιουργήθηκε με *αφορμή τον αριθμό των σειρών* οι οποίες θα αξιοποιούταν. Η πρώτη πρόταση αφορούσε το να αναλυθούν, να σκιαγραφηθούν και να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης και αφόρμησης χαρακτήρες από μία μόνο σειρά. Η προοπτική οι μαθητές/-τριες να παρακολουθήσουν αποσπάσματα, τα οποία φανερώνουν στοιχεία από τα είδη των χαρακτήρων, να προβληματιστούν και να βασιστούν ή να γράψουν αντίστοιχους ήρωες απορρίφθηκε αρκετά γρήγορα. Αυτό συνέβη διότι είναι αρκετά πιο ενδιαφέρον και ωφέλιμος εκπαιδευτικά για τα παιδιά ο εντοπισμός διαφορετικών χαρακτήρων και η σύγκρισή τους σε μια ποικιλία τηλεοπτικών σειρών και περιβαλλόντων. Έτσι, κατανοούν καλύτερα τη δοσμένη θεωρία αναπτύσσοντας τη διαλεκτική τους ικανότητα μέσω της συζήτησης και ανταλλαγής απόψεων, δεξιότητα που υπάρχει στο ΑΠΣΛΛ (2021).

Ομοίως, τροποποιήθηκε και η *θεματική των σειρών*. Αν και στην αρχή επιλέχθηκαν κωμικές και οικογενειακές σειρές κατόπιν προστέθηκαν και ορισμένες διαφορετικού είδους. Η πρόθεση και ο λόγος ήταν να γίνει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο αντιληπτό πως τα διαφορετικά είδη χαρακτήρων, τα οποία αναλύθηκαν σε θεωρητικό πλαίσιο, εντοπίζονται σε όλα τα είδη ανεξαρτήτως περιεχόμενου. Ειδικότερα, οι μαθητές/-τριες μέσα από τις δραστηριότητες ασκούνται στη διάκριση και αναγνώριση χαρακτήρων σε κωμικές,

οικογενειακές, δραματικές σειρές καθώς και σειρές μυστηρίου και στη συνέχεια, δημιουργούν νέους ήρωες εντάσσοντάς τους σε διαφορετικά πλαίσια. Μέσα όμως από τη συγκεκριμένη διαδικασία δεν επιτυγχάνεται μόνο η καλύτερη κατανόηση του εξελισσόμενου ή μη, του πρωταγωνιστή ή δευτεραγωνιστή, του αντιήρωα και των υπολοίπων, αλλά αναπτύσσονται και δεξιότητες όπως εκείνη της σύγκρισης. Για να γίνει πιο σαφές, παρατηρώντας τον τρόπο δράσης και αντίδρασης των χαρακτήρων σε διαφορετικά περιβάλλοντα και συνθήκες κατανοούν καλύτερα τα στοιχεία της προσωπικότητας και τα ιδιαίτερα γνωρίσματά τους. Παράλληλα, λαμβάνουν υπόψη τους μια σειρά από πιθανούς παράγοντες που επηρεάζουν σε μεγαλύτερο ή και μικρότερο βαθμό τη στάση- συμπεριφορά τους. Παραδείγματος χάρη, ενώ ο εξελισσόμενος χαρακτήρας έχει την εξέλιξη ως κυρίαρχο στοιχείο του, ο τρόπος με τον οποίο αποδίδεται η αλλαγή παρουσιάζεται με διαφορετικά δραματοποιημένο τρόπο σε μια σειρά δραματικού περιεχομένου από ότι σε μια κωμωδία. Τέλος, ένας ακόμη λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν και σειρές εκτός της κωμωδίας αποτελεί η ευκαιρία ανάδειξης πιο ευαίσθητων θεμάτων που απασχολούν την κοινωνία. Βέβαια, όπως θα αντιληφθεί ο/η αναγνώστης/-στρια και οι κωμωδίες θίγουν θέματα δύσκολα και κοινωνικές παθογένειες. Κριτήριο που ώθησε προς αυτή την κατεύθυνση υπήρξε και το γεγονός ότι είναι ευκαιρία τα παιδιά να αντιληφθούν τις ιδιαιτερότητες κάθε σεναριακού είδους, έστω και σε ένα αρκετά πρώτο επίπεδο. Οι έφηβοι/-ες εκτίθενται καθημερινά και έχουν πρόσβαση σε κάθε είδους πληροφορία, έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι/-ες με αμέτρητες ειδήσεις -ολοένα και πιο βίαιες- και η μυθοπλασία, η Τέχνη γενικότερα, βοηθάει όχι μόνο στην ανάδειξη αυτής της παθογένειας, αλλά και στον προβληματισμό παρατηρώντας τους τρόπους διαχείρισης και συμπεριφοράς που υιοθετούν οι τηλεοπτικοί ήρωες. Άλλωστε, η ανάπτυξη κριτικής σκέψης οδηγεί και στην ανάπτυξη του ηθικού στοχασμού, μια δεξιότητα στην οποία δίνεται έμφαση στα ΑΠΣΛΛ (2021).

Συνοψίζοντας, γίνεται σαφές ότι η διαδικασία συγγραφής μιας εργασίας αποτελεί έναν «ζωντανό οργανισμό» που εξελίσσεται και τροποποιείται κατά τη διάρκειά της με γνώμονα να εξυπηρετεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους στόχους της. Η ανάγκη υιοθέτησης κριτηρίων σαφώς και ορίζει ένα συγκροτημένο ερευνητικό πλαίσιο ενδέχεται όμως να λειτουργεί εξαιρετικά περιοριστικά. Στην προκειμένη περίπτωση, η αναθεώρηση των κριτηρίων συνετέλεσε στην επίτευξη των στόχων και στάθηκε καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη και το τελικό αποτέλεσμα της εργασίας.

6.2 Επιλεγμένες ελληνικές τηλεοπτικές σειρές

Έχοντας αναφερθεί αναλυτικά στα κριτήρια επιλογής των σειρών σχετικά με το χρονικό εύρος της προβολής, τη δημοφιλία, την τηλεοπτική στέγη, τον αριθμό των σειρών καθώς και το είδος τους ακολουθούν τα έργα με χρονολογική σειρά. Ακολουθούν οι βασικές πληροφορίες των τηλεοπτικών σειρών, περιλήψεις και οι λόγοι επιλογής των συγκεκριμένων έργων.

6.2.1 Βίος ανθόσπαρτος (1998-1999), Mega

Σενάριο: Κάκια Ιγερινού. Σκηνοθεσία: Ρέινα Εσκενάζυ

Με άρωμα από παλιά ελληνική ταινία και τη νοσταλγία μιας άλλης εποχής η σειρά μεταφέρει τους τηλεθεατές/-τριες στη Χαλκίδα και την Κύμη. Η ζωή της Αμαλίας (Ναταλία Τσαλίκη) αλλάζει όταν έπειτα από ένα προξενικό και τον γάμο της ο σύζυγός της σκοτώνεται σε ατύχημα. Χρόνια αργότερα γνωρίζει τον Ανέστη (Γιάννης Φέρτης) και η γνωριμία τους εξελίσσεται σταδιακά. Όλα όμως αλλάζουν μόλις γνωρίσει τον αδερφό του, Νικόλα (Γιάννη Μπέζο) χήρο που ζει μόνος με τον γιο του. Ο απρόσμενος έρωτας δημιουργεί ένα γαϊτανάκι συνθηκών και παρεξηγήσεων, ενώ παράλληλα ανθίζει και ένας άλλος έρωτας.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- Σκηνικός χώρος.
- Χαρακτήρες.
- Εσωτερική σύγκρουση πρωταγωνιστών.
- Στοιχεία και αλληλεπίδραση χαρακτήρων.
- Ηθογραφία.
- Σενάριο.

6.2.2 Περί ανέμων και υδάτων (2000-2003), Mega

Σενάριο: Κάκια Ιγερινού. Σκηνοθεσία: Ρέινα Εσκενάζυ

Με φόντο το νησί των Φαιάκων μια ρομαντική ηθογραφία συντρόφευσε με δύο κύκλους το τηλεοπτικό κοινό. Η Αθηνά (Δέσποινα Μπεμπεδέλη) μένει με την αδερφή της, Μυρσίνη (Ελένη Χατζηαργύρη), σε ένα αρχοντικό του νησιού. Η άφιξη του συνταξιούχου ναυτικού, Λύσανδρου (Θανάσης Βέγγος), στο διπλανό σπίτι εκκινεί την ιστορία. Την ίδια ώρα ο πιλότος γιος του, Βαλέριος (Σπύρος Παπαδόπουλος), γνωρίζεται τυχαία με την κόρη της Αθηνάς και του Νεκτάριου (Νίκος Γαρυφάλλου), τη Λίζα (Γωγώ Μπρέμπου), στο Παρίσι. Ο έρωτάς τους δημιουργεί προβλήματα με την Αθήνα να προσπαθεί να αποτρέψει το ειδύλλιο μιας και η κόρη της είναι αρραβωνιασμένη με το γιο του Βισβάρδη, ιδιοκτήτη αλυσίδας ξενοδοχείων του νησιού. Παράλληλα, οι ιστορίες των γειτόνων ξεδιπλώνονται με τη νοσταλγία και το γέλιο να συνομιλούν με τον παλιό ελληνικό κινηματογράφο.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ηθογραφία.
- 🎬 Σκηνικός χώρος.
- 🎬 Θέμα υιοθεσίας.
- 🎬 Χαρακτήρες και μεταξύ τους αλληλεπίδραση.

6.2.3 Singles (2004-2008), Mega

Σενάριο: Γιώργος Φειδάς

Σκηνοθεσία: Παναγιώτης Κράββας (1^{ος} Κύκλος) και Στέφανος Μπλάτσος (2^{ος} - 4^{ος} Κύκλος)

Άνθρωποι μόνοι που έγιναν παρέα. Άνθρωποι με διαφορετικές ζωές που έγιναν φίλοι. Τρεις κύκλους μετά, πολλές περιπέτειες, και ακόμη περισσότερες θεωρίες, οι Singles μοιράστηκαν ανησυχίες, άγχη, έρωτες, αυθορμητισμό, συγκρούσεις, επιτυχίες και αποτυχίες. Φιλοσοφημένοι με διεισδυτική ματιά και με κοινωνικές ευαισθησίες έγιναν η παρέα του κοινού.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ηθικός-φιλοσοφικός στοχασμός.
- 🎬 Διαθεματικότητα με θρησκεία, επιστήμες, θέατρο, φιλοσοφία.
- 🎬 Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- 🎬 Σχέσεις και τρόπος αλληλεπίδρασης με τους/τις υπόλοιπους/-ες και την κοινωνία.
- 🎬 Σενάριο και αφηγηματικές τεχνικές.

6.2.4 Δεληγιάννειο Παρθεναγωγείο (2007-2008), Ant1

Σενάριο: Χάρης Ρώμας και Άννα Χατζησοφιά, Σκηνοθεσία: Χρήστος Παληγιαννόπουλος

Λίγους μήνες πριν την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου το τηλεοπτικό κοινό γνώρισε τις μαθήτριες και το εκπαιδευτικό προσωπικό του οικοτροφείου θηλέων από το «Δεληγιάννειο Παρθεναγωγείο». Ο Διευθυντής και δάσκαλος, Μίμης Μεταξάς (Χάρης Ρώμας), είναι παντρεμένος με τη Δεσπούλα (Καίτη Κωνσταντίνου) και μένουν μαζί με την μητέρα και τον θείο της. Ο τελευταίος καλεί να τους επισκεφτεί, να μείνει και να διδάξει στο Δεληγιάννειο η ανιψιά τους, Ζωή Μαδρά (Κλειώ-Δανάη Οθωναίου), της οποίας τη μητέρα η αδερφή του αντιπαθούσε όσο ζούσε. Η άφιξη της φέρνει αέρα αλλαγής με την ίδια να μεταφέρει απόψεις ριζοσπαστικές και επαναστατικές για την εποχή σε όλους τους τομείς για την ελευθερία, την επανάσταση, τη θέση της γυναίκας και τα δικαιώματά της. Βρίσκει όμως και τον Μίμη ερωτευμένο μαζί της. Με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής να προχωράνε οι σχέσεις των μαθητριών, οι δυσκολίες, τα νιάτα και οι έρωτες, η κατοχή με την επιστράτευση και την αντίσταση, αλλά και η επίταξη του Παρθεναγωγείου βρίσκονται στο προσκήνιο.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- Ιστορική εποχή και πολιτικά γεγονότα (κατοχή, επιστράτευση, συμμετοχή στην αντίσταση, εκδιωγμός: Εβραίων) και άλλες, πιο αθέατες στιγμές.
- Χαρακτήρες και μεταξύ τους αλληλεπίδραση.
- Κοινωνικά θέματα που τίγονται, όπως ταξικές ανισότητες, δικαιώματα-ισότητα γυναικών, ελευθερία λόγου.
- Εκπαιδευτικές μέθοδοι.
- Σκηνικός χώρος και αποτύπωση ιστορικού-κοινωνικού πλαισίου εποχής.

6.2.5 Το σόι σου (2014-2019), Alpha

Σενάριο⁶³: Αποστόλης Τσαούσογλου, Νίκος Μήτσας, Γιώργος Ηλιόπουλος, Δήμητρα Τσόλκα, Αντώνης Ανδρής, Γωγώ Φώτου, Ελπίδα Γκρίλλα, Βιβή Νικολοπούλου, Γιάννης Διακάκης, Έλενα Σολωμού, Αννίτα Κουλή, Δήμητρα Πούλκου, Κατερίνα Μπέη, Ζωή Κοΐβαρη, Γιώργος Κόκουβας, Χαράλαμπος Μπουραζάνης

Σκηνοθεσία: Νίκος Ζαπατίνας, Γιώργος Σιούγας, Ανδρέας Μορφονιός, Αντώνης Αγγελόπουλος, Σταμάτης Πατρώνης

Το σόι των Χαμπέων και το σόι των Τριαντάφυλλων έμελλε να γίνει το σόι όλων μας. Αστεία και κωμικοτραγικά ευτράπελα από Κυριακάτικα τραπέζια πρόσφεραν απλόχερα γέλιο με το τηλεοπτικό κοινό να αναγνωρίζει σε κάποιον από τους ήρωες γνώριμους ανθρώπους και καταστάσεις.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- 🎬 Τρόπος αλληλεπίδρασης και σχέσεων μεταξύ των ηρώων.
- 🎬 Θέματα που θίγονται, όπως οικογενειακές σχέσεις, κοινωνικά στερεότυπα, ζήτημα εξωσωματικών και υιοθεσίας.
- 🎬 Σενάριο.

⁶³ Τα ονοματεπώνυμα των σεναριογράφων και των σκηνοθετών ανακτήθηκαν από τη Βικιπαίδεια οπότε η συγγραφέας επιφυλάσσεται για την εγκυρότητα των στοιχείων, https://el.wikipedia.org/wiki/Το_σόι_σου

6.2.6 Εθνική Ελλάδα (2015), Mega

Σενάριο: Γιώργος Καπουτζίδης, Σκηνοθεσία: Αντώνης Αγγελόπουλος

Και ξαφνικά το 2015 εμφανίστηκε στις οθόνες του ελληνικού κοινού το δωμάτιο ενός εφήβου γεμάτο από ναζιστικές σημαίες και ο ίδιος συμμετέχοντας σε οργάνωση ακροδεξιού κόμματος να βανδαλίζει και να τραυματίζει κόσμο. Την ίδια ώρα η μητέρα του βρίσκεται κρυφά με τις - διαφορετικής εθνικότητας- φίλες της και ο άνδρας της την κακοποιεί. Αυτά δεν ήταν τα μόνα θέματα που έθιγε η σειρά, γιατί κάτι είχε αλλάξει στο τηλεοπτικό τοπίο. Εν μέσω οικονομικής και μεταναστευτικής κρίσης, με την άνοδο του φασισμού η συγγραφική πένα του Καπουτζίδα έθιξε θέματα που αναδυόταν επικίνδυνα στην ελληνική κοινωνία και ακόμη και σήμερα είναι ορατά. Μίλησε για τα άτομα με αναπηρίες φανερώνοντας όλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, έδειξε τα κακοποιητικά οικογενειακά περιβάλλοντα και τις επιπτώσεις, τις χρηματικές καταχρήσεις ομοσπονδιών και την ομοφοβία. Όλα αυτά την ώρα που οι ηρωίδες της σειράς, άγνωστες μεταξύ τους και εκ διαμέτρου διαφορετικού χαρακτήρα, αποφάσισαν να ιδρύσουν την Εθνική ομάδα Curling. Είναι αλήθεια πως η συγκεκριμένη σειρά δεν έχει ως στόχο να προκαλέσει γέλιο στο τηλεοπτικό κοινό, αλλά να προβληματίσει. Να καταδείξει όλα εκείνα που συνέβαιναν και συμβαίνουν, αλλά φοβόμαστε να αντικρίσουμε. Η προσωπική μου άποψη; Τα κατάφερε και δίχως διδακτισμό!

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ζητήματα ξενοφοβίας και ρατσισμού.
- 🎬 Στάσεις ομοφοβίας και εκδήλωση κακοποιητικών συμπεριφορών προς ομοφυλόφιλα άτομα.
- 🎬 Κοινωνικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν άτομα με αναπηρίες και ελλιπής κρατική μέριμνα. Μηδαμινή ευαισθητοποίηση πολιτών.
- 🎬 Ενδοοικογενειακή βία και επιπτώσεις σε όλα τα μέλη.
- 🎬 Σχολικός εκφοβισμός.
- 🎬 Πολιτικές θέσεις και υιοθέτηση ακροδεξιάς ιδεολογίας.
- 🎬 Αλληλεγγύη, ομαδικότητα, ανιδιοτελής αγάπη, προσήλωση σε στόχο.

6.2.7 Αστέρας Ραχούλας (2016-2017), Alpha

Σενάριο: Γιώργος Κρητικός και Μάκης Πιτταράς, Σκηνοθεσία: Νίκος Κρητικός

Δύο χωριά, δύο αντίπαλες ποδοσφαιρικές ομάδες και ένα τεράστιο έπαθλο για τον νικητή του πρωταθλήματος. Πλάνα σε πλατείες χωριών, έξυπνοι διάλογοι, το ποδόσφαιρο στο επίκεντρο και οι ζωές των ηρώων να περιστρέφονται γύρω από τα παιχνίδια της αγωνιστικής.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- 🎬 Σκηνικός χώρος.
- 🎬 Πολιτικό-κοινωνικό-οικονομικές συνέπειες της ενοποίησης των Δήμων με το νομοσχέδιο του «Καλλικράτη»
- 🎬 Ηθικοί- ανήθικοι τρόποι επίτευξης στόχου.
- 🎬 Οπαδική βία.
- 🎬 Σενάριο.

6.2.8 Άγριες Μέλισσες (2019-2022), Ant1

Σενάριο: Μελίνα Τσαμπάνη και Πέτρος Καλκόβαλης, Σκηνοθεσία: Λευτέρης Χαρίτος

Θεσσαλικός κάμπος 1958. Η υπόθεση εκτυλίσσεται στο Διαφάνι, ένα μικρό χωριό έξω από τη Λάρισα. Η ιστορία δύο οικογενειών Σεβαστού και Σταμίρη, ο φόνος και η έχθρα μεταξύ τους καθώς και οι ζωές των υπολοίπων κατοίκων του χωριού ξεδιπλώνονται καλύπτοντας αρκετά χρόνια. Στο δεύτερο κύκλο το τηλεοπτικό κοινό συναντά τους ήρωες το έτος 1965, ενώ ο τρίτος κύκλος διαδραματίζεται κατά τη διάρκεια της δικτατορίας το 1967 με 1974.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ιστορική και πολιτική διάσταση. Γεγονότα εμφυλίου. Δικτατορία και αντίσταση. Εξορίες και βασανιστήρια.
- 🎬 Κοινωνικά θέματα που τίγονται, όπως κακοποίηση γυναικών στη φυλακή, βιασμοί, αυτοχειρία, ψυχικές ασθένειες και τρόπος αντιμετώπισης. Χειραφέτηση γυναικών και επαγγελματική δραστηριότητα, διαζύγιο.
- 🎬 Χαρακτήρες και τρόπος αλληλεπίδρασης μεταξύ τους.
- 🎬 Ζητήματα ηθικής και ιδεολογίας.
- 🎬 Σκηνικός χώρος και αποτύπωση ιστορικού-κοινωνικού πλαισίου εποχής.
- 🎬 Σκηνοθεσία, μοντάζ και μουσικές επιλογές.

6.2.9 Έτερος εγώ- Χαμένες ψυχές (2019) και Έτερος εγώ- Κάθαρσις (2020), Star⁶⁴

Σενάριο: Σωτήρης Τσαφούλιας και Κατερίνα Φιλιώτου, Σκηνοθεσία: Σωτήρης Τσαφούλιας

Ο πρώτος κύκλος «Έτερος εγώ- Χαμένες Ψυχές» συνεχίζει με τους πρωταγωνιστές της ομώνυμης ταινίας. Σε αυτό τον κύκλο ο εγκληματολόγος Δημήτρης Λαΐνης (Πυγμαλίων Δαδακαρίδης) σε συνεργασία με το τμήμα Ανθρωποκτονιών και μια επίλεκτη ομάδα προσπαθούν να εξιχνιάσουν μια σειρά δολοφονιών. Ο κατά συρροή δολοφόνος ακολουθεί τους μύθους του Θησέα, τους οποίους καλούνται να αποκρυπτογραφήσουν.

Στον δεύτερο κύκλο «Έτερος εγώ- Κάθαρσις» ο Λαΐνης μαζί με νέα και παλιά μέλη του τμήματος Ανθρωποκτονιών προσπαθούν να εξιχνιάσουν μια σειρά δολοφονιών φοιτητριών. Βασικός ύποπτος θεωρείται ο συνάδελφος και φίλος του, Ηλίας Βελισσαράτος (Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης), όμως γρήγορα όλα ανατρέπονται σε ένα συγκλονιστικό αγώνα για την αποκάλυψη της αλήθειας.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Σεναριακή σύνδεση μυθολογίας με τα εγκλήματα.
- 🎬 Χαρακτήρες.
- 🎬 Έννοιες ηθικών αξιών και δικαιοσύνης.
- 🎬 Σκηνοθεσία.

6.2.10 Ζακέτα να πάρεις (2021-2022), EPT1

Σενάριο: Νίκος Μήτσας και Κωνσταντίνα Γιαχαλή, Σκηνοθεσία: Αντώνης Αγγελόπουλος

Τρεις κολλητές φίλες και μαμάδες κατηγορίζουν από τη Θεσσαλονίκη στην Αθήνα, για να επισκεφτούν τους μοναχογιούς τους. Έχοντας διαφορετικό χαρακτήρα και ενδιαφέροντα, αλλά με κοινή την υπέρμετρη αγάπη στα παλικάρια τους βρίσκουν τρόπο να παρατείνουν τη διαμονή τους στην Πρωτεύουσα. Τα ευτράπελα, οι «μηχανορραφίες», οι αντιδράσεις των παιδιών και οι παρεξηγήσεις που δημιουργούνται προκαλούν γέλιο στο τηλεοπτικό κοινό.

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- 🎬 Τρόπος αλληλεπίδρασης και μεταξύ τους σχέσεων.
- 🎬 Σενάριο.

⁶⁴ Αρχικά, οι δύο κύκλοι των σειρών προβλήθηκαν από τη συνδρομητική τηλεόραση της Cosmote Tv, η οποία είναι υπεύθυνη και για την παραγωγή τους, αλλά προβλήθηκαν μέσα από τη συχνότητα του Star προβλήθηκαν μία χρονιά αργότερα από την προβολή τους.

6.2.11 Συνοδευτικές τηλεοπτικές σειρές

Η ιδέα ύπαρξης των συνοδευτικών τηλεοπτικών σειρών προέκυψε προς την ολοκλήρωση της εργασίας. Η σκέψη να παρατίθενται πρόσθετες σειρές για επιπλέον συσχετίσεις και διαθεματικές δραστηριότητες, όπως αντίστοιχα βρίσκεται υλικό στο σχολικό βιβλίο της Λογοτεχνίας ως «παράλληλα κείμενα», λειτούργησε ενθαρρυντικά και εξίσου δημιουργικά. Προσωπική φιλοδοξία και στόχος είναι η κατανόηση των μαθητών/-τριών ότι οι δημιουργοί (σεναριογράφοι/ σκηνοθέτες) έχουν αναγνωρίσιμο ύφος και τεχνοτροπίες, όπως ακριβώς οι λογοτέχνες και οι ποιητές/-τριες. Η συλλογιστική αυτή οδήγησε στην επιλογή των σειρών. Κριτήριο επίσης για την επιλογή τους υπήρξε ότι ήρωες και οι συνθήκες στις οποίες δρούσαν χρησιμοποιήθηκαν ως παραδείγματα και δημιούργησαν δραστηριότητες καθιστώντας τους ικανές προς διδακτική αξιοποίηση.

6.2.11 α) Το καφέ της Χαράς (2003-2006, 2019-2021), Ant1

Σενάριο: Χάρης Ρώμας και Άννα Χατζησοφιά,

Σκηνοθεσία: Κώστας Λυχνάρης (1ος κύκλος) και Τάκης Μιχαήλ (2ος-5ος κύκλος)

Υπάρχει ένα χωριό στην ορεινή Αρκαδία που αρνείται πεισματικά να εκσυγχρονιστεί. Σαν άλλο Γαλατικό χωριό που αντιστέκεται σθεναρά στους Ρωμαίους, το Κολοκοτρωνίτσι αντιστέκεται σε οτιδήποτε προοδευτικό. Με δήμαρχο τον Περίανδρο Πώποτα (Χάρης Ρώμας) και σύνθημα το «Τάξις και Ηθική» και το «Εμπρός Πίσω» συντρόφευσε με τις ιστορίες και τα παθήματα των κατοίκων του αρκετά χρόνια το τηλεοπτικό κοινό. Η άφιξη της Αθηναίας, ανύμφευτης και χειραφετημένης Χαράς Χάσκα (Ρένια Λουϊζίδου) με την κόρη της ανάτρεψε όσα ήξεραν και αποτέλεσε «κίνδυνο» για τη διαφύλαξη των ηθών και των εθίμων ή μήπως υπήρξε εκείνη που τους έμαθε τα δικαιώματά τους;

Λόγοι επιλογής σειράς:

- Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- Ζητήματα ισότητας δύο φύλων.
- Διαφορετικές απόψεις περί ηθικής.
- Δίπολο παράδοσης-εκσυγχρονισμού και τρόπος αποτύπωσης.
- Λαογραφία, ηθογραφία, παράδοση.

6.2.11 β) Στο παρά πέντε (2005-2007), Mega

Σενάριο: Γιώργος Καπουτζίδης, Σκηνοθεσία: Αντώνης Αγγελόπουλος

Πέντε άνθρωποι βρίσκονται τη λάθος στιγμή στο λάθος μέρος ή μήπως τη σωστή στιγμή στο σωστό μέρος; Για το κοινό που αγάπησε τη σειρά μάλλον το δεύτερο ισχύει. Οι ήρωες συναντιούνται σε ένα σταματημένο ασανσέρ με τον πολιτικό Σταυριανίδη να τους εξομολογείται ότι τον δηλητηρίασαν προτρέποντάς τους να αναζητήσουν τους πραγματικούς ενόχους. Διαφορετικοί μα καλοσυνάτοι άνθρωποι, η Ντάλια (Σμαράγδα Καρύδη), η Ζουμπουλία (Ελισάβετ Κωνσταντινίδη), η Αγγέλα (Αγγελική Λάμπρη), ο Σπύρος (Γιώργος Καπουτζίδης) και ο Φώτης (Αργύρης Αγγέλου) ξεκινάνε να λύσουν το μίτο που οδηγεί σε ένα στυγερό έγκλημα που διαπράχθηκε στη Θεσσαλονίκη και εμπλέκονται οι εξουσίες. Ένας μεγαλοεκδότης εφημερίδας, ένας ανερχόμενος πολιτικός και νυν πρωθυπουργός, ένας δικηγόρος, ένας αστυνομικός και ένα μέλος της παρέας (εν. λαός).

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- 🎬 Κωμικά στοιχεία.
- 🎬 Κοινωνικές-πολιτικές προεκτάσεις.
- 🎬 Διαφορετικός τρόπος δράσης και συμπεριφοράς.

6.2.11 γ) Υπέροχα πλάσματα (2007-2008), Alpha

Σενάριο: Μυρτώ Κοντοβά, Σκηνοθεσία: Νικόλας Δημητρόπουλος

Η Έλλη (Φαίδρα Δούκα), ο Μπίλι (Γιώργος Πυρπασόπουλος) και το Μητσάκι (Μυρτώ Αλικάκη) είναι τρεις φίλοι-οικογένεια. Το τηλεοπτικό κοινό τούς βρίσκει στα τριανταπέντε τους χρόνια και γίνεται μάρτυρας των επιτυχιών-αποτυχιών, των ερωτικών απογοητεύσεων, των επαγγελματικών τους δυσκολιών, αλλά και των ονείρων τους. Μία διαφορετική όψη της Αθήνας και στο επίκεντρο η τρυφερή τους σχέση

Λόγοι επιλογής σειράς:

- 🎬 Ευδιάκριτα δομημένοι χαρακτήρες.
- 🎬 Αλληλεπίδραση και σχέσεις μεταξύ των ηρώων.
- 🎬 Θέματα ευαισθητοποίησης για κοινωνικά και ψυχικά ζητήματα.
- 🎬 Ρεαλιστική απόδοση ζωής.
- 🎬 Σενάριο.

6.3 Τρόπος επιλογής αποσπασμάτων

Η επιλογή των αποσπασμάτων αποτέλεσε μία πρακτικά περίπλοκη διαδικασία. Για τον εντοπισμό των κατάλληλων -προς διδακτική χρήση- σκηνών και διαλόγων κρίθηκε αναγκαία η παρακολούθηση όλων των σειρών. Η απόφαση αυτή πάρθηκε με σκοπό τη συγκέντρωση αρκετού υλικού και έπειτα την αξιολόγηση, ώστε να υπάρξει η τελική επιλογή των πιο αντιπροσωπευτικών αποσπασμάτων. Όπως ήταν αναμενόμενο, η διαδικασία υπήρξε αρκετά χρονοβόρα απαιτώντας διαρκή εγρήγορση για την καταγραφή συγκεκριμένων λεπτών από κάθε επεισόδιο προκειμένου να αξιοποιηθούν στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Παράλληλα υπάρχουν και αποσπάσματα σειρών που -αρκετά έντονα- είχαν εντυπωθεί στο μυαλό της συγγραφέως οπότε αναζητήθηκαν και επιλέχθηκαν για χρήση με συνοπτικές διαδικασίες. Να μην παραλειφθεί η αναφορά στη *χρονική διάρκεια* των αποσπασμάτων, για την οποία έγινε προσπάθεια ο χρόνος να μην ξεπερνά συνολικά τα πέντε με επτά λεπτά. Η επιλογή αυτή πραγματοποιήθηκε με αποκλειστικό γνώμονα την ευκολία αξιοποίησης του υλικού, ώστε να εξυπηρετείται η χρήση του από τον/την καθηγητή/-τρια κατά τη διάρκεια του ωριαίου μαθήματος.

Παρόλα αυτά, η διαδικασία έφερε στο προσκήνιο αρκετές δυσκολίες. Επεξηγώντας για περισσότερη σαφήνεια, παρουσιάστηκαν προβλήματα καθώς οι σειρές που υπήρχαν στην ιστοσελίδα του τηλεοπτικού σταθμού Ant1 δεν είναι πια ελεύθερα προσβάσιμες. Η ολοκλήρωση της εργασίας συνέπεσε με τη μεταφορά του αρχείου και της ταινιοθήκης του σταθμού και την προσθήκη νέων σειρών και ταινιών στην ίδρυση της συνδρομητικής πλατφόρμας Ant1+ (plus) στην οποία είναι απαραίτητη η μηνιαία συνδρομή. Παρόλα αυτά, οι δραστηριότητες υπάρχουν στο Γ' μέρος με απομαγνητοφωνήμενα αποσπάσματα καθώς και ολιγόλεπτα αποσπάσματα βίντεο. Προτείνεται η αναζήτηση για εύρεση των στιγμιότυπων από άλλες πηγές. Να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι η χρήση των αποσπασμάτων από λογαριασμούς εκτός των επίσημων καναλιών αποτέλεσε «λύση ανάγκης» και προτείνεται εξυπηρετώντας αποκλειστικά εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Ακόμη, οι δραστηριότητες με μικρές τροποποιήσεις είναι αξιοποιήσιμες και σε άλλες σειρές. Άλλωστε, όπως έχει αναφερθεί, στόχος του αποθετηρίου που δημιουργήθηκε και του υλικού που συγκεντρώθηκε είναι η ανάδειξη της εκπαιδευτικής αξίας τηλεοπτικών σειρών. Άρα, με το συγκεκριμένο εργαλείο οι εκπαιδευτικοί εξασκούνται και οι ίδιοι/ες με σκοπό να γίνουν κριτικοί θεατές και στην πορεία, να προβαίνουν σε επιλογές αποσπασμάτων που κρίνουν κατάλληλα για τη διδασκαλία τους.

Ακόμη, τονίζεται ότι οι απομαγνητοφωνήσεις προσαρμόστηκαν σε σεναριακή φόρμα από τη συγγραφέα και δεν πρόκειται για πρωτότυπα σενάρια, των οποίων η επαγγελματική γραφή διαφέρει. Πρόθεση και στόχος είναι η οπτική επαφή των παιδιών με τη Σεναριακή Γραφή με σκοπό την καλύτερη κατανόηση της θεωρίας συγγραφής σεναρίου και την εξοικείωσή τους με το είδος. Τέλος, η συγγραφέας αποποιείται της ευθύνης των πνευματικών δικαιωμάτων, τα οποία ανήκουν αποκλειστικά τους δημιουργούς και τα κανάλια. Η χρήση τους εξυπηρετεί μόνο διδακτικούς σκοπούς στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος.

6.4 Σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Λογοτεχνίας Λυκείου (2021)

Στόχος της ευρύτερης εργασίας, αλλά πολύ περισσότερο του πρακτικού- δημιουργικού μέρους, είναι η λειτουργία του ως αποθετηρίου με αρκετές και διαφοροποιημένες δραστηριότητες, οι οποίες θα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων και διαθεματικά γνωστικών ενοτήτων. Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, οι δραστηριότητες είναι δομημένες με τέτοιον τρόπο, ώστε να συμβαδίζουν με το ΑΠΣΛΛ (2021). Άρα, η στόχευση και το περιεχόμενό τους ανταποκρίνονται στους διδακτικούς στόχους και τη γενικότερη φιλοσοφία των νέων προγραμμάτων. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα διδακτικό πακέτο με πρόσθετο υλικό θεωρίας και δραστηριοτήτων έτοιμο για άμεση αξιοποίηση από τον/την εκπαιδευτικό της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με βάση τις νέες τροποποιήσεις του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Με το ΑΠΣΛΛ (2021) πέρα από την ποίηση, την πεζογραφία, το θέατρο, το στοχαστικό (λογοτεχνικό) δοκίμιο «επιλέγονται και στίχοι τραγουδιών, κόμικς και γκραφικ νόβελς. Υποστηρικτικά μπορεί να αξιοποιηθεί οπτικοακουστικό ή ψηφιακό υλικό (σ. 9). Παράλληλα, «συνυπολογίζεται [...] η δυναμική των ψηφιακών μέσων, τα οποία προσφέρουν τρόπους για τον εμπλουτισμό της αναγνωστικής εμπειρίας με διαθεματικές και διακειμενικές προτάσεις (σ.11). Οι τηλεοπτικές σειρές, εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία και με τον κατάλληλο τρόπο προσφέρονται για διδασκαλία παρέχοντας στους/στις μαθητές/- τριες εξαιρετικές ευκαιρίες μάθησης, πειραματισμού, ανάπτυξης δεξιοτήτων καθώς και κριτικής σκέψης.

Επισημαίνεται ότι η επιλογή των δραστηριοτήτων βρίσκεται αποκλειστικά στην ευχέρεια του/της εκπαιδευτικού και εξαρτάται άμεσα από το γνωστικό επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Η δομή των δραστηριοτήτων προσφέρεται για συζητήσεις εγείροντας προβληματισμούς. Ο βαθμός της δυσκολίας, του περιεχομένου και των στόχων τους

διαφέρουν. Μολονότι η διπλωματική μελετά τους χαρακτήρες στην ολότητά τους με τα στοιχεία και τις μεταξύ τους σχέσεις, οι θεματικές είναι κατηγοριοποιημένες κατά προσέγγιση. Επεξηγώντας, κάθε δραστηριότητα μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικά για διαφορετικούς σκοπούς ανάλογα με την πρόθεση του/της εκπαιδευτικού, τι επιθυμεί να διδάξει και το πλαίσιο στο οποίο θα ήθελαν να αλληλεπιδρούν. Σημαντική είναι η διευκρίνιση ότι παρότι η εργασία είναι βασισμένη στο ΑΠΣΛΛ (2021) οι δραστηριότητες δεν είναι ομαδοποιημένες ανά τάξη. Η ευελιξία της οργάνωσης των δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με την άποψη ότι οι μαθητές/-τριες είναι ικανοί/-ές για συζητήσεις, διατύπωση προβληματισμών, υποβολή ερωτημάτων, στοχασμών για θέματα ηθικής και κοινωνικής ευθύνης ανεξαρτήτως ηλικίας είναι ο λόγος της μη ομαδοποίησής τους ανά σχολική τάξη. Είναι σημαντικό τα παιδιά να εκτίθενται σε ερεθίσματα και να μην «υποτιμώνται» λόγω της ηλικίας τους.

Οι στόχοι του ΑΠΣΛΛ (2021) συμπεριλαμβάνονται στους στόχους των δραστηριοτήτων. Ο λόγος που υπάρχουν, ενώ αφορούν λογοτεχνικά κείμενα είναι γιατί, όπως έχει αναφερθεί ξανά, η κατανόηση θεωρίας της Λογοτεχνίας γίνεται πιο εύκολα αντιληπτή μέσω της αξιοποίησης των ελληνικών τηλεοπτικών σειρών. Οι μαθητές/-τριες προχωρήσουν σε συνδέσεις των θεωριών και εντοπίζουν αντίστοιχα στοιχεία στα λογοτεχνικά έργα, έχοντας κατανοήσει πρώτα τις θεωρίες μέσα από παραδείγματα οπτικοακουστικών έργων. Με αυτό τον τρόπο οι τηλεοπτικές σειρές γίνονται το μέσο για την κατανόηση και οικειοποίηση της θεωρίας αξιοποιώντας παραδείγματα που τους είναι γνώριμα και εμπíπτουν στα ενδιαφέροντά τους.

Ακολουθεί το υλικό που αξιοποιήθηκε από το ΑΠΣΛΛ (2021). Σε συνδυασμό με τους σκοπούς και στόχους της διπλωματικής εργασίας, που παρατίθενται στο Α' μέρος, και τους επιμέρους στόχους κάθε δραστηριότητας φανερώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώθηκαν. Σημειώνεται ότι στους στόχους των δραστηριοτήτων συμπεριλαμβάνονται και ορισμένα από τα «αναμενόμενα αποτελέσματα» καθώς -για τη συγγραφέα της εργασίας- για ορισμένες δραστηριότητες λειτουργούν ως στόχοι.

Γενικοί Στόχοι

Με τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Λύκειο επιδιώκεται σταδιακά οι μαθητές/-τριες:

- να οικειώνονται τα λογοτεχνικά κείμενα ως πολυφωνικά και πολύσημα δημιουργήματα που προωθούν τον στοχασμό, τη διαλογικότητα και τις βιωματικές εμπειρίες (σ.7).
- να βελτιώνουν, διευρύνουν, εμβαθύνουν, εμπλουτίζουν τις αναγνωστικές και ερμηνευτικές στάσεις και δεξιότητές τους (σ.7).

- να διαλέγονται με τα κείμενα και τους/τις συναναγνώστες/-στριες και να λειτουργούν ως ανοικτοί/-ες και δημιουργικοί/-ες συνομιλητές/-τριες στο πλαίσιο της σχολικής τάξης που εξελίσσεται σε κοινότητα αναγνωστών (σ.7).
- να ανιχνεύουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές – ηθικές αναζητήσεις και με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία (σ.7).
- να αναγνωρίζουν τα λογοτεχνικά είδη κατανοώντας τη διαχρονική πορεία του λογοτεχνικού φαινομένου και να συναρτούν, όπου αυτό είναι απαραίτητο, τα λογοτεχνικά κείμενα με το ιστορικό πλαίσιο αναφοράς τους (σ.7).
- να μετέχουν με ουσιαστικό τρόπο σε μια διαδικασία αλλαγής παραδείγματος που διαφοροποιεί την προσέγγιση της λογοτεχνικής ύλης από γνωστική υπόθεση σε πραγματικότητα παιδευτική, ψυχαγωγική και δημιουργική (σ.7).
- να πειραματίζονται σε δημιουργικούς μετασχηματισμούς και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (σ.17).
- να καλλιεργούν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτούν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό, γραπτό και ψηφιακό λόγο για να εξελιχθούν σε ενδιαφερόμενους/-ες και επαρκέστερους/-ες αναγνώστες/-στριες (σ.18).
- να συνδυάζουν την προσωπική έκφραση με παιγνιώδεις διαδικασίες στην προσέγγιση και σύνθεση των κειμένων της δημιουργικής γραφής (σ.18).
- να εμπλέκονται δημιουργικά σε βιωματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες που προκύπτουν από τα λογοτεχνικά κείμενα και να προβληματιστούν σχετικά με τις θεραπευτικές διαστάσεις της εκφραστικής- δημιουργικής γραφής για το άτομο (σ.18).
- να εξοικειώνονται με τους αφηγηματικούς τρόπους: μίμηση και διήγηση, θεατρικός μονόλογος, διάλογος, στιχομυθία, μεταφορική χρήση του λόγου, και να πειραματίζονται στη λειτουργική ένταξή τους σε δικά τους λογοτεχνικά κείμενα (σ.18).
- να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στην κοινωνία (σ. 18-19).
- να κατανοούν βασικούς λογοτεχνικούς όρους, όπως, «αφηγητής», «χαρακτήρες», «σκηνικό», «πλοκή», «πράξη και σκηνή», αλλά και να τους χρησιμοποιούν με ορθό τρόπο στον αυθεντικό προσωπικό τους λόγο (σ.19).
- να αναγνωρίζουν την κειμενική λειτουργία σχημάτων λόγου που παραπέμπουν σε συγκεκριμένη γλωσσική συνθήκη επικοινωνίας, όπως η ειρωνεία, η επανάληψη, η αναδρομή, η πρόληψη, η προοικονομία, ο εγκιβωτισμός, ο εσωτερικός μονόλογος, η στιχομυθία, το θέατρο του παραλόγου, το θέατρο του φανταστικού (σ.20).

- να προσλαμβάνουν τον κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων και να τα οικειώνονται συνειδητά ως πολυφωνικά και πολύσημα δημιουργήματα που προωθούν τον στοχασμό, τη διαλογικότητα και τις βιωματικές εμπειρίες (σ.20).
- να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο συγγραφείς με διαφορετική καταγωγή, διαφορετικές καταβολές και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους μορφοποιούν λογοτεχνικά τον κόσμο τους και αναδεικνύουν μέσα από τους κοινούς θεματικούς τόπους των κειμένων τους τη διαχρονικότητα/ οικουμενικότητα των προβληματισμών- θεμάτων αλλά και τις ομοιότητες/ αντιθέσεις των αξιών, των ιδανικών και των συνακολούθων προβληματισμών (σ.20).
- να είναι διαθέσιμοι/-ες για την αποδοχή της πολυσημίας των λογοτεχνικών έργων και για διάλογο με σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριας (σ.21).
- να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη (σ.21).
- να αναπτύξουν θετική στάση έναντι της λογοτεχνίας, να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή της στην ανάπτυξη της συναισθηματικής τους νοημοσύνης και της αισθητικής τους (σ.21).
- να μετέχουν με ουσιαστικό τρόπο σε μια διαδικασία αλλαγής παραδείγματος που μετασχηματίζει την προσέγγιση της λογοτεχνικής ύλης από γνωστική υπόθεση σε πραγματικότητα παιδευτική, ψυχαγωγική και δημιουργική (σ.21).
- να αξιοποιούν θεατρικές τεχνικές για να κατανοούν τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (σ.21).
- να δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά στερεότυπα που εντοπίζουν (σ.21).
- να ασκούνται στον εντοπισμό συγκλίσεων ή αποκλίσεων μεταξύ των λογοτεχνικών κειμένων και άλλων έργων τέχνης (κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία, γλυπτική κ.ά.) σε μια συγκεκριμένη θεματική αναπαράσταση και να διευρύνουν την αιτία της διαφοροποίησης (σ.21-22).
- να αντιλαμβάνονται πως η πολύτροπη επικοινωνία με τα λογοτεχνικά κείμενα που υπηρετεί την ψυχοπνευματική και αισθητική καλλιέργεια των μαθητών/-τριών αναδεικνύει τις αξίες που μορφοποιεί ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού (σ.22).
- να καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (σ.22).

- να γίνουν άνθρωποι καλλιεργημένοι, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες (σ.22).
- να συνειδητοποιούν ότι το περιεχόμενο των εννοιών των λογοτεχνικών κείμενων, π.χ. ήρωας/αντιήρωας, διαμορφώνεται σε ποικίλα κοινωνικοϊστορικά πλαίσια (σ.22-23).
- να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (σ.23).
- να συνειδητοποιούν ότι οι εμπειρίες που αποκτούν από τα λογοτεχνικά κείμενα τους/τις βοηθούν να κατανοούν τον εαυτό τους και τους άλλους (23).
- να προβληματίζονται για τα στοιχεία π.χ. ηρωικά/αντιηρωικά που παρουσιάζει η δική τους στάση ζωής και των άλλων (σ.23).
- να αποκτούν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και αγωνίζεται για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (σ.23).

Μερικοί Στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να ασκούνται στην υποβολή ερωτημάτων που προκύπτουν από το κείμενο και να διατυπώνουν τα θέματα, που κατά τη γνώμη τους, αυτό πραγματεύεται (σ.7).
- να αναπτύσσουν την προσωπική τους άποψη για τον κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων και να την τεκμηριώνουν με στοιχεία που απορρέουν από αυτά (σ.7).
- να καλλιεργούν το γλωσσικό αίσθημά τους, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες ή και μεταπλάθοντας, με τον δικό τους τρόπο, τα λογοτεχνικά κείμενα που αναγιγνώσκονται (σ.7).
- να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται για τον ρόλο τους στην εξέλιξη του έργου (σ.8).
- να ερμηνεύουν τις επιλογές των συγγραφέων (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογούν τη λειτουργία τους στα κείμενα (σ.8).
- να επισημαίνουν τα στοιχεία διακειμενικότητας και τους κοινούς ή διαφορετικούς θεματικούς τόπους, τα μοτίβα και τα σύμβολα που αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των αξιών, οι οποίες εγγράφονται στα λογοτεχνικά έργα των διαφορετικών εποχών και λαών (σ.8).

- να ασκούνται στη σύνταξη κειμένων οπτικοακουστικών έργων κριτικής και στοχαστικής ερμηνείας με τα οποία θα διατυπώνουν τη γνώμη τους για τα λογοτεχνικά έργα, την πρωτοτυπία, τη φυσικότητα, την αλήθεια, τη σχέση με την παράδοση και την ανανέωσή της και την αισθητική τους αξία (σ.8).
- να υποδύονται ρόλους έχοντας κατανοήσει με ενσυναίσθηση τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (σ.8).
- να δημιουργούν δικά τους κείμενα αξιοποιώντας την αναγνωστική εμπειρία τους (σ.8).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα:

- Να εξελιχθούν σε ενδιαφερόμενους/-ες και επαρκέστερους/-ες αναγνώστες/-στριες (σ.8).
- Να διερωτηθούν εύστοχα για τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας μορφοποίησε και εξέφρασε τον κόσμο του/της (σ.8).
- Να είναι διαθέσιμοι/-ες για την αποδοχή της πολυσημίας των λογοτεχνικών έργων και για διάλογο με σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριας (σ.9).
- Να καλλιεργήσουν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτήσουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό και γραπτό λόγο (σ.9).
- Να γίνουν αναγνώστες/-στριες δημιουργικοί/-ές και κριτικά σκεπτόμενοι/-ες σχετικά με τη φύση της λογοτεχνικής γλώσσας και τον ρόλο της στη γλωσσική καλλιέργεια (σ.9).
- Να αποβούν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με δημοκρατική συνείδηση και σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου (σ.9).
- Να καλλιεργήσουν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύξουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (σ.22).

Αναμενόμενα Αποτελέσματα που αξιοποιήθηκαν ως στόχοι:

- Να αξιοποιούν τη διακαλλιτεχνικότητα και τη διαχρονική αλληλενέργεια μεταξύ των τεχνών για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (σ.34).
- Να ενεργοποιούν το ενδιαφέρον τους για τη λογοτεχνία και να ενδυναμώσουν την αυτοπεποίθησή τους, αξιοποιώντας προσωπικές τους κλίσεις (σ.34).
- Να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες συνειδητής επιλογής των αναγνωσμάτων τους και να παρουσιάζουν με επάρκεια και πρωτοτυπία την αναγνωστική τους εμπειρία στην κοινότητα (σ.34).

- Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία, π.χ. ηρωικά/ αντιηρωικά, που παρουσιάζει η δική τους στάση ζωής και των άλλων (σ.34).
- Να επισημάνουν τα «υλικά κατασκευής» των ηρώων/αντιηρώων μιας αφήγησης: λέξεις/φράσεις, σχήματα λόγου, που περιγράφουν εξωτερικά και εσωτερικά (π.χ. ψυχολογικά και ιδεολογικά) τους χαρακτηριστικά, εικόνες, σκηνές, αφηγηματικές τεχνικές και τρόπους (τύπου αφηγητή/ οπτική γωνία, σχόλιο του αφηγητή ή άλλων προσώπων) (σ.38-39).
- Να συσχετίζουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν κείμενα που εντάσσονται στον μοντερνισμό και στον μεταμοντερνισμό (σ.38-39).
- Να διερωτώνται για τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες και για τον τρόπο που τα επιλύουν/ αποφασίζουν σχετικά με αυτά (σ.39).
- Να συζητούν και να προβληματίζονται για την επιρροή των συναισθημάτων που νιώθουν κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων των λογοτεχνικών κειμένων και την εμπάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των χαρακτήρων (σ.40).
- Να εκφράζουν τα συναισθήματα που τους προκαλούν τα λογοτεχνικά κείμενα και να τα αξιοποιούν ως αφετηρία για συνεργασία με τους/τις συμμαθητές/-τριες και τους καθηγητές/-τριες και την περαιτέρω λογοτεχνική τους αναζήτηση (σ.41).
- Να εκφράζονται με κριτική διάθεση και να εκδηλώνουν την κοινωνικότητά τους ώστε να δομούν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (σ.41-42).

Ενδεικτικές Δραστηριότητες που προτείνονται ως πρόσθετες ασκήσεις:

Οι μαθητές/-τριες:

- Διαβάζουν εκφραστικά το κείμενο (σ.24).
- Επιλέγουν προφορικές, γραπτές και ψηφιακές δραστηριότητες που τους επιτρέπουν τη βιωματική συνάντηση με το κείμενο και την απόλαυση της δημιουργίας του πριν και μετά την ανάγνωσή του, π.χ. η σύντομη συγγραφή των συναισθημάτων που τους προκάλεσε η ανάγνωση του κειμένου (σ. 24).
- Ασκούνται στη διάκριση των διαφορετικών ειδών αφηγητή, πλοκής, σκηνικού ή χαρακτήρων με τη συγγραφή δικών τους κειμένων, προφορικών ή γραπτών, που κάθε φορά εμπεριέχουν και αναπτύσσουν έναν από τους όρους της αφόρμησης. Η διαφορετική χρήση του συγκεκριμένου όρου επηρεάζει και τη συγγραφική λειτουργία των υπολοίπων, π.χ. επινοούν έναν χαρακτήρα που με τη δράση του αλλάζει την πλοκή του έργου (σ.25-26).

- Διακρίνουν εκείνα τα χωρία των κειμένων που συγκροτούν το ιστορικό και κοινωνικό περιβάλλον δράσης των ηρώων (σ.26).
- Θέτουν μεγάλα φιλοσοφικά ερωτήματα και επισημαίνουν «απαντήσεις» που δίνονται στο κείμενο που μελετούν ή και σε άλλα παρόμοια, όπως π.χ. αποδίδεται τελικά πάντοτε δικαιοσύνη; (σ. 26).
- Συμμετέχουν σε αγώνες αντιλογίας και αυθόρμητου λόγου που αφορούν «μεγάλα ερωτήματα», τα οποία τίθενται άμεσα ή έμμεσα από το κείμενο, όπως π.χ. «Το καλό και το κακό αντιμάχονται από δημιουργίας κόσμου. Ποιο κερδίζει τελικά στη ζωή κατά τη γνώμη σας;» (αγώνας αντιλογίας), «Με αφορμή το κείμενο που μελετήσατε να ετοιμάσετε έναν αυθόρμητο λόγο με θέμα “γεννιέσαι ή γίνεσαι”» (αυθόρμητος λόγος) (σ26).
- Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και δράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να τον παρουσιάσει (σ.27).
- Αξιοποιούν θεατρικές τεχνικές («καρέκλα των ερωτήσεων», «διάδρομος συνείδησης» κ.ά) (σ.27).
- Δραματοποιούν το λογοτεχνικό κείμενο επιλέγοντας τον τομέα που τους/τις ενδιαφέρει, όπως υποκριτική, σκηνοθεσία, μουσική, σε συνεργασία παράλληλα με όλους/-ες τους/τις συμμαθητές/-τριες της τάξης (σ.27-28).
- Προβαίνουν σε νέες δημιουργίες, που συνδυάζουν άλλα είδη τέχνης με αφορμή το κείμενο που διάβασαν, όπως σενάρια, διαφημιστικές αφίσες ή καμπάνιες στα σύγχρονα κοινωνικά δίκτυα, δημιουργία ζωγραφικών πινάκων ή συνθέσεων με τη συνδρομή των ΤΠΕ και την αξιοποίηση των υπαρχόντων ψηφιακών εκπαιδευτικών εργαλείων (σ.28).
- Αξιοποιούν πολυμεσικά εργαλεία (παρουσιάσεις, ηχητικά κείμενα, βίντεο, σύντομες προβολές ταινιών τύπου τρέιλερ, τρισδιάστατα ψηφιακά μουσεία κ.α.) σε δραστηριότητες που αναδεικνύουν την αναπαράσταση του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος (σ. 28).
- Προσεγγίζουν κριτικά τα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες διαφορετικών λογοτεχνικών κειμένων [...] Συγκρίνουν τις αντιδράσεις και τις συμπεριφορές των λογοτεχνικών προσώπων και τεκμηριώνουν την άποψή τους για τη σχέση των ηθικών αρχών με την ποιότητα της ζωής (σ.29).

- Εντοπίζουν στοιχεία σε κείμενα που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δημοκρατικό ήθος ή που έμμεσα αποδομούν στερεότυπα και παρωχημένες αντιλήψεις για τη διαφορετικότητα των ανθρώπων [...] (σ.29).
- Περιγράφουν προφορικά, γραπτά ή με ψηφιακό τρόπο εξωτερικά τους ήρωες και σχολιάζουν τα εκφραστικά μέσα που αξιοποιεί ο/η συγγραφέας για να πετύχει τον στόχο του/της (σ.30-31).
- Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).
- Συζητούν συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές των δημιουργών, π.χ. την παρήχηση στο έργο της Δημουλά (σ.32).
- Εντοπίζουν μέσα από το υλικό αξιόπιστων ιστοσελίδων την ιστορική περίοδο στην οποία τοποθετούνται τα γεγονότα που αναπαριστώνται στα λογοτεχνικά κείμενα που μελετούν, συγκεντρώνουν τις αντίστοιχες πληροφορίες και παρουσιάζουν οργανωμένα προς συζήτηση στην ολομέλεια τα δεδομένα της έρευνάς τους σε συνάρτηση με το λογοτεχνικό έργο (σ. 32).
- Εντοπίζουν φράσεις- αποσπάσματα των λογοτεχνικών κειμένων που μελετούν και ενεργοποίησαν συνολικά το ενδιαφέρον τους. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες και επιχειρούν να παρουσιάσουν δραματοποιημένα τα αποσπάσματα αυτά, π.χ. συγκρούσεις χαρακτήρων και αξιακών συστημάτων (σ.33).
- Οργανώνουν επιτόπιες επισκέψεις, πραγματικές ή εικονικές, σε βιβλιοθήκες, μουσεία ή σε άλλους χώρους που σχετίζονται με το ιστορικό πλαίσιο της δράσης των ηρώων. Στις δραστηριότητες είναι δυνατόν να συμπεριληφθεί οργάνωση αγώνων αυθόρμητου λόγου, όπου θα επιχειρείται η ανάδειξη ενσυναίσθησης για τον τρόπο σκέψης και δράσης των χαρακτήρων του κειμένου που μελετάται τη δεδομένη χρονική στιγμή στη σχολική τάξη (σ.33-34).
- Συγκροτούν ομάδες αναπαράστασης του λογοτεχνικού κειμένου, π.χ. θεατρική με παιχνίδι ρόλων, εικαστική, που θα ασχοληθεί με την εικονογράφηση του κειμένου ή τη διαφορετική της εκδοχή, μουσική, που θα επιλέξει τα κατάλληλα μουσικά κομμάτια ή τραγούδια για τα συγκεκριμένα αποσπάσματα του βιβλίου [...] (σ.34).
- Συζητούν με έναν/μία συγγραφέα για τη δυσκολία/απελευθερωτική δύναμη της γραφής και για τα βιβλία του/της. (σ.34).
- Αναζητούν πληροφορίες για ήθη και έθιμα που περιγράφονται στα κείμενα, καθώς και τη λογοτεχνική παράδοση άλλων λαών και χωρών (σ.35).

- Ασκοούνται στη διάκριση ηρώων και αντιηρώων μέσα στα λογοτεχνικά κείμενα και προβαίνουν σε διαλόγους, προφορικούς, γραπτούς ή ψηφιακούς (αναρτημένους σε μαθητικά ιστολόγια) ανάμεσα στους χαρακτήρες των έργων που εκπροσωπούν αντίθετες αντιλήψεις ίδιων ή διαφορετικών χρονικών περιόδων (σ.35).
- Συζητούν προσωπικές περιπτώσεις αντίδρασής τους που επηρεάστηκαν από ανάλογη συμπεριφορά λογοτεχνικών χαρακτήρων σε αγαπημένα τους λογοτεχνικά έργα και διαπιστώνουν συγκλίσεις και αποκλίσεις στις στάσεις των συμμαθητών/-τριών τους (σ.35).
- Ασκοούνται στη λεκτική μεταγραφή οπτικοακουστικών κειμένων (σ.37).
- Εκφράζουν ή καταγράφουν τις σκέψεις, τις ιδέες, τις απόψεις, ακόμα και τις απορίες που τους δημιουργούνται στο συγγραφικό τους σημειωματάριο με βάση το λογοτεχνικό κείμενο που διάβασαν. Μπορεί να επιδιωχθεί η καθημερινή «τήρηση» του σημειωματαρίου, μέσα από προσωπικά σχόλια ή την αποδελτίωση φράσεων, στίχων, εικόνων κ.ά, έτσι ώστε να αποτυπώνεται σταδιακά η εξέλιξη της αναγνωστικής τους πορείας (σ.37).
- Καταθέτουν τις απόψεις τους για το τι αισθάνθηκαν και τι σκέφτηκαν μετά την ανάγνωση (σ.38).
- Καταθέτουν, γραπτά ή προφορικά, απόψεις και σκέψεις τους για το ευρύτερο πλαίσιο δράσης των χαρακτήρων και τα ερωτήματα, φιλοσοφικά και ιδεολογικά, που το κείμενο θέτει για την εποχή του, αλλά παραμένουν επίκαιρα και διαχρονικά (σ.40).

6.5 Η πρόκληση και πρόταση της εργασίας

Η πρόθεση της διπλωματικής εργασίας είναι να αποδείξει πως οι ελληνικές τηλεοπτικές σειρές αποτελούν διδακτικό εργαλείο. Αυτή ακριβώς είναι όμως και η πρόκληση της εργασίας: το να αποδείξει ότι οι ελληνικές τηλεοπτικές σειρές είναι διδακτικά αξιοποιήσιμες.

Οι δραστηριότητες που δημιουργήθηκαν και το υλικό που συγκεντρώθηκε αποδεικνύει, όχι μόνο ότι η ενσωμάτωσή τους στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι εφικτή, αλλά και την αναγκαιότητα της αξιοποίησής τους. Η ενεργή συμμετοχή των μαθητών/-τριών στις εκπαιδευτικές διαδικασίες κρίνεται απαραίτητη και τα οπτικοακουστικά μέσα προσφέρουν πληθώρα ευκαιριών στα παιδιά για συμμετοχή, συζήτηση, ψυχαγωγία, στοχασμό και μάθηση.

Η δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων είναι αλληλένδετη τόσο με τη μετατροπή κριτικών αναγνωστών/-στριών από απλούς/-ές αναγνώστες/-στριες όσο και με τη μετατροπή των θεατών σε θεατές κριτικούς. Με τη συγκεκριμένη συλλογιστική, μεγαλύτερη αξία έχει η ενίσχυση των διδασκαλιών και προς τις δύο κατευθύνσεις, εκείνη της Λογοτεχνίας και της Τηλεόρασης, από ότι η αυστηρά παγιωμένη κριτική διάθεση απέναντι της μικρής οθόνης. Οι πολλές και διαφοροποιημένες δραστηριότητες, ο προσανατολισμός, η στόχευσή τους και οι διαφορετικές θεματικές τους επιβεβαιώνουν την αρχική σκέψη της συγγραφέως. Υπάρχουν αξιόλογες σειρές, υπάρχουν αξιόλογα έργα που αξίζουν μια θέση στην τυπική εκπαίδευση. Επίσης, πρόθεση της διπλωματικής είναι να φέρει στο προσκήνιο και άλλα γνωστικά αντικείμενα που με αφορμή τις ελληνικές τηλεοπτικές σειρές δύνανται να αξιοποιηθούν για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Επιπρόσθετα, μέσω της εργασίας προτείνεται η διδασκαλία του σεναρίου, η Σεναριακή Γραφή. Όπως έχει αναφερθεί, οι μαθητές/-τριες αναπτύσσουν μια σειρά νέων δεξιοτήτων και έρχονται σε επαφή με έναν εξίσου δημιουργικό -και ωφέλιμο παιδαγωγικά- κόσμο παραγωγής του λόγου. Παράλληλα, η ΔΓ συνοδεύει τις περισσότερες δραστηριότητες τονίζοντας τη σημαντικότητα της στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ίδια (εν. ΔΓ) έχει ενταχθεί δυναμικά τα τελευταία χρόνια στην τυπική εκπαίδευση, έχοντας κατακτήσει μια θέση στα ΑΠΣΛ. Τον Νοέμβριο του 2021 τα ΠΣ ανανεώθηκαν και εισήχθησαν στίχοι τραγουδιών, κόμικς, γκράφικ νόβελς και υποστηρικτικά προτείνεται η αξιοποίηση οπτικοακουστικού ή ψηφιακού υλικού. Η πρόταση της παρούσας εργασίας είναι οι τηλεοπτικές σειρές και το σενάριο να αποκτήσουν θέση σε επόμενη αναθεώρηση των ΑΠΣΛΛ.

6.6 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΝΑΡΙΑΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Δραστηριότητα 1^η

Τίτλος «Τι θα γινόταν «Αν»;»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να συνειδητοποιήσουν τον καθοριστικό ρόλο που κατέχουν οι αποφάσεις των ηρώων για την εξέλιξη πλοκής της ιστορίας.
- 📖 να αναπτύξουν με διαφορετικό τρόπο την εξέλιξη μιας ιστορίας.
- 📖 να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική και Σεναριακή Γραφή.

Δημιουργική- Σεναριακή Γραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά με αφορμή μια απόφαση που καλείται να πάρει κάποιος χαρακτήρας να γράψουν μια διαφορετική εκδοχή για την εξέλιξη της πλοκής. Εάν πρόκειται για ήρωα τηλεοπτικής σειράς αποδίδεται μέσω του διαλόγου σε σεναριακή φόρμα. Στην περίπτωση επιλογής ενός χαρακτήρα από κείμενο του σχολικού βιβλίου παρατίθεται σε αφηγηματικό κείμενο.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Ασκούνται στη διάκριση των διαφορετικών ειδών αφηγητή, πλοκής, σκηνικού ή χαρακτήρων με τη συγγραφή δικών τους κειμένων, προφορικών ή γραπτών, που κάθε φορά εμπεριέχουν και αναπτύσσουν έναν από τους όρους του κειμένου αφορμής. Η διαφορετική χρήση του συγκεκριμένου όρου επηρεάζει και τη συγγραφική λειτουργία των υπολοίπων, π.χ. επινοούν έναν χαρακτήρα που με τη δράση του αλλάζει την πλοκή του έργου (σ.25-26).

Δραστηριότητα 2^η

Τίτλος «Αν ήμουν πρωταγωνιστής...»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αναγνωρίσουν τον ήρωα με τη μικρότερη δράση σε λογοτεχνικό κείμενο ή τηλεοπτική σειρά της επιλογής τους και να του προσδώσουν μεγαλύτερο ρόλο.
- 📖 να δημιουργούν δικά τους κείμενα αξιοποιώντας την αναγνωστική εμπειρία τους (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- 📖 να συνδυάζουν την προσωπική έκφραση με παιγνιώδεις διαδικασίες στην προσέγγιση και σύνθεση των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).

📖 να αναπτύξουν θετική στάση έναντι της λογοτεχνίας, να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή της στην ανάπτυξη της συναισθηματικής τους νοημοσύνης και της αισθητικής τους (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).

Δημιουργική Γραφή: Οι μαθητές/-τριες καλούνται να δώσουν μεγαλύτερο ρόλο και έμφαση σε έναν μη προβεβλημένο λογοτεχνικό ή τηλεοπτικό ήρωα και μέσα σε λίγες σειρές να καταγράψουν την ιδέα της δράσης του.

Δραστηριότητα 3^η

Τίτλος: «Αν ήμουν εγώ»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

📖 να εξοικειώνονται με τους αφηγηματικούς τρόπους: μίμηση και διήγηση, θεατρικός μονόλογος, διάλογος, στιχομυθία, μεταφορική χρήση του λόγου, και να πειραματίζονται στη λειτουργική ένταξή τους σε δικά τους λογοτεχνικά κείμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).

📖 να δημιουργούν δικά τους κείμενα με προφορικό, γραπτό ή ψηφιακό λόγο, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΑΠΣΛΛ, 2021:24).

📖 να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες συνειδητής επιλογής των αναγνωσμάτων τους και να παρουσιάζουν με επάρκεια και πρωτοτυπία την αναγνωστική τους εμπειρία στην κοινότητα (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).

📖 να επισημάνουν τα «υλικά κατασκευής» των ηρώων/αντιηρώων μιας αφήγησης: λέξεις/φράσεις, σχήματα λόγου, που περιγράφουν εξωτερικά και εσωτερικά (π.χ. ψυχολογικά και ιδεολογικά) τους χαρακτηριστικά, εικόνες, σκηνές, αφηγηματικές τεχνικές και τρόπους (τύπου αφηγητή/ οπτική γωνία, σχόλιο του αφηγητή ή άλλων προσώπων) (ΑΠΣΛΛ, 2021:37-38).

Δημιουργική Γραφή: Παρακολουθώντας στο σπίτι μια σειρά της αρεσκείας σας ξεχωρίστε κάποιο απόσπασμα και παρατηρήστε τη συναισθηματική κατάσταση του χαρακτήρα. Στη συνέχεια, καταγράψτε τις σκέψεις του σε α' πρόσωπο και εσωτερικό μονόλογο.

Εναλλακτικά: Παραλλαγές της άσκησης μπορούν να γίνουν με σκοπό τη διδασκαλία των αφηγηματικών τρόπων. Παραδείγματος χάριν, «αφηγήσου το περιστατικό στη φίλη σου» σε γ' ενικό πρόσωπο.

Δραστηριότητα 4^η

Τίτλος: «Και οι ανταγωνιστές; Αλλάζουν στάση;»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αναφερθούν σε έννοιες (συμπάθεια, αντιπάθεια), έχοντας κατανοήσει τη θεωρία.
- 📖 να προβούν σε συνδέσεις με τη θεωρία που διδάχτηκαν μέσα από παραδείγματα.
- 📖 να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται, με βάση τη δική τους προσωπικότητα και την ψυχολογία, τις προθέσεις και τη συμπεριφορά των ηρώων (ΑΠΣΛΛ, 2021:32-33).

Τα παιδιά παρακολουθούν σκηνές από το 49^ο επεισόδιο⁶⁵ του δεύτερου κύκλου της σειράς «Στο παρά πέντε». Ο Νίκος Καλαθάς (Πατρίκιος Κωστής) ενημερώνει τον Ανδρέα Καλογήρου (Γεράσιμος Μιχέλης) ότι οι δύο γιαγιάδες απεβίωσαν.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΑΘΑΣ

[...] Πέθαναν οι γριές στα Πατήσια. Πρώτα η μία και μετά η άλλη. Σοφία Μπαξεβάνη, Θεοπούλα Τζίνη. Πρώτα μας 'χώσαν μέσα... μετά πέθαναν. Το 'λεγε η καρδούλα τους όμως. Μου φαίνεται ότι τόσο καιρό ήμασταν στο λάθος στρατόπεδο.

Στη συνέχεια, ο Ανδρέας τηλεφωνεί στον Σπύρο (Γιώργος Καπουτζίδης) για να τον συλλυπηθεί. Εκείνος, αν και τρομοκρατείται στο άκουσμα της φωνής του, τον ευχαριστεί.

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

[...] Συλλυπητήρια. Αυτό ήθελα να πω, τίποτε άλλο. Δεν πήρα για να σε ταράξω, αλήθεια. Συλλυπητήρια!

A) Θεωρείτε ότι η έκφραση του Νίκου «Μου φαίνεται ότι τόσο καιρό ήμασταν στο λάθος στρατόπεδο» και η κίνηση του Ανδρέα σχετίζονται με το *τόξο μεταβολής του χαρακτήρα* ή αφορούν μεμονωμένα συμβάντα;

B) Η κίνηση του Ανδρέα, να τηλεφωνήσει για να συλλυπηθεί τον Σπύρο, ποια συναισθήματα σας δημιουργεί; Υπήρξε κάποια αλλαγή στον τρόπο θέασης του ήρωα; Σας προκάλεσε αισθήματα συμπάθειας ή δεν επηρέασε την αρχική σας γνώμη;

⁶⁵ «Στο παρά πέντε», Mega, 49^ο- Β' Κύκλος, Απόσπασμα: 48:22- 50:20, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49437/eepisodio-49-11/>

Δραστηριότητα 5^η

Τίτλος: “Need/ want”

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να διερωτώνται για τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες και για τον τρόπο που τα επιλύουν/ αποφασίζουν σχετικά με αυτά (ΑΠΣΛΛ, 2021:39).
- 📖 να εφαρμόσουν γραπτά, σε δική τους -πρωτότυπη- συνθήκη, τη θεωρία εσωτερικών και εξωτερικών κινήτρων που διδάχτηκαν.
- 📖 να παράγουν δικό τους κείμενο μέσω της Δημιουργικής Γραφής.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει απόσπασμα από το 28^ο επεισόδιο⁶⁶ της σειράς «Βίος Ανθόσπαρτος» στο οποίο η Αμαλία τελευταία στιγμή αποφασίζει να μην προχωρήσει σε γάμο με τον Ανέστη. Στη σκηνή βλέπουμε την ίδια με μια βαλίτσα και τον πατέρα της, ο οποίος την περίμενε για να τη συνοδέψει στην εκκλησία.

Δημιουργική Γραφή: Αποδώστε σε μορφή εσωτερικού μονολόγου τη σύγκρουση της Αμαλίας με τον εαυτό της, δίνοντας έμφαση στα εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα που συγκρούονται. Φροντίστε να αποδώσετε την εσωτερική σύγκρουση μεταξύ του στόχου (want) και της επιθυμίας της (need).

Συμπληρωματικά, ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει σκηνή από 7ο επεισόδιο⁶⁷ του «Περί ανέμων και υδάτων» όπου η Λίζα (Γωγώ Μπρέμπου) συζητάει με τον πατέρα της, τον Νεκτάριο (Νίκος Γαρυφάλλου), για το δίλημμα που έχει σχετικά με τον αν πρέπει να ακολουθήσει τον Βαλέριο στην Αθήνα.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).
- ❖ Προσεγγίζουν κριτικά τα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες διαφορετικών λογοτεχνικών κειμένων [...] (σ.29).

⁶⁶ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 28^ο, Αποσπάσματα: 05:15-05:42 και 06:45- 09:28, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46026/epeisodio-28-37/>

⁶⁷ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 7ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 31:38- 32:46, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46719/epeisodio-7-10/>

Δραστηριότητα 6^η

Τίτλος: Υπο-κείμενο

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ασκηθούν στην παρατήρηση και αποκωδικοποίηση οπτικοακουστικών έργων.
- 📖 να εκτιμούν την ποιότητα του κρυπτικού λόγου και να αναζητούν «κλειδιά» για να τον ξεκλειδώσουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:30).
- 📖 να διερωτώνται για τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας μορφοποίησε και εξέφρασε τον κόσμο του/της (ΑΠΣΛΛ, 2021:33).
- 📖 να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:35).
- 📖 να εμπλέκονται δημιουργικά σε βιωματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες που προκύπτουν από τα λογοτεχνικά κείμενα και να προβληματιστούν σχετικά με τις θεραπευτικές διαστάσεις της εκφραστικής- δημιουργικής γραφής για το άτομο (ΑΠΣΛΛ, 2021:37).
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Έχοντας μιλήσει για το υπο-κείμενο και τη λειτουργία του, ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει το απόσπασμα από το 3^ο επεισόδιο⁶⁸ της σειράς “Singles 3”, στο οποίο οι ήρωες λένε κάτι διαφορετικό από εκείνο που εννοούν.

Τεχνικές ερωτήσεις:

- A) Διακρίνετε την πρόθεση του δημιουργού; Για ποιον λόγο επιλέγει τη χρήση υποτίτλων στη συγκεκριμένη σκηνή;
- B) Στην περίπτωση απουσίας τους θεωρείτε ότι θα γινόταν αντιληπτό ότι «κάτι συμβαίνει». Από πού; Υπάρχουν στοιχεία⁶⁹ που μαρτυρούν ότι κάτι διαφορετικό εννοούν οι ηρωίδες;

⁶⁸ “Singles 3”, Mega, Επεισόδιο 3^ο, Απόσπασμα: 35:30-38:21, Ανακτήθηκε: <https://www.megatv.com/tvshows/50268/epeisodio-3-28/>

⁶⁹ Ενδεικτική απάντηση: Τα βλέμματα, ο τόνος φωνής, οι κινήσεις συντελούν και διαμορφώνουν το πλαίσιο της σκηνής. Με την απουσία υποτίτλων σαφώς και θα γινόταν αντιληπτό ότι κάτι άλλο εννοούν οι χαρακτήρες όμως η ύπαρξή τους επιβεβαιώνει τη σκέψη του κοινού δίνοντάς τους απαντήσεις. Όπως έχει τονιστεί και από τη θεωρία, ο τρόπος ομιλίας, ο διάλογος, ο χώρος και -φυσικά- η υποκριτική λειτουργούν βοηθητικά στο να κατανοήσει κάποιος/-α το υπο-κείμενο.

Γ) Βλέπουμε ότι ο Φώτης είναι ο μόνος που εννοεί αυτό ακριβώς που λέει. Η ύπαρξη υποτίτλων στη δική του περίπτωση σε τι εξυπηρετεί⁷⁰; Για ποιον λόγο το επέλεξε ο δημιουργός;

Δ) Η θέση της Κατερίνας, της Λίλας και της Ράνιας στον ίδιο καναπέ θεωρείτε ότι είναι τυχαία ή εξυπηρετεί κάπου;

Σεναριακή Γραφή: Δύο φίλοι/-ες κουβεντιάζουν σχολιάζοντας τη σκηνή κακοποίησης σε μια ταινία που παρακολουθούν. Ο ένας, αν και αναφέρεται στην ταινία, προσπαθεί να παρακινήσει τον άλλον να του παραδεχτεί-εξομολογηθεί ότι βιώνει κάτι αντίστοιχο. Γράψτε τον διάλογό τους σε μία σκηνή και μέχρι δύο σελίδες.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Αξιολογούν την αισθητική διάσταση των έργων που διάβασαν και εντοπίζουν τα στοιχεία που συνέβαλαν περισσότερο στην προσωπική τους αναγνωστική απόλαυση (σ.40).
- ❖ Αναλαμβάνουν τον ρόλο των σκηνοθετών των θεατρικών έργων. Εναλλάσσονται στους ρόλους του ηθοποιού και του σκηνοθέτη. Ως σκηνοθέτες υποδεικνύουν τις σκηνικές οδηγίες και το σύνολο της σχολικής τάξης διαπιστώνει τη διαφορετικότητα του θεατρικού κειμένου από το διήγημα ή το μυθιστόρημα (σ.40).

Δραστηριότητα 7^η

Τίτλος «Μάντεψε ποιος;»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αξιοποιούν θεατρικές τεχνικές για να κατανοούν τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να εξοικειώνονται με τους αφηγηματικούς τρόπους: μίμηση και διήγηση, θεατρικός μονόλογος, διάλογος, στιχομυθία, μεταφορική χρήση του λόγου, και να πειραματίζονται στη λειτουργική ένταξή τους σε δικά τους λογοτεχνικά κείμενα. (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).

⁷⁰ Ενδεικτική απάντηση: Φανερόνεται καλύτερα η αντίθεση μεταξύ εκείνου και των κοριτσιών. Άλλωστε και ως χαρακτήρας ο Φώτης είναι άνθρωπος ευθύς, αλλά και εξαιρετικά αγαθός οπότε αιτιολογείται και με αυτό τον τρόπο. Επίσης, ο υποτιλισμός προσφέρει περισσότερο γέλιο στους θεατές καθώς περιμένουν να διαβάσουν τι μπορεί να εννοεί, αλλά κάθε φορά είναι ακριβώς το ίδιο.

📖 να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες συνειδητής επιλογής των αναγνωσμάτων τους και να παρουσιάζουν με επάρκεια και πρωτοτυπία την αναγνωστική τους εμπειρία στην κοινότητα (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).

📖 να αναγνωρίζουν γλωσσικά στοιχεία και συμπεριφορές των χαρακτήρων.

Δραματοποίηση: Ο/Η εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να επιλέξουν έναν ήρωα τηλεοπτικής σειράς και να τον μιμηθούν. Όσο εκείνος/-η τον μιμείται οι υπόλοιποι/-ες προσπαθούν να αντιληφθούν ποιον/-α υποδύεται. Δίνεται η δυνατότητα ερωτήσεων στα παιδιά. Προσοχή, εκείνος/-η που υποδύεται τον ήρωα πρέπει να απαντάει με τον τρόπο που θα απαντούσε ο χαρακτήρας.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Ξαναγράφουν διαλογικά και μη μέρη του κειμένου χρησιμοποιώντας δικές τους λέξεις, εκφράσεις και ιδιωτισμούς που χρησιμοποιούνται στην εποχή τους ή στην περιοχή που ζουν (σ.31).

Δραστηριότητα 8^η

Τίτλος: «Ίδιο γεγονός ≠ χαρακτήρας ≠ αντίδραση»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

📖 να παρατηρήσουν τον τρόπο αλληλεπίδρασης των χαρακτήρων.

📖 να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:35).

📖 να κατανοήσουν τεχνικά τις σεναριακές και σκηνοθετικές επιλογές των δημιουργών.

📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Προβάλλεται απόσπασμα από το 1^ο επεισόδιο του «Παρά Πέντε»⁷¹ τη στιγμή του εγκλεισμού στο ασανσέρ και κατά τη διάρκεια αυτού. Οι ήρωες, ενώ εκτίθενται στο ίδιο γεγονός (το ασανσέρ σταμάτησε), παρουσιάζουν διαφοροποιημένες αντιδράσεις.

A) Τι πληροφορίες αντλούμε με αφορμή τον τρόπο αντίδρασής τους; Σχολιάστε τη συμπεριφορά κάθε ήρωα.

⁷¹ «Στο παρά πέντε», Mega, Επεισόδιο 1^ο- Α΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 44:23-45:40 και 45:59-47:00, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49389/epeisodio-1-25/>

B) Πώς αλληλεπιδρούν μεταξύ τους; Με βάση την αλληλεπίδρασή τους ποια είναι η εικόνα που διαμορφώνουμε για τον χαρακτήρα τους;

Τεχνική ερώτηση: Η επιλογή του ασανσέρ, ως χώρος συνάντησης, σε τι εξυπηρετεί; Γιατί προτιμήθηκε από τον σεναριογράφο, Γιώργο Καπουτζίδα;

Σεναριακή Γραφή: Φανταστείτε μία συνθήκη στην οποία συμβαίνει κάτι απρόοπτο και όλοι οι χαρακτήρες αντιδράνε διαφορετικοί. Φροντίστε η μεταξύ τους αλληλεπίδραση να λειτουργεί αποκαλυπτικά για εκείνους. Η επιλογή χώρου εξέλιξης του συμβάντος, του ύφους (κωμικό/δραματικό) και του αριθμού των ηρώων βρίσκονται στη δική σας κρίση.

Δραστηριότητα 9^η

Τίτλος: «Η τεχνική της αντιστρεπτικότητας⁷²»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να πειραματίζονται σε δημιουργικούς μετασχηματισμούς και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΑΠΣΛΛ, 2021:17).
- 📖 να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη επαφή με τους χαρακτήρες, την πλοκή, τον χωρόχρονο και το είδος των κειμένων που παράγουν.
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Σεναριακή Γραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να επιλέξουν μία από τις παρακάτω δραστηριότητες.

- A) Αναθεωρήστε μια σκηνή που έχετε γράψει, υιοθετώντας την οπτική του ανταγωνιστή.
- B) Γράψτε σε μια σκηνή τη γνωριμία δύο ανθρώπων, είτε συμμαθητών/-τριών, συναδέλφων είτε ζευγαριού. Στη συνέχεια, τροποποιήστε το ύφος και το είδος της σκηνής. Παραδείγματος χάρη, από κωμική σκηνή να γίνει δραματική ή ρομαντική.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Καταθέτουν τις απόψεις τους για το τι αισθάνθηκαν και τι σκέφτηκαν [...] (σ.38).

⁷² Δραστηριότητα εμπνευσμένη από την Άσκηση #44 της Καλογεροπούλου-Kallas Χριστίνα (2006) στο «Σενάριο, η τέχνη της επινόησης της αφήγησης στον κινηματογράφο. 66 ασκήσεις και 1 μέθοδος» (σ.227).

Δραστηριότητα 10^η

Τίτλος: «Παρατηρώντας αντιδράσεις»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ανιχνεύουν στοιχεία για τους ήρωες αποκωδικοποιώντας την εικόνα που βλέπουν.
- 📖 να διακρίνουν διαφορετικά γλωσσικά και υφολογικά χαρακτηριστικά.
- 📖 να κατανοήσουν ότι ο τρόπος αντίδρασης των ηρώων εξαρτάται από την προσωπικότητα και τα ερεθίσματα που έχουν.
- 📖 να αποβαίνουν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με συνείδηση ευθύνης και σεβασμό στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).

Από το 1^ο επεισόδιο της σειράς «Ζακέτα να πάρεις» επιλέγονται και προβάλλονται ορισμένα αποσπάσματα. Ακολουθεί η προβολή και σχολιασμός τους από τα παιδιά.

A) Παρατηρήστε τις αντιδράσεις και την αλληλεπίδραση των τριών αγοριών με αφορμή τον χωρισμό του Ευθύμη. Τι αντιλαμβάνομαστε για τους χαρακτήρες τους; Ποια είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά που φανερώνουν στοιχεία για την προσωπικότητά τους;

Η πρώτη φορά που εμφανίζεται κάποιος ήρωας είναι αντιπροσωπευτική για τον ίδιο. Οι τρεις μητέρες της σειράς, η Φούλη (Ελένη Ράντου), η Δέσποινα (Δάφνη Λαμπρόγιαννη) και η αδερφή της Αριστέα (Φωτεινή Μπαξεβάνη) αποφασίζουν να κατέβουν στην Αθήνα μόλις η τελευταία μάθει για τον χωρισμό του γιου της.

B) Παρακολουθώντας το απόσπασμα ποιες πληροφορίες αντλούμε για εκείνες από τον τρόπο που συμπεριφέρονται και μιλάνε μεταξύ τους; Ο τρόπος ένδυσής τους διαφοροποιείται; Εντοπίστε συγκεκριμένα στοιχεία και σχολιάστε τα εμπεριστατωμένα.

Τεχνική ερώτηση: Σε τι εξυπηρετεί η χρήση του διαλόγου στο συγκεκριμένο σημείο⁷³; Θεωρείτε ότι λειτουργεί αποκαλυπτικά για τις ηρωίδες και τη μεταξύ τους σχέσεις;

⁷³ Ενδεικτική απάντηση: Λειτουργεί αποκαλυπτικά καθώς κατά τη διάρκειά του το τηλεοπτικό κοινό μαθαίνει πληροφορίες για την μεταξύ τους σχέσης, τον τρόπο που συμπεριφέρονται και το παρελθόν τους καθώς και γενικότερα, για τον χαρακτήρα τους.

Δραστηριότητα 11^η

Τίτλος: «Αγ αυτό το ύφος σου»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να διακρίνουν τα υφολογικά στοιχεία της γλώσσας των ηρώων, αναγνωρίζοντας τους χαρακτήρες από τον τρόπο ομιλίας και το ύφος τους.
- 📖 να εμπλουτίζουν τη γλωσσική τους επικοινωνία, διερευνώντας τις πραγματώσεις της λογοτεχνικής γλώσσας (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να συνδέουν στοιχεία, όπως η συμπεριφορά, τα ενδιαφέροντα, το επάγγελμα, καταλήγοντας πως λειτουργούν συμπληρωματικά για τον χαρακτήρα.
- 📖 να εξασκηθούν στην ενεργητική ακρόαση και παρατήρηση.

Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει αποσπάσματα από το 4^ο επεισόδιο⁷⁴ της σειράς «Ζακέτα να πάρεις» και παρακολουθούμε τις τρεις φίλες να συζητάνε με αφορμή την επικείμενη κηδεία του προέδρου του φιλανθρωπικού και του επικηδείου που πρέπει να εκφωνήσει η Δέσποινα.

- A) Ποιες διαφορές εντοπίζετε ως προς το ύφος των επικηδειών που γράφει η Δέσποινα και αντίστοιχα η Φούλη με την Αριστέα;
- B) Παρατηρήστε τις εκφράσεις τους την ώρα της ακρόασης, τι αντιλαμβανόμαστε για τους χαρακτήρες;
- Γ) Το ύφος και η γλώσσα αποκαλύπτουν σημαντικά στοιχεία για τους χαρακτήρες. Διακρίνετε προσωπικά στοιχεία των τριών γυναικών.

Στο ίδιο επεισόδιο το κοινό παρακολουθεί τη σύγκρουση της Φούλης με τη νύφη της, Ευγενία (Αρετή Πασχάλη).

- Δ) Ποια είναι τα διαφορετικά στοιχεία των δύο γυναικών που παρουσιάζονται και πώς αποτυπώνονται μέσα από τον διάλογο; Απαντήστε με αναφορές σε σημεία του σεναρίου.
- Ε) Ποια ζητήματα διαπαιδαγώγησης των παιδιών τίγονται και με ποιον τρόπο ζητά η Ευγενία από την πεθερά της να θέσει όρια;

Στη συνέχεια, η Δέσποινα γνωρίζει τη κοπέλα του Μάνου και ακολουθεί η κουβέντα τους.

⁷⁴ «Ζακέτα να πάρεις», Ert1, Επεισόδιο 1^ο- Α΄ κύκλος, Αποσπάσματα: 06:40- 10:15, 14:50-17:50 και 19:06-21:00, 14:45-16:45,

Ανακτήθηκε από: <https://www.ertflix.gr/vod/vod.137320-zaketa-na-pareis-3>

ΣΤ) Σχολιάστε τη σχέση ισχύος που δημιουργείται και τις κοινωνικές διαφορές που υπάρχουν.

Τεχνική ερώτηση: Η μουσική υπόκρουση που ακούγεται διαφοροποιείται στους επικήδειους. Όταν η Δέσποινα διαβάζει τον επικήδειο που έγραψε ακούγεται κλασική μουσική, ενώ όταν διαβάζει της Φούλης και της Αριστέας η μουσική υπόκρουση της σκηνής είναι διπλοπενιές. Το προσέξατε; Με ποια σκέψη προτιμήθηκαν οι μουσικές από τον μουσικό επιμελητή;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Περιγράφουν προφορικά, γραπτά ή με ψηφιακό τρόπο εξωτερικά τους ήρωες και σχολιάζουν τα εκφραστικά μέσα που αξιοποιεί ο/η συγγραφέας για να πετύχει τον στόχο του/της (σ.30-31).

Δραστηριότητα 12^η

Τίτλος: «Κάτι συμβαίνει εδώ...»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αναγνωρίζουν και να αντιλαμβάνονται τις σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων.
- 📖 να διερωτώνται για τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας μορφοποίησε και εξέφρασε τον κόσμο του/της (ΑΠΣΛΛ, 2021:33).
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Ο/Η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές/-τριες να παρατηρήσουν τις αντιδράσεις, τη συμπεριφορά, την αλληλεπίδραση μεταξύ των ηρώων. Μετά την προβολή της εισαγωγής⁷⁵ του 42^{ου} επεισοδίου του δεύτερου κύκλου της σειράς «Το σόι σου» κάνει τις εξής ερωτήσεις.

- A) Πώς χαρακτηρίζετε τη συμπεριφορά του Κωνσταντίνου (Αλέξανδρος Μπουρδούμης); Εντοπίστε λέξεις, φράσεις και εκφραστικά μέσα αιτιολογώντας την απάντησή σας.
- B) Η στάση του αδερφού του, Σάββα (Μελέτης Ηλίας), παρουσιάζει κοινά με εκείνη της Αντωνίας (Ιωάννα Ασημακοπούλου) και της Λυδίας (Βάσω Λασκαράκη);
- Γ) Σχολιάστε την αλληλεπίδραση των ζευγαριών, αλλά και των υπολοίπων. Σε τι εξυπηρετεί η τεχνική του διαλόγου;

⁷⁵ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 42^ο- Β' κύκλος, Απόσπασμα: 0:03- 01:14, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=fHN29nmXE9U&t=327s&ab_channel=AlphaTVGreece ,

Τεχνική ερώτηση: Πώς κρίνετε την επιλογή του σκηνοθέτη να καθίσουν από τη μία πλευρά η Λυδία με την Αντωνία και από την άλλη ο Σάββας και ο Κωνσταντίνος; Είναι τυχαία ή υποδεικνύει κάτι;

Σεναριακή γραφή: Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία του σεναρίου, συνεχίστε τη σκηνή (ως δύο σκηνές και τρεις σελίδες)⁷⁶.

Δραστηριότητα 13^η

Τίτλος: «Αυτό το status που έχω»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αποκωδικοποιούν τις αλληλεπιδράσεις των ηρώων, έχοντας κατανοήσει τη θεωρία για τη θέση ισχύος (status).
- 📖 να ασκούνται στην υποβολή ερωτημάτων που προκύπτουν από το κείμενο και να διατυπώνουν τα θέματα, που κατά τη γνώμη τους, αυτό πραγματεύεται (ΑΠΣΛΛ, 2021:26).

Γίνεται προβολή του 47^{ου} επεισοδίου⁷⁷ του δεύτερου κύκλου της σειράς «Το σόι σου». Τα αποσπάσματα επικεντρώνονται στην αλληλεπίδραση του ζευγαριού Τριανταφύλλου και τις συζητήσεις τους ενόψει της επίσκεψης στο σπίτι των συμπεθερών, για την ονομαστική εορτή του Βαγγέλη. Έπειτα παρατίθενται και στιγμιότυπα από την αλληλεπίδραση των δύο ζευγαριών. Αφού γίνει η προβολή όλων των αποσπασμάτων ακολουθεί συζήτηση.

- A) Ποια θεωρείτε ότι είναι τα ιδιαίτερα στοιχεία του λόγου και του χαρακτήρα της Αλεξάνδρας (Μίρκα Παπακωνσταντίνου) με βάση τις δοσμένες σκηνές⁷⁸;
- B) Ο Μενέλαος (Παύλος Ορκόπουλος) προσπαθεί να της αλλάξει γνώμη και εμφανίζεται να την «επιπλήττει» για τη συμπεριφορά-στάση της απέναντι στους συμπέθερους. Κρίνοντας εκ του αποτελέσματος πιστεύετε ότι είναι αποτελεσματική η στάση του;

⁷⁶ Όσοι/Όσες έχουν δει το επεισόδιο και γνωρίζουν, γράφουν μια εναλλακτική εκδοχή.

⁷⁷ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 47°- Β' Κύκλος, Αποσπάσματα: 05:46- 06:50, 08:41- 09:34 και 17:11- 20:57, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=C_STgEZu-TU&ab_channel=AlphaTVGreece

⁷⁸ Ενδεικτική απάντηση: Η Αλεξάνδρα είναι πάντοτε ετοιμόλογη, αρκετές φορές με ειρωνική διάθεση που γίνεται προσβολή, αλλά σαφέστατα έχει αίσθηση χιούμορ.

Γ) Θεωρείτε ότι τα στοιχεία του χαρακτήρα της Αλεξάνδρας με τον τρόπο που αποδίδονται δραματουργικά και σεναριακά την καθιστούν αντιπαθητική ως χαρακτήρα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας με αναφορές σε σημεία του σεναρίου.

Τεχνικές ερωτήσεις:

A) Η Αλεξάνδρα μιλάει υποτιμητικά για το σόι της Λυδίας ως «μπουρτζόβλαχοι», «χασάπακλας» κάνοντας αναφορές στην κοινωνική τάξη, την επαγγελματική κατάσταση και την περιοχή διαμονής τους. Σε τι εξυπηρετεί σεναριακά το εύρημα αυτό;

B) Γνωρίζοντας τα στοιχεία ενός *πετυχημένου διαλόγου* σχολιάστε τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου διαλόγου και τον τρόπο αλληλεπίδρασης των ηρώων⁷⁹.

Συμπληρωματικά, γίνεται η προβολή αποσπάσματος από το 7^ο επεισόδιο⁸⁰ του «Περί ανέμων και υδάτων» στο οποίο ο Βαλέριος (Σπύρος Παπαδόπουλος) συνομιλεί με την Αθηνά (Δέσποινα Μπεμπέδελη).

ΑΘΗΝΑ

Εμείς οι δύο είπαμε τα «Χρόνια πολλά» ή μου διέφυγε;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Δεν σας διέφυγε, πώς θα ήτανε δυνατό άλλωστε;

ΑΘΗΝΑ

Χριστός Ανέστη, λοιπόν, Βαλέριε.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Για να το λέτε εσείς, έτσι θα είναι, κυρία Αθηνά.

ΑΘΗΝΑ

Κατέβασες τα μούτρα σου ή είναι η ιδέα μου; Δεν σε βλέπω να χαμογελάς κατά τη συνήθειά σου, γιατί;

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Μην ανησυχείτε, γελάει καλά όποιος γελάει τελευταίος.

ΑΘΗΝΑ

Να είσαι βέβαιος.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ

Είμαι.

Εντοπίστε τα εκφραστικά/γλωσσικά στοιχεία με τα οποία κάθε ήρωας εκφράζει το status του.

⁷⁹ Ενδεικτική απάντηση: Οι διάλογοι του Μενέλαου και της Αλεξάνδρας διακατέχονται από γρήγορο ρυθμό, κοφτές φράσεις που προσδίδουν περισσότερη έμφαση εντείνοντας το κωμικό στοιχείο και διατηρώντας το κομμάτι της φυσικότητας του καθημερινού λόγου.

⁸⁰ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 7^ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 12:16-12:59, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46719/epeisodio-7-10/>

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και φράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να τον παρουσιάσει (σ.27).
- ❖ Συζητούν συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές των δημιουργών [...] (σ.32).

Δραστηριότητα 14^η

Τίτλος: «Άρωμα άλλης εποχής»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να παρακολουθήσουν τη ρομαντική αποτύπωση του έρωτα και την ηθογραφία μιας άλλης εποχής, προχωρώντας σε συγκρίσεις με ελληνικές ταινίες.
- 📖 να παρατηρήσουν τις αλληλεπιδράσεις των ηρώων.
- 📖 να κατανοούν βασικούς λογοτεχνικούς όρους, όπως «αφηγητής», «χαρακτήρες», «σκηνικό», «πλοκή», «πράξη και σκηνή», αλλά και να τους χρησιμοποιούν με ορθό τρόπο στον αυθεντικό προσωπικό τους λόγο (ΑΠΣΛΛ, 2021:19).
- 📖 να αναγνωρίζουν την κειμενική λειτουργία σχημάτων λόγου που παραπέμπουν σε συγκεκριμένη γλωσσική συνθήκη επικοινωνίας, όπως η ειρωνεία, η επανάληψη, η αναδρομή, η πρόληψη, η προοικονομία, ο εγκιβωτισμός, ο εσωτερικός μονόλογος, η στιχομυθία, το θέατρο του παραλόγου, το θέατρο του φανταστικού (ΑΠΣΛΛ, 2021:19-20).
- 📖 να μετέχουν με ουσιαστικό τρόπο σε μια διαδικασία αλλαγής παραδείγματος που μετασχηματίζει την προσέγγιση της λογοτεχνικής ύλης από γνωστική υπόθεση σε πραγματικότητα παιδευτική, ψυχαγωγική και δημιουργική (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να διακρίνουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς με τους οποίους οι συγγραφείς δημιουργούν τα έργα τους και να αναγνωρίζουν τη λειτουργικότητά τους (ΑΠΣΛΛ, 2021:35-36).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική και Σεναριακή Γραφή.
- 📖 να αποσυμπιεστούν και να γελάσουν.

Ο/Η εκπαιδευτικός επιδιώκοντας την ανάδειξη των ηθογραφικών στοιχείων μιας άλλης εποχής και τις αλληλεπιδράσεις των ηρώων δείχνει δύο αποσπάσματα από τη σειρά «Βίος Ανθόσπαρτος». Ο Νικόλας Δεληγιάννης μαζί με τον Χρήστο -μεθυσμένοι- κάνουν καντάδα

στην Αμαλία ξεσηκώνοντας τη γειτονιά και οι γονείς της τους πετάνε νερό. Οι σειρήνες της αστυνομίας ηχούνε και όλοι μαζί μπαίνουν στο πατρικό της Αμαλίας. Μετά την προβολή των αποσπάσματος από το 17^ο επεισόδιο⁸¹ της σειράς γίνονται οι εξής ερωτήσεις:

- A) Ποια συναισθήματα σας προκαλούν οι συγκεκριμένες σκηνές;
- B) Τι αντιλαμβάνεστε για τους ήρωες με βάση τις αντιδράσεις και τις συμπεριφορές τους; Σχολιάστε για όλους αιτιολογώντας τις απαντήσεις σας με αναφορές από το σενάριο.
- Γ) Υπάρχουν μεταφορές και παρομοιώσεις στον λόγο των χαρακτήρων;

Τεχνικές ερωτήσεις:

- A) Σε τι εξυπηρετεί σεναριακά και δραματουργικά η σκηνή της καντάδας;
- B) Βλέποντας την εξωτερική όψη της μονοκατοικίας της οικογένειας Παρίση μπορείτε να σκεφτείτε τους λόγους της σκηνογραφικής και σκηνοθετικής επιλογής⁸²;
- Γ) Ποια θεωρείτε ότι είναι τα φραστικά στοιχεία που προσφέρουν γέλιο στη σκηνή; Πιστεύετε ότι επιτυγχάνεται αυτή η πρόθεση των δημιουργών;

Δημιουργική Γραφή: Περιγράψτε τη σκηνή σε αφηγηματικό κείμενο, όπως θα υπήρχε σε ένα λογοτεχνικό βιβλίο.

Σεναριακή Γραφή: Φανταστείτε τον διάλογο της Αμαλίας και του γιου του Νικόλα, Άγγελου, που τον βλέπουν από το παράθυρό της να κάνει καντάδα εξομολογούμενος τον έρωτά του. Αποδώστε τα λόγια τους σε μία σκηνή μιας σελίδας.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).
- ❖ Ασκούνται στη λεκτική μεταγραφή οπτικοακουστικών κειμένων (σ.37).

⁸¹ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 17^ο, Αποσπάσματα: 05:01- 12:35 και 15:30- 18:48, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46015/epeisodio-17-47/>

⁸² Ενδεικτική απάντηση: Η όψη μιας ψηλοτάβανης μονοκατοικίας και μάλιστα ολάνθιστης, όπως και του κήπου, λειτουργεί συμπληρωματικά ενισχύοντας τη ρομαντική ατμόσφαιρα. Παράλληλα, εξυπηρετεί και σκηνοθετικούς σκοπούς καθώς οι ήρωες εμφανίζονται σε διαφορετικά παράθυρα με αποτέλεσμα το τηλεοπτικό κοινό να τους βλέπει όλους και μάλιστα να είναι ευδιάκριτες οι αντιδράσεις τους.

Δραστηριότητα 15^η

Τίτλος: «Παρατηρώντας»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να συνθέτουν την εικόνα των ηρώων συνδυάζοντας όλα τα στοιχεία που διδάχτηκαν (τρόπο ομιλίας, ενδυμασία κ.ά.).
- 📖 να αυτοσχεδιάζουν, να μπουν στη θέση των ηρώων, να προφέρουν τα λόγια και τις σκέψεις τους, να ζωντανέψουν δηλαδή το κείμενο (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).

Γίνεται προβολή αποσπάσματος από το 1^ο επεισόδιο⁸³ της σειράς «Αστέρας Ραχούλας».

- A) Τι διαπιστώνετε για τις ικανότητες και τις γνώσεις της ομώνυμης ομάδας από τον διάλογο με τον εν δυνάμει προπονητή, Άρη Ζαγορίτη (Αντώνης Καρυστινός);
- B) Ποιες είναι οι πληροφορίες που αντλούμε για τους ήρωες από το δοσμένο απόσπασμα;
- Γ) Βλέποντας τον Ανέστη (Δάνης Κατρανίδης) και τη Γιώτα Σκυρογιάννη (Ηρώ Μανέ) ποια είναι η εικόνα που σχηματίζετε για τον χαρακτήρα τους με βάση τα σχόλια τους; Παρατηρήστε και τα ρούχα τους. Εντοπίζετε διαφορές μεταξύ του Ανέστη και του Μπάμπη;

Δραστηριότητα 16^η

Τίτλος: «Αυτό με τις συγκρούσεις»

Στόχοι: Οι μαθητές /-τριες αναμένεται:

- 📖 να κάνουν συνδέσεις σύμφωνα με τη θεωρία των ειδών σύγκρουσης.
- 📖 να καλλιεργούν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτούν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό, γραπτό και ψηφιακό λόγο για να εξελιχθούν σε ενδιαφερόμενους/-ες και επαρκέστερους/-ες αναγνώστες/-στριες (ΑΠΣΛΛ, 2021:17).

Τα παιδιά παρακολουθούν το δοσμένο απόσπασμα από το 5^ο επεισόδιο⁸⁴ του δεύτερου κύκλου της σειράς “Singles”. Η Ράνια επισκέπτεται με τη Λίλα τη δικηγόρο τους, Ρεγγίνα, με σκοπό να ζητήσουν νομικές συμβουλές για την κηδεμονία του Άγγελου.

⁸³ «Αστέρας Ραχούλας», Alpha, Επεισόδιο 1^ο, Απόσπασμα: 42:17-44:58, Ανακτήθηκε από το YouTube κανάλι του σταθμού:

https://www.youtube.com/watch?v=RfA1gvpLYaU&t=367s&ab_channel=AlphaTVGreece

⁸⁴ “Singles 2”, Mega, Επεισόδιο 5^ο, Απόσπασμα: 01:50-02:39, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49547/eepisodio-5-25/>

A) Με βάση τον διάλογό τους, σε ποιο είδος σύγκρουσης εντάσσεται η ένταση/διαφωνία της Ράνιας; Πρόκειται για σύγκρουση με τον εαυτό, με τον άλλον, με την κοινωνία ή για σύγκρουση με τη φύση; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

B) Ποια είναι η δική σας άποψη για το ζήτημα που τίγεται;

Δραστηριότητα 17^η

Τίτλος: «Προσοχή, καβγάς»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- ☞ να ασκηθούν στην ενεργητική παρακολούθηση οπτικοακουστικών έργων.
- ☞ να αντιλαμβάνονται τις εναλλαγές της θέσης ισχύος (status) που δημιουργούνται αντλώντας πληροφορίες για τους χαρακτήρες.
- ☞ να κατανοήσουν ότι η ενδυμασία και ο τρόπος ομιλίας αποκαλύπτει στοιχεία της προσωπικότητας των ηρώων και για την κοινωνικό-οικονομική τους κατάσταση.
- ☞ να μούνται και σε άλλες μορφές τέχνης και να εκφραστούν διακαλλιτεχνικά για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21-22).

Ο/Η εκπαιδευτικός πριν προβάλλει το 22^ο επεισόδιο⁸⁵ της σειράς «Βίος Ανθόσπαρτος» επισημάνει στα παιδιά να παρατηρήσουν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν οι ήρωες, τις αντιδράσεις τους, όταν εκείνοι δεν μιλάνε, αλλά και τον τρόπο ομιλίας και τη γλώσσα που χρησιμοποιούν.

A) Οι συγκρούσεις λειτουργούν αποκαλυπτικά για τους ήρωες καθώς μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα φανερώνουν στοιχεία του χαρακτήρα και της ζωής τους. Τι πληροφορίες αντλούμε για τη ζωή των ηρώων από το συγκεκριμένο απόσπασμα;

B) Οι θέσεις ισχύος αλλάζουν κατά τη διάρκεια της σκηνής⁸⁶; Αιτιολογήστε την απάντησή σας με επιχειρήματα και σχολιάστε με τυχόν σημεία.

⁸⁵ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 22^ο, Αποσπάσματα: 02:10- 03:32 και 04:30-09:39, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46020/epeisodio-22-40/>

⁸⁶ Ενδεικτική απάντηση: Εναλλάσσονται ανάλογα με τη συγκυριακή στιγμή του διαλόγου. Π.χ. ο Ανέστης επιβάλλεται στην τηλεφωνική επικοινωνία που έχει με τη μητέρα του και ο Νικόλας είναι εκείνος που πιάνει και σταματάει τον τσακωμό του Περίανδρου (Δημήτρης Μαυρόπουλος) και του Τάσου (Γιώργος Ψυχογιός). Μεταξύ των δύο τελευταίων, που συγκρούονται, η θέση ισχύος εναλλάσσεται ανάλογα με τις ατάκες τους καθώς σχολιάζουν και ειρωνεύονται ο ένας τον άλλον.

Γ) Η συμπεριφορά της Αμαλίας (Ναταλία Τσαλίκη) συνάδει με το προφίλ του χαρακτήρα της, όπως την έχετε δει σε άλλα αποσπάσματα; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, θεωρείτε ότι πρόκειται για ασυνέπεια του χαρακτήρα ή η αλλαγή υπήρξε λόγω του τόξου μεταβολής του ήρωα;

Τεχνικές ερωτήσεις⁸⁷: Οι ήρωες ακόμη και τις στιγμές που δεν συμμετέχουν ενεργά, παραδείγματος χάρι δεν μιλάνε ή δεν κινούνται, συνεχίζουν να ερμηνεύουν τον ρόλο τους.

A) Με ποιον τρόπο γίνεται αυτό και σε τι εξυπηρετεί;

B) Ποιες διαφορές εντοπίζονται στον τρόπο αποτύπωσης των συγκρούσεων μεταξύ ενός λογοτεχνικού κειμένου συγκριτικά με ένα οπτικοακουστικό έργο; Σε τι συμπεράσματα καταλήγετε;

Δραστηριότητα 18^η

Τίτλος: «Μάνα είναι μόνο μία»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- να εξοικειωθούν με την αποκωδικοποίηση των οπτικοακουστικών ερεθισμάτων.
- να αναγνωρίσουν στοιχεία του χαρακτήρα, αναλογιζόμενοι πώς εκείνα επηρεάζουν την ολότητά και τη σχέση του με τους άλλους.
- να προχωρήσουν σε σύνδεση με τη θεωρία χαρακτήρων και τα είδη⁸⁸ που διδάχθηκαν κατατάσσοντας τους ήρωες ανάλογα με τα κριτήρια μεταβολής και παρουσίας τους.
- να δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά στερεότυπα που εντοπίζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).

⁸⁷ Ενδεικτικές απαντήσεις: Οι εκφράσεις του προσώπου και η στάση σώματος είναι ιδιαίτερα σημαντικές καθώς αποκαλύπτουν πτυχές των ηρώων. Όπως στην πραγματική ζωή αντιδράμε στο άκουσμα ή τη θέαση γεγονότων και διαλόγων το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και στις σειρές. Όσα αναφέρθηκαν αδυνατούν να γίνουν αντιληπτά ή να τα φανταστούν νοητά οι αναγνώστες/-στριες των βιβλίων, άρα για άλλη μια φορά επιβεβαιώνεται ότι η εικόνα λειτουργεί περισσότερο αποκαλυπτικά.

⁸⁸ Η Αρετή εκφράζει στερεοτυπικά το χαρακτήρα της μητέρας, αλλά ως προς το κριτήριο της εξέλιξης πρόκειται για δυναμικό- εξελισσόμενο χαρακτήρα.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει μια σκηνή από το 1^ο επεισόδιο⁸⁹ του «Βίος Ανθόσπαρτος» με την τηλεφωνική επικοινωνία του Ανέστη (Γιάννης Φέρτης) με τη μητέρα του (Δέσποινα Μπεμπεδέλη).

A) Τι αντιλαμβανόμαστε για τη μητέρα του από την έκφραση «τι έπαθες πάλι;» και από τις απαντήσεις που της δίνει;

Αμέσως μετά προβάλλονται αποσπάσματα του 2^ο επεισοδίου⁹⁰ και του 15^{ου} επεισοδίου⁹¹.

B) Πώς χαρακτηρίζετε τη συμπεριφορά της μητέρας; Ποια είναι τα στοιχεία του σεναρίου που διαμόρφωσαν την άποψή σας;

Γ) Με βάση τα παραπάνω αποσπάσματα και τη θεωρία για τα είδη των χαρακτήρων που διδαχτήκατε, σε ποια κατηγορία ανήκει η ηρωίδα; Για ποιον λόγο;

Δ) Παρακολουθώντας τις αλληλεπιδράσεις των χαρακτήρων εστιάστε στο σημείο με τις αναφορές στη Βούλα, τι παρατηρείτε; Πώς αντιδρούν οι ήρωες;

Ολοκληρώνοντας, ακολουθεί προβολή ενδεικτικών αποσπασμάτων⁹² από τα πρώτα και τα τελευταία επεισόδια με σκοπό οι μαθητές/-τριες να κρίνουν τον χαρακτήρα της Αρετής με βάση το κριτήριο της εξέλιξης-μεταβολής.

E) Πρόκειται για δυναμικό ή στατικό χαρακτήρα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

ΣΤ) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας προκαλεί η σκηνή της Αρετής και του Μάνθου (Τίτος Βανδής) στην ταβέρνα;

Z) Πιστεύετε ότι η επανασύνδεσή τους, έπειτα από τόσες δεκαετίες, και ο έρωτας που είχαν υπήρξαν αφορμές για τη μεταστροφή της Αρετής; Σχολιάστε τη συνθήκη.

⁸⁹ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 1^ο , Απόσπασμα: 20:43-21:47: Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/45999/epeisodio-1-63/>

⁹⁰ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 2^ο, Απόσπασμα: 04:37-07:26, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46000/epeisodio-2-58/>

⁹¹ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 15^ο, Απόσπασμα: 32:15-34:30, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46013/epeisodio-15-48/>

⁹² «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 3^ο , Απόσπασμα: 03:26-05:55, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46001/epeisodio-3-60/> και Επεισόδιο 9^ο, Απόσπασμα: 30:07: 30:50, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46007/epeisodio-9-59/> και Επεισόδιο 11^ο, Απόσπασμα: 18:47- 19:50, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46009/epeisodio-11-53/>

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και φράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να την παρουσιάσει (σ.27).

Δραστηριότητα 19^η

Τίτλος: «Για όλα φταίνε αυτοί»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να εντοπίσουν και να αναδείξουν τις διαφορές μεταξύ ενός κειμένου και ενός τηλεοπτικού αποσπάσματος.
- 📖 να δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά στερεότυπα που εντοπίζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να αξιολογούν θεατρικές τεχνικές για να κατανοούν τον κόσμο των αφηγητών και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να συμμετέχουν σε αγώνες αντιλογίας και αυθόρμητου λόγου που αφορούν «μεγάλα ερωτήματα» [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:26).
- 📖 να καταθέτουν, γραπτά ή προφορικά, απόψεις και σκέψεις για το ευρύτερο πλαίσιο δράσης των χαρακτήρων και τα ερωτήματα, φιλοσοφικά και ιδεολογικά, που το κείμενο θέτει για την εποχή του, αλλά παραμένουν επίκαιρα και διαχρονικά (ΑΠΣΛΛ, 2021:40).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή.
- 📖 να κάνουν συνδέσεις με άλλες τέχνες, όπως η Ποίηση, εντοπίζοντας κοινά στοιχεία.

Προβάλλεται σκηνή του 15^{ου} επεισοδίου⁹³ της σειράς «Εθνική Ελλάδα» ή δίνεται το κείμενο.

ΘΟΔΩΡΑΣ ΠΑΠΠΑΣ

Για όλα φταίνε οι μαύροι που μας
κουβαλήθηκαν εδώ. Οι Αλβανοί και αυτοί
που τους έφεραν. Φταίει το ΠΑΣΟΚ. Η ΝΔ
φταίει. Οι Κομμουνιστές φταίνε. Οι
αδελφές και όλοι αυτοί οι ανώμαλοι
φταίνε. Οι Γερμανοί, οι Αμερικάνοι. Οι
Ρουμάνοι. Οι παπάδες φταίνε. Οι Εβραίοι

⁹³ «Εθνική Ελλάδα», Mega, Επεισόδιο 15^ο, Απόσπασμα: 0:08- 02:30, Ανακτήθηκε από:
<https://voe.sx/ttnp5r7syb91>

τα κάναν όλα. Οι ηθοποιοί. Οι τράπεζες
φταίνε και τα κανάλια. Οι δημοσιογράφοι.
Αυτοί που έχουνε σκυλιά φταίνε. Έφταιγε ο
διαιτητής. Η κοινωνία. Έφταιγε η κακιά η
ώρα!»

A) Τι αντιλαμβανόμαστε για τον Θόδωρα από τις απόψεις που εκφράζει;

B) Σε ποια κατηγορία από τους *δευτερεύοντες χαρακτήρες* θα τον κατατάσσατε και γιατί;

Δημιουργική Γραφή: Δημιουργήστε έναν χαρακτήρα που:

A) θα σχολιάζει ενστερνιζόμενος τις απόψεις του συγκεκριμένου ανθρώπου.

B) θα προσπαθεί να αντικρούσει τα λεγόμενά του.

Δραματοποίηση: Εάν επιθυμούν τα παιδιά μπορεί να υπάρξει προφορική τοποθέτηση.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Αξιοποιούν θεατρικές τεχνικές («καρέκλα των ερωτήσεων», «διάδρομος συνείδησης» κ.ά) (σ.27).

Συνδυαστικά: Ο/Η εκπαιδευτικός τούς παραπέμπει στην 5^η στροφή του ποιήματος του Κώστα Βάρναλη με τίτλο «Οι μοιραίοι».

- Φταίει το ζαβό το ριζικό μας!
- Φταίει ο Θεός που μας μισεί!
- Φταίει το κεφάλι το κακό μας!
- Φταίει πρώτ' απ' όλα το κρασί!
Ποιος φταίει; ποιος φταίει;
Κανένα στόμα
δεν το 'βρε και δεν το 'πε ακόμα.

A) Σχολιάστε την στροφή του ποιήματος. Εντοπίζετε κοινά στοιχεία με τα λόγια του Θόδωρα από το απόσπασμα της σειράς; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

B) Ανατρέξτε στο βιβλίο⁹⁴ Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου και διαβάστε ολόκληρο το ποίημα. Ποια είναι η αίσθηση που σας δημιουργεί;

⁹⁴ Μέχρι και τώρα, που εκπονείται η διπλωματική εργασία, «Οι Μοιραίοι» του Κώστα Βάρναλη βρίσκονται στο βιβλίο Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου. Ανακτήθηκε από:

Δραστηριότητα 20^η

Τίτλος: «Ζουν ανάμεσά μας (!:»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- 📖 να προσλαμβάνουν τον κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων και να τα οικειώνονται συνειδητά ως πολυφωνικά και πολύσημα δημιουργήματα που προωθούν τον στοχασμό, τη διαλογικότητα και τις βιωματικές εμπειρίες (ΑΠΣΛΛ, 2021:20).
- 📖 να αναπτύξουν επικοινωνιακές δεξιότητες μέσω της συζήτησης και της διατύπωσης των απόψεών τους.
- 📖 να καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να συζητάνε για βιώματα που φέρουν προβληματιζόμενοι με τις συμπεριφορές που παρατηρούσαν.

Δείχνουμε έναν τηλεοπτικό ήρωα και ρωτάμε τα παιδιά, αν γνωρίζουν ανθρώπους με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα από το οικείο ή και ευρύτερο περιβάλλον τους. Συζητάμε και στοχαζόμαστε σχετικά με τα λόγια και τις συμπεριφορές τους.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εκφράζουν ή καταγράφουν τις σκέψεις, τις ιδέες, τις απόψεις, ακόμα και τις απορίες που τους δημιουργούνται στο συγγραφικό τους σημειωματάριο με βάση το λογοτεχνικό κείμενο που διάβασαν. Μπορεί να επιδιωχθεί η καθημερινή «τήρηση» του σημειωματαρίου, μέσα από προσωπικά σχόλια ή την αποδελτίωση φράσεων, στίχων, εικόνων κ.ά, έτσι ώστε να αποτυπώνεται σταδιακά η εξέλιξη της αναγνωστικής τους πορείας (σ.37).
- ❖ Καταθέτουν , γραπτά ή προφορικά, απόψεις και σκέψεις τους για το ευρύτερο πλαίσιο δράσης των χαρακτήρων και τα ερωτήματα, φιλοσοφικά και ιδεολογικά, που το κείμενο θέτει για την εποχή του, αλλά παραμένουν επίκαιρα και διαχρονικά (σ.40).

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias_A-Lykeiou_html-empl/indexG10_1.html

Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός βάζει να ακούσουν μελοποιημένο το έργο σε ερμηνεία του Γρηγόρη Μπιθικώτση και μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=xGNUNqYSvRw&ab_channel=mnls0

Δραστηριότητα 21^η

Τίτλος «Το σκηνικό επιδρά»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να παρατηρήσουν το σκηνικό και να αποκωδικοποιήσουν τα σύμβολά του.
- 📖 να κατανοήσουν τους λόγους επιλογής του χώρου και της σκηνογραφίας.
- 📖 να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να κάνουν υποθέσεις σχετικά με τους χαρακτήρες με βάση το σκηνικό στο οποίο δρουν.
- 📖 να αναγνωρίζουν στοιχεία του διαφορετικού ιστορικού και κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δρουν οι ήρωες των λογοτεχνικών κειμένων (ΑΠΣΛΛ, 2021:26).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική και Σεναριακή Γραφή, ξεκινώντας πρώτα από τον σκηνικό χώρο και στη συνέχεια, περιγράφοντας τον ήρωα που ζει εκεί με σκοπό να κατανοήσουν το πώς επιδρά ο χώρος στον χαρακτήρα.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει το συγκεκριμένο στιγμιότυπο από το 11^ο επεισόδιο⁹⁵ της σειράς «Εθνική Ελλάδα» ως φωτογραφία. Όπως εξηγεί πρόκειται για το δωμάτιο του γιου μιας πρωταγωνίστριας, της Φρόσως.

A) Ποιες πληροφορίες αντλούμε από τον σκηνικό χώρο του δωματίου του Παντελή (Αντώνης Σταμόπουλος);

B) Σε τι συμπεράσματα καταλήγει κάποιος/-α για τον ήρωα και τον χαρακτήρα του; Συζητήστε σκιαγραφώντας το προφίλ του ήρωα.

⁹⁵ «Εθνικής Ελλάδος», Mega, Επεισόδιο 11^ο, Απόσπασμα: 0:08- 01:37, Ανακτήθηκε από: <https://www.dailymotion.com/video/x2syl8g>

Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει φωτογραφία από το 3^ο επεισόδιο⁹⁶ της σειράς «Βίος Ανθόσπαρτος».

A) Παρατηρήστε τον σκηνικό χώρο της κουζίνας. Πώς θα τον περιγράφατε;

B) Ποια είναι εκείνα τα στοιχεία που μας παραπέμπουν σε παλαιότερη εποχή;

Σεναριακή Γραφή:

Φανταστείτε και γράψτε σε μορφή σεναρίου τον πιθανό διάλογο της μητέρας και κόρης.

Δημιουργική Γραφή:

Με αφορμή τη *θεωρία του σκηνικού* και τον τρόπο αλληλεπίδρασής του με τον χαρακτήρα:

A) Περιγράψτε αναλυτικά το σπίτι ενός ήρωα.

B) Φανταστείτε τον ήρωα που μένει στο συγκεκριμένο περιβάλλον. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;

Δραστηριότητα 22^η

Τίτλος: «Θεατές κριτικοί»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ασκηθούν στην ενεργητική παρακολούθηση οπτικοακουστικών ερεθισμάτων.
- 📖 να μάθουν να συνδυάζουν πληροφορίες με στόχο τη διαμόρφωση γνώμης.
- 📖 να καλλιεργούν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτούν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό, γραπτό και ψηφιακό λόγο για να εξελιχθούν σε ενδιαφερόμενους/-ες και επαρκέστερους/-ες αναγνώστες/-στριες (ΑΠΣΛΛ, 2021:17).
- 📖 να κατανοήσουν τους λόγους των τεχνικών επιλογών των δημιουργών-συντελεστών.

⁹⁶ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 3^ο, Απόσπασμα: 09:07-11:18 (δεν γίνεται προβολή), Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46001/episodio-3-60/>

Προβάλλεται η παρουσίαση⁹⁷ του Δημήτρη Λαΐνη από το «Έτερος Εγώ: Χαμένες Ψυχές».

A) Τι αντιλαμβάνεται κάποιος/-α για εκείνον από τα συγκεκριμένα δευτερόλεπτα;

B) Παρατηρήστε το ντύσιμο, την ομιλία και τον τρόπο που κινείται ο Λαΐνης. Λειτουργούν συμπληρωματικά βοηθώντας το κοινό να διαμορφώσει την εικόνα του ήρωα; Αν ναι, σε ποιο βαθμό; Αν όχι, πώς πιστεύετε ότι θα έπρεπε να αποδοθεί από τους δημιουργούς;

Αφού διατυπωθούν οι απόψεις των παιδιών προβάλλεται απόσπασμα⁹⁸ από το «Έτερος Εγώ: Κάθαρσις» στο οποίο οι συνάδελφοί του μιλάνε για εκείνον.

Γ) Οι απόψεις των συναδέλφων του επηρέασαν την αρχική σας γνώμη για τον ήρωα;

Τεχνικές ερωτήσεις: Όσον αφορά το πρώτο απόσπασμα με το βίντεο της παρουσίασης του,

A) Σε τι εξυπηρετούν τα εμβόλιμα πλάνα από τη σειρά και την ταινία;

B) Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της ταινίας από το δοσμένο trailer;

Ακολουθεί το trailer⁹⁹ από τη διαφήμιση της σειράς για την προβολή της στο κανάλι του Star.

Δ) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας δημιουργεί; Πού θεωρείτε ότι οφείλονται;

Τεχνικές ερωτήσεις:

Γ) Ακούστε τη μουσική και τους ήχους που υπάρχουν. Παρατηρήστε τα χρώματα και τους τόνους που επιλέχθηκαν. Πώς θα τα σχολιάζατε; Τι θέλουν να πετύχουν οι δημιουργοί¹⁰⁰;

Δ) Σχολιάστε τις σκηνοθετικές επιλογές των συγκεκριμένων σκηνών για το trailer και τον τρόπο που αποδίδονται.

⁹⁷ «Έτερος Εγώ - Χαμένες Ψυχές» - Εγκληματολόγος | COSMOTE TV, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=SI2xR9SwEjk&ab_channel=COSMOTETV

⁹⁸ Δημήτρης Λαΐνης | Έτερος Εγώ - Κάθαρσις | COSMOTE TV, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=ZGJrKIToR2U&list=PLUwawONXJSW27aLYjLG4vupKYBLZ_EbJdp&index=17&ab_channel=COSMOTETV

⁹⁹ Έτερος Εγώ - Χαμένες Ψυχές - Πρεμιέρα Δευτέρα 24/2, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=qQFMcM3oqv8&ab_channel=StarTvGreece

¹⁰⁰ Ενδεικτικές απαντήσεις: Τα ψυχρά χρώματα και τόνοι παραπέμπουν σε σκληρό θέμα, όπως ένα θρίλερ ή φιλμ νουάρ. Η ορχηστρική μουσική και τα ηχητικά εφέ εντείνουν την αγωνία κεντρίζοντας το ενδιαφέρον του τηλεοπτικού κοινού.

Δραστηριότητα 23^η

Τίτλος: «Οι ήρωες αφηγούνται»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- ☞ να αναρωτηθούν για τις προθέσεις και τη σκοπιμότητα των επιλογών των δημιουργών.
- ☞ να αναγνωρίσουν το είδος της αφήγησης και τις διαφορετικές τεχνικές.
- ☞ να δημιουργούν δικά τους κείμενα αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- ☞ να διακρίνουν όρους όπως «αφηγητής», «σκηνικό», «πλοκή», «πράξη και σκηνή», και να τους εντάσσουν με ορθό τρόπο στην προφορική και γραπτή σύνθεση δικών τους λογοτεχνικών κειμένων (ΑΠΣΛΛ, 2021:24-25).
- ☞ να διαπιστώνουν την κειμενική λειτουργία σχημάτων λόγου που παραπέμπουν σε συγκεκριμένη γλωσσική συνθήκη επικοινωνίας, όπως η ειρωνεία, η επανάληψη, η αναδρομή, η πρόληψη, η προοικονομία, ο εγκιβωτισμός, ο εσωτερικός μονόλογος, η στιχομυθία [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:32).

Γίνεται προβολή της εισαγωγής και των πρώτων λεπτών του 1^{ου} επεισοδίου¹⁰¹ του πρώτου κύκλου της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων» στο οποίο η Λίζα (Γωγώ Μπρέμπου) με voice over παρουσιάζει την οικογένειά της και μοιράζεται στοιχεία για τη ζωή της, ενώ παράλληλα το τηλεοπτικό κοινό βλέπει σκηνές από την καθημερινότητά τους.

Ποια είναι η εικόνα που σχηματίζουμε για τους ήρωες; Ο τρόπος με τον οποίο τους παρουσιάζει και τα στοιχεία που αποκαλύπτει λειτουργούν βοηθητικά για να τους γνωρίσει το κοινό;

Τεχνικές ερωτήσεις:

Α) Δεδομένου ότι οι συγκεκριμένες σκηνές και η παρουσίαση των ηρώων σηματοδοτούν την έναρξη της σειράς εισάγοντας το τηλεοπτικό κοινό στην ιστορία, ποιος θεωρείτε ότι είναι ο λόγος¹⁰² επιλογής τους από τη σεναριογράφο;

¹⁰¹ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 1^ο- Α΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 00:00-02:31 και 03:16-07:47, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46713/epeisodio-1-11/>

¹⁰²Ενδεικτική απάντηση: Από τα πρώτα κιόλας λεπτά της σειράς αποκαλύπτονται στοιχεία της ζωής και της προσωπικότητας των χαρακτήρων. Μέσα σε αρκετά σύντομο χρονικό διάστημα οι θεατές έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τους ήρωες και μάλιστα, μέσα από την οπτική γωνία της ίδιας της πρωταγωνίστριας.

Β) Ποιο είναι το είδος της αφήγησης και τι επιτυγχάνεται με τη χρήση του;¹⁰³
Αναγνωρίζετε κάποιο άλλο αφηγηματικό τέχνασμα¹⁰⁴;

Γ) Εστιάζοντας στο θέμα της υιοθεσίας, αλλά και της σχέσης της με τον Λέλο (Βασίλης Ευταξόπουλος) πιστεύετε ότι πρόκειται για θέματα που θα αναδυθούν στην πορεία της σειράς. Αν ναι, με ποιον τρόπο;

Δραστηριότητα 24^η

«Τίτλος: «Παρουσίασέ το αλλιώς»

Ισχύουν οι παραπάνω στόχοι και:

- να αναγνωρίζουν σχήματα λόγου και εκφραστικά σχήματα στα λόγια των ηρώων.
- να διακρίνουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς με τους οποίους οι συγγραφείς δημιουργούν τα έργα τους και να αναγνωρίζουν τη λειτουργικότητά τους (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή, παράγοντας δικά τους κείμενα.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει απόσπασμα από το 48^ο επεισόδιο¹⁰⁵ της σειράς «Το σόι σου» στο οποίο η Λυδία διαβάζει την έκθεση της κόρης, Σάντρας (Βάσια Γκολφινοπούλου) με θέμα «Η οικογένειά μου».

Τι αντιλαμβανόμαστε για τους ήρωες; Ποια είναι η εικόνα που σχηματίζουμε για εκείνους με βάση την έκθεση της Σάντρας;

¹⁰³ Ενδεικτική απάντηση: Η αφήγηση είναι τριτοπρόσωπη, όταν η πρωταγωνίστρια αναφέρεται στους συγγενείς της και πρωτοπρόσωπη, όταν μιλάει για τον εαυτό της. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται αμεσότητα και οικειότητα εντάσσοντας το τηλεοπτικό κοινό στην ιστορία. Παράλληλα υπάρχει προδρομική αφήγηση με το flashback του καβγά της μητέρας με τη θεία της.

¹⁰⁴ Ενδεικτική απάντηση: Προοικονομία «Και ποιος ξέρει γιατί μου κόλλησε τότε στο κεφάλι ότι δεν πρέπει να ήταν μόνο η φλυαρία της θείας η αφορμή του (εν. καβγά). Στο παρελθόν θα πρέπει να υπάρχει ανάμεσα τους και κάποιο άλλο σκοτεινό μυστικό».

¹⁰⁵ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 48^ο- Β΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 05:55-09:00, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=td-k9FQCKHQ&ab_channel=AlphaTVGreece

Τεχνικές ερωτήσεις:

A) Ποια σχήματα λόγου¹⁰⁶ εντοπίζονται στο δοσμένο απόσπασμα;

B) Σε τι εξυπηρετεί ο πλάγιος λόγος που κυριαρχεί στην έκθεση της Σάντρας¹⁰⁷;

Συνδυαστικά με την παρουσίαση των ηρώων που γίνεται στο «Περί ανέμων και υδάτων»,

Δημιουργική Γραφή: Περιγράψτε σε ένα σύντομο κείμενο την οικογένειά σας. Το ύφος είναι προσωπική σας επιλογή.

Δραστηριότητα 25^η**Τίτλος: «Οι ήρωες συνομιλούν»**

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

 να εντοπίσουν παρόμοιους ή και διαφορετικούς χαρακτήρες από διαφορετικές σειρές διατηρώντας το ύφος και τον τρόπο ομιλίας τους.

 να εξασκηθούν στη σεναριακή μορφή απόδοσης του διάλογου μεταξύ των χαρακτήρων.

Σεναριακή Γραφή: Επιλέξτε όσους τηλεοπτικούς ήρωες από διαφορετικές σειρές επιθυμείτε και γράψτε μία σκηνή διαλόγου στην οποία συναντιούνται μεταξύ τους για πρώτη φορά¹⁰⁸.

Πού συναντιούνται και με ποια αφορμή; Ποιο είναι το θέμα της κουβέντας τους;

Δραματοποίηση: Τα παιδιά μπορούν να δραματοποιήσουν τα σενάρια τους.

¹⁰⁶ Ενδεικτική απάντηση: Μεταφορές, Παρομοιώσεις, Υπερβολή, Σύγκριση «Η Αλεξάνδρα μισεί τη μαμά μου, αλλά πιο πολύ μισεί τη θεία Αντωνία», Αναδίπλωση «κάποιες μέρες, γιατί κάποιες άλλες [...]»(εν. μέρες).

¹⁰⁷ Ενδεικτική απάντηση: Φανερώνει τις απόψεις που έχει ο ένας ήρωας για τον άλλον καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.

¹⁰⁸ Δραστηριότητα βασισμένη στην Άσκηση #17 της Καλογεροπούλου-Kallas Χριστίνα (2006) στο «Σενάριο, η τέχνη της επινόησης της αφήγησης στον κινηματογράφο. 66 ασκήσεις και 1 μέθοδος»(σ.150).

Δραστηριότητα 26^η

Τίτλος: «Ζήτημα οπτικής γωνίας»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να καλλιεργήσουν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτήσουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό και γραπτό λόγο (ΑΠΣΛΛ, 2021:9).
- 📖 να διαλέγονται με θεατρικά κείμενα και τεχνικές που ενεργοποιούν την ενσυναίσθηση και την κριτική σκέψη μέσα από τον ζωντανό διάλογο μεταξύ των μαθητών/-τριών (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή
- 📖 να αξιοποιήσουν θεατρικές τεχνικές.

Προβάλλεται απόσπασμα από την εισαγωγή του 14^{ου} επεισοδίου¹⁰⁹ των “SIngles” και παρακολουθούμε τη συζήτηση της Ράνιας με τον Αρθούρο για τη σημασία της οπτικής γωνίας καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι πολύ συχνά «τα φαινόμενα απατούν». Στη συνέχεια, προβάλλεται η θεωρία της Ράνιας¹¹⁰ για την οπτική γωνία από τον δεύτερο κύκλο της σειράς και το 11^ο επεισόδιο¹¹¹.

A) Ποια είναι η άποψή σας; Ενστερνίζεστε τη συγκεκριμένη θεωρία;

B) Έχει υπάρξει φορά στην οποία εσείς/φίλοι/οικογένεια/ σχολείο είχατε διαφορετικές γνώμες για κάποιο περιστατικό; Περιγράψτε τις διαφορετικές απόψεις.

Δημιουργική Γραφή: Δοκιμάστε να αφηγηθείτε μια ιστορία από διαφορετική οπτική γωνία. Μπορεί κάποιος/-α μαθητής/-τρια να αναλάβει να πει μια ιστορία και κάποιος/-α άλλος/-η να αλλάξει την οπτική γωνία. Εναλλακτικά, αξιοποιήστε κείμενο από το σχολικό βιβλίο της Λογοτεχνίας.

Δραματοποίηση: Η ιστορία και οι διαφορετικές οπτικές δραματοποιούνται. Παραδείγματος χάρη, το ατύχημα ενός αυτοκινήτου. Πώς το αναφέρει στην τροχαία ένας αυτόπτης μάρτυρας, πώς το βιώνει ο οδηγός και πώς ένας περιστατικός που μιλάει στο τηλέφωνο μεταφέροντας το περιστατικό. Τι διαφοροποιείται και με ποιον τρόπο;

¹⁰⁹ “SIngles”, Mega, Επεισόδιο 14^ο, Απόσπασμα: 00:00-00:29, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/48958/epeisodio-14-19/>

¹¹⁰ «Θεωρία της Ράνιας» με μοντάζ και από ιδιωτικό κανάλι στο https://www.youtube.com/watch?v=ZvWectMeFao&ab_channel=ChristinaRoussou

¹¹¹ “SIngles 2”, Mega, Επεισόδιο 11^ο, Αποσπάσματα: 00:59-01: 46 και 43:01-44:22, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49553/epeisodio-11-23/>

Δραστηριότητα 27^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να διερωτώνται και να προβληματίζονται για έννοιες και αξίες που θίγονται εκφράζοντας την προσωπική τους γνώμη.
- 📖 να αναλαμβάνουν βιωματικά ρόλους, έχοντας κατανοήσει με ενσυναίσθηση τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).

Σε ό,τι αφορά την οπτική και τις σχέσεις γονέων και παιδιών προβάλλεται απόσπασμα από το 4^ο επεισόδιο¹¹² της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων». Στο πρώτο απόσπασμα ο Λύσανδρος (Θανάσης Βέγγος) και η Αθηνά (Δέσποινα Μπεμπεδέλη) παίζοντας μπιρίμπα μιλάνε για τον επικείμενο γάμο της κόρης της, Λίζας, και τις αντιρρήσεις του πρώην άνδρα της, Νεκτάριου. Η συζήτηση συνεχίζεται με τον Λύσανδρο και την ίδια να ανταλλάσσουν απόψεις.

Ποιες απόψεις και θεώρηση της ευτυχίας των παιδιών τους εκφράζουν ο Λύσανδρος και η Αθηνά; Με ποιον τρόπο τις εκφράζουν; Συμφωνείτε ή διαφωνείτε μαζί τους; Αιτιολογήστε τις απαντήσεις σας.

Τεχνική ερώτηση: Έχοντας κατανοήσει από τη θεωρία ότι ο διάλογος εξυπηρετεί τεχνικά επειδή φανερώνει στοιχεία του χαρακτήρα των ηρώων, θεωρείτε ότι η συγκεκριμένη σκηνή λειτουργεί αποκαλυπτικά για τους ήρωες¹¹³;

Σεναριακή Γραφή: Γράψτε δύο με τρεις σκηνές στις οποίες κάποιος/-ες φίλοι/-ες κουβεντιάζουν σε παρέα τις διαφορετικές απόψεις που έχουν εκείνοι/-ες από τους γονείς τους για ένα συγκεκριμένο θέμα που τους/τις απασχολεί. Αποδώστε τον διάλογο φροντίζοντας να αποκαλύπτονται οι λόγοι της διαφωνίας και ο διαφορετικός τρόπος αντίδρασης τους.

¹¹² «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 4^ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 27:26- 30:46, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46716/epeisodio-4-10/>

¹¹³ **Ενδεικτική απάντηση:** Ο συγκεκριμένος διάλογος λειτουργεί αποκαλυπτικά για τους δύο ήρωες καθώς φανερώνονται οι διαφορετικές απόψεις και το τι θεωρούν σημαντικό για τη ζωή των παιδιών τους. Το γεγονός ότι ο Λύσανδρος και η Αθηνά έχουν αντιθετικά χαρακτηριστικά συντελεί στη διατύπωση απόψεων και στο να προκύψει γόνιμη συζήτηση. Μάλιστα ο διάλογος λειτουργεί και ως προοικονομία, γιατί στο μέλλον θα τσακωθούν για τη σχέση των παιδιών τους υποστηρίζοντας ο κάθε ήρωας τη δική του άποψη για την ευτυχία του παιδιού του.

Δραστηριότητα 28^η

Τίτλος: «Αντίθετοι χαρακτήρες»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

📖 να προβαίνουν σε συσχετίσεις με τις θεωρίες που διδάχτηκαν.

📖 να αναπτύσσουν γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες.

Στα πλαίσια της θεωρίας των αντιθετικών χαρακτήρων και εστιάζοντας στους ήρωες που παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα προβάλλεται απόσπασμα του τέταρτου επεισοδίου¹¹⁴ από τους “Singles 2 ½” στο οποίο η Αγγελική Σερέτη (Ελένη Καλλία) κουβεντιάζει με τον Τζάμπα (Πάνος Μουζουράκης) στο κουπέ του τρένου της Αντιγόνης Μέυχεμ (Άννα Αδριανού).

ΤΖΑΜΠΑ

Εγώ είμαι ο Τζάμπα.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Εγώ είμαι «τα λεφτά».

ΤΖΑΜΠΑ

Α εσύ είσαι η φραγκάτη πεθερά.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Αυτή είμαι.

ΤΖΑΜΠΑ

Μάλιστα...

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Γιατί σε λένε «Τζάμπα»;

ΤΖΑΜΠΑ

Γιατί εμένα δεν μ' αρέσει να πληρώνω για τίποτα.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Α ναι, ε; Εμένα πάλι μ' αρέσει να πληρώνω για τα πάντα.

ΤΖΑΜΠΑ

Δηλαδή γουστάρεις να χώνεις φράγκα; Γιατί;

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Γιατί άμα «χώνεις φράγκα» όπως λες μπορούν να γίνουν όλα όπως τα θέλεις.

ΤΖΑΜΠΑ

Ναι αλλά σκέψου να μην είχες λεφτά.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Α δεν έχω τόση φαντασία.

¹¹⁴ “Singles2 ½ ”, Mega, Επεισόδιο 4^ο , Απόσπασμα: 17:57-18:48, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/50242/singles-2-1-2-004/>

ΤΖΑΜΠΑ

Εγώ νομίζω ότι όταν τα πράγματα θες να γίνονται όπως θες πρέπει συνέχεια να ξέρεις τι θέλεις και αυτό είναι πάρα πολύ αγχωτικό.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Αγχωτικό είναι-

ΤΖΑΜΠΑ

- Ενώ εγώ δεν έχω μία και είμαι μες στην ηρεμία.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΕΡΕΤΗ

Εγώ πάλι είμαι ολιγαρκής. Μείνε εσύ με την ησυχία σου και άσε για εμένα όλα τα υπόλοιπα, μου αρκούνε.

Λαμβάνοντας υπόψη σας μόνο το δοσμένο απόσπασμα περιγράψτε τους δύο ήρωες. Ποιες είναι οι πληροφορίες που δέχεται το τηλεοπτικό κοινό;

Τεχνική ερώτηση: Ποια λειτουργία εξυπηρετεί η συγκεκριμένη σκηνή;

Σεναριακή Γραφή: Σε φόρμα σεναρίου και συνολική έκταση έως τέσσερις σελίδες (μέχρι δύο σκηνές) γράψτε τη σύγκρουση δύο αντιθετικών χαρακτήρων. Το ύφος του σεναρίου είναι κωμικό. Φροντίστε μέσω του διαλόγου να δίνονται αρκετά στοιχεία, ώστε οι υπόλοιποι/-ες να κατανοήσουν τις αντιθέσεις των ηρώων.

Δραστηριότητα 29^η**Τίτλος: «Ίδιο αντικείμενο διαφορετική νοηματοδότηση»**

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ασκούνται στην υποβολή ερωτημάτων που προκύπτουν από το κείμενο και να διατυπώνουν τα θέματα, που κατά τη γνώμη τους, αυτό πραγματεύεται (ΑΠΣΛΛ, 2021:7).
- 📖 να καλλιεργήσουν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτήσουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό και γραπτό λόγο (ΑΠΣΛΛ, 2021:9).
- 📖 να καλλιεργήσουν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύξουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθιούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να εκτιμούν την ποιότητα του κρυπτικού λόγου και να αναζητούν «κλειδιά» για να τον ξεκλειδώσουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:32).
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή, συνεχίζοντας το δοσμένο σενάριο.

Από το 54^ο επεισόδιο¹¹⁵ του τρίτου κύκλου της σειράς «Άγριες Μέλισσες» προβάλλεται απόσπασμα στο οποίο ο δάσκαλος του χωριού Λάμπρος Σεβαστός (Δημήτρης Γκοτσόπουλος) επισκέπτεται το σχολείο, έπειτα από τη σκευωρία που του δημιούργησαν με αποτέλεσμα να εξοριστεί.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

[...] Εκτός και αν εσείς αφήνατε οποιονδήποτε να μπαίνει μέσα στη σχολική αίθουσα.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Εγώ είχα ανοιχτές τις πόρτες του σχολείου για όποιον το έχει ανάγκη, κυρία Λειβαδά. Εδώ μέσα λειτουργούσε δανειστική βιβλιοθήκη, γίνονταν μαθήματα σε ενήλικες και ενίοτε μαζευόταν άνθρωποι για να μιλήσουν, να συζητήσουν και να λύσουν τα προβλήματα της κοινότητας.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

Μπάτε σκύλοι αλέστε, σαν να λέμε.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Αγκαλιά, σαν να λέμε.

[...]

Βλέπω κρεμάσατε τον φοίνικα στον τοίχο.

A) Γνωρίζετε τη σημαία της δικτατορίας;

B) Υπάρχει κάποιος/-α που ξέρει τι συμβολίζει το πουλί φοίνικας;

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

Φυσικά! Τα παιδιά πρέπει να μάθουν από μικρά να μεγαλώνουν με τα σωστά ερεθίσματα. Ο φοίνικας είναι ένα σύμβολο... (γελάει) τι σας λέω τώρα. Λες και το αντιλαμβάνεστε.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Φυσικά και το αντιλαμβάνομαι, κυρία Λειβαδά. Ο φοίνικας είναι ένα μυθολογικό πουλί που αναγεννιέται από τις στάχτες του. Το είχαν οι αρχαίοι Έλληνες, οι Αιγύπτιοι, οι Κινέζοι, οι Εβραίοι, οι Χριστιανοί. Συμβολίζει τη δύναμη του ανθρώπου να βγαίνει από τις δυσκολίες πιο δυνατός. Καλά κάνατε και τον κρεμάσατε. Οι αξίες κάποιον πραγμάτων δεν αναιρούνται επειδή κάποιος τα οικειοποιείται για λάθος λόγους. Καλές γιορτές να έχετε.

¹¹⁵ Δυστυχώς τα επεισόδια δεν είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του σταθμού ούτε αναρτημένα σε κάποια άλλη ιστοσελίδα, για να δοθεί και οπτικά το συγκεκριμένο απόσπασμα. Η απομαγνητοφώνηση έγινε έπειτα από την εύρεση του αποσπάσματος σε ιδιωτικό λογαριασμό του Instagram με τίτλο «agriesmelisses_» αποκλειστικά για τις ανάγκες της εργασίας καθώς η συγγραφέας θεωρούσε απαραίτητη τη χρήση του. Προτείνεται δοκιμή από <https://greek-movies.com/series.php?s=1009> «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 54^ο- Γ΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 21:52-24:24.

Γ) Πώς θα χαρακτηρίζατε τους ήρωες με βάση τις απόψεις που εκφράζουν;

Δ) Με αφορμή τις διαφορετικές απόψεις που διατυπώνονται από τους δύο ήρωες τοποθετηθείτε για τη δική σας γνώμη για τον ρόλο του σχολείου.

Σεναριακή Γραφή: Σε σκηνή μίας σελίδας συνεχίστε τον διάλογο της Αιμιλίας και του Λάμπρου.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Μελετούν δύο ή τρία λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικές συλλογές, ίδιων ή διαφορετικών εποχών, και διατυπώνουν τη γνώμη τους για το εάν διαπιστώνουν κοινά σημεία μεταξύ τους ως προς συγκεκριμένα μοτίβα (έννοιες, λέξεις, θεματικές, εκφραστικά μέσα κ.ά), ακολουθώντας το παράδειγμα των ψηφιακών ανθρωπιστικών επιστημών και με μεθοδολογικά εργαλεία, όπως η καταμέτρηση της συχνότητας λέξεων, τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα κ.ά. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν σχετικά διαδικτυακά εργαλεία διερεύνησης κειμένων ή τους Συμφραστικούς Πίνακες της «Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα» (σ.39-40).

6.7 ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΝΑΡΙΑΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Η διαθεματικότητα αποτελεί σημαντικό στοιχείο και αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας, αφού οι μαθητές/-τριες αντλούν πληροφορίες και έρχονται σε επαφή με έννοιες και φαινόμενα των θετικών επιστημών, κοινωνιολογικά ζητήματα, ιστορικά γεγονότα, ήθη-έθιμα και θρησκείες. Παράλληλα όμως διαβάζουν για θέματα που αφορούν την κακοποίηση, τις ψυχικές ασθένειες, την πολιτική και τις τέχνες. Όλα τα παραπάνω γίνονται κατανοητά ακόμη περισσότερο μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες. Όπως αναφέρθηκε (στο 6.5 Η πρόκληση και πρόταση της εργασίας), τα παιδιά κατανοούν βασικούς αφηγηματικούς όρους και στοιχεία της Λογοτεχνίας στις σειρές και στη συνέχεια τα ανιχνεύουν και τα αξιοποιούν στα λογοτεχνικά κείμενα. Με το ίδιο σκεπτικό αντιμετωπίζονται και οι θεματικές. Μάλιστα γίνονται πιο εύκολα αντιληπτές μέσω της αξιοποίησης των ελληνικών σειρών καθώς τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με τα πολυτροπικά κείμενα, με την εικόνα και τον ήχο. Η παρακολούθηση τηλεοπτικών αποσπασμάτων και η εμπλοκή των μαθητών/-τριών σε μια πολυαισθητηριακή διαδικασία μάθησης μονάχα ωφέλιμη είναι. Αποτέλεσμα είναι οι σειρές να αποτελούν το έναυσμα για τη βαθύτερη κατανόηση των θεωριών για σύνδεση με τη ζωή, ευαισθητοποίηση, μάθηση και ψυχαγωγία.

Οι δραστηριότητες που ακολουθούν οργανώθηκαν σε θεματικές διευκολύνοντας την αναζήτησή τους από τους/τις εκπαιδευτικούς για αντίστοιχα μαθήματα ειδικοτήτων ανάλογα με το τι επιθυμούν να διδάξουν. Πάντοτε με προσανατολισμό τη σκιαγράφηση των χαρακτήρων, τον παιγνιώδη τρόπο έκφρασης και παραγωγής γραπτού λόγου μέσω της Δημιουργικής και Σεναριακής Γραφής. Τέλος, για ακόμη μία φορά τονίζεται ότι όλες οι δραστηριότητες είναι αξιοποιήσιμες συνδυαστικά τόσο με κάποιες άλλες από τις προτεινόμενες όσο και τροποποιώντας τις ερωτήσεις για διαφορετική χρήση, όπως άλλες σειρές, ταινίες ή και διαφημίσεις. Η συλλογή του υλικού λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε η πρόσβαση και αξιοποίηση του από τους/τις εκπαιδευτικούς παρέχει επιπλέον δυνατότητες για μαθησιακές ευκαιρίες και για εκτόνωση του συναισθήματος και ψυχαγωγία. Άλλωστε, πρόταση της εργασίας είναι η λειτουργία της ως ενισχυτικό εργαλείο για τη διδασκαλία θεωρίας της Λογοτεχνίας.

6.7.1 Ιστορία

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αντιληφθούν ότι η υποκριτική τέχνη λειτουργεί βοηθητικά δίνοντας πολλαπλές προεκτάσεις συγκριτικά με ένα λογοτεχνικό κείμενο.
- 📖 να εξοικειωθούν στην αποκωδικοποίηση οπτικοακουστικών συμβόλων.
- 📖 να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να συζητούν και να προβληματίζονται για την επιρροή των συναισθημάτων που νιώθουν κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων των λογοτεχνικών κειμένων και την εμβάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των χαρακτήρων (ΑΠΣΛΛ, 2021:40).
- 📖 να συσχετίζουν με το ιστορικό πλαίσιο κάνοντας αναφορές στο βιβλίο της Ιστορίας.
- 📖 να προβληματιστούν για τις επιλογές τόσο του σκηνοθέτη όσο και του μουσικού επιμελητή καθώς και για τους λόγους επιλογής των συγκεκριμένων τεχνικών.

Δίνουμε στα παιδιά το παρακάτω κείμενο. Βάσει αυτού, ζητείται η αναγνώριση στοιχείων του χαρακτήρα. Απαντάμε στις εξής ερωτήσεις:

- A) Τι πληροφορίες αντλεί κάποιος/-α από τον τρόπο ομιλίας του;
- B) Σε ποια εποχή ζει ο ήρωας;

«Εμείς στρώσαμε το χαλί για να έρθει η επανάσταση. Και σε εμάς τα οφείλουν όλα! Όταν οι κυβερνήσεις οδηγούν έναν λαό στην καταστροφή η επανάσταση δεν είναι δικαίωμα των πολιτών· είναι ιερό καθήκον. Κάποιοι θα νομίζετε ότι κερδίσαμε, πως δεν χρειάζεται να κάνουμε τίποτα άλλο κι όμως, πατριώτες, ο εφησυχασμός είναι ο χειρότερός μας εχθρός. Πρέπει να κλείσουμε τους λογαριασμούς, να εξαφανίσουμε αυτούς που υπονομεύουν το μέλλον μας πριν καν σκεφτούν να σηκώσουν κεφάλι. Αλλά και όσους παριστάνουν τους ουδέτερους και αμφιταλαντεύονται πότε από τη μια και πότε από την άλλη σαν τον κρεμασμένο που προσπαθεί να γλιτώσει από τον θάνατο. Όμως ο θάνατος αρμόζει σε αυτούς τους δειλούς εκτός κι αν τους σώσουμε εμείς, όπως τους σώσαμε τότε. Ποιοι είναι η σπορά των νικητών του 44'; Ποιοι είναι οι νικητές του 49'; Εμείς, οι πατριώτες. Οι εθνικιστές. Εμείς που σώσαμε τη χώρα από τον κατακτητή και τώρα πρέπει να τη σώσουμε

από τον ίδιο της τον εαυτό και να την κάνουμε ξανά ένδοξη και σπουδαία, όπως οι αρχαίοι ημών πρόγονοι. Χάσαμε πατεράδες, μητέρες, αδέρφια... θυσιαστήκαμε όλοι για τον κοινό σκοπό και συνεχίσαμε τον αγώνα χωρίς να χάνουμε το θάρρος μας. Αυτό σας ζητώ και τώρα, πατριώτες, να πολεμήσουμε με όλη μας τη δύναμη και να οδηγηθούμε σε ακόμη μία τρανή νίκη! Ο αγώνας δεν τελείωσε, τώρα αρχίζει. Θα ακονίσουμε τις ξιφολόγχες στα πεζοδρόμια. Ζήτω το έθνος. Ζήτω η επανάσταση. Ζήτω η Ελλάς. Ζήτω».

Στη συνέχεια προβάλλεται απόσπασμα από το 1^ο επεισόδιο¹¹⁶ του τρίτου κύκλου της σειράς «Άγριες Μέλισσες».

Γ) Ως θεατές έχουν αλλάξει οι υποθέσεις σας;

Δ) Ποια είναι τα επιπλέον στοιχεία που γίνονται αντιληπτά μετά την παρακολούθηση για τον Ακύλα Μεγαρίτη (Αιμίλιος Χειλάκης);

Τεχνικές ερωτήσεις:

Α) Η υποκριτική επηρεάζει την άποψή μας συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της ολότητας των χαρακτήρων. Με ποιον τρόπο το πετυχαίνει¹¹⁷; Συζητάμε για τη δυναμική του λόγου στο σενάριο και την υποκριτική δίνοντας παραδείγματα.

Β) Η τεχνική της παράλληλης δράσης με σκηνές από την ομιλία του Ακύλα στους Άβαντες και τις εικόνες των συλλήψεων στο χωριό και των ανταρτών στοχεύει στο να δείξει την αντίθεση. Ποιος είναι ο λόγος επιλογής του σκηνοθέτη και της μοντέρ;

Γ) Θεωρείτε ότι η μουσική «Ηρωες¹¹⁸» ενισχύει τη σκηνή ή την αποδυναμώνει; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

¹¹⁶ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 1^ο- Γ΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 01:14:38-01:15:40 και 01:18:31-01:21:35, Ανακτήθηκε από: <https://www.videothiki.com/watch/65996/> Εναλλακτικά από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

¹¹⁷ Ενδεικτική απάντηση: Η υποκριτική λειτουργεί αποκαλυπτικά για τους ήρωες. Ο τρόπος ομιλίας, η τονικότητα και η χροιά των ηθοποιών, η στάση του σώματος, η συμπεριφορά και οι εκφράσεις διαμορφώνουν στην ολότητα τους χαρακτήρες. Ο τηλεοπτικός τρόπος της απεικόνισής τους δεν σχετίζεται με την αφηγηματική τους αποτύπωση που ναι μεν, προσφέρει τη δυνατότητα στον/στην αναγνώστη/-στρια να φανταστεί τον ήρωα, αλλά βλέποντάς τον με όλα τα τεχνικά μέσα τον αντιλαμβάνεται καλύτερα καθώς εμπλέκονται όλες οι αισθήσεις του.

¹¹⁸ «Ηρωες», Μουσική: Νότης Μαρουδής, Στίχοι: Στέφανος Βακάλης, Ερμηνεία: Μαρία Δημητριάδη, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=e_u4zBorSGM&ab_channel=ΕλληνικόΤραγούδι

Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Διαβάζουν εκφραστικά το κείμενο (σ. 24).
- ❖ Ασκούνται στη διάκριση ηρώων και αντιηρώων μέσα στα λογοτεχνικά κείμενα και προβαίνουν σε διαλόγους, προφορικούς, γραπτούς ή ψηφιακούς (αναρτημένους σε μαθητικά ιστολόγια) ανάμεσα στους χαρακτήρες των έργων που εκπροσωπούν αντίθετες αντιλήψεις ίδιων ή διαφορετικών χρονικών περιόδων (σ.35).
- ❖ Αναζητούν την κοινή εμπειρία δημιουργών που αντιτάχθηκαν μέσα από το έργο τους σε απολυταρχικά και ανελεύθερα καθεστάτα. Προβληματίζονται εάν και κατά πόσο η βιωμένη τους εμπειρία που αναπαραστάθηκε στα έργα λειτούργησε θετικά ή αρνητικά ως προς τη λογοτεχνική τους αξία [...] (σ.42).

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αντλούν πληροφορίες για τους ήρωες αποκωδικοποιώντας τη σχέση τους, όπως αποκαλύπτεται από τον διάλογο.
- 📖 να αναγνωρίζουν αφηγηματικά στοιχεία, όπως την προοικονομία.
- 📖 να βελτιώνουν, να διευρύνουν, να εμβαθύνουν, να εμπλουτίζουν τις αναγνωστικές και ερμηνευτικές στάσεις και δεξιότητές τους (ΑΠΣΛΛ, 2021:17).
- 📖 να ακούσουν ιστορικά τεκμήρια και να γνωρίσουν ιστορικές στιγμές.
- 📖 να εκφραστούν καταθέτοντας τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.
- 📖 να δραματοποιήσουν τα έργα τους αξιοποιώντας κώδικες της υποκριτικής.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει απόσπασμα από το 23^ο επεισόδιο¹¹⁹ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο» στο οποίο οι μαθήτριες επιστρέφουν λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος. Αφού τα παιδιά παρακολουθήσουν τη σκηνή με τις μαθήτριες κουβεντιάζουν:

- Α) Γνωρίζοντας από τη θεωρία ότι οι διάλογοι μεταφέρουν πληροφορίες αποκαλύπτοντας στοιχεία για τις συνθήκες που επικρατούν και τους ανθρώπους, σε τι πιστεύετε ότι

¹¹⁹ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 23^ο, Αποσπάσματα: 06:20-08:25, 25:20-27:02 και 42:24- 44:10, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=4_PbIOQmA2o&t=2674s&ab_channel=FredLowenstein

εξυπηρετεί η συγκεκριμένη σκηνή μεταξύ της Ρόζας (Δέσποινα Μπουγιατιώτη) και της Ουρανίας (Έλενα Λεβάκη) για το αν θα μεταναστεύσουν στην Αμερική;

Β) Η Θεώνη (Μαρία Γαλάτη) και η Λουκία (Χαρά-Μαρία Ζαρωνάκη) τις συναντάνε. Σχολιάστε τον διάλογο τους εστιάζοντας στη στάση και τα λόγια της Λουκίας. Τι αντιλαμβανόμαστε από τον τρόπο που απευθύνεται στη Ρόζα; Απαντήστε με αναφορές σε συγκεκριμένα εκφραστικά στοιχεία.

Το επόμενο δοσμένο απόσπασμα δείχνει την παράλληλη δράση στο σπίτι του Μεταξά και στο Παρθεναγωγείο, με τους ήρωες να πληροφορούνται την εισβολή των Ιταλών. Αμέσως μετά ακολουθεί η αναχώρηση των κοριτσιών με τους γονείς τους.

Γ) Ποια είναι η αντίδραση των ηρώων;

Τεχνική ερώτηση: Πού νομίζετε ότι αποσκοπεί η επιλογή των δημιουργών να δείξουν τους γονείς που αποχωρούν με τα κορίτσια από το Παρθεναγωγείο σε ένα πλάνο λίγων δευτερολέπτων, ενώ ακούγεται η συγκεκριμένη μουσική;

Στο τελευταίο απόσπασμα τα παιδιά παρακολουθούν την αναχώρηση των στρατευμένων φαντάρων. Τριγύρω υπάρχουν οικογένειες, σύντροφοι και οι μαθήτριες που τραγουδούν αποχαιρετώντας τους.

Δ) Παρατηρήστε τις αντιδράσεις των ηρώων. Πώς συμπεριφέρονται; Ακόμη και τα κορίτσια συμμετέχουν ενεργά και τη στιγμή που η Ρόζα πετάει το λουλούδι στον Πάκη την κοιτάνε. Μοιραστείτε τα συναισθήματα που σας δημιουργήθηκαν.

Σεναριακή Γραφή: Φανταστείτε ότι αποχαιρετάτε κάποιον που φεύγει για το μέτωπο. Μπορεί να είναι αδερφός, γιος, φίλος, σύντροφος ή και πατέρας. Γράψτε μία σκηνή διαλόγου έως τρεις σελίδες περιγράφοντας τον σκηνικό χώρο και τις αντιδράσεις των ηρώων. Φροντίστε να δίνονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο, τη συναισθηματική τους κατάσταση,

Δραματοποίηση: Δίνεται η δυνατότητα να παίξουν ορισμένες από τις σκηνές που έγραψαν.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά πρότυπα που εντοπίζουν (σ.21).

- ❖ Ασκοούνται στον εντοπισμό συγκλίσεων ή αποκλίσεων μεταξύ λογοτεχνικών κειμένων και άλλων έργων τέχνης (κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία, γλυπτική κ.ά.) σε μια συγκεκριμένη θεματική αναπαράσταση και να διερευνούν την αιτία της διαφοροποίησής τους (σ.21-22).

Δραστηριότητα 3^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ανιχνεύουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές- ηθικές αναζητήσεις και με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία (ΑΠΣΛΛ, 20221:7).
- 📖 να αντιλαμβάνονται στοιχεία για την ηθική και για τη στάση των χαρακτήρων από τις πληροφορίες που δίνονται έμμεσα¹²⁰ και να συνειδητοποιήσουν ότι οι άνθρωποι αντιδρούν διαφοροποιημένα σε κάθε κατάσταση.
- 📖 να αιτιολογούν τις επιλογές των δημιουργών για τη χρήση βίντεο ιστορικών γεγονότων. Κατά το «να ερμηνεύουν τις επιλογές των συγγραφέων (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογούν τη λειτουργία τους στα κείμενα» (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- 📖 να αντλήσουν πρόσθετες πληροφορίες για την εποχή που δεν αναφέρονται στα σχολικά βιβλία, αλλά αφορούν τη ζωή των ανθρώπων που τα βίωσαν, όπως το γεγονός ότι πληροφορούνταν νέα για τους στρατευμένους από τις λίστες των δημαρχείων ή μαθαίνουν για τη δράση των μαυραγοριτών.
- 📖 να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:35).

Από το 24^ο επεισόδιο¹²¹ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο» προβάλλεται απόσπασμα στο οποίο την ώρα που η Ζωή και οι μαθήτριες βρίσκονται στην τραπεζαρία ακούνε τον χαρμόσυνο ήχο από τις καμπάνες και πληροφορούνται από τον θείο της, Φαίδωνα (Στέλιος Γούτης), ότι οι Έλληνες απελευθέρωσαν την Κορυτσά. Αποφασίζουν να βγουν στον δρόμο με

¹²⁰ Ενδεικτικά: Όπως η αυταπάρνηση των μαθητριών και η τόλμη τους να πάνε στον κοιτώνα με σκοπό να πάρουν και να σώσουν τη σκυλίτσα τους.

¹²¹ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 24^ο, Απόσπασμα: 36:43-37:18 και 37:44 με 43:06 και 44:15-45:18 (κατάλογος τραυματισμένων), Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=4PHJ6FrRX-Y&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=24&ab_channel=GROUDPOND

σκοπό να πανηγυρίσουν, όμως ο Μίμης τους σταματά. Τελικά, έπειτα από τη στάση και τα λόγια των κοριτσιών πείθεται και ξεκινάει μαζί. Ο συναγερμός όμως για τον επικείμενο βομβαρδισμό τους τρέπει σε φυγή όλους, εκτός από τη Ζωή που επιμένει για παρέλαση.

A) Πώς κρίνετε την αντίδραση του Διευθυντή στην απόφαση των κοριτσιών να παρέλθουν; Θεωρείτε ότι είναι υπερβολική η στάση του ή πράγματι η Ζωή αντέδρασε ανεύθυνα;

B) Καθώς μιλάει με τις μαθήτριες αλλάζει γνώμη και αποφασίζει να τους ακολουθήσει. Σε ποιο σημείο το τηλεοπτικό κοινό αντιλαμβάνεται αυτή την αλλαγή;

Γ) Οι σειρήνες ηχούν και η Ζωή πιστεύει ότι πρέπει να συνεχίσουν, ενώ ο Μίμης φωνάζει να κατευθυνθούν αμέσως όλοι στο καταφύγιο. Με ποιον τρόπο φανερώνονται τα *αντιθετικά στοιχεία* των ηρώων και ποια γνώμη διαμορφώνουμε από τη στάση τους;

Δ) Σχολιάστε τη φράση της Ζωής «Τι συναγερμός; Εδώ δεν έχουμε στρατιωτικές εγκαταστάσεις, τι θα βομβαρδίσουνε; Τον άμαχο πληθυσμό τα κτήνη;». Οι ερωτήσεις της και η υποκριτική ερμηνεία της ηθοποιού αποκαλύπτουν στοιχεία για την ηθική θεώρηση της Ζωής. Ποια είναι η άποψή σας;

Προχωρώντας, καθώς πηγαίνουν στο καταφύγιο η Mademoiselle Claire (Άννα Κουρή) ψάχνει τον αρραβωνιαστικό της και δύο μαθήτριες, η Αθανασία (Βίκυ Κουμούτσου) και η Ελένη (Ιωάννα Ασημακοπούλου), τρέχουν προς την αντίθετη κατεύθυνση, για να μεταφέρουν τη σκυλίτσα τους. Ακολουθεί ο εξής διάλογος:

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Πού πάτε, δεσποινίδες;

ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΑΜΑΚΟΥΚΑ

Πρέπει να πάμε να πάρουμε την Λιλίκα απ' τον κοιτώνα.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Τη Λιλίκα θα τη φέρω εγώ πίσω, γυρίστε!

Δ) Σχολιάστε τη στάση των μαθητριών που -ενόψει του βομβαρδισμού- τρέχουν στο δωμάτιό τους, για να πάρουν τη Λιλίκα. Ποια είναι η εικόνα που σχηματίζουμε για εκείνες¹²²; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

¹²² Ενδεικτική απάντηση: Οι μαθήτριες δίχως δεύτερη σκέψη τρέχουν στον κοιτώνα τους, για να πάρουν τη Λιλίκα και να τη μεταφέρουν μαζί τους στο καταφύγιο. Αντιδράνε αυθόρμητα και με τόλμη

Τεχνική ερώτηση: Σε τι εξυπηρετούν τα ιστορικά βίντεο από πλάνα αρχείου που ακολουθούν τη σκηνή του καταφυγίου;

Στην τελευταία σκηνή του επεισοδίου η Ζωή πηγαίνει τη μαθήτριά της στο Δημαρχείο για να δούμε αν υπάρχει το όνομα του αδερφού της στη λίστα των τραυματιών ή των νεκρών. Εκεί βρίσκεται και η μητέρα του Πάκη, η Πολυξένη Μαργαρίτη (Μαρία Σταυρακέλη).

Ε) Ποια συναισθήματα σας προκαλεί η σκηνή;

Συμπληρωματικά προτείνεται η προβολή του αποσπάσματος (21:31-25:02) κατά την οποία ο Μίμης ελέγχει τις προμήθειες στο κελάρι και τα αποθέματα διαπιστώνοντας ελλείψεις και ο επιστάτης, Δήμος Μάτσος (Μάνος Βακούσης), του δίνει ασαφείς εξηγήσεις. Στην επόμενη σκηνή, επιστρέφοντας στο σπίτι η κόρη του του λέει ότι ανακάλυψε τους τενεκέδες με το λάδι και τα σακούλια με ρεβίθια και ρύζι, αντιλαμβανόμενη ότι εκείνος κλέβει το Παρθεναγωγείο.

ΣΤ) Ποιες είναι οι ηθικές αξίες της Αλίκης και ποιες του πατέρα της; Τι αντιλαμβανόμαστε από τη στάση της απέναντί του;

Δραστηριότητα 4^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- ☒ να αποκτήσουν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και αγωνίζεται για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- ☒ να προσεγγίσουν χαρακτήρες με κριτήριο την «αντιπάθεια ή τη συμπάθεια».
- ☒ να αναρωτηθούν για τις επιλογές των δημιουργών και την σκοπιμότητά τους.
- ☒ να οργανώσουν τις σκέψεις και τον λόγο τους αιτιολογώντας τις απαντήσεις τους με επιχειρήματα.
- ☒ να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στην κοινωνία (ΑΠΣΛΛ, 2021:18-19).
- ☒ να ασκηθούν στην ενεργητική παρατήρηση, να αντλούν πληροφορίες και να συνδυάζουν τα στοιχεία διαμορφώνοντας άποψη.

παρά το γεγονός ότι ξεκινάει βομβαρδισμός. Δεν συμπεριφέρονται ανεύθυνα αδιαφορώντας για την τύχη της, αλλά προσπαθούν να την σώσουν.

Προβάλλονται αποσπάσματα από το 25^ο επεισόδιο¹²³ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο». Στην αρχή παρακολουθούμε τη Ζωή σε μια κουβέντα με τη Mademoiselle Claire για την έκβαση του πολέμου. Στη συνέχεια, τη στιγμή που τα κορίτσια αγωνιούν για όσα συμβαίνουν, ο Μίμης τους λέει να ανοίξουν το ραδιόφωνο από όπου ενημερώνονται για την εισβολή των Γερμανών στην Αθήνα.

A) Στη συζήτηση της Ζωής με τη Mademoiselle Claire είναι από τις ελάχιστες φορές που βλέπουμε τη Ζωή φοβισμένη και θυμωμένη με όσα συμβαίνουν. Σχολιάστε τη συγκεκριμένη πτυχή του χαρακτήρα της.

B) Με ποιον τρόπο αποδίδεται η αγωνία των κοριτσιών;

Γ) Το ιστορικό ηχητικό ντοκουμέντο με τον εθνικό ύμνο και τα εμβόλιμα πλάνα αρχείου εντείνουν τη συναισθηματική φόρτιση. Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται;

Έπειτα, ο Δήμος ανακοινώνει υπερήφανος ότι πρότεινε στους Γερμανούς να αξιοποιήσουν μια πτέρυγα του Παρθεναγωγείου και ο Μίμης αντιδράει έντονα.

Δ) Σχολιάστε τον τρόπο αλληλεπίδρασης μεταξύ του Μίμη και του Δήμου.

Ε) Η στάση και η ιδεολογία του Δήμου τον καθιστούν συμπαθητικό ή αντιπαθητικό ήρωα; Κρίνετε τον Δήμο, αιτιολογώντας την απάντησή σας με επιχειρήματα.

Το τελευταίο επιλεγμένο απόσπασμα αποτυπώνει την είσοδο του συνταγματάρχη των Ες Ες και των Γερμανών στο Παρθεναγωγείο.

Τεχνικές ερωτήσεις:

A) Ο/Η εκπαιδευτικός κλείνει τον ήχο του βίντεο, ώστε οι μαθητές/-τριες να εστιάσουν και να προσπαθήσουν να αποκωδικοποιήσουν τη στάση σώματος των ηρώων, τα βλέμματα και το ντύσιμό τους. Αφού ειπωθούν ορισμένες υποθέσεις, το απόσπασμα προβάλλεται με ήχο δίνοντας έμφαση και στον τόνο φωνής τους. Πόσο επηρεάζει ο ήχος και η εικόνα το τελικό αποτέλεσμα;

¹²³ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 25^ο, Αποσπάσματα: 29: 04- 32:45 και 33:38- 34:54, 38:09- 45:02, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=WmKH2wcynkE&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=25&ab_channel=GROUDPOND

B) Ποιον σκοπό εξυπηρετεί ο παραλληλισμός της Ζωής με την Αντιγόνη από τον Συνταγματάρχη; Για ποιον λόγο επιλέγεται η συγκεκριμένη ηρωίδα του Σοφοκλή;

Ο Μίμης, αναφερόμενος στην προφορά του Συνταγματάρχη, σχολιάζει αυθόρμητα «Δεν είναι γερμανικά. Είναι ελληνικά με ερασμιακή προφορά. Μόνο που τα ελληνικά του είναι τόσο ωραία όσο και ο καινούργιος κόσμος που θέλει να φτιάξει».

ΣΤ) Με ποιον τρόπο εκφράζεται ο Μίμης; Με βάση τη θεωρία για τη *συνέπεια του χαρακτήρα*, το σχόλιο του και η γενικότερη στάση του συνάδει με τον χαρακτήρα του ήρωα;

Παρόλο που απαίτηση του Συνταγματάρχη είναι να παρευρεθούν όλοι στην υποστολή της ελληνικής σημαίας, ακόμη και οι μαθήτριες, τελικά, μετά από πρόταση του Μίμη, δέχεται το αίτημά του να μην παρευρίσκονται, απαιτώντας όμως την παρουσία του Διευθυντή.

Z) Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί η τελευταία σκηνή με την έπαρση της σημαίας του Γ' Ράιχ;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Οργανώνουν επιτόπιες επισκέψεις, πραγματικές ή εικονικές, σε βιβλιοθήκες, μουσεία ή σε άλλους χώρους που σχετίζονται με το ιστορικό πλαίσιο της δράσης των ηρώων. Στις δραστηριότητες είναι δυνατόν να συμπεριληφθεί οργάνωση αγώνων αυθόρμητου λόγου, όπου θα επιχειρείται η ανάδειξη ενσυναίσθησης για τον τρόπο σκέψης και δράσης των χαρακτήρων του κειμένου που μελετάται τη δεδομένη χρονική στιγμή στη σχολική τάξη (σ.33-34).
- ❖ Συζητούν ή αναρτούν τις απόψεις τους σε πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης για τις εξωτερικές και εσωτερικές συγκρούσεις των χαρακτήρων [...] που εκκινούν από τη λήψη σημαντικών αποφάσεων, τη στάση, τις αντιδράσεις ή τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς τους για ένα ζήτημα και τους λόγους αυτής της διαφοροποίησης (σ.42).

Δραστηριότητα 5^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να διακρίνουν τα ιστορικά από τα μυθοπλαστικά στοιχεία.
- 📖 να καλλιεργήσουν αισθήματα ενσυναίσθησης.
- 📖 να εκφράζονται με κριτική διάθεση και να εκδηλώνουν την κοινωνικότητά τους ώστε να δομούν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:41-42).

- 📖 να κατατάξουν τον χαρακτήρα ανάλογα με την πληρότητα της παρουσίας της, έχοντας εμπεδώσει τη θεωρία.
- 📖 να συζητήσουν με αφορμή τον διωγμό των Εβραίων και να μιλήσουν για άλλες σειρές¹²⁴, αλλά και ταινίες, που πραγματεύονται τον διωγμό και το Ολοκαύτωμα.
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει αποσπάσματα από το 27^ο επεισόδιο¹²⁵ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο». Στο πρώτο σχεδόν μονόλεπτο προβολής εμφανίζεται ο Μίμης σε μια προσπάθεια να μεταπείσει τη Ζωή να παραμείνει στην πόλη και το σχολείο. Εκείνη τη στιγμή Γερμανοί συγκεντρώνουν βίαια τους Εβραίους. Η Ζωή προσπαθεί να τους εμποδίσει φωνάζοντας. Ο Μίμης τη συγκρατεί λέγοντάς της ότι πρέπει να βοηθήσουν όσους προλαβαίνουν να σωθούν, όπως τη μαθήτριά τους Ρόζα Λευί και τους γονείς της.

A) Οι αυθόρμητες αντιδράσεις των δύο χαρακτήρων είναι διαφοροποιημένες. Τι καταλαβαίνουμε για εκείνους από το συγκεκριμένο απόσπασμα;

Καθώς συνεχίζεται η προβολή, στο Παρθεναγωγείο η Ρόζα ειδοποιείται από τον Πάκη (Στέλιος Πετράκης) ότι πρέπει επειγόντως να κρυφτεί και ότι το βράδυ θα φύγουν στο βουνό.

B) Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται βλέποντας τη συγκεκριμένη σκηνή;

Όσο ο Διαμαντής Πάγκαλος (Δημήτρης Καρατζιάς) αναζητά τη Ρόζα όλοι/-ες του λένε ότι δεν γνωρίζουν πού βρίσκεται. Έτσι, αποφασίζει να ρωτήσει τη Λουκία Παπαδογιαννάκη γνωρίζοντας ότι εκείνη ενστερνίζεται τις απόψεις του για τους Εβραίους.

Γ) Ποια ήταν η πρώτη σας αντίδραση στη σκέψη ότι ο Πάγκαλος θα τη ρωτήσει;

Δ) Παρατηρήστε τη συμπεριφορά της κατά τη διάρκεια του διαλόγου και σχολιάστε την.

Ο Πάγκαλος αποχωρεί από τον κοιτώνα με τη διαβεβαίωσή της πώς αν μάθει κάτι θα τον ειδοποιήσει. Εκείνη κλείνει την πόρτα και ανοίγει την ντουλάπα, όπου είναι κρυμμένη η Ρόζα.

¹²⁴ Στη σειρά του Ant1 «Η πρόβα του Νυφικού» πραγματεύεται και αυτό το ιστορικό κομμάτι.

¹²⁵ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 27^ο, Αποσπάσματα: 11:20-15:30, 16:25-17:16 και 36:18-38:45, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=V_uGlcIOW80&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=27&ab_channel=GROUDPOND

Ε) Πώς χαρακτηρίζετε την κίνηση της Λουκίας να κρύψει τη Ρόζα προστατεύοντάς την; Θεωρείτε ότι ήταν αναμενόμενη η κίνησή της ή η συνθήκη λειτούργησε αποκαλυπτικά για τον χαρακτήρα της;

ΣΤ) Σε όλα τα επεισόδια η Λουκία κατηγορεί τη Ρόζα και έχει υιοθετήσει μια εχθρική και υποτιμητική στάση απέναντί της εξαιτίας του ότι είναι Εβραία. Η κίνησή της να την κρύψει και η κουβέντα τους άλλαξε τη γνώμη σας για τον χαρακτήρα της Λουκίας;

Ζ) Σε σχέση με το κριτήριο πληρότητα της παρουσίασης των ηρώων, η Λουκία αποτελεί δείγμα επίπεδου ή σφαιρικού χαρακτήρα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Στο τελευταίο απόσπασμα η φίλη της Ρόζας, Αλίκη (Αλίκη Αποστοπούλου), δημιουργεί αντιπερισπασμό μιλώντας με έναν Γερμανό φρουρό και ο Παύλος (Λεωνίδας Καλφαγιάννης) βοηθάει τη Ρόζα να συναντήσει τον Πάκη, για να φύγουν στο βουνό.

Δημιουργική Γραφή: Σε μορφή εσωτερικού μονολόγου και α' ενικό καταγράψτε τα συναισθήματα και τις σκέψεις της Ρόζας τη στιγμή που αντικρίζει τελευταία φορά το Παρθεναγωγείο πριν φυγαδευτεί στο βουνό.

Δραστηριότητα 6^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

📖 να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο συγγραφείς με διαφορετική καταγωγή, διαφορετικές καταβολές και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους μορφοποιούν λογοτεχνικά τον κόσμο τους και αναδεικνύουν μέσα από τους κοινούς θεματικούς τόπους των κειμένων τους τη διαχρονικότητα/ οικουμενικότητα των προβληματισμών- θεμάτων αλλά και τις ομοιότητες/ αντιθέσεις των αξιών, των ιδανικών και των συνακολούθων προβληματισμών (ΑΠΣΛΛ, 2021:20-21).

📖 να γίνουν άνθρωποι καλλιεργημένοι, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες (ΑΠΣΛΛ, 2021:22-23).

📖 να πληροφορηθούν πτυχές της ιστορίας που δεν αναγράφονται στα σχολικά εγχειρίδια.

📖 να γνωρίσουν δημιουργούς που υπηρετούσαν τη «Στρατευμένη Ποίηση».

📖 να προβούν σε συσχετίσεις των χαρακτηριστικών γραφής των ποιητών εστιάζοντας στα κοινά τους στοιχεία, αλλά και εκείνα που τους διαφοροποιούν.

📖 να αξιοποιήσουν τις ΤΠΕ, για να αντλήσουν επιπλέον πληροφορίες.

Στον τρίτο κύκλο της σειράς «Άγριες Μέλισσες» ο Προκόπης (Γιώργος Ηλιόπουλος) και ο Λάμπρος επιστρέφουν από την εξορία τους στη Λέρο. Ο Προκόπης εξορίζεται λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων (αριστερών φρονημάτων), ενώ ο Λάμπρος επειδή έπεσε θύμα μιας πλεκτάνης. Και οι δύο βιώνουν το μαρτύριο των βασανιστηρίων και των εξευτελισμών. Στο τέλος, αναγκάζονται να υπογράψουν τη δήλωση μετανοίας¹²⁶ με την οποία απαρνιούνται την ιδεολογία τους και όσα πρέσβευαν. Την ίδια περίοδο, η Ασημίνα εργάζεται στην «*Ηχώ*», μια εφημερίδα με παράλληλα αντιστασιακή δράση την «Ελεύθερη Ελλάδα». Στο 74^ο επεισόδιο¹²⁷ θέλοντας να γνωρίσει όσος περισσότερος κόσμος γίνεται όσα συμβαίνουν στους τόπους εξορίας τούς ζητάει να της μιλήσουν για όσα βίωσαν. Ο Προκόπης -αρχικά- παρουσιάζεται αρνητικός καθώς δυσκολεύεται και η Ασημίνα του λέει:

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Η μνήμη πολλές φορές ξεθωριάζει, τα γραπτά όμως μένουν. Και πρέπει να μένουν! Αυτή είναι η κληρονομιά που θα αφήσουμε, για να μην ξεχάσει ποτέ κανείς.

Α) Συμφωνείτε με την άποψη και τη θέση που εκφράζει η Ασημίνα, ότι τα γραπτά μένουν και ότι πρέπει να καταγραφούν τα βιώματα για να μην ξεχάσουν οι επόμενες γενιές;

Στο 75^ο επεισόδιο¹²⁸ ακολουθεί η εκμυστήρευσή του.

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΗΣ

[...]Μετά από λίγο τα συνήθισα κι αυτά τα βρωμιάρικα (εν. ποντίκια). Δεν μου έκαναν εντύπωση ούτε αυτά, ούτε τα μαμούνια στα φασόλια, ούτε η λάσπη στο νερό που πίναμε, ούτε η απλυσιά. Ούτε τίποτα.

¹²⁶ Πιο συγκεκριμένα «Οι δηλώσεις μετανοίας ήταν κείμενα με τα οποία οι υπογράφωντες δήλωναν ότι αποκήρυσσαν τις ιδέες του κομμουνισμού και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας» Στην αντίστοιχη θεματική του Μουσείου Μακρονήσου αναφέρεται:

Οι δηλώσεις μετανοίας ήταν μια βίαιη αποδόμηση της προσωπικότητας των πολιτικών κρατούμενων και παράλληλα μια προσπάθεια διάσπασης της συλλογικότητάς τους. Η διοίκηση των στρατοπέδων χώριζε τους κρατούμενους σε «ανανήψαντες» και «αμετανόητους», και έστρεφε τους πρώτους εναντίον των δεύτερων. Επιπλέον, επειδή το Κομμουνιστικό Κόμμα καταδίκασε απερίφραστα όσους υπέγραφαν δήλωση μετανοίας, όσοι υπέγραφαν έφεραν στη συνέχεια το στίγμα του «δηλωσία», δηλαδή του προδότη του Κόμματος.

Ανακτήθηκε από το Ψηφιακό Μουσείο Μακρονήσου: <https://www.makronissos.org/dilosis-metantias/>

¹²⁷ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 75^ο- Γ΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 54:10-57:08, Ανακτήθηκε από: <https://streamz.ws/wdu?jyr6jml36qfzbzwarpkvdloxain2d605cjrnyo3t028pzjgp3b3p00zjn2xu2>

¹²⁸ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 75^ο- Γ΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 14:-13-20:39, Ανακτήθηκε από: <https://streamz.ws/wdu?5n1qdy2vlm8t730be08b03b2b29dpuvuiwlvvorhazai3bthc1tc44eg6otwjnr1>

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Σας χτυπούσαν;

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΗΣ

Στην ασφάλεια φάγαμε πολύ ξύλο. Ξέρεις... ξέρεις κάτι που λέγεται «φάλαγγα», ε; Σε χτυπάνε στα πόδια με ένα ξύλο. Ακούγεται... ακούγεται σαν παιδιάστικο παιχνίδι, αλλά σε χτυπάνε σε γυμνά ποδάρια ή σε αφήνουν να φοράς τα παπούτσια σου. Σκέφτεσαι... σκέφτεσαι πως αυτό είναι καλό, πως μπορεί κάτι να γλιτώσεις, αλλά όταν πρήζονται τα πόδια σου καταλαβαίνεις πόσο λάθος έχεις κάνει. Τουμπανιάζουν. Το δέρμα γίνεται ένα με το παπούτσι και είναι αδύνατο να το βγάλεις όσο κι αν προσπαθείς. Η φάλαγγα είναι το αγαπημένο τους. Δεν αφήνει σημάδια και κουτσαίνεις, αλλά δεν φαίνεται τίποτα. Αλλά αυτός ο πόνος, Ασημίνα μου, δεν ξεχνιέται με τίποτα. Είναι... είναι σαν να σε χτυπάει ρεύμα, λες «τώρα θα σπάσει η καρδιά σου, θα κάνει κρακ και θα σκορπίσεις στο πάτωμα. Θα γίνεις ένα με τις βρωμιές». Λες «τώρα θα σταματήσει η καρδιά μου». Παρακαλός να σταματήσει η καρδιά σου, αλλά δεν σταματάει. Είναι παράξενο. Είναι παράξενο το πόσο πόνο αντέχει ο άνθρωπος. Λες και είμαστε καμωμένοι από δαύτον όχι από σάρκα και από κόκκαλα, αλλά από πόνο.

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Αυτά... τα έκαναν σε όλους σας;

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΗΣ

Όταν φθάσαμε στο νησί κρατιόμασταν ο ένας απ' τον άλλο. Δεν μπορούσαμε να περπατήσουμε. Είχαμε ακούσει πως στη Λέρο τα πράγματα θα ήταν καλύτερα, πως... πως θα μπορέσουμε να ησυχάσουμε, πως θα μας ξεχάσουν, πως θα μπερδευτούμε κι εμείς μέσα μαζί με τους άλλους, αλλά βλέπεις εμείς... εμείς δεν ήμασταν σαν τους άλλους κρατούμενους. Εξαιτίας του Λάμπρου φοβόντουσαν για το τι μπορεί να ξέρουμε. Συνέχισαν τα βασανιστήρια, το ξύλο, τις κλωτσιές, τις μπουνιές, τους εξευτελισμούς...

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Προκόπη μου; Αν θέλεις να σταματήσουμε

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΗΣ

Εμείς ήμασταν τυχεροί. Εμείς ήμασταν τυχεροί, Ασημίνα. Στον διπλανό κοιτώνα ήταν ένα παλικάρι από το Μεσολόγγι. Παύλο, τον έλεγαν. Στην ασφάλεια τον σακάτεψαν τόσο πολύ το παλικαράκι που σχεδόν κόντεψε να πεθάνει από το ξύλο. Τον είχαν θαμμένο ζωντανό τρεις μέρες με ανοιχτό λαιμό. Δεν μπορούσε να κουνηθεί, δεν μπορούσε να πάρει ανάσα, δεν μπορούσε να πιει νερό. Μετά... μετά τον έδεσαν μπρούμυτα σε ένα κρεβάτι και έβαλαν στην πλάτη του ένα σακί με ασβέστη.

Αυτός είναι ένας από τους χιλιάδες. Αυτή είναι μία από τις πολλές ιστορίες, Ασημίνα. Παράξενο δεν είναι; Ο Παναγιώτης μου είπε πως ετοιμαζόμασταν να πάμε στο φεγγάρι. Στο φεγγάρι... Όπου και αν πάμε κτήνη είμαστε.

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Ποιο ήταν... ποιο ήταν το χειρότερο πράγμα που σου συνέβη εκεί μέσα;

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΗΣ

Όταν έγινα δηλωσίας. Όταν υπόγραψα. Όταν έγινα προδότης.

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Υπήρχε λόγος, Προκόπη, που το έκανες. Το ξέρεις.

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΤΟΥΡΝΙΚΗΣ

Το ξέρω. Το ξέρω, το ξέρω. Και άλλοι... και άλλοι το έκαναν και άλλοι το έκαναν και τους καταλαβαίνω. Τους καταλαβαίνω. Δες, λες «ας υπογράψω. Ας υπογράψω, ας τελειώνω. Ας υπογράψω πρέπει να ζήσω, πρέπει να ζήσω» και υπογράφεις. Υπογράφεις και την ίδια στιγμή το νιώθεις σαν καρφί που καρφώνεται στην καρδιά σου. Είναι σαν να σου ξεριζώνουν τα μέσα σου και να τα πατάνε στο πάτωμα. Και μετά...μετά ησυχία. Μέχρι να μπεις στο καράβι δεν σε αγγίζει κανείς, αλλά μέσα σου ξέρεις. Μέσα σου είσαι σίγουρος ότι πέθανες. Ασημίνα εγώ έχω πεθάνει. Μην γελιέσαι, κορίτσι μου. Δεν μιλάς στον Προκόπη. Σε σκιά μιλάς.

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Τίποτα δεν τέλειωσε. Εδώ είσαι μπροστά μου. Αυτό που είσαι δεν μπόρεσαν να το πειράξουν, δεν έχουν αυτή τη δύναμη, γιατί σε φοβούνται. Όλους σας φοβούνται! Εσείς τους σκοτώνετε κάθε μέρα, όχι αυτοί.

Τεχνικές ερωτήσεις:

A) Παρατηρήστε τον τρόπο ομιλίας του Προκόπη και της Ασημίνας. Με ποιον τρόπο φανερώνεται η συναισθηματική τους φόρτιση; Σχολιάστε κάνοντας αναφορές σε σημεία του σεναρίου.

B)¹²⁹ Ο χρόνος (νύχτα) και ο χώρος (κουρείο του Προκόπη) εξέλιξης της σκηνής θεωρείτε ότι επιλέχθηκε τυχαία από τους δημιουργούς ή αποσκοπεί κάπου;

¹²⁹Ενδεικτικές απαντήσεις: Η νύχτα προσδίδει μυστηριακό χαρακτήρα εντεινοντας τη μυστικότητα της συνάντησης. Μία συνάντηση τέτοιας εξομολόγησης θα ήταν αδύνατο να διαδραματιστεί ημέρα με τόσο κόσμο. Σχετικά με τον χώρο του κουρείου αποτελεί τον προσωπικό επαγγελματικό χώρο του ήρωα και μία πιθανή ερμηνεία είναι να επιλέχθηκε με σκοπό να αισθάνεται κάποιου είδους ασφάλεια.

Γενικές ερωτήσεις:

Β) Ποια συναισθήματα σας προκαλεί το σεναριακό κείμενο και αντίστοιχα το τηλεοπτικό απόσπασμα; Υπήρξε διαφοροποίηση στην ένταση των συναισθημάτων σας στην τηλεοπτική μεταφορά; Αν ναι, πού πιστεύετε ότι οφείλεται;

Γ) Με βάση τη δοσμένη σκηνή ποιες είναι οι πληροφορίες που συντελούν στη σκιαγράφηση του προφίλ του Προκόπη; Σε ποια κατηγορία εντάσσεται σε σχέση με την πληρότητα; Αποτελεί σφαιρικό ή επίπεδο χαρακτήρα; Εντοπίστε σχετικά σημεία τεκμηριώνοντας την απάντησή σας.

Δ) Ο Προκόπης σχολιάζει την εξέλιξη της ανθρωπότητας σε αντιδιαστολή με όσα συμβαίνουν στους τόπους εξορίας. «Ο Παναγιώτης μου είπε πως ετοιμαζόμασταν να πάμε στο φεγγάρι. [...] Όπου και αν πάμε κτήνη είμαστε». Πώς αισθάνεστε στο άκουσμα και τη συνειδητοποίηση αυτής της φράσης; Συζητήστε ανταλλάσσοντας απόψεις.

Ε) Σχολιάστε τα λόγια της Ασημίνας «[...] δεν έχουν αυτή τη δύναμη, γιατί σε φοβούνται. Όλους σας φοβούνται! Εσείς τους σκοτώνετε κάθε μέρα, όχι αυτοί!». Τι πιστεύετε ότι εννοεί και τι αντιλαμβάνεται το κοινό από τον τόνο της φωνής της; Θεωρείτε ότι η στάση και τα λεγόμενά της αντιπροσωπεύουν την ολότητα του χαρακτήρα της;

Στο 76^ο επεισόδιο¹³⁰ η Ασημίνα συνομιλεί με τον Λάμπρο.

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Και η απομόνωση; Πώς ήταν εκεί;

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Ένα παγωμένο δωμάτιο χωρίς παράθυρο. Χωρίς να μπαίνει φως από πουθενά. Σου άφηναν μόνο μια λεπτή κουβέρτα, κοιμάσαι χάρω στο πάτωμα και φαγητό μια φορά τη μέρα. Δεν σου μιλούσε κανείς. Σε άφηναν εκεί για μέρες. Όταν βγαίναμε δεν ξέραμε πόσο καιρό βρισκόμασταν στο κελί. [...] Αρρώστησε στην απομόνωση (εν. ο Αντώνης) και δεν βρέθηκε κανείς, κανείς να τον πάει σε ένα νοσοκομείο. Τη μέρα του αντι-κινήματος τον χάσαμε. Ο Γαϊτάνης μάζεψε τους φαντάρους έξω από τον θάλαμο και μας σημάδευαν με τα πολυβόλα. Αν είχε πέσει η Χούντα εκείνο το βράδυ, θα μας σκοτώναν όλους. [...] Την επόμενη μέρα το πρωί τον θάψαμε. Με τα ίδια μου τα χέρια τον έσκαψα τον τάφο.

Η κουβέντα τους καταλήγει:

¹³⁰ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 76^ο- Γ΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 54:31-58:35 και 1:08:54-1:09:40, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

Είναι υπερ αρκετά, Λάμπρο. Πολύ περισσότερα από όσα μπορεί να αντέξει κάποιος να διαβάσει. Είσαι ένας ήρωας και εσύ και όλοι σας.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Αλίμονο στη χώρα που έχει ανάγκη από ήρωες εν καιρώ ειρήνης.

Ε) Στοχαστείτε και συζητήστε με αφορμή τη ρήση του Μπρεχτ που χρησιμοποιεί ο Λάμπρος «Αλίμονο στη χώρα που έχει ανάγκη από ήρωες εν καιρώ ειρήνης». Για ποιον λόγο επιλέγει να της απαντήσει με τον συγκεκριμένο τρόπο;

ΣΤ) Γνωρίζετε για τις εξορίες και τα βασανιστήρια κατά την περίοδο του Εμφύλιου πολέμου και της Δικτατορίας; Έχετε ακούσει μαρτυρίες ζώντων ανθρώπων;

Ζ) Αρκετοί ποιητές και λογοτέχνες εξορίστηκαν και βίωσαν μαρτύρια όντας εξόριστοι στη Λέρο, τη Μακρόνησο, τον Άη Στράτη και τη Γυάρο. Οι εμπειρίες και οι επικρατούσες συνθήκες τούς ώθησαν να καταγράψουν όσα συνέβαιναν είτε ενώ βρισκόταν στα στρατόπεδα, είτε αργότερα. Γνωρίζετε δημιουργούς ή τα έργα τους;¹³¹

- ❖ Ο/Η εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να αναζητήσουν έργα ποιητών και λογοτεχνών που εξορίστηκαν καθώς και εκείνων που υπηρέτησαν τη «Στρατευμένη Ποίηση». Αφού συγκεντρώσουν ορισμένα έργα διαφορετικών ποιητών και εποχών εντοπίζουν κοινά μορφολογικά και υφολογικά στοιχεία.
- ❖ Προτείνεται περιήγηση στην ιστοσελίδα του *Μουσείου της Μακρονήσου*¹³² από το οποίο οι μαθητές/-τριες αντλούν πληροφορίες για τον χώρο και τις εγκαταστάσεις, μαθαίνουν το χρονικό της εξορίας, τα βασανιστήρια και έχουν πρόσβαση σε τεκμήρια. Επίσης, υπάρχει η ενότητα «Ανθολογία, Τέχνες» όπου αναφέρονται έργα εικαστικών, λογοτεχνών, μουσικών και ποιητών που δημιούργησαν ή εμπνεύστηκαν κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους.

¹³¹ Ενδεικτικές απαντήσεις: Γιάννης Ρίτσος και οι ποιητικές συλλογές «Εξορίες», «Μακρονησιώτικα», Τάσος Λειβαδίτης και οι συλλογές «Μάχη στην άκρη της νύχτας» (1952), «Φυσάει στα σταυροδρόμια του κόσμου» (1953), Κώστας Βάρναλης «Στην εξορία», Τίτος Πατρίκιος «Οφειλή», Μανώλης Αναγνωστάκης, Μενέλαος Λουντέμης κ.ά.

¹³² Ψηφιακό Μουσείο Μακρονήσου, Ανακτήθηκε από: <https://www.makronissos.org>

- ❖ Παράλληλα, προτείνεται για αξιοποίηση η διαδικτυακή σελίδα του Φωτόδεντρου «Τόποι εξορίας και πολιτικοί εξόριστοι στην Ελλάδα¹³³», όπου, εκτός από πληροφορίες, υπάρχουν και ενεργοί σύνδεσμοι για έργα λογοτεχνών ενδεικτικών έργων εξόριστων.
- ❖ Αξίζει να γίνει αναφορά και στο *Μουσείο Εθνικής Αντίστασης* που βρίσκεται στο χωριό Κορυσχάδες στην Ευρυτανία και αποτελεί το μέρος όπου το Μάιο του 1944 έγινε το Εθνικό συμβούλιο της ελεύθερης Ελλάδας, έπειτα από πανελλήνιες μυστικές εκλογές.

Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Επιλέγουν προφορικές, γραπτές και ψηφιακές δραστηριότητες που τους επιτρέπουν τη βιωματική συνάντηση με το κείμενο και την απόλαυση της δημιουργίας του πριν και μετά την ανάγνωσή του, π.χ. η σύντομη συγγραφή των συναισθημάτων που τους προκάλεσε η ανάγνωση του κειμένου (σ. 24).
- ❖ Αξιοποιούν πολυμεσικά εργαλεία (παρουσιάσεις, ηχητικά κείμενα, βίντεο, σύντομες προβολές ταινιών τύπου τρέιλερ, τρισδιάστατα ψηφιακά μουσεία κ.α.) σε δραστηριότητες που αναδεικνύουν την αναπαράσταση του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος (σ. 28).
- ❖ Εντοπίζουν μέσα από το υλικό αξιόπιστων ιστοσελίδων την ιστορική περίοδο στην οποία τοποθετούνται τα γεγονότα που αναπαριστώνται στα λογοτεχνικά κείμενα που μελετούν, συγκεντρώνουν τις αντίστοιχες πληροφορίες και παρουσιάζουν οργανωμένα προς συζήτηση στην ολομέλεια τα δεδομένα της έρευνάς τους σε συνάρτηση με το λογοτεχνικό έργο (σ. 32).
- ❖ Οργανώνουν επιτόπιες επισκέψεις, πραγματικές ή εικονικές, σε βιβλιοθήκες, μουσεία ή σε άλλους χώρους που σχετίζονται με το ιστορικό πλαίσιο της δράσης των ηρώων. Στις δραστηριότητες είναι δυνατόν να συμπεριληφθεί οργάνωση αγώνων αυθόρμητου λόγου, όπου θα επιχειρείται η ανάδειξη ενσυναίσθησης για τον τρόπο σκέψης και δράσης των χαρακτήρων του κειμένου που μελετάται τη δεδομένη χρονική στιγμή στη σχολική τάξη (σ.33-34).

¹³³Φωτόδεντρο «Τόποι εξορίας και πολιτικοί εξόριστοι στην Ελλάδα», Ανακτήθηκε από: <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/6545>

Δραστηριότητα 7^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ασκηθούν στην παρατήρηση και αναγνώριση χαρακτηριστικών στοιχείων που παραπέμπουν σε αληθινά πρόσωπα.
- 📖 να γνωρίσουν ιστορικά γεγονότα συνδέοντας με το βιβλίο της Ιστορίας.
- 📖 να προβληματιστούν θέτοντας ερωτήματα για την ύλη των σχολικών βιβλίων.
- 📖 να αποβούν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με δημοκρατική συνείδηση και με σεβασμό στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου (ΑΠΣΛΛ, 2021:9).

Στις «Άγριες Μέλισσες» ο εισαγγελέας Αλέξης Γραμματικός (Σπύρος Σταμούλης) συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία ενός ηθικού και έντιμου ανθρώπου, ο οποίος μάχεται και υπερασπίζεται το δίκαιο με όποιο κόστος. Οι διαχρονικές αξίες και αρετές που υπηρετούσε και η προσπάθεια του να βρει την αλήθεια σε ορισμένες υποθέσεις στάθηκαν αφορμή για τη δολοφονία του από τη μυστική παρακρατική οργάνωση τους «Άβαντες».

Πριν τη δολοφονία του, στο 142^ο επεισόδιο¹³⁴, υπάρχει σκηνή με τον ίδιο να περιμένει στο περίπτερο για να τηλεφωνήσει. Ένα κοριτσάκι δίπλα του, που περιμένει τη μαμά της να τελειώσει το τηλεφώνημα, μιλάει μαζί του. Λίγο αργότερα, του προσφέρει ένα κόκκινο γαρύφαλλο το οποίο βάζει στο πέτο του.

Η συσχέτιση με τον Νίκο Μπελογιάννη, τον «άνθρωπο με το γαρύφαλλο», για κάποιους/-ες υπήρξε άμεση ανεξάρτητα από τις προθέσεις των δημιουργών. Παρόλα αυτά οι ομοιότητες υπήρξαν καθώς και ο Μπελογιάννης καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε. Το βιβλίο Ιστορίας¹³⁵ της Γ' Λυκείου αναφέρει

¹³⁴ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 142^ο- Β' Κύκλος, Απόσπασμα: 27:12-28:17, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

¹³⁵ «Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα), Κεφάλαιο ΣΤ, 6. Η Ελλάδα έως το 1974, Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/5307/Istoria_G-Lykeiou_html-apli/index6_6.html

«Το ίδιο έτος (εν. 1952) εκτελέστηκαν το ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ Νίκος Μπελογιάννης και συνεργάτες του».

Ο ζωγράφος Pablo Picasso παρακολουθώντας τις δίκες τού 1952 συγκινήθηκε από τη στάση του Μπελογιάννη και εμπνευσμένος ζωγράφισε ένα σκίτσο έπειτα της απόφασης για την εκτέλεσή του.

Σε ερώτηση που του απηύθυναν για τον λόγο που δεν «έκλεισε» το σκίτσο πάνω από το κεφάλι του Μπελογιάννη ο ζωγράφος απάντησε. «Το σκίτσο δεν είναι ατελές. Είναι ανοιχτό πάνω ακριβώς απ' το κεφάλι του, γιατί τίποτα δε θα μπορούσε να περιορίσει τη σκέψη και τις ιδέες του. Όχι μια γραμμή. Ούτε μια σφαίρα»¹³⁶.

Πηγή φωτογραφίας:

<https://www.in.gr/2021/05/20/life/agries-melisses-syggkinitiko-antio-meta-thanato-tou-aleksi-grammatikou/>

Α) Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με την κίνηση του καλλιτέχνη να εμπνευστεί από τον Νίκο Μπελογιάννη και να δημοσιεύσει αυτό το έργο;

Β) Η απάντηση του Πικάσο για το σκίτσο και τον λόγο που δεν υπάρχει γραμμή στο κεφάλι του Μπελογιάννη ποια συναισθήματα σας δημιουργεί; Στοχαστείτε και συζητήστε για την άποψη του δημιουργού.

Γ) Γνωρίζατε την ύπαρξη του σκίτσου, τη δήλωση του ζωγράφου και ότι με την ανακοίνωση της θανατικής του ποινής υπήρξε διεθνής κινητοποίηση κατά της εκτέλεσής του; Ενδεικτικά αναφέρονται οι Τσάρλι Τσάπλιν, Ζαν Κοκτώ, ο Ζαν-Πολ Σαρτρ, ο Πολ Ελιάρ και ο Ναζίμ Χικμέτ. Γιατί πιστεύετε ότι δεν αναφέρονται αυτές οι ιστορικές πληροφορίες στο σχολικό βιβλίο, αλλά υπάρχει μόνο η πρόταση που αναγράφεται παραπάνω;

¹³⁶ Η διάνοια του Πάμπλο Πικάσο μέσα από 5 ζωγραφικά του έργα, Λεωνίδας, Μ. (25.10.2021), Ανακτήθηκε από: <https://www.2020mag.gr/culture/3005-i-dianoia-tou-pamplo-pikaso-mesa-apo-5-zografika-tou-erga>

Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και δράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να τον παρουσιάσει (σ.27).
- ❖ Αναζητούν την κοινή εμπειρία δημιουργών που αντιτάχθηκαν μέσα από το έργο τους σε απολυταρχικά και ανελεύθερα καθεστάτα. Προβληματίζονται εάν και κατά πόσο η βιωμένη τους εμπειρία που αναπαραστάθηκε στα έργα λειτούργησε θετικά ή αρνητικά ως προς τη λογοτεχνική τους αξία [...] (σ. 41-42).

6.7.2 Μουσική

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να μετέχουν με ουσιαστικό τρόπο σε μια διαδικασία αλλαγής παραδείγματος που διαφοροποιεί την προσέγγιση της λογοτεχνικής ύλης από γνωστική υπόθεση σε πραγματικότητα παιδευτική, ψυχαγωγική και δημιουργική (ΑΠΣΛΛ, 2021:7).
- 📖 να συνδυάζουν την προσωπική έκφραση με παιγνιώδεις διαδικασίες στην προσέγγιση και σύνθεση των κειμένων της δημιουργικής γραφής (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- 📖 να κατανοούν βασικούς λογοτεχνικούς όρους, όπως «αφηγητής», «σκηνικό», «σκηνικό», «πλοκή», «πράξη και σκηνή», αλλά και να τους χρησιμοποιούν με ορθό τρόπο στον αυθεντικό προσωπικό τους λόγο (ΑΠΣΛΛ, 2021:19).
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει στα παιδιά να ακούσουν ένα ορχηστρικό¹³⁷ του Κώστα Μαραγκού.

Το συγκεκριμένο μουσικό θέμα γράφτηκε αποκλειστικά για μία σειρά. Μπορείτε να φανταστείτε το είδος της; Αφορά κωμική, οικογενειακή, δραματική ή σειρά μυστηρίου; Αιτιολογήστε την άποψή σας με επιχειρήματα¹³⁸.

Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρει ότι το θέμα που ακούστηκε είναι από τη σειρά «Έτερος Εγώ-Κάθαρσις». Στη συνέχεια, βάζει ένα ακόμη μουσικό θέμα με τίτλο «Δεν έχει τελειώσει τίποτα».

Σεναριακή Γραφή: Φανταστείτε και γράψτε δύο σκηνές σεναρίου με πρωταγωνιστή τον εγκληματολόγο, Δημήτρη Λαϊνή. Να έχετε στο μυαλό σας ότι θα προστεθεί η συγκεκριμένη μουσική στις σκηνές οπότε η δράση των ηρώων πρέπει να συνάδει με τη δυναμική και το ύφος του θέματος.

¹³⁷ ΕΤΕΡΟΣ ΕΓΩ - ΚΑΘΑΡΣΙΣ/"ETEROS EGO - KATHARSIS" The Complete TV Series OST, «Θα αποκαλυφθούν όλα» (0:01:06-0:03:31) και «Δεν έχει τελειώσει τίποτα» (0:53:58- 0:56:21) Ανακτήθηκε από το προσωπικό κανάλι του δημιουργού: https://www.youtube.com/watch?v=PFiWHgjLk&t=3258s&ab_channel=KOSTASMARAGOS

¹³⁸ Ενδεικτική απάντηση: Υπάρχουν επαναλαμβανόμενα μοτίβα που διατηρούν την αγωνία. Επίσης, η επιλογή των οργάνων είναι σημαντική. Στο πρώτο μουσικό θέμα κυριαρχούν τα έγχορδα, ενώ στο δεύτερο η χρήση κρουστών και εναλλαγή του ρυθμού εντείνει την αγωνία του κοινού. Άρα, πρόκειται για σειρά μυστηρίου με έντονα τα στοιχεία της δράσης.

Δραστηριότητα 2^η

Ισχύουν οι παραπάνω στόχοι.

Ο/Η εκπαιδευτικός αξιοποιεί τραγούδια από τη σειρά «Άγριες Μέλισσες» σε μουσική του Αλέξανδρου Σιδηρόπουλου (Alex Sid) και στίχους της Ουρανίας Πατέλλη.

- ❖ «Ασήμι και Σκουριά¹³⁹» σε ερμηνεία Σιδηρόπουλου και Γιάννη Βασιλώττου και συνεργασία ενορχήστρωσης του Σιδηρόπουλου με τους Thrax Punks.

Αρχικά, δίνονται στα παιδιά οι στίχοι του τραγουδιού και αφού τους διαβάσουν συζητάνε:

A) Ποιο είναι το θέμα και το ύφος του τραγουδιού;

Στη συνέχεια, ακολουθεί η μουσική του ακρόαση:

B) Τι συναισθήματα σας προκαλούν οι στίχοι με τις ερμηνείες και τη μουσική ενορχήστρωση των οργάνων;

- ❖ «Για Δυο Ζωές Ακόμα¹⁴⁰» σε ερμηνεία της Αναστασίας Μουτσάτσου.

Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει στους μαθητές/-τριες να ακούσουν το τραγούδι και συζητάνε:

Ποιο είναι το ύφος του τραγουδιού; Τι είδους σκηνές πιστεύετε ότι έντυσε μουσικά; Απαντήστε λαμβάνοντας υπόψη τους στίχους και τη μουσική του.

Σεναριακή Γραφή: Σε μία σκηνή (εως δύο σελίδες) γράψτε τον διάλογο δύο προσώπων που ακούνε το συγκεκριμένο μουσικό κομμάτι. Φροντίστε μέσω του διαλόγου και της αλληλεπίδρασής τους να αποκαλύπτονται στοιχεία της σχέσης και των προσωπικοτήτων τους.

- ❖ «Ζωή Αλητόβια¹⁴¹» σε ερμηνεία του Γιάννη Βασιλώττου.

Δημιουργική Γραφή: Σε αφηγηματικό κείμενο (εως 300 λέξεις) περιγράψτε τον σκηνικό χώρο στον οποίο φαντάζεστε ότι ακούγεται το τραγούδι. Ποια είναι η χρονική εποχή; Ποιοι βρίσκονται εκεί; Αποδώστε όσο το δυνατόν καλύτερα την ατμόσφαιρα και το περιβάλλον καθώς και κάποιους από τους ανθρώπους που βρίσκονται εκεί.

¹³⁹Alex Sid, Thrax Punks & Giannis Vasilottos - Ασήμι & Σκουριά - Official Audio Release, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=QZ2KkGkT9Hs&ab_channel=PanikRecordsTube

¹⁴⁰ Alex Sid feat. Αναστασία Μουτσάτσου - Για Δυο Ζωές Ακόμα - Official Audio Release, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=QZ2KkGkT9Hs&ab_channel=PanikRecordsTube

¹⁴¹Alex Sid ft. Γιάννης Βασιλώττος - Ζωή Αλητόβια - Official Audio Release

Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=c2NyPa5nqKQ&ab_channel=PanikRecordsTube

6.7.3 Εικαστικές Τέχνες

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/ -τριες αναμένεται:

- ✍ να μούνται και σε άλλες μορφές τέχνης και να εκφραστούν διακαλλιτεχνικά για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21-22).
- ✍ να ασκούνται στον εντοπισμό συγκλίσεων ή αποκλίσεων μεταξύ διαφορετικών λογοτεχνικών και άλλων έργων τέχνης (κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία, γλυπτική) σε συγκεκριμένη θεματική αναπαράσταση και να διερευνούν την αιτία της διαφοροποίησης (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- ✍ να ερμηνεύουν τις επιλογές των συγγραφέων (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογούν τη λειτουργία τους σε κείμενα διαφορετικών εποχών και δημιουργών (ΑΠΣΛΛ, 2021:33).
- ✍ να αξιοποιήσουν τη διακαλλιτεχνικότητα και τη διαχρονική αλληλενέργεια μεταξύ των τεχνών για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).

Προβάλλεται απόσπασμα του 43^{ου} επεισοδίου¹⁴² του Γ' κύκλου από τις «Άγριες Μέλισσες».

Τεχνικές ερωτήσεις:

A) Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της αργής κίνησης;

B) Για ποιον λόγο επιλέχθηκε το συγκεκριμένο μουσικό από τον μουσικό επιμελητή; Σε τι εξυπηρετεί;

Γ) Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί η σκηνή;

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός απομονώνει πλάνο από τη σκηνή και το δείχνει ως φωτογραφία.

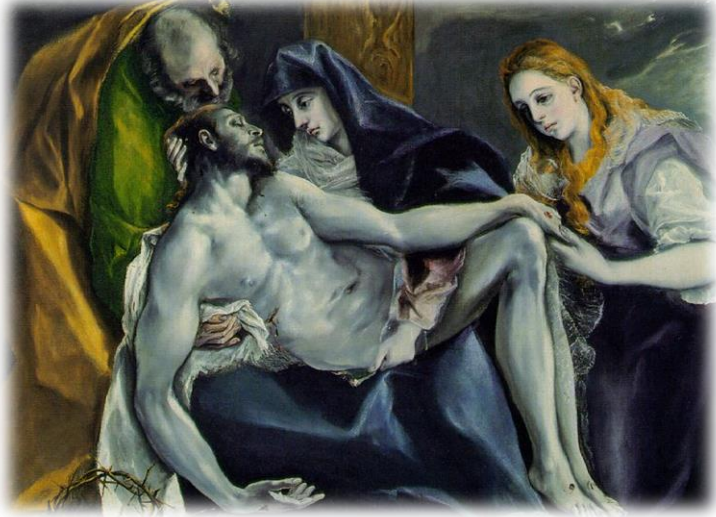
A) Σας θυμίζει κάτι η συγκεκριμένη σκηνή;

Και αν «ναι» τι;

¹⁴² «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 43^ο- Γ' Κύκλος, Απόσπασμα: 59:04-1:00:35, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

Αφού απαντήσουν, δείχνει πίνακες¹⁴³ ζωγραφικής με θέμα την «Αποκαθήλωση» του σώματος του Χριστού. Προτείνονται τα έργα «The descent from the Cross» του Rubens (1612-1614), «The descent from the Cross» του Tintoretto, (1578 – 1580) και η «Pieta» του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (El Greco, 1571-1976).

Πηγή φωτογραφίας: Gallerie Accademia Venezia,
<https://www.gallerieaccademia.it/en/descent-cross-0>

Β) Εντοπίζετε ομοιότητες μεταξύ των έργων;

Γ) Υπάρχουν κοινά στοιχεία με την εικόνα από τη σειρά;

Δ) Με ποιον τρόπο αποτυπώνονται εκφραστικά τα συναισθήματα των προσώπων;

¹⁴³ Ανακτήθηκαν από το Google έπειτα από αναζήτηση με τον τίτλο του έργου.

Ακολουθεί φωτογραφία από πλάνο της ίδιας σειράς και ο πίνακας του Caravaggio¹⁴⁴ (1601-1605/6) “The death of the virgin”. Ύστερα, γίνονται οι ίδιες ερωτήσεις.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Δημιουργούν μια παρουσίαση ή μια έκθεση ή ένα διαδραστικό βιβλίο- λεύκωμα ή ένα ψηφιακό μουσείο δίνοντας ως τίτλος ένα από τα θεματικά κέντρα του κειμένου. Στη συνέχεια εντοπίζουν τον ίδιο θεματικό άξονα σε ποικίλες μορφές τέχνης (μουσική, ζωγραφική, παραστατικές τέχνες κ.α.) Τέλος, καλούνται να συνοδεύσουν με έναν τίτλο- λεζάντα και με λίγα λόγια, που εξηγούν την επιλογή του εκθέματός τους. Δημιουργούν για παράδειγμα ένα ψηφιακό μουσείο αναρτώντας τα εκθέματά τους (σ. 40-41).

¹⁴⁴Ανακτήθηκε από: St Albert's Catholic Chaplaincy, Edinburgh, <https://scotland.op.org/caravaggios-death-of-the-virgin/>

6.7.4 Κινηματογράφος

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να παρατηρούν, να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν τις τεχνικές επιλογές των δημιουργών και τον λόγο που τις καθιστούν σημαντικές για το έργο.
- 📖 να ασκούνται στον εντοπισμό συγκλίσεων ή αποκλίσεων μεταξύ των λογοτεχνικών κειμένων και άλλων έργων τέχνης (κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία, γλυπτική κ.ά.) σε μια συγκεκριμένη θεματική αναπαράσταση και να διευρύνουν την αιτία της διαφοροποίησης (ΑΠΣΛΛ, 2021:21-22).
- 📖 να μινούν και σε άλλες μορφές τέχνης και να εκφραστούν διακαλλιτεχνικά για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21-22).
- 📖 να αξιοποιούν τη διακαλλιτεχνικότητα και τη διαχρονική αλληλενέργεια μεταξύ των τεχνών για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).

Γίνεται προβολή του 84^{ου} επεισοδίου¹⁴⁵ από τον τρίτο κύκλο της σειράς «Άγριες Μέλισσες». Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο Βόσκαρης ενημερώνεται ότι συλλαμβάνεται για μια σειρά κατηγοριών, όπως βιασμοί, βασανιστήρια, παράνομη έκτρωση δίχως τη συγκατάθεση της μητέρας κ.ά. Σε επόμενη σκηνή όλο το χωριό βλέπει την προσαγωγή του και η Ελένη εμφανίζεται με ένα κόκκινο παλτό αγέρωχη να στέκεται απέναντί του. Την παρακολούθηση ακολουθεί συζήτηση-σχολιασμός.

Τεχνικές ερωτήσεις:

- A) Ποιο γεγονός περιγράφεται στις σκηνές; Καταγράψτε τον αριθμό των σκηνών.
- B) Για ποιον λόγο επιλέγεται η χρήση της μουσικής αντί των διαλόγων; Θεωρείτε ότι λειτουργεί αποκαλυπτικά συμπληρώνοντας τη σκηνή;

Γενικές ερωτήσεις:

- A) Τι αντιλαμβανόμαστε από τις αντιδράσεις και τη στάση των προσώπων;

¹⁴⁵ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 84^ο – Γ' Κύκλος, Απόσπασμα: 0056:57-0059:17, Ανακτήθηκε από: <https://www.antenna.gr/embed/1436110>.

Εναλλακτικά, προβολή συγκεκριμένου αποσπάσματος από ιδιωτικό κανάλι χρήστη:

https://www.youtube.com/watch?v=gI6VQc_yjCs&list=PLUwawONXJSW27aLYjLG4vupKYBLZEbJdp&index=37&ab_channel=DangerousButterfly

Β) Στο τέλος βλέπουμε την πρωταγωνίστρια να φορά ένα κόκκινο μακρύ παλτό. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο λόγος επιλογής του συγκεκριμένου χρώματος από την ενδυματολόγο; Πού αποσκοπεί;

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός δείχνει απόσπασμα¹⁴⁶ από την ταινία του Στίβεν Σπίλμπεργκ «Η λίστα του Σίντλερ» στην οποία ένα μικρό κορίτσι κυκλοφορεί φορώντας ένα κόκκινο παλτό. Αυτό είναι και το μοναδικό σημείο της ασπρόμαυρης ταινίας που υπάρχει χρώμα.

Γ) Τι παρατηρείτε; Για ποιον λόγο¹⁴⁷ θεωρείτε ότι έγινε αυτή η επιλογή από τους δημιουργούς;

Εναλλακτικά, δίνεται η φωτογραφία από το βιβλίο που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Λιβάνη.

Δ) Έχοντας παρακολουθήσει και τα δύο αποσπάσματα εντοπίζετε ομοιότητες σχετικά με την επιλογή του κόκκινου χρώματος στην ενδυμασία;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Καταγράφουν στο συγγραφικό τους σημειωματάριο πώς θα αφηγούνταν την ίδια ιστορία από την οπτική γωνία ενός ήρωα, ή δίνουν λόγο σε ένα άψυχο αντικείμενο (σ.35).
- ❖ Ασκούνται στη διάκριση ηρώων και αντιηρώων μέσα στα λογοτεχνικά κείμενα και προβαίνουν σε διαλόγους, προφορικούς, γραπτούς ή ψηφιακούς (αναρτημένους σε μαθητικά ιστολόγια) ανάμεσα στους χαρακτήρες των έργων που εκπροσωπούν αντίθετες αντιλήψεις ίδιων ή διαφορετικών χρονικών περιόδων (σ.35).

¹⁴⁶ «Η λίστα του Σίντλερ» (1993), Αποσπάσματα: 00:40-00:50 και 01:40-01:50, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=j1VL-y9JHuI&t=162s&ab_channel=Movieclips

¹⁴⁷ Σχετική απάντηση του Σπίλμπεργκ αναφέρεται στη σελίδα, από όπου και ανακτήθηκε: <https://www.mixanitouxronou.gr/i-sigklonistiki-skini-me-to-koritsaki-pou-forouse-kokkino-palto-sti-lista-tou-sintler-ti-apegine-i-mikri-pou-ipodithike-to-rolo-i-pragmatiki-kopela-itan-singenis-tou-polanski-ke-epezise-vinteo/>

6.7.5 Θέατρο

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αναγνωρίζουν το ύφος μιας σκηνής.
- 📖 να αντλούν στοιχεία για τους χαρακτήρες με αφορμή τις δοσμένες σκηνές.
- 📖 να αυτοσχεδιάσουν, να μπουν στη θέση των ηρώων, να προφέρουν τα λόγια εκφράζοντας τις σκέψεις τους με σκοπό να ζωντανέψουν το κείμενο (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).
- 📖 να αναπτύξουν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης και να διερωτώνται για τις επιλογές των δημιουργών.
- 📖 να αξιοποιούν θεατρικές τεχνικές για να κατανοούν τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Από τη σειρά «Βίος Ανθόσπαρτος» προβάλλεται απόσπασμα του 4^ο επεισοδίου¹⁴⁸, στο οποίο ο Νικόλας σκαρφαλώνει στο μπαλκόνι της Αμαλίας κάνοντάς της εξομολόγηση.

- A) Πώς αισθανθήκατε κατά την προβολή του αποσπάσματος;
- B) Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της σκηνής; Είναι δραματικό, κωμικό ή ρομαντικό; Αιτιολογήστε αναφέροντας συγκεκριμένα σημεία.
- Γ) Πώς παρουσιάζεται η σχέση της Αμαλίας και του Νικόλα με βάση τη συγκεκριμένη αλληλεπίδραση;
- Δ) Ποιες πληροφορίες αντλούμε για τους χαρακτήρες από το απόσπασμα;

Τεχνικές ερωτήσεις: Η συνομιλία του σεναρίου με το θεατρικό έργο του Σαίξπηρ «Ρωμαίος και Ιουλιέτα» δεν έγινε τυχαία από τη σεναριογράφο, Κάκια Ιγερινού.

- A) Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της;
- B) Παρατηρήσατε ότι ακούγονται τριζόνια; Πώς λειτουργεί στη σκηνή ο ήχος και η μουσική;

¹⁴⁸ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 4^ο, Απόσπασμα: 25-05-29:28, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46002/epeisodio-4-61/>

Σεναριακή Γραφή: Τι ώθησε τον χαρακτήρα, Νικόλα Δεληγιάννη, και πήγε στο σπίτι της Αμαλίας; Φανταστείτε την προηγούμενη σκηνή και γράψτε τον διάλόγό τους σε μορφή σεναρίου.

Δραματοποίηση: Εφόσον τα παιδιά το επιθυμούν, δίνεται η δυνατότητα δραματοποίησης της σκηνής.

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αντιπαραβάλλουν τον τρόπο καλλιτεχνικής αποτύπωσης ανάμεσα σε μια σειρά και μία παράσταση του ίδιου έργου.
- 📖 να διαλέγονται με θεατρικά κείμενα και τεχνικές που ενεργοποιούν την ενσυναίσθηση και την κριτική σκέψη μέσα από τον ζωντανό διάλογο μεταξύ των μαθητών/-τριών (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να εντοπίζουν συγκλίσεις ή αποκλίσεις μεταξύ λογοτεχνικών κειμένων και άλλων έργων τέχνης (κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία, γλυπτική κ.ά.) σε μία συγκεκριμένη θεματική αναπαράσταση και να διερευνούν την αιτία της διαφοροποίησης (ΑΠΣΛΛ, 2021:41).

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά απόσπασμα από τη 2^η Σκηνή της Β΄ Πράξης του θεατρικού έργου «Ρωμαίος και Ιουλιέτα» του Σαίξπηρ. Στη σκηνή ο Ρωμαίος βρίσκεται στον κήπο των Καπουλέτων και βρίσκει την Ιουλιέτα στο μπαλκόνι.

Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζονται μεταξύ της πρωτότυπης θεατρικής απόδοσης και της τηλεοπτικής στο «Βίος Ανθόσπαρτος»;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Αναλαμβάνουν τον ρόλο των σκηνοθετών των θεατρικών έργων. Εναλλάσσονται στους ρόλους του ηθοποιού και του σκηνοθέτη. Ως σκηνοθέτες υποδεικνύουν τις σκηνικές οδηγίες και το σύνολο της σχολικής τάξης διαπιστώνει τη διαφορετικότητα του θεατρικού κειμένου από το διήγημα ή το μυθιστόρημα (σ.40).

6.7.6 Μαθηματική φυσική

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να γνωρίσουν ένα φαινόμενο των φυσικών επιστημών και να σχολιάσουν τον τρόπο ενσωμάτωσης τους στη ροή της σειράς.
- 📖 να προκαλούν και να αναπτύσσουν τον ηθικό και φιλοσοφικό στοχασμό (ΑΠΣΛΛ, 2021:6).
- 📖 να προβληματιστούν, με αφορμή την οπτικοακουστική αφήγηση, για τον ρόλο των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- 📖 να αντιληφθούν ότι όλες οι επιστήμες έχουν αντίκτυπο στην καθημερινότητα.
- 📖 να διατυπώσουν απόψεις με αφορμή τη φιλοσοφική προέκταση της θεωρίας.

Η ενότητα «Θεωρία της Ράνιας» από τους τρεις κύκλους των “Singles” προσφέρεται για διάφορες συζητήσεις. Ωστόσο, στη *Θεωρία 204*¹⁴⁹ από το 4^ο επεισόδιο¹⁵⁰ των “Singles 2 ½” η Ράνια και η Λίλα μιλάνε για το «φαινόμενο της πεταλούδας». Γίνεται η προβολή του:

A) Η οπτικοποίηση της ιστορίας βοηθάει στην κατανόηση της θεωρίας;

B) Σε ποια χαρακτηριστικά έγκειται η διαφορά στον τρόπο που αποδίδεται μια επιστημονική θεωρία στο πλαίσια αντίστοιχου μαθήματος με τον συγκεκριμένο τρόπο παρουσιάσής της στη σειρά;

Συνεχίζεται η προβολή και οι πρωταγωνίστριες συνδέουν τη θεωρία με τη ζωή των ανθρώπων προσδίδοντας φιλοσοφική χροιά.

Γ) Πώς αισθάνεστε με τον τρόπο που «μεταφράζει» το φαινόμενο της πεταλούδας ο σεναριογράφος; Συμφωνείτε;

Δ) Τι πληροφορίες αντλούμε για τη Ράνια και τη Λίλα από τον τρόπο που παρουσιάζουν το φαινόμενο; Εντοπίστε τα σημεία του σεναρίου.

¹⁴⁹ Μόνο η θεωρία με μοντάζ στο: [Theoria#204k5 S1ngles S02k5 E04k5](https://www.youtube.com/watch?v=v5ATTq_ESF8&t=27s&ab_channel=VassiaMazanitou), απόσπασμα: 00:44- 02:57 https://www.youtube.com/watch?v=v5ATTq_ESF8&t=27s&ab_channel=VassiaMazanitou και 03:00-04:28.

Διαφορετικά, “Singles 2 ½, ”, Mega, Επεισόδιο 4^ο, Αποσπάσματα: 28:45-29:08, 32:50-34:44 και 43:28-44:56, Ανακτήθηκε από Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/50242/singles-2-1-2-004/>

6.7.7 Μηχανική φυσική

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αντιληφθούν τη διεπιστημονική σύνδεση των αντικειμένων και τις προεκτάσεις τους.
- 📖 να προκαλούν και να αναπτύσσουν τον ηθικό και φιλοσοφικό στοχασμό (ΑΠΣΛΛ, 2021:6).
- 📖 να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να διερωτώνται εύστοχα για τα λογοτεχνικά δοκίμια και να αναζητούν τρόπους για να επικοινωνήσουν με τα θέματα που θέτουν οι στοχαστές-δημιουργοί των κειμένων (ΑΠΣΛΛ, 2021:31).

Το 10^ο επεισόδιο¹⁵¹ της σειράς “Singles 2 ½” έχει ως αφορμή και τίτλο τη φράση του Αρχιμήδη «δος μοι μοχλόν και ταν γαν κινήσω¹⁵²». Η Ράνια και η Λίλα, αφού αναφέρουν τη φράση και τη θεωρία, δίνουν τη δική τους ερμηνεία συνδέοντας τη μηχανική με τη ζωή.

A) Ποια είναι η σημασία της φράσης του Αρχιμήδη και πώς συνδέεται με τους ήρωες της σειράς;

B) Θεωρείτε ότι ο παραλληλισμός βοηθάει στην κατανόηση της φράσης του Αρχιμήδη; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

¹⁵¹ “Singles2 ½”, Mega, Επεισόδιο 10^ο, Αποσπάσματα: 0:56-1:18 και 32:54- 35:16, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/50248/singles-2-1-2-010/>

¹⁵² Μεταφράζοντας, «Δώσ' μου ένα μοχλό και θα κινήσω τον κόσμο».

6.7.8 Θρησκεία

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να έρθουν σε επαφή με τα Χριστιανικά ήθη και έθιμα.
- 📖 να γνωρίσουν τη λαϊκή θρησκευτική ζωή και την ηθογραφία διαφορετικών τόπων.
- 📖 να μοιραστούν προσωπικά τους βιώματα και θρησκευτικά ήθη και έθιμα του τόπου τους/ χωριού τους.
- 📖 να εντοπίσουν σημεία που μαρτυρούν στοιχεία για τους χαρακτήρες.
- 📖 να εκφέρουν εμπειριστατωμένα άποψη για το ύφος/ είδος μιας σειράς.

Δραστηριότητα 1^η

Από το 5^ο επεισόδιο¹⁵³ της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων» γίνεται προβολή αποσπάσματος στο οποίο οι ήρωες κάνουν πρόβα το «Αι γενέαι πάσαι» για την Ακολουθία Περιφοράς του Επιταφίου, ενόψει της Μεγάλης Παρασκευής. Συμπληρωματικά προτείνεται προβολή αποσπάσματος από το 6^ο επεισόδιο¹⁵⁴ της ίδιας σειράς, στο οποίο οι ήρωες εμφανίζονται να διαφωνούνε, μετά την περιφορά του Επιταφίου, για τον τόνο της ψαλμωδίας.

- A) Ποια είναι η σχέση των χαρακτήρων; Παρατηρήστε τις αλληλεπιδράσεις τους εντοπίζοντας τα φραστικά στοιχεία του σεναρίου.
- B) Στον διάλογό τους υπάρχουν ορολογίες βυζαντινής μουσικής. Επίσης, διαφαίνονται γλωσσικά ιδιώματα. Εντοπίστε τα σημεία.

Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Αναζητούν πληροφορίες για ήθη και έθιμα που περιγράφονται στα κείμενα, καθώς και τη λογοτεχνική παράδοση άλλων λαών και χωρών (ΑΠΣΛΛ, 2021:35).

¹⁵³ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 5^ο- Α΄ κύκλος, Απόσπασμα: 38:38 -40:48, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46717/epeisodio-5-10/>

¹⁵⁴ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 6^ο- Α΄ κύκλος, Απόσπασμα: 11:59-14:40, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46718/epeisodio-6-10/>

Δραστηριότητα 2^η

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει αποσπάσματα από το 7^ο επεισόδιο¹⁵⁵ της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων» στο οποίο οι ήρωες ψάλλουν το «Χριστός Ανέστη». Κατά την επιστροφή τους από την Αναστάσιμη λειτουργία του Μεγάλου Σαββάτου τρώνε όλοι μαζί μαγειρίτσα και τσουγκρίζουν τα αβγά. Παράλληλα, εμφανίζονται και άλλοι ήρωες να δειπνούν με διαφορετικό τρόπο. Ακολουθεί συζήτηση.

A) Συγκρίνετε πώς περνάνε οι ήρωες το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου μετά την Ανάσταση. Πώς χαρακτηρίζετε την αλληλεπίδραση της Λίζας (Γωγώ Μπρέμπου), του Νεκτάριου (Νίκος Γαρυφάλου) και του Λέλου (Βασίλης Ευταξόπουλος); Αιτιολογήστε με αναφορές σε συγκεκριμένα σημεία.

B) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας δημιουργούνται βλέποντας τη σκηνή που οι ήρωες ψάλλουν έξω από το σπίτι και έπειτα τρώνε; Έχετε παρόμοιες αναμνήσεις;

Γ) Σχολιάστε τις σχέσεις των ηρώων στο πασχαλινό τραπέζι. Ποια στοιχεία αντλούμε για τους χαρακτήρες; Απαντήστε με αναφορές στο σενάριο.

Δραστηριότητα 3^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- ☞ να αναγνωρίσουν το είδος του χαρακτήρα με βάση τη θεωρία που διδάχτηκαν.
- ☞ να εντοπίζουν σημεία που αποκαλύπτουν στοιχεία για τους ήρωες και τον τρόπο αλληλεπίδρασης και μεταξύ τους σχέσεων.
- ☞ να ερμηνεύουν τις επιλογές των συγγραφέων (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογούν τη λειτουργία τους στα κείμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- ☞ να είναι διαθέσιμοι/-ες για την αποδοχή της πολυσημίας των λογοτεχνικών έργων και για διάλογο και σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριας (ΑΠΣΛΛ, 2021:9).

¹⁵⁵ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 7^ο- Α΄ κύκλος, Αποσπάσματα: 10:50-17, 13:35- 15:06 και 15:29-16:31, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46719/epeisodio-7-10/>

Η *θεία Ιουλία* (Σάρα Γανώτη) επισκέπτεται ξαφνικά τους πρωταγωνιστές στη σειρά «Το σόι σου» και σεναριακά εμφανίζεται με ορισμένα χαρακτηριστικά. Μετά την προβολή των δοσμένων αποσπασμάτων από το 34^ο επεισόδιο¹⁵⁶ του Δ' κύκλου ακολουθεί συζήτηση.

A) Πώς θα χαρακτηρίζατε, *ως προς το είδος*, τον χαρακτήρα της θείας Ιουλίας; Θα λέγατε ότι είναι ένας δυναμικός, στατικός ή στερεοτυπικός χαρακτήρας; Απαντήστε αναφερόμενοι σε συγκεκριμένα στοιχεία.

B) Ποια είναι η στάση των υπόλοιπων χαρακτήρων απέναντι σε εκείνη και πώς αντιδράνε στις συνήθειες και τον τρόπο ζωής που έχει; Σχολιάστε την αλληλεπίδραση και τη δυναμική των σχέσεών τους. Εντοπίστε συγκεκριμένα σημεία.

Τεχνική ερώτηση: Ποια πιστεύετε πως είναι η πρόθεση των δημιουργών στην αποτύπωση του χαρακτήρα της θείας Ιουλίας; Πού αποσκοπούν;

Στη συνέχεια Γ) τα παιδιά παροτρύνονται στην έκφραση προσωπικής γνώμης σχετικά με τη συμπεριφορά και τον τρόπο αντίδρασής της.

Ο Μενέλαος στο τέλος του επεισοδίου απευθυνόμενος σε εκείνη της λέει:

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Βλέπεις, Ιουλία μου, ο Θεός στον οποίο πιστεύει η δική μας οικογένεια μπορεί να μην πηγαίνει σε αγρυπνίες και να μην νηστεύει, αλλά ξέρει να συγχωρεί και να ανοίγει την πόρτα του σε όποιον έχει ανάγκη.

Δ) Σχολιάστε τα λόγια και τον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται με το προφίλ του Μενέλαου.

Τεχνική ερώτηση: Προβληματιστείτε για την επιλογή των δημιουργών να ολοκληρώσουν με τον συγκεκριμένο τρόπο το επεισόδιο.

¹⁵⁶ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 34^ο- Δ' κύκλος, Αποσπάσματα: 06:40-11:56, 15:30-19:22 και 37:48- 38:05, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=-G62QR0bRAo&ab_channel=AlphaTVGreece

Δραστηριότητα 4^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αντιληφθούν ότι ο τρόπος ζωής των ανθρώπων και οι πεποιθήσεις τους εξαρτώνται από μια πληθώρα αξιών και «πιστεύω».
- 📖 να εκφράζουν την προσωπική τους γνώμη για κοινωνικά και θεολογικά θέματα.
- 📖 να ανιχνεύουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές-ηθικές αναζητήσεις, με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία (ΑΠΣΛΛ, 2021:20).
- 📖 να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να διαλέγονται με τα κείμενα και τους/τις συν-αναγνώστες/-στριες για τη συγκρότηση κοινών νοημάτων μέσω της έμφασης, της έντασης και της ποιότητας των κοινών εμπειριών (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει το παρακάτω απόσπασμα και εφόσον το επιθυμεί προβάλλει το 9^ο επεισόδιο¹⁵⁷ της σειράς «Εθνική Ελλάδα».

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Θέλω να σας πω κάτι που σκέφτομαι. Δηλαδή το έχω αποφασίσει, αλλά δεν το έχω πει ακόμα. Μίλησα με δικηγόρο και αποφάσισα να χωρίσω. Θα ζητήσω διαζύγιο.

ΓΚΡΕΙΣ

Επιτέλους! Και πολύ το άργησες.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Δεν είναι εύκολο.

ΓΚΡΕΙΣ

Το να μείνεις μαζί του είναι πολύ πιο δύσκολο. Και θα είμαστε δίπλα σου εμείς, να μην φοβάσαι τίποτα. Έλα δω (αγκαλιάζονται)
[...]

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Εσύ, Ράγια, δεν μιλάς;

ΡΑΓΙΑ

Φρόσω εγώ δεν ξέρω αν είναι λύση το διαζύγιο. Και δεν ξέρω αν η γυναίκα από μόνη της πρέπει να αποφασίζει να χωρίσει.

¹⁵⁷ «Εθνική Ελλάδα», Mega, Επεισόδιο 9^ο, Απόσπασμα: 24:42-26:33, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=778>

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ο Μωάμεθ δεν ήξερε τον Θόδωρα, γι' αυτό τα έγγραφα αυτά.

ΡΑΓΙΑ

Ο Μωάμεθ σωστά τα έγραψε. Οι άνθρωποι καμιά φορά δεν τα καταλαβαίνουν και τα εξηγούν όπως να' ναι.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Έγραψε ο Μωάμεθ, οι άντρες να χτυπάνε τις γυναίκες τους; Από μόνοι τους το κάνουν, ε και εγώ από μόνη μου θα χωρίσω.

ΡΑΓΙΑ

Ο γάμος για τη γυναίκα πολλές φορές είναι μια δοκιμασία.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ο γάμος. Όχι ο Θόδωρας. Πρέπει ντε και καλά να δοκιμαστώ με τον Θόδωρα; Και στο κάτω κάτω δοκιμάστηκα, δεν την πέρασα τη δοκιμασία, φέρτε μου άλλον να δοκιμαστώ. Φέρτε μου τον Ρουβά, να δοκιμαστώ με τον Σάκη.

ΓΚΡΕΙΣ

Ο Ρουβάς είναι με τη Ζυγούλη.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ε ναι, δοκιμάζεται η καημένη. Ωραία, φέρτε μου τον Κλούνει, τον Αλιάγα, το πόλο του Ολυμπιακού.

ΓΚΡΕΙΣ

Να σου πω, μην θυμώνεις. Δεν χρειάζεται να συμφωνούμε και σε όλα.

ΡΑΓΙΑ

Δεν το είπα για να μαλώσουμε. Τη γνώμη μου είπα.

ΓΚΡΕΙΣ

Καλά έκανες. Δεν μαλώνουμε. Θες εσύ, παιδί μου, να πάρεις διαζύγιο;

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ναι.

ΓΚΡΕΙΣ

Ωραία, θα πάρεις. Να μιλήσεις στον Θόδωρα.

Από την παραπάνω σκηνή μαθαίνουμε την απόφαση της Φρόσως να ζητήσει διαζύγιο από τον άνδρα της, τον Θόδωρα, και βλέπουμε τις αντιδράσεις των φιλενάδων της.

Α) Το θρήσκευμα της Ράγιας (Ρομίνα Κατσικιάν) φαίνεται ότι επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιδράει στην ανακοίνωση του διαζυγίου. Σχολιάστε την αντίδρασή της και πώς αποδόθηκε σεναριακά.

Β) Η παρέμβαση της Γκρεϊς (Ντέμπορα Οντόγκ) λειτουργεί κατευναστικά. Οι διαφορετικές απόψεις που εκφράζονται είναι ικανές να επηρεάσουν τη φιλία τους; Και αν ναι, σε τι βαθμό;

Γ) Ποια είναι η δική σας γνώμη για όσα εκφράζονται;

Τεχνική ερώτηση: Σε τι εξυπηρετούν οι αναφορές της Φρόσως στον Σάκη Ρουβά, τον Τζωρτζ Κλούνει, τον Νίκο Αλιάγα και την ομάδα πόλου του Ολυμπιακού; Ποια είναι η λειτουργία που επιτελούν σεναριακά και επιλέχθηκαν από τον σεναριογράφο, Γιώργο Καπουτζίδα;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και δράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να τον παρουσιάσει (σ.27).
- ❖ Εντοπίζουν στοιχεία σε κείμενα που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δημοκρατικό ήθος ή που έμμεσα αποδομούν στερεότυπα και παρωχημένες αντιλήψεις για τη διαφορετικότητα των ανθρώπων (σ. 29).

Δραστηριότητα 5^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να προχωρήσουν σε συγκρίσεις των ηρώων και να προβληματιστούν για τον λόγο που απεικονίζονται με αυτό τον τρόπο.
- 📖 να εντοπίσουν στοιχεία που φανερώνουν τη διαφορετική θέση ισχύος των ηρώων.
- 📖 να παρατηρήσουν τα υποκριτικά στοιχεία που ενισχύουν το κείμενο.
- 📖 να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να κατανοήσουν ότι η Χριστιανική παράδοση δεν ταυτίζεται με τα έθιμα άλλων χωρών.

Προβάλλεται απόσπασμα από το 24^ο επεισόδιο¹⁵⁸ της σειράς «Το σόι σου» από τον τέταρτο κύκλο στον οποίο οι άνδρες των δύο οικογενειών κάνουν πρόβα το τραγούδι «Ρούντολφ το

¹⁵⁸ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 24^ο- Δ' κύκλος, Απόσπασμα: 08:54-11:05, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=RXFQ66bhH-k&t=549s&ab_channel=AlphaTVGreece

ελαφάκι» ενόψει της συμμετοχής τους στο Χριστουγεννιάτικο bazaar του κοινωνικού παντοπωλείου.

A) Παρατηρήστε τις εκφράσεις των προσώπων, τη στάση του σώματος και τον τόνο της φωνής τους και σχολιάστε κάθε ήρωα ξεχωριστά. Τα στοιχεία και η συμπεριφορά τους συνάδουν με το προφίλ χαρακτήρα που ξέρουμε για εκείνους;

B) Από πού προέρχεται η διαφωνία τους; Ποιο είναι το είδος της σύγκρουσης;

Τεχνική ερώτηση: Παρατηρήσατε τον τρόπο που στέκονται οι ήρωες; Τι φανερώνεται από τη στάση τους;

Ο/Η εκπαιδευτικός συνεχίζει δείχνοντας ολιγόλεπτα αποσπάσματα και από άλλα επεισόδια. Αρχικά από το 21^ο επεισόδιο¹⁵⁹ του δεύτερου κύκλου και προχωρά στις παρακάτω ερωτήσεις:

A) Οι δύο οικογένειες προετοιμάζονται για τα Χριστούγεννα με διαφορετικό τρόπο. Πώς αποτυπώνεται σεναριακά και σκηνοθετικά αυτή η διαφορά; Σε ποια σημεία έγκειται η διαφοροποίηση;

B) Οι αντιδράσεις του Βαγγέλη και του Μενέλαου φανερώνουν τη στάση τους απέναντι στον στολισμό που επιλέγουν οι γυναίκες τους. Με ποιον τρόπο εκφράζουν τις διαφωνίες τους; Παρατηρείτε διαφορές; Αν ναι, πού θεωρείτε ότι οφείλονται;

Γ) Η Μπέλα (Βίβιαν Κοντομάρη) και η Αλίνα (Γωγώ Καρτσάνα) προσπαθούν να πείσουν τον Διονύση να ντυθεί Αϊ- Βασίλης για τις ανιψιές του. Εκείνος όμως αρνείται πεισματικά για ιδεολογικούς λόγους. Η Αλίνα, αν και συμφωνεί μαζί του, ενθουσιάζεται με το ενδεχόμενο. Σχολιάστε τα επιχειρήματα που προβάλλουν και τον τρόπο που τα αποτυπώνουν. Υπάρχει συνέπεια στην απόδοση του χαρακτήρα, συνάδουν οι απόψεις με τα χαρακτηριστικά των ηρώων; Ποια είναι η δική σας γνώμη για τις απόψεις που εκφράζουν;

¹⁵⁹ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 21^ο- Β' κύκλος, Αποσπάσματα: 02:40- 11:05 και 12:50- 13:21, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=VYsVWqKb9x4&t=1558s&ab_channel=AlphaTVGreece

Έπειτα από το 10^ο επεισόδιο¹⁶⁰ του πρώτου κύκλου προβάλλονται τα δοσμένα στιγμιότυπα.

A) Ξεκινώντας από τους τελευταίους κύκλους καταλήγουμε στον πρώτο όπου και συναντάμε τους ήρωες στα πρώτα τους -τηλεοπτικά- Χριστούγεννα. Θεωρείτε ότι υπήρχε συνέπεια στις επιλογές των χαρακτήρων και ότι τους αντιπροσωπεύουν;

B) Εστιάστε στον τρόπο αντίδρασης της Αλεξάνδρας. Υπάρχει συνέπεια στο χαρακτήρα της με το πέρασμα των κύκλων;

Γ) Με βάση τη θεωρία των *αντιθετικών χαρακτήρων* σχολιάστε τις εκφράσεις και τη συμπεριφορά του Βαγγέλη και της Αλεξάνδρας.

Δ) Στα αποσπάσματα υπάρχουν σημεία στα οποία η Αλεξάνδρα βρίσκεται σε θέση ισχύος. Ανατρέξτε στη θεωρία για το *status των ηρώων* και εντοπίστε τα σχετικά σημεία.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και φράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να την παρουσιάσει (σ.27).

Δραστηριότητα 6^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες:

- 📖 να διατυπώσουν απόψεις για ζητήματα που αφορούν τη Θρησκεία.
- 📖 να διαμορφώσουν γνώμη για τους ήρωες με βάση δοσμένα αποσπάσματα.
- 📖 να προβληματίζονται για τη στάση και συμπεριφορά μεταξύ των αλλόθρησκων.
- 📖 να μοιραστούν προσωπικές εμπειρίες.
- 📖 να καλλιεργήσουν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτήσουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό και γραπτό λόγο (ΑΠΣΛΛ, 2021:9).

¹⁶⁰ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 10^ο - Δ' κύκλος, Αποσπάσματα: 05:34-07:27, 13:27-14:05 και 18:02- 19:10, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=NrWDLlBfXDI&list=PLb7bL33HNiAPVUn43Eb670W_ibOGDyeqQ&index=11&ab_channel=AlphaTVGreece

📖 να γίνουν άνθρωποι καλλιεργημένοι, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες (ΑΠΣΛΛ, 2021:9).

📖 να δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά στερεότυπα που εντοπίζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).

Στο 13^ο επεισόδιο¹⁶¹ του πρώτου κύκλου της σειράς «Στο παρά πέντε» η Ζουμπουλιά μαθαίνει ότι η συμπεθέρα της, Μαριλένα Δορκοφίκη (Ελένη Κρίτα), πιστεύει στον Βούδα.

A) Ποιες φράσεις αποτυπώνουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις της Ζουμπουλίας και ποιες της Μαριλένας;

B) Οι χαρακτήρες των δύο γυναικών αναδεικνύονται από την αντίθεσή τους. Σε ποια σημεία φανερώνεται αυτό;

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Αχ... Τι να κάνουμε τώρα; Υπομονή. Υπομονή μέχρι το Πάσχα. Γιατί στο λέω, εγώ Πάσχα χωρίς την κόρη μου δεν κάνω. Το Πάσχα είναι η μεγαλύτερη γιορτή της Ορθοδοξίας. Μεγαλύτερη και από τα Χριστούγεννα ε;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Δεν με απασχολεί.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Τι δεν σε απασχολεί; Χριστιανή ορθόδοξη δεν είσαι;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Όχι.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Τι όχι;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Δεν είμαι Χριστιανή ορθόδοξη, αφού είμαι Βουδίστρια.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Τι είναι το «Βουδίστρια»;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Θρησκεία. Εσύ τι νόμιζες ότι είναι;

¹⁶¹ «Στο παρά πέντε», Mega, Επεισόδιο 13^ο- Α΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 12:13-14:30, 28:40-29:08, 30:33-31:54 και 34:50-35:25, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49401/eepisodio-13-22/>

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Αυτό με το... με το κρέας. Αυτό που αν δεν τρως κρέας...

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Είναι θρησκεία, Ζουμπουλία.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Τίνος;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Εκατομμυρίων ανθρώπων στον κόσμο και η δικιά μου επίσης.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Εσύ δηλαδή τώρα τι; Έχεις δύο έχεις;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Δεν έχω δύο, Λία. Μία έχω. Δεν είμαι Χριστιανή δεν πιστεύω στο Χριστό.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Πού πιστεύεις;

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ

Στον Βούδα.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Τον χοντρό;

Η Μαριλένα γνώφει καταφατικά και η Ζουμπουλία λιποθυμά.

Γ) Γνωρίζετε τη Ζουμπουλία; Με τα στοιχεία που έχετε τι θρήσκευμα πιστεύετε ότι έχει; Για ποιον λόγο καταλήγετε σε αυτό το συμπέρασμα; Απαντήστε με παραδείγματα από στοιχεία του ρόλου που σας οδήγησαν στο συμπέρασμά σας.

Δ) Στο άκουσμα ότι η συμπεθέρα της είναι Βουδίστρια λιποθυμά και έπειτα τη βλέπουμε διαρκώς να λιβανίζει το σπίτι. Σε ποια κατηγορία από τα είδη των χαρακτήρων εντάσσεται και γιατί;

Ε) Σε επόμενη σκηνή η Ζουμπουλία μαζί με τη Ντάλια και την Αγγέλα (Αγγελική Λάμπρη) πηγαίνουν για ψώνια. Ακολουθεί απομαγνητοφωνημένος ο διάλογος:

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Μα να μην είναι Χριστιανή; Δηλαδή πού να το πω;

ΑΓΓΕΛΑ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΟΥ

Σε εμάς το λες συνέχεια απ' το πρωί. Φτάνει.

ΝΤΑΛΙΑ ΧΑΤΖΗΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Εντάξει, βρε Ζουμπουλία, δεν είναι και τόσο τραγικό.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΑ ΑΜΠΑΤΖΙΔΟΥ

Δεν είναι τραγικό, λέει. Να την έχω τη δαιμονισμένη μέσα στο σπίτι μου; [...]

ΣΤ) Έχετε φίλους που ασπάζονται διαφορετική Θρησκεία; Συζητάτε για τα διαφορετικά «πιστεύω» και τις παραδόσεις των Θρησκειών σας;

Συνδυαστικά με το απόσπασμα από την «Εθνική Ελλάδα»

Ζ) Εντοπίστε τις ανάλογες φράσεις σχολιάζοντας τη διαφορετική στάση της Ζουμπολίας από εκείνη της Φρόσως, της Ράγιας, της Γιούε Γιούε και της Γκρεις. Πού πιστεύετε ότι έγκειται η διαφορά¹⁶²;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).
- ❖ Εντοπίζουν φράσεις- αποσπάσματα των λογοτεχνικών κειμένων που μελετούν και ενεργοποίησαν συνολικά το ενδιαφέρον τους. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες και επιχειρούν να παρουσιάσουν δραματοποιημένα τα αποσπάσματα αυτά, π.χ. συγκρούσεις χαρακτήρων και αξιακών συστημάτων (σ.33).

¹⁶² Ενδεικτική απάντηση: Το περιβάλλον από το οποίο προέρχονται οι ηρωίδες σίγουρα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό. Η Ζουμπολία κατάγεται από ένα χωριό στις Σέρρες και ποτέ της δεν είχε φύγει εκτός αυτού. Μονάχα με τις γειτόνισσες και τους συγχωριανούς της συναναστρεφότανε. Αντίθετα, η Φρόσω, η Γκρεις, η Ράγια και η Γιούε Γιούε προέρχονται από διαφορετικές χώρες και πολιτισμικά και θρησκευτικά περιβάλλοντα ζουν όμως σε μια πολυπολιτισμική γειτονιά της Αθήνας.

6.7.9 Εκπαίδευση

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να προβληματίζονται για τα στοιχεία π.χ. ηρωικά/αντιηρωικά που παρουσιάζει η δική τους στάση ζωής και των άλλων (ΑΠΣΛΛ, 2021:23) με αφορμή τη δράση των χαρακτήρων.
- 📖 να εντοπίζουν τις συγκρούσεις, κατανοώντας τον τρόπο λειτουργίας τους και πώς εξυπηρετεί στην πλοκή.

Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει ένα μικρό απόσπασμα του 2^{ου} επεισοδίου¹⁶³ της σειράς «Δεληγιάνναιο ΠαρθENAγωγείο» από την επίσκεψη της νέας καθηγήτριας ιστορίας, Ζωής Μαδρά (Κλειώ Δανάη Οθωναίου) στο ΠαρθENAγωγείο. Λίγα λεπτά μετά την άφιξη της γίνεται μάρτυρας του τσακωμού μιας μαθήτριας που δεν θέλει να μείνει στον ίδιο κοιτώνα με τη συμμαθήτρια της, Ρόζα Λευί. Ακούγοντας τη Λουκία να αναφέρεται στη θρησκεία της Ρόζας επεμβαίνει.

ΛΟΥΚΙΑ ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΑΚΗ

[...] Καμία δεν θέλει να μείνει με μία Εβραία.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Με συγχωρείτε, κάνετε πρόβα για κάποιο θεατρικό έργο; Γιατί δεν μπορεί να ειπώθηκε στα σοβαρά «καμία δεν θέλει να μείνει με μία Εβραία;».

Αυτή είναι η πρώτη φορά που βλέπουμε τη Ζωή να παίρνει θέση εντός του ΠαρθENAγωγείου.

- A) Τι πληροφορίες αντλεί κάποιος/-α από τα λόγια της σχετικά με τις πεποιθήσεις της;
- B) Στη συνέχεια βλέπουμε τη σύγκρουση¹⁶⁴ μεταξύ της Ζωής και της Mademoiselle Claire. Την εντοπίζετε; Με ποιον τρόπο εκφράζεται; Συνδυάζοντας με τη *θεωρία για τα είδη των Συγκρούσεων*, σε ποιο είδος ανήκει η συγκεκριμένη σύγκρουση; Πρόκειται για σύγκρουση με τον εαυτό, με άλλον χαρακτήρα, με την κοινωνία ή με τη φύση; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

¹⁶³ «Δεληγιάνναιο ΠαρθENAγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 2^ο, Αποσπάσματα: 17:27-21:52, 22:37-24:03, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=m_-WvRRM1FY&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=2&ab_channel=GROUDPOND

¹⁶⁴ Ενδεικτική απάντηση: Το σχόλιο της Ζωής Μαδρά «Το savoir vivre το διδάσκεται. Το να μην κάνουν μεταξύ τους διακρίσεις δεν το διδάσκεται;».

Στη συνέχεια παρακολουθούμε τη διένεξη της Ζωής και του Μίμη ενώπιον των καθηγητών.

Γ) Μετά την προβολή, σχολιάστε τον διάλογό τους εστιάζοντας στις απόψεις που εκφράζουν:

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Α ώστε διαχειριστής; Γιατί εγώ νόμιζα ότι πάνω απ' όλα είστε εκπαιδευτικός.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΣΕΣ

Πάνω απ' όλα θέλω την ησυχία μου και την ησυχία των μαθητριών μου.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Α ωραία. Ε τότε να μην το λέμε «οικοτροφείο» να το λέμε καλύτερα «υπνοτροφείο».

Δ) Πώς κρίνετε τη στάση της; Συμφωνείτε με τον τρόπο που εκφράζεται και όσα λέει; Συζητήστε με αφορμή τον δοσμένο διάλογο για τις διαφορετικές στάσεις ζωής που έχουν οι δύο ήρωες.

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες:

- να αντιληφθούν τις ανισότητες που υπήρχαν μεταξύ των δύο φύλων.
- να διαπιστώσουν ότι οι εκπαιδευτικές μέθοδοι τις προηγούμενες δεκαετίες ήταν διαφορετικές από τις σημερινές.
- να κατανοήσουν ότι οι ιδεολογικές απόψεις που εκφράζουν οι ήρωες αντικατοπτρίζουν τον χαρακτήρα και την ολόπλευρη προσωπικότητά τους.
- να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- να αποκτούν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- να ασκούνται στην υποβολή ερωτημάτων που προκύπτουν από το κείμενο και να διατυπώνουν τα θέματα που, κατά τη γνώμη τους, αυτό πραγματεύεται (ΑΠΣΛΛ, 2021:26).
- να εκφράζονται με κριτική διάθεση και να εκδηλώνουν την κοινωνικότητά τους ώστε να δομούν το προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:41-42).
- να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.
- να παράγουν κείμενο που ανταποκρίνεται στο δοσμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει απόσπασμα από το 3ο επεισόδιο¹⁶⁵ της σειράς «Δεληγιάννειο Παρθεναγωγείο» στο οποίο η νέα καθηγήτρια ιστορίας, Ζωή Μαδρά, γνωρίζεται με τα κορίτσια και τους ενημερώνει για τον τρόπο διδασκαλίας της.

A) Σχολιάστε τον τρόπο αλληλεπίδρασής της με τις μαθήτριες και τον τρόπο που επεμβαίνει ο Διευθυντής του Παρθεναγωγείου, Μίμης Μεταξάς.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Με συγχωρείτε, κύριε Διευθυντά, αλλά εγώ δεν πιστεύω σε αυτές τις μορφές τιμωρίας. Και γενικότερα δηλαδή θεωρώ ότι αυτές οι εκπαιδευτικές μέθοδοι δεν αφήνουν τις προσωπικότητες των μαθητριών να αναπτυχθούν ελεύθερα.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Ελεύθερα ακούω και μου γυρνάνε τ' άντερα. Στο διά τούτα, δεσποινίς.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Δεν θέλω να φοβούνται το μάθημα μου, να το αγαπήσουν θέλω.

B) Ποια είναι η εικόνα που διαμορφώνουμε από τις απόψεις που εκφράζουν η Ζωή και ο Μίμης; Πιστεύετε ότι λειτουργούν αποκαλυπτικά και συνάδουν με τον χαρακτήρα τους;

Στη συνέχεια, και αφού το ζήτησε ο Μίμης, παρακολουθεί το μάθημα της και κάποια στιγμή αναφέρει:

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Ο Τρωικός πόλεμος, κορίτσια, μόνο για την Ωραία Ελένη δεν έγινε, αυτά είναι μυθολογία. Εμείς εδώ κάνουμε ιστορία και σαν καθηγήτρια ιστορίας για ένα πράγμα σας διαβεβαιώ· πως όλοι οι πόλεμοι γίνονται για το χρήμα.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Τι; Τι είναι αυτά που τους λέτε, δεσποινίς;

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Την αλήθεια, κύριε Διευθυντά. Πως ο Τρωικός πόλεμος είναι ο πρώτος ιμπεριαλιστικός πόλεμος.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Ιμπεριαλιστικ (κόβεται η ανάσα του) σας παρακαλώ πολύ. Μια χαρά μας τα έχει πει ο Όμηρος.

¹⁶⁵ «Δεληγιάννειο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 3^ο, Αποσπάσματα: 3:12- 5:59 και 8:37- 12:35, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=f1_N9Ttwljo&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=3&ab_channel=GROUDPOND

Γ) Σχολιάστε την αντίδρασή του Μίμη με βάση τα στοιχεία που έχουμε για τον χαρακτήρα του. Πιστεύετε ότι ήταν υπερβολική η αντίδρασή του; Και αν ναι, γιατί;

Συνεχίζει η προβολή με τους δυο τους να διαφωνούν έντονα και τον Μίμη να την τραβάει από το βγαίνοντας έξω στον διάδρομο, για να μιλήσουν. Κάποια στιγμή προκύπτει ο εξής διάλογος:

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Αν θα με ρωτήσουν τώρα για τον πόλεμο που μαίνεται στην Ευρώπη τι θα τους πω; Ότι γίνεται για την Ωραία Ελένη.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΣΑΣ

Να μην πείτε τίποτα. Εμείς τους έχουμε αποκρύψει ότι γίνεται πόλεμος. Δεν είναι ανάγκη να ξέρουν.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Οι νέοι άνθρωποι οφείλουν να ξέρουν και να παίρνουνε θέση.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΣΑΣ

Μα τι θέση να πάρουνε μια σταλιά παιδιά; Που είναι και κορίτσια;

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Α... δεν είμαστε με τα καλά μας. Δηλαδή οι γυναίκες τι είμαστε; Πολίτες δεύτερης κατηγορίας; Αυτό τους διδάσκετε;

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΣΑΣ

Τους διδάσκουμε την ύλη των σχολικών βιβλίων και αυτό θα κάνετε και εσείς.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Ξέρουμε πολύ καλά, και εσείς και εγώ, ότι η ύλη των σχολικών βιβλίων περιέχει προπαγανδιστικές ανοησίες.

Δ) Ποια θέματα θίγονται στο συγκεκριμένο μέρος; Σχολιάστε κριτικά τον παραπάνω διάλογο, αλλά και γενικότερα τα αποσπάσματα που προβλήθηκαν.

Στο 4^ο επεισόδιο¹⁶⁶ της ίδιας σειράς, η Ζωή αποχαιρετά τις μαθήτριάς της, αντιλαμβανόμενη ότι λόγω των ιδεολογιών της δεν μπορεί να συνεχίσει να διδάσκει στο Παρθεναγωγείο. Κάποια στιγμή γράφει κάτι στον πίνακα λέγοντάς τους να το θυμούνται σε όλη τους τη ζωή.

¹⁶⁶ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 4^ο, Απόσπασμα:10:45-14:40, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=ld4_ODqQNbQ&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=4&ab_channel=GROUDPOND

→ ΣΤΗ ΣΚΕΨΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ → ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ

→ ΣΤΗ ΖΩΗ

Ο Μίμης μπαίνει στην αίθουσα δίχως να την δει και ενημερώνει τα κορίτσια για την αποχώρησή της. Αργότερα, στη διάρκεια του διαλόγου με τη Ζωή, βλέπει τον πίνακα.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Τι γράφει εκεί; Δεν είμαστε καλά. Για... κάντε λίγο (κάνοντας της νόημα να μετακινηθεί) Ελευθερία στη σκέψη, στην έκφραση, στη ζωή; Ποία μωρά παρθένος έγραψε αυτές τις μπούρδες στον πίνακα; Ποια μικρή ανόητη;

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Εγώ. Η μεγάλη ανόητη. Θεωρείτε μπούρδες την ελευθερία, κύριε Διευθυντά;

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Θεωρώ εμπρηστικά αυτά που γράψατε, δεσποινίς, γιατί απευθύνονται σε μικρά κορίτσια. Και τα θεωρώ εμπρηστικότερα γιατί τα γράψατε εσείς, που όλοι ξέρουμε το παρελθόν σας.

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Ξεράδια ξέρετε!

Ε) Για ποιον λόγο ο Μίμης εναντιώνεται τόσο πολύ στην έννοια της «ελευθερίας» και όσα υποστηρίζει η Ζωή; Για να απαντήσετε, λάβετε υπόψη σας το ιστορικό πλαίσιο της εποχής.

ΣΤ) Πώς χαρακτηρίζετε τη μεταξύ τους σχέση; Ποιος βρίσκεται σε θέση ισχύος και γιατί;

Ζ) Φανταστείτε και αφηγηθείτε προφορικά μία άλλη συνθήκη στην οποία ο Μίμης και η Ζωή συγκρούονται. Μπορεί να βρίσκονται σε άλλη εποχή ή και εκτός σχολείου. Φροντίστε η αλληλεπίδραση και η θέση ισχύος τους να γίνονται αντιληπτές.

Η) Και τώρα, όπως και την προηγούμενη φορά, ο Μίμης απομακρύνει με τη βία τη Ζωή από την αίθουσα, ενώ όμως πρώτα διαπληκτίζονται έντονα στην τάξη. Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται βλέποντας

Δημιουργική Γραφή: Φανταστείτε ότι βρίσκεστε στη θέση της Ζωής και γράφετε ένα γράμμα σε συγγενή σας που μένει στην συμπρωτεύουσα, από όπου και κατάγεται. Περιγράφει τα γεγονότα; Πώς αισθάνεται; Τι σκέφτεται; Καταγράψτε τις σκέψεις της διατηρώντας το επικοινωνιακό πλαίσιο.

Σεναριακή Γραφή: Σε φόρμα σεναρίου γράψτε τον διάλογο δύο φοιτητριών, οι οποίες προβληματίζονται και συζητάνε με αφορμή αυτό που έγραψε η Ζωή στον πίνακα και εκφράζοντας τον προβληματισμό τους για την αντίδραση του Διευθυντή τους.

Δραστηριότητα 3^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να γνωρίσουν τις μεθόδους σωφρονισμού που υιοθετούσαν οι εκπαιδευτικοί παλαιότερων δεκαετιών και να αναρωτηθούν για την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών μεθόδων που περιλάμβαναν τιμωρίες και ξύλο.
- 📖 να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται, με βάση τη δική τους προσωπικότητα και την ψυχολογία, τις προθέσεις και τη συμπεριφορά των ηρώων (ΑΠΣΛΛ, 2021:32-33).
- 📖 να σκιαγραφούν το προφίλ ενός χαρακτήρα.
- 📖 να αναρωτηθούν για τη σημασία της σχέσης που αναπτύσσουν εκπαιδευτικοί και μαθητές/-τριες.

Από το 7^ο επεισόδιο¹⁶⁷ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο» ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει απόσπασμα στο οποίο ο καθηγητής Ματθαίος Μαργαρίτης (Σταμάτης Τζελέπης) έπειτα από μια φάρσα των μαθητριών δέρνει με τη βέργα την Αθανασία Μαμακούκα. Οι υπόλοιποι καθηγητές, έχοντας ακούσει τις κραυγές της μαθήτριας, μπαίνουν στην τάξη και η Ζωή τον σταματάει. Αφού ο κύριος Μαργαρίτης εξηγήσει τι συνέβη, η Ζωή σχολιάζει:

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Εντάξει, κύριε Διευθυντά. Αυτό όντως είναι απαράδεκτο. Το ότι ο συνάδελφος πήγε να χτυπήσει τη μαθήτριά δεν είναι απαράδεκτο; Είστε πρωτόγονος, κύριε συνάδελφε!

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

(Σηκώνοντας το χέρι της στη Ζωή)
Αμα σου...

Α) Τι αντιλαμβανόμαστε για τον χαρακτήρα της Ζωής μετά από την τοποθέτησή της; Λάβετε υπόψη σας και το γεγονός ότι όρμησε στην τάξη συγκρατώντας το χέρι του καθηγητή τη στιγμή που πήγαινε να δείρει τη μαθήτριά. Τι δείχνει αυτή της η κίνησή;

¹⁶⁷ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 7^ο, Απόσπασμα: 07:51-15:40, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=0gzCkpt3QNw&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=7&ab_channel=GROUDPOND

B) Ποιες είναι οι ιδέες που εκφράζει η Ζωή για τη σχέση εκπαιδευτικού και μαθητριών την ώρα του συμβουλίου των καθηγητών;

Γ) Αναλογιστείτε τις σχέσεις που έχετε -ή είχατε- με τους/τις καθηγητές/-τριες σας. Ποια ήταν εκείνα τα χαρακτηριστικά που σας κέντρισαν το ενδιαφέρον και αναπτύξατε μαζί τους μια σχέση σεβασμού και ειλικρίνειας;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εντοπίζουν στοιχεία στα κείμενα που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δημοκρατικό ήθος ή που έμμεσα αποδομούν στερεότυπα και παρωχημένες αντιλήψεις για τη διαφορετικότητα των ανθρώπων [...] (σ.29).
- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).

Δραστηριότητα 4^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να στοχαστούν για τον ρόλο των μαθημάτων στη διαμόρφωση της προσωπικότητας.
- 📖 να διαμορφώνουν άποψη για την ολότητα των χαρακτήρων.
- 📖 να αντιλαμβάνονται πως η πολύτροπη επικοινωνία με τα λογοτεχνικά κείμενα που υπηρετεί την ψυχοπνευματική και αισθητική καλλιέργεια των μαθητών/-τριών αναδεικνύει τις αξίες που μορφοποιεί ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:38).
- 📖 να αναπτύσσουν δεξιότητες συνδυαστικής και κριτικής σκέψης που προκύπτει από τη σύγκριση διαφορετικών κειμένων και αποσπασμάτων.
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική και Σεναριακή Γραφή.

Γίνεται προβολή αποσπασμάτων από το 10^ο επεισόδιο¹⁶⁸ της ίδιας σειράς και η Ζωή πληροφορείται για το βραβείο «Χρυσή δαχτυλήθρα» που δίνεται στις μαθήτριες. Για να το λάβει κάποια, ο βαθμός των οικοκυρικών τριπλασιάζεται έναντι των υπολοίπων μαθημάτων.

¹⁶⁸«Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 10^ο, Αποσπάσματα: 6:33- 12:15, 14:03-16:35, 36:57- 43:30, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=yI9DHIyY8dc&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=10&ab_channel=GROUDPOND

A) Ποιες κοινωνικές απόψεις εκφράζονται με αφορμή το βραβείο αυτό;

B) Γνωρίζοντας ότι πρόκειται για στερεοτυπικές αντιλήψεις, οι οποίες μειώνουν το γυναικείο φύλο, καθώς εκείνη την εποχή τα οικοκυρικά, η μαγειρική, τα γαλλικά και το *savoir vivre* θεωρούνταν «τα σημαντικότερα μαθήματα», συζητώντας για τον κοινωνικό χώρο που περιβάλλει τις γυναίκες. Πώς ορίζεται το πλαίσιο και ποια είναι η θέση τους;

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Τι έπαθε; Έπαθε μία ντροπή για το φύλο της. Που εδώ μέσα όλοι, άντρες- γυναίκες, το αντιμετωπίζετε ως φύλο δευτέρας κατηγορίας και διαιωνίζετε την αιώνια καταπίεσή του.

Γ) Αναλογιζόμενοι/-ες την ιστορική εποχή πώς θα χαρακτηρίζατε τη Ζωή με βάση τις πεποιθήσεις και την ιδεολογία της; Ο χαρακτήρας της περιέχει ηρωικά ή αντιηρωικά στοιχεία; Αιτιολογήστε την απάντησή σας με σημεία του σεναρίου.

Δ) Πιστεύετε ότι είναι δύσκολο να είσαι γυναίκα εκείνη την εποχή; Αναπτύξτε τις σκέψεις/ γνώμη σας με επιχειρήματα.

Δημιουργική Γραφή: Φανταστείτε τη Ζωή στη σημερινή εποχή. Ποια θα ήταν η στάση και οι απόψεις της για τα κοινωνικό-πολιτικά γεγονότα που συμβαίνουν; Σκιαγραφήστε το προφίλ της δίνοντας έμφαση στο *κοινωνικό και εκπαιδευτικό της υπόβαθρο*, σύμφωνα με τη θεωρία της Seger.

Σεναριακή Γραφή: Σε σεναριακή φόρμα (εως τρεις σελίδες) αποδώστε τις απόψεις που εκφράζει γράφοντας τον πιθανό διάλογό της με τους/τις μαθητές/-τριες την ώρα του μαθήματος. Φροντίστε ο διάλογος να λειτουργεί αποκαλυπτικά για το κοινωνικό θέμα που αναδύθηκε και τις απόψεις της ίδιας και των παιδιών.

Στο επόμενο απόσπασμα οι μαθήτριες μαλώνουν για τον διαγωνισμό και τη συμμετοχή τόσο της Αλίκης, καθώς βρίσκεται εκεί με υποτροφία, και επειδή συμπεριφέρονται η μία στην άλλη άκρως ανταγωνιστικά. Η Δόμνα (Αθηνά Οικονομάκου) παραιτείται από τον διαγωνισμό παίρνοντας το μέρος της Ζωής καθώς πιστεύει ότι η καλύτερη μαθήτρια αξίζει το βραβείο της «Δεληγιαννειάδας» και όχι «η καλύτερη κεντήστρα» όπως συνήθιζε να λέει.

E) Ποια είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα για το ήθος και την προσωπικότητά της Δόμνας που σχηματίζουμε με αφορμή τον διάλογο της με τη *Mademoiselle Claire*; Απαντήστε κάνοντας αναφορές σε σημεία του σεναρίου.

Στο τελευταίο δοσμένο απόσπασμα οι μαθήτριες τσακώνονται για τον διαγωνισμό. Καθώς συνομιλούν η Θεώνη αιτιολογεί την άποψή της και γιατί δεν πρέπει η συμμαθήτριά της, Αλίκη Μάτσου, να λάβει μέρος καθότι είναι υπότροφος.

ΘΕΩΝΗ ΤΣΑΡΟΥΧΑ

Όχι, είναι άδικο να συμμετέχεις, Αλίκη. Εσύ παίρνεις συνέχεια επαίνους επειδή είσαι καλή μαθήτριά, ενώ εγώ είμαι καλή μόνο στο κέντημα. Και θα παλέψω με νύχια και με δόντια για να πάρω αυτό το βραβείο. Ας ξεχωρίσω και εγώ μια φορά. Δεν θέλω μόνο να γελάτε «με τη χοντρή που τρώει» θέλω μια φορά αυτή τη χοντρή να τη χειροκροτήσετε.

ΣΤ) Είχατε σκεφτεί το ενδεχόμενο ο διαγωνισμός για ορισμένες μαθήτριες να αποτελεί το μόνο μέσο και αφορμή για να λάβουν ενθαρρυντικά σχόλια και να βρεθούν για θετικό λόγο στο επίκεντρο;

Ζ) Λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία για την *οντολογική υπόσταση των χαρακτήρων* εστιάστε στη διάκριση του Βαλούκου (2006) που περιλαμβάνει τα τρία επίπεδα για την ανίχνευση ζωής του ήρωα με κριτήριο τον χρόνο. Με βάση το παραπάνω απόσπασμα σκιαγραφήστε το προφίλ του χαρακτήρα της Θεώνης για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της.

Λίγο αργότερα οι μαθήτριες μαλώνουν για την καταστροφή του κεντήματος της μαθήτριας Σγουροπούλου. Επιρρίπτουν ευθύνες η μία στην άλλη μέχρι να φανερωθεί ποια το έκανε και πιάνονται στα χέρια.

Η) Παρατηρήστε τις αντιδράσεις, τη στάση του σώματος και τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.

Μόλις ο Διευθυντής ειδοποιείται, πηγαίνει και τους μιλάει.

ΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

«[...] Σκεφτόμουν καθώς ερχόμουν να χρησιμοποιήσω τη παλιά γνωστή μέθοδο της ράβδου το «*post verba verbera*¹⁶⁹», αλλά βλέποντάς σας εξαγριωμένες τη μία εναντίον της άλλης λυπούμαι. Βαθιά θλίψη αισθάνομαι και για εσάς, αλλά και για εμάς, τους καθηγητές. Δεν σας διδάξαμε ότι άλλο είναι «διαγωνίζομαι» και άλλο «ανταγωνίζομαι». Ότι άλλο είναι ευγενής άμιλλα και άλλο έχθρα. Δεν σας διδάξαμε, δεσποινίδες, ότι πιο σημαντικό από τη χρυσή «*Δεληγιαννειάδα*», από την καλύτερη νοικοκυρά ή την καλύτερη μαθήτριά είναι η καλύτερη φίλη. Αν κατακτήσετε αυτό στη ζωή σας, την ικανότητα να

¹⁶⁹ Μεταφράζοντας, «όπου δεν πίπτει λόγος πίπτει ράβδος».

κάνετε φίλους, πάει να πει ότι έχετε μάθει να μοιράζεστε. Έχετε μάθει να δίνετε και πιστέψτε με, το πιο σημαντικό στη ζωή είναι να δίνουμε. Μόνο αυτός που δίνει είναι ανώτερος άνθρωπος. Αφήστε τις μικρότητες στην άκρη και δώστε τα χέρια η μία στην άλλη. Μόνο αυτό σας ζητώ, αυτό μόνο. Μπορείτε να γυρίσετε στους κοιτώνες σας, τελειώσαμε. Καληνύχτα.

Θ) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας δημιουργεί ο λόγος του Μίμη; Συμφωνείτε με τον τρόπο που απευθύνθηκε στις μαθήτριες;

Ι) Εντοπίστε τις διαφορές που υπάρχουν στο ύφος και τον τόνο φωνής του συγκριτικά με τις προηγούμενες φορές που συνομιλεί με τις μαθήτριες, Ποια είναι τα στοιχεία της προσωπικότητάς του που φωτίζονται; Απαντήστε κάνοντας αναφορές σε σημεία.

Τεχνική ερώτηση¹⁷⁰: Σε τι πιστεύετε ότι εξυπηρετεί ο συγκεκριμένος μονόλογος του Μίμη; Λάβετε υπόψη σας και το σχόλιο της Ζωής μόλις όλοι αποχωρήσουν από την τραπεζαρία.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Περιγράφουν προφορικά, γραπτά ή με ψηφιακό τρόπο εξωτερικά τους ήρωες και να σχολιάζουν τα εκφραστικά μέσα που αξιοποιεί ο/η συγγραφέας για να πετύχει το σκοπό του/της (σ.30-31).
- ❖ Εντοπίζουν φράσεις-αποσπάσματα των λογοτεχνικών κειμένων που μελετούν και ενεργοποίησαν συνολικά το ενδιαφέρον τους. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες και επιχειρούν να παρουσιάσουν δραματοποιημένα τα αποσπάσματα αυτά, π.χ. συγκρούσεις χαρακτήρων και αξιακών συστημάτων (σ.33).
- ❖ Καταθέτουν τις απόψεις τους για το τι αισθάνθηκαν και τι σκέφτηκαν [...] (σ.38).
- ❖ Συζητούν την ένταση των συναισθημάτων κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων του κειμένου και την εμβάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των προσώπων του έργου (σ.39).
- ❖ Εντοπίζουν στοιχεία των έργων που δεν τους/τις ικανοποιούν και προβληματίζονται λαμβάνοντας υπόψη την αναγνωστική τους εμπειρία και τη διαφορά αισθητικής ανάμεσα στις εποχές/ρεύματα κτλ. (σ.40).

¹⁷⁰ Ενδεικτική απάντηση: Δίνει τη δυνατότητα στο τηλεοπτικό κοινό να γνωρίσει μια αθέατη πτυχή του Μίμη. Επίσης, ο μονόλογος εξυπηρετεί την πλοκή διότι η Ζωή εκπλήσσεται και θαυμάζει τη στάση του. Αποτελεί, λοιπόν, την αφορμή να αναδειχθούν διαφορετικά, πιο οικεία και «συμπαθητικά» στοιχεία της ανθρώπινης φύσης του χαρακτήρα του.

Δραστηριότητα 5^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες:

- 📖 να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται για τον ρόλο τους στην εξέλιξη του έργου (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- 📖 να υποδύονται ρόλους έχοντας κατανοήσει με ενσυναίσθηση τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- 📖 να προβληματιστούν και να εκφράσουν τις απόψεις τους.
- 📖 να αποβαίνουν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με συνείδηση ευθύνης στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή.
- 📖 να αυτοσχεδιάζουν, να μπουν στη θέση των ηρώων, να προφέρουν λόγια και τις σκέψεις τους, να ζωντανέψουν δηλαδή το κείμενο (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).

Στον τρίτο κύκλο της σειράς «Άγριες Μέλισσες» η νέα δασκάλα του χωριού η Αιμιλία Λειβαδά (Μαρία Καλλιμάνη) είναι σκληρή, συντηρητική και υποστηρίκτρια του δικτατορικού καθεστώτος. Από την άλλη μεριά, η Μάρω Λυκογιάννη (Σοφία Σεϊρλή) δασκάλα κατά τη διάρκεια της κατοχής είναι μια γυναίκα με σύγχρονες παιδαγωγικές απόψεις και μεθόδους. Η Αιμιλία τιμωρεί τα παιδιά με το στέκονται με το ένα πόδι στη γωνία ή με απρόοπτα τεστ, τους φωνάζει διαρκώς απαγορεύοντάς τους όσα τυχόν επιθυμούν να κάνουν και αγνοεί την ύπαρξη του μικρού Ζαχαρία, ενός παιδιού Αφρικανικής καταγωγής. Η κυρία Μάρω θεωρεί τον διάλογο το μέσο επίλυσης όλων των προβλημάτων και τα ερεθίσματα εκτός της σχολικής αίθουσας το μεγαλύτερο «σχολείο».

Στο 103^ο επεισόδιο¹⁷¹ οι μαθητές/-τριες του Διαφανίου κοιτάζουν από το παράθυρο τα γυρίσματα μιας ιστορικής ταινίας που γυρίζεται στο χωριό τους. Μόλις η Αιμιλία επιστρέφει στην αίθουσα τους μαλώνει που δεν τέλειωσαν την ανάγνωση. Όταν τα παιδιά της ζητάνε να δούνε πώς γυρίζεται μια σκηνή ή ότι αφού πρόκειται για ιστορική ταινία να τη δούνε, αφού είναι σαν μάθημα. Εκνευρισμένη και χτυπώντας τη βέργα στην έδρα τους βάζει να γράψουν έκθεση «τι προσφέρει το σχολείο στον άνθρωπο. Βγαίνοντας στο προαύλιο η κυρία Μάρω κατευθύνεται προς το μέρος της και συζητάνε με αφορμή ότι την έβγαλαν από τα ρούχα της..

¹⁷¹ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 103^ο- Γ΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 07:45- 09:31, 12:04-16:02, 23:44-24:45 και 34:58- 37:13, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

ΜΑΡΩ ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗ

Είναι απολύτως κατανοητό να φθάνουμε στα όριά μας. Άνθρωποι είμαστε. Στις περισσότερες όμως των περιπτώσεων δεν ευθύνονται τα παιδιά γι' αυτό.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

Και ποιος ευθύνεται, δηλαδή, εμείς;

ΜΑΡΩ ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗ

Τα παιδιά είναι παιδιά. Η συμπεριφορά τους είναι πάντα ίδια. Είτε είναι τα παιδιά του Διαφανίου είτε της Κυψέλης είτε ενός σχολείου στην άλλη άκρη του κόσμου. Αυτό που χρειάζονται από εμάς είναι αγάπη, κατανόηση και υπομονή.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

Αυτά τα εισπράττουν από τους γονείς και τους παππούδες τους. Να με συγχωρείτε αλλά ο δάσκαλος έχει άλλα καθήκοντα. Να τους μάθει τι εστί σεβασμός, πειθαρχία. Να ξέρουν τα όριά τους και να είναι υπεύθυνα και επιμελή.

ΜΑΡΩ ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗ

Και αυτό λες ότι μπορεί να γίνει χωρίς να τους δείχνεις την αγάπη σου; Την κατανόησή σου; Πώς μπορεί ένας άνθρωπος να εμπιστευτεί κάποιον άλλον, όταν αντιλαμβάνεται ότι δεν τον καταλαβαίνει, δεν τον νοιάζεται-

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

Φυσικά και νοιάζομαι γι' αυτά τα παιδιά. Αν είναι δυνατόν. Για όνομα του Θεού.

ΜΑΡΩ ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗ

Προφανώς δεν τους το δείχνεις, γι' αυτό αντιδρούνε και σε βγάζουνε από τα ρούχα σου. Για να χρησιμοποιήσω τη δική σου φράση.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΛΕΙΒΑΔΑ

Μάλλον σας έχει λείψει το επάγγελμά σας και ήρθατε εδώ να μου κάνετε μάθημα.

Η κυρία Μάρω της δείχνει μια φωτογραφία, που έχει στο πορτοφόλι της, λέγοντάς της ότι είναι βαφτισμιός της και γιος ενός μαθητή της. Η Αιμιλία κοντοστέκεται ακούγοντας την ιστορία με έναν παλιό μαθητή που την αναζήτησε, διατήρησαν επαφές και στον γάμο του της ζήτησε να βαφτίσει τον γιο του. Ο ίδιος της είχε εξομολογηθεί ότι την ένιωθε ως δεύτερη μάνα. Ολοκληρώνοντας τη συμβουλεύει:

ΜΑΡΩ ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗ

Λυπάμαι, αν σε πλήγωσαν τα λόγια μου, Αιμιλία. Δεν είχα αυτό τον σκοπό. Πρέπει όμως να αναλογιστείς κάτι. Όταν αυτά τα παιδιά τελειώσουν το σχολείο τι θα έχουν να θυμούνται από όλα αυτά τα χρόνια; Πώς έκαναν πολλαπλασιασμό; Πώς έγραψαν άριστα σε κάποια

έκθεση... όχι όχι. Τον δάσκαλό τους θα θυμούνται και...πρέπει να πάρεις μια απόφαση. Τι αποτύπωμα θα αφήσεις μέσα τους. Καλή σου μέρα.

A) Με ποιον τρόπο εκφράζονται οι διαφορετικές εκπαιδευτικές μέθοδοι και ιδεολογικές αξίες που έχουν οι δύο γυναίκες;

Στο επόμενο απόσπασμα η Αιμιλία διαβάσει τις εκθέσεις των παιδιών και όλα αναφέρουν ότι τη φοβούνται, πως τους μαλώνει διαρκώς, ότι είναι λογικό να κάνουν λάθη, αλλά είναι πάντοτε αυστηρή, ότι δεν τους αφήνει να γελάνε καταλήγοντας στο ότι δεν αγαπούν το σχολείο.

Τεχνική ερώτηση: Για ποιον λόγο θεωρείτε ότι επιλέχθηκε η τεχνική του voice over με τις φωνές των παιδιών και όχι της Αιμιλίας; Ποια πιστεύετε ότι ήταν η πρόθεση των δημιουργών;

Στο 104^ο επεισόδιο¹⁷² που διαδραματίζεται την επόμενη μέρα, η κυρία Μάρω την επισκέπτεται στο σχολείο, για να της προσφέρει καρυδόπιτα. Όπως της εξηγεί, και την ίδια την πρόσεχαν οι γονείς των μαθητών/-τριών της. Μαθαίνοντας ότι την επόμενη ώρα έχουν μάθημα ιστορίας, η Αιμιλία της προτείνει να διδάξει εκείνη τα παιδιά με σκοπό να θυμηθεί τα χρόνια που δίδασκε. Προβάλλεται απόσπασμα με τα παιδιά να την ακούνε με ενδιαφέρον.

B) Με ποιον τρόπο διαφοροποιείται το μάθημά της από εκείνο της Αιμιλίας; Με βάση ποια στοιχεία καταλήξατε σε αυτό το συμπέρασμα; Απαντήστε με σχετικά σημεία του κειμένου¹⁷³.

Η Αιμιλία παρακολουθεί από το πίσω θρανίο χαμογελώντας. Στο τέλος η κυρία Μάρω απευθυνόμενη στα παιδιά τους λέει πως αν το επιθυμούν μπορεί να τους πει περισσότερα όλα μαζί απαντάνε θετικά ενθουσιασμένα.

Γ) Η αντίθεση στους χαρακτήρες της Αιμιλίας και της κυρίας Μάρως αποδίδονται με γλαφυρό τρόπο. Ποιες είναι οι σκέψεις που σας δημιουργούνται έπειτα από την προβολή των αποσπασμάτων; Εκφράστε τη δική σας άποψη για τον ρόλο ενός παιδαγωγού.

¹⁷² «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 103^ο- Γ' Κύκλος, Απόσπασμα: 38:57-41:06, 43:12-44:44, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

¹⁷³ Ενδεικτική απάντηση: Η κυρία Μάρω αφηγείται το μάθημα αλλάζοντας τον τόνο και το ηχόχρωμα της φωνής της. Απευθύνει ερωτήσεις στα παιδιά εμπλέκοντάς τους στη διαδικασία και προκύπτει διάλογος με τους μαθητές/-τριες να σχολιάζουν αυθόρμητα. Μάλιστα της κάνουν ερωτήσεις, αντιδράνε με επιφωνήματα και εκείνη πάντοτε απαντάει χαμογελώντας ετοιμότητα σε κάθε τους σχόλιο ή απορία.

Δ) Έχετε διατηρήσει επαφές με δασκάλους/-ες σας; Ποια ήταν εκείνα τα χαρακτηριστικά που σας έκαναν να τους αντιμετωπίζετε με έναν πιο «οικείο» τρόπο;

Δημιουργική Γραφή: Σκεφτείτε και περιγράψτε σε αφηγηματικό κείμενο μία καθημερινή ημέρα στο σχολείο με δασκάλα την Αιμιλία. Προσπαθήστε από το μάθημα και τον τρόπο της να φανερώνονται τα στοιχεία του χαρακτήρα και των πεποιθήσεών της που προαναφέρθηκαν.

Δραματοποίηση: Όσοι/-ες επιθυμούν αυτοσχεδιάζουν θεατρικά.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Συζητούν προσωπικές περιπτώσεις αντίδρασής τους που επηρεάστηκαν από ανάλογη συμπεριφορά λογοτεχνικών χαρακτήρων σε αγαπημένα τους λογοτεχνικά έργα και διαπιστώνουν συγκλίσεις και αποκλίσεις στις στάσεις των συμμαθητών/-τριών τους (σ.35).

6.7.10 Κοινωνικά θέματα ευαισθητοποίησης

6.7.10 Α) Ψυχική Υγεία

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- ☞ να παρατηρήσουν τον τρόπο αντίδρασης ατόμων που βιώνουν κρίσεις πανικού, αλλά και της αντιμετώπισής τους από το περιβάλλον τους
- ☞ να ασκηθούν στη διάκριση στερεοτυπικών απόψεων που επικρατούν.
- ☞ να ερμηνεύσουν τις επιλογές των δημιουργών (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογήσουν τη λειτουργία τους στα κείμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:8).
- ☞ να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα ψυχικής υγείας και να μιλήσουν με ειδικούς συμβούλους ψυχικής υγείας και για άλλα θέματα.
- ☞ να συζητούν και να προβληματίζονται για την επιρροή των συναισθημάτων που νιώθουν κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων των λογοτεχνικών κειμένων και την εμβάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των χαρακτήρων τους (ΑΠΣΛΛ, 2021:40).

Προβάλλονται αποσπάσματα από το 4^ο επεισόδιο¹⁷⁴ της σειράς «Υπέροχα πλάσματα» στο οποίο η Έλλη (Φαίδρα Δούκα) αντιμετωπίζει δυσκολίες με την ψυχική της υγεία.

A) Πώς χαρακτηρίζετε τη στάση που υιοθετεί το Μητσάκι (Μυρτώ Αλικάκη) απέναντι στην Έλλη; Ποια είναι η πρώτη εικόνα που διαμορφώνουμε για την Έλλη με βάση τα λόγια της φίλης της;

Τεχνική ερώτηση:

A) Ποια είναι η χρησιμότητα της τεχνικής του voice over με τις σκέψεις της Έλλης; Πού αποσκοπεί η δημιουργός;

B) Εντοπίστε τον αφηγητή και το πρόσωπο της αφήγησης¹⁷⁵.

¹⁷⁴ «Υπέροχα Πλάσματα», Alpha, Επεισόδιο 4^ο, Αποσπάσματα: 02:32-02:50, 02:50-04:40, 23:34-26:33 και 28:31- 29:53, Ανακτήθηκε από: https://www.alphatv.gr/show/yperoxa-plasmata/epeisodia_uperoxa-plasmata/?vtype=player&vid=4540&showId=571&year=2014 Ε

¹⁷⁵ Ενδεικτική απάντηση: Η αφήγηση είναι πρωτοπρόσωπη με εμβόλιμα-συνειρμικά σχόλια της ίδιας και απεύθυνση με β' ενικό στο κοινό δημιουργώντας αμεσότητα.

Στη συνέχεια η Έλλη, έπειτα από λιποθυμικό επεισόδιο, βρίσκεται στο νοσοκομείο να πραγματοποιεί μια σειρά ιατρικών εξετάσεων και ο γιατρός της προτείνει επίσκεψη σε ψυχίατρο.

B) Η αντίδρασή της τόσο στο άκουσμα της επίσκεψης στον ψυχίατρο όσο και για τα αγχολυτικά φανερώνει μια σειρά από στερεοτυπικές και λανθασμένες αντιλήψεις. Μπορείτε να τις διακρίνετε¹⁷⁶; Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι έγινε η συγκεκριμένη επιλογή;

Τεχνική ερώτηση: Γ) Η χρήση της τεχνικής του voice over για τη γνωστοποίηση των σκέψεων της Έλλης κατά τη συνομιλία της με τον ψυχίατρο λειτουργεί αποκαλυπτικά για την ίδια και όσα πιστεύει ή όχι; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Ενημέρωση:

- ❖ Ο/Η εκπαιδευτικός προσκαλεί διά ζώσης ή εξ αποστάσεως έναν/μία ψυχίατρο ή σύμβουλο ψυχικής υγείας, για να συζητήσουν με τα παιδιά.

Συνεχίζοντας, υπάρχουν προσωπικές μαρτυρίες των ηρώων που βίωσαν κρίσεις πανικού.

E) Σε τι συμπεράσματα καταλήγουμε¹⁷⁷;

Οι τρεις φίλοι κουβεντιάζουν και όταν το Μητσάκι κάνει μία ερώτηση η Έλλη αντιδράει.

ΣΤ) Παρατηρήστε τις εκφράσεις των προσώπων τους και τη γλώσσα των σωμάτων τους. Ποια σημεία του σεναρίου και της υποκριτικής μεθόδου φανερώνουν την ένταση;

Z) Τι πληροφορίες αντλούμε για εκείνες από τον τρόπο που εκφράζονται;

H) Ποια θέματα αναδύονται από τη σύγκρουσή τους¹⁷⁸; Εντοπίστε τα και σχολιάστε τα.

¹⁷⁶ Προς ενημέρωση και ενδεικτική απάντηση: Τα αγχολυτικά χάπια δεν καταπολεμούν την αϋπνία και ούτε καταναλώνονται από ηλικιωμένους, αλλά διευκολύνουν τη λειτουργικότητα του ατόμου.

¹⁷⁷ Ενδεικτική απάντηση: Ότι οι κρίσεις πανικού προκύπτουν ανεξάρτητα από το περιβάλλον και την ηλικία του ατόμου και δεν γίνονται εύκολα/πάντοτε αντιληπτές από τους υπολοίπους.

¹⁷⁸ Ενδεικτική απάντηση: Η επίρριψη ευθυνών και οι ισορροπίες της φιλίας που προϋποθέτουν την κατανόηση, τον σεβασμό και αποδοχή καθώς και το ότι καμία σχέση δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη.

6.7.10 Β) Αποτυχία Εξωσωματικής Γονιμοποίησης /Υιοθεσία

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ευαισθητοποιηθούν για ζητήματα που αφορούν την εξωσωματική γονιμοποίηση και την υιοθεσία και να προβληματιστούν για τις δυσκολίες που υπάρχουν θεσμικά για τη διαδικασία.
- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- 📖 να διερωτώνται εύστοχα για τα λογοτεχνικά δοκίμια και να αναζητούν τρόπους για να επικοινωνήσουν με τα θέματα που θέτουν οι στοχαστές- δημιουργοί των κειμένων (ΑΠΣΛΛ, 2021:31).
- 📖 να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται, με βάση τη δική τους προσωπικότητα και την ψυχολογία, τις προθέσεις και τη συμπεριφορά των ηρώων (ΑΠΣΛΛ, 2021:33).
- 📖 να καλλιεργήσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες εκφράζοντας τις προσωπικές τους απόψεις και συζητώντας με τα υπόλοιπα παιδιά.
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική και Σεναριακή Γραφή.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει αποσπάσματα από ελληνικές σειρές που θίγουν το θέμα της υιοθεσίας και της αποτυχίας των εξωσωματικών γονιμοποίησης.

🎬 Στο 5^ο επεισόδιο¹⁷⁹ του «Περί ανέμων και υδάτων» η Αθηνά εκμυστηρεύεται στον Λύσανδρο ότι η κόρη της, η Λίζα, είναι υιοθετημένη. Εκείνος, λίγο αργότερα, της εξομολογείται τη δική του ιστορία και πως ο γιος του, ο Βαλέριος, ίσως είναι γιος του ίσως όμως και όχι.

A) Ο Λύσανδρος και Αθηνά εξομολογούνται ο ένας στον άλλον την αλήθεια για τα παιδιά τους. Πώς βιώνετε την εξομολόγησή τους; Συζητήστε εκφράζοντας τα συναισθήματά σας.

B) Συζητήστε ανταλλάσσοντας απόψεις για τη φράση του «Άμα μεγαλώνεις ένα παιδί, δικό σου είναι» και γενικότερα την άποψη «Γονιός είναι εκείνος που μεγαλώνει ένα παιδί και όχι απαραίτητα ο βιολογικός γονέας».

¹⁷⁹ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 5^ο – Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 08:03-09:40, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46717/epeisodio-5-10/>

■ Το δεύτερο απόσπασμα προέρχεται από το 15^ο επεισόδιο¹⁸⁰ της σειράς «Εθνική Ελλάδα» στο οποίο η Φοίβη Παπαδάτου (Κατερίνα Παπουτσάκη) μαθαίνει από τις ειδήσεις πως μία μητέρα δολοφόνησε τον άνδρα και τα δύο από τα τρία της παιδιά και ότι ένα γλίτωσε. Οι ειδήσεις αναφέρουν ότι η γυναίκα είχε ψυχιατρικά προβλήματα, αλλά η γειτονιά δεν φανταζόταν τέτοια εξέλιξη. Αμέσως μετά επισκέπτεται τον δικηγόρο της τον Στάθη (Δημήτρης Γεροδήμος) και του ζητάει να μάθουν πληροφορίες για το κοριτσάκι θέλοντας να το υιοθετήσει. Σημειώνεται ότι έχει εννοηθεί στη σειρά ότι και η ίδια προέρχεται από κακοποιητικό οικογενειακό περιβάλλον, αντίστοιχη ιστορία που η ίδια βίωσε, γλίτωσε και μεγάλωσε με θετούς γονείς.

Γ) Ποιο κοινωνικό θέμα θίγεται; Έχετε ακούσει παρόμοιες ειδήσεις;

Σε επόμενη σκηνή, μαζί με τον δικηγόρο της, επισκέπτονται το ίδρυμα που βρίσκεται το παιδί.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Δεν υπάρχουν συγγενείς. Έχει μόνο μια γιαγιά απ' την πλευρά της μητέρας της η οποία ωστόσο δεν είναι σε θέση να αναλάβει. Η μικρή θα παραμείνει στο ίδρυμά μας. Αν δεν βρεθεί κάποια οικογένεια να την υιοθετήσει, θα τη φιλοξενήσουμε εμείς μέχρι την ενηλικίωσή της.

ΦΟΙΒΗ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Ναι... τη γνωρίζω τη διαδικασία. Εγώ θα ήθελα να την υιοθετήσω.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Κυρία Παπαδάτου, θα μου επιτρέψετε να σας εξηγήσω ότι το παιδί αυτό έχει ζήσει καταστάσεις που κανείς μας δεν μπορεί να φανταστεί και πρέπει να αντιμετωπιστεί με πάρα πολύ προσοχή.

ΦΟΙΒΗ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Ξέρω πολύ καλά τι καταστάσεις έχει ζήσει.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Δεν νομίζω να ξέρετε.

ΦΟΙΒΗ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Ξέρω!

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Η υιοθεσία ενός παιδιού, κυρία Παπαδάτου, είναι πράξη ύψιστης ευθύνης. Δεν μπορεί να γίνει ούτε από ματαιοδοξία ούτε για να τραβήξουμε τα φώτα της δημοσιότητας.

¹⁸⁰ «Εθνική Ελλάδα», Mega, Επεισόδιο 15^ο, Αποσπάσματα: 20:21-21:38, 28:46-33:08, Ανακτήθηκε από: <https://voe.sx/ttnp5r7syb91>

ΦΟΙΒΗ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Μη συνεχίζετε, μη συνεχίζετε γιατί θα με αναγκάσετε να σας μιλήσω πάρα πολύ άσχημα. Και μη μου εξηγείτε πράγματα που ήδη γνωρίζω! Από ίδρυμα με πήραν και εμένα οι θετοί μου γονείς όταν ήμουν εννέα ετών. Έζησα πολύ όμορφα μαζί τους... με έσωσαν. Το ίδιο, λοιπόν, θέλω να κάνω και εγώ σ' αυτό το παιδί.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Δεν το ήξερα. Ωστόσο, είστε μια γυναίκα μόνη σας και -όπως εξήγησα και στο δικηγόρο σας από το τηλέφωνο- οι μονογονεϊκές οικογένειες δεν είναι ποτέ η πρώτη μας επιλογή.

Δ) Παρατηρήστε τον τρόπο απεύθυνσης της υπεύθυνης του ιδρύματος στη Φοίβη μόλις εκφράσει την επιθυμία της για την υιοθεσία. Ποιες είναι οι αντιλήψεις- στάσεις που εκφράζει¹⁸¹; Σε ποια κατηγορία χαρακτήρων εντάσσεται; Σχολιάστε τη θέση ισχύος που δημιουργείται και εξελίσσεται μεταξύ των γυναικών.

Ε) Ποια είναι η γνώμη σας για τη διαδικασία των υιοθεσιών που απορρίπτει το ενδεχόμενο της μονογονεϊκής οικογένειας; Αιτιολογήστε την απάντησή σας. Γνωρίζετε άλλες περιπτώσεις όπου εμποδίζεται η διαδικασία υιοθεσίας; Αν ναι, ποιες;

Η προβολή συνεχίζει με την εξομολόγηση της δικής της ιστορίας στον σύντροφό της, Αχιλλέα Καρπαθάκη (Ορφέας Αυγουστίδης). Παιδιά και εκπαιδευτικός συζητάνε για το απόσπασμα.

📺 Το τελευταίο απόσπασμα που θίγει το ευαίσθητο θέμα της διαδικασίας εξωσωματικής γονιμοποίησης αναδύεται από την οικογενειακή σειρά «Το σόι σου». Στο 24^ο επεισόδιο¹⁸² του πέμπτου κύκλου ο Κωνσταντίνος και η Αντωνία βιώνουν για δεύτερη φορά την αποτυχία της εξωσωματικής. Ακολουθεί απομαγνητοφωνημένος ο διάλογος της Αντωνίας με την πεθερά της, Αλεξάνδρα.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Απλώς επισκεφθήκαμε πριν από λίγο καιρό... δηλαδή είχαμε... τέλος πάντων, κάναμε μία προσπάθεια εξωσωματικής με τον Κωνσταντίνο.

¹⁸¹ Ενδεικτική απάντηση: Ως χαρακτήρας έχει υιοθετήσει και εκφράζει στερεοτυπικές αντιλήψεις. Αυτές σχετίζονται με το γεγονός ότι η Φοίβη είναι ηθοποιός και, κατά την άποψή της, θέλει να προχωρήσει σε υιοθεσία για λόγους δημοσιότητας. Σχετικά με το status των δύο γυναικών, η υπεύθυνη της μιλάει επικριτικά και υποτιμητικά μέχρι τη στιγμή που η Φοίβη εκνευρίζεται και της μιλάει σε έντονο τόνο για όσα βίωσε. Παρατηρούμε ότι οι δυναμικές τους εναλλάσσονται.

¹⁸² «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 24^ο- Ε΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 25:35- 26:20, 27:46-28:26 και 30:11- 35:11, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=Zh2k7DxGQ9o&ab_channel=ΤοΣόιΣου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Εξωσω... Αλήθεια;

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Για δεύτερη φορά, αλλά δεν ήμασταν τυχεροί ούτε τώρα. Δεν ξέρω πώς θα αντιδρούσε μια άλλη γυναίκα πάντως εμένα με έχει πάρει πολύ από κάτω. Δεν ξέρω αν φταίνε οι ορμόνες, δεν ξέρω αν φταίει η βλακεία μου, δεν ξέρω. Πάντως εγώ θέλω να κλαίω όλη την ώρα και δεν θέλω να πηγαίνω πουθενά.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Καλά γιατί δεν είπατε τίποτα σε κανέναν;

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Εγώ είπα στη Λυδία και αυτό μόνο ως μυστικό. Ήθελα να το μοιραστώ με κάποιον, αλλά δεν μπορώ να το συζητάω και με πολλούς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Γιατί; Αυτό που κάνατε είναι υπέροχο. Δεν είναι ταμπού, για να ντρεπόσατε.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Όχι γι' αυτό, απλώς δεν θα μπορούσα να διαχειριστώ την αποτυχία. Ίσως και να 'ξερα ότι θα έρθει, γι' αυτό. Ο κόσμος σε αντιμετωπίζει με λύπηση, σε κοιτάζει με οίκτο λέει «κοίταξε την καημένη πάλι δεν μπόρεσε να πιάσει παιδί» [...].

Ε) Ποια είναι τα συναισθήματα που βιώσατε κατά τη διάρκεια προβολής των αποσπασμάτων;

ΣΤ) Η Αντωνία αποκαλύπτει στην πεθερά της τον λόγο που είναι απόμακρη το τελευταίο διάστημα και της εξομολογείται την αποτυχημένη προσπάθεια της εξωσωματικής. Λαμβάνοντας υπόψη τους χαρακτήρες τους και τη μέχρι τώρα πορεία τους θεωρείτε ότι ήταν αναμενόμενος ο διάλογός τους; Περιγράψτε την αλληλεπίδρασή τους.

Ζ) Η Αντωνία αναφέρεται στο πώς αντιμετωπίζει ο κόσμος τις γυναίκες που δεν καταφέρνουν να γονιμοποιήσουν. Ποια είναι η δική σας γνώμη για την άποψη που εκφράζει;

Τεχνική ερώτηση: Στα τελευταία λόγια της Αντωνίας υπάρχει μουσική υπόκρουση. Γιατί επιλέχθηκε η ενσωμάτωσή της στο συγκεκριμένο σημείο και όχι σε όλη τη διάρκεια της κουβέντας τους; Αποσκοπούσαν κάπου οι δημιουργοί; Αιτιολογήστε την σκέψη σας.

Δημιουργική Γραφή: Γράψτε σε σύντομο κείμενο τις σκέψεις και τα συναισθήματα της Αντωνίας όπως θα τα έγραφε στο προσωπικό της ημερολόγιο.

Σεναριακή Γραφή: Σε μία σκηνή αποδώστε τον διάλογο της Αντωνίας με τη Λυδία, όταν εκείνη της εκμυστηρεύεται την αποτυχημένη εξωσωματική. Φροντίστε μέσα από τα λόγια τους να διαφαίνεται η συναισθηματική φόρτιση των δύο γυναικών.

Συνδυαστικά σε όλες τις δραστηριότητες.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και φράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να την παρουσιάσει (σ.27).
- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).
- ❖ Συζητούν την ένταση των συναισθημάτων κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων του κειμένου και την εμβάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των προσώπων του έργου (σ.39).

6.7.10 Γ) Βιασμός/ Σεξουαλική παρενόχληση από το οικογενειακό περιβάλλον

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να καταλάβουν ότι οι τηλεοπτικές σειρές διαπραγματεύονται διαχρονικά θέματα.
- 📖 να αποκτούν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα [...](ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να αποβαίνουν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες, που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με συνείδηση ευθύνης και σεβασμό στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου (ΑΠΣΛΛ, 2021:28).
- 📖 να κρίνουν τις ενέργειες των χαρακτήρων και να στοχάζονται, με βάση τη δική τους προσωπικότητα και την ψυχολογία, τις προθέσεις και τη συμπεριφορά των ηρώων (ΑΠΣΛΛ, 2021:32-33).

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει απομαγνητοφωνημένο τον διάλογο της Ελένης Σταμίρη (Μαρία Κίτσου) και του Λάμπρου Σεβαστού από το 69^ο επεισόδιο¹⁸³ του δεύτερου κύκλου της σειράς «Άγριες Μέλισσες».

ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΙΡΗ

Μπορείς να του σπάσεις τα μούτρα και να χάσεις τη δουλειά σου, την ελευθερία σου, τα πάντα. Ή μπορείς να με βοηθήσεις να χώσω αυτόν στη φυλακή. Όλο το βράδυ δεν έκλεισα μάτι και σκεφτόμουν. Εγώ είμαι η φόνισσα, η δραπέτισσα. Όταν μίλησα στον επιθεωρητή και του είπα τα βασανιστήρια που μου έκανε, τα βασανιστήρια που γίνονται στις φυλακές του κανείς δεν τον τιμώρησε. Μόνο την απόδραση του χρέωσαν και τον ξήλωσαν από τη θέση του, για να του δώσουν άλλη. Κατάφερε να έρθει στο Διαφάνι διοικητής και οι ανώτεροί του το βρίσκουν φυσιολογικό. Γι' αυτό πήρα μια απόφαση, Λάμπρο. Να μιλήσω ξανά, αλλά αυτή τη φορά να μην είμαι μόνη. Πρέπει να βρω κι άλλες, γιατί υπάρχουν, και θα τις πείσω να μιλήσουνε κι εκείνες [...] Να κάνουμε καταγγελία όλες μαζί, να φωνάξουμε μέχρι κάποιος να μας ακούσει. Έκλεινα το στόμα γιατί ντρεπόμουν, Λάμπρο.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Δεν έχεις να ντρέπεσαι για τίποτα. Αυτό το καθίκι πρέπει να σαπίσει σε ένα κελί.

¹⁸³ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 69^ο- Γ' Κύκλος, Απόσπασμα: 02:34-05:50 και 16:12-19:40, Ανακτήθηκε από:

<https://streamz.ws/wdu?rxz0l2aolmtwu8wc7qm8o6h3kw14juaarabdc1l1y8vu23reah1j5718sxawg57rw>

ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΙΡΗ

Σ' αυτή την ντροπή και τον φόβο πατάει για να κάνει όσα κάνει και εγώ πρέπει να βρω το κουράγιο να τον βγάλω στο φως. Να δούνε όλοι την αρρώστια του. Αλλά δεν πρέπει να είμαι μόνη μου, Λάμπρο [...] Φοβόμουν...το βλέμμα σου, όταν θα στα έλεγα όλα αυτά. (Ο Λάμπρος πλησιάζει, την αγκαλιάζει και τη φιλάει στο κεφάλι.

- A) Ποιο κοινωνικό πρόβλημα τίγεται και με ποιον τρόπο;
- B) Σχολιάστε την ψυχολογική κατάσταση της Λενιώς και του Λάμπρου αναφέροντας σχετικές φράσεις από το σενάριο.
- Γ) Η τοποθέτηση της Ελένης ανταποκρίνεται στον χαρακτήρα της, όπως έχει παρουσιαστεί στα προηγούμενα επεισόδια; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δράματα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18-19).
- 📖 να καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύσσουν την κοινωνικότητα τους και να βοηθιούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό τους αξιακό κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).

Στο 85^ο επεισόδιο¹⁸⁴ από τις «Άγριες Μέλισσες» ο Διευθυντής φυλακών, ο Μάνος Βόσκαρης (Λευτέρης Μπισμπίκης), ανακρίνεται από τον εισαγγελέα, Αλέξη Γραμματικό, έπειτα από τις καταγγελίες για βιασμούς, βασανισμούς, ξυλοδαρμούς και παράνομη διακοπή κύησης δίχως τη συγκατάθεση της μητέρας. Για την υπόθεση ανακρίνονται ο υπεύθυνος ιατρός¹⁸⁵ που προχώρησε στην έκτρωση της Ελένης χωρίς τη συγκατάθεσή της και ο δεσμοφύλακας, Λάζαρος Γκούμας (Τάσος Σωτηράκης), που τη βοήθησε να αποδράσει. Ο Βόσκαρης και ο ιατρός αρνούνται τα πάντα βγάζοντας μυθομανή την Ελένη. Μονάχα ο Λάζαρος ομολογεί:

¹⁸⁴ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 85^ο- Β΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 14:29-16:47 και 30:05-33:52, Ανακτήθηκε από <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

Αποσπάσματα από ιδιωτικό κανάλι χρήση στο YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=a6gGIJ3qo0&ab_channel=DangerousButterfly

https://www.youtube.com/watch?v=KIWlxyo1-wo&ab_channel=DangerousButterfly

Τα αποσπάσματα μπορούν να αξιοποιηθούν και ως αφορμή για τη βία στις γυναικείες φυλακές και γενικότερα, τις μεθόδους σωφρονισμού.

¹⁸⁵ Δεν κατάφερε να εντοπιστεί το ονοματεπώνυμο του χαρακτήρα ούτε του ηθοποιού.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΓΚΟΥΜΑΣ

Υπήρξα μάρτυρας των ξυλοδαρμών και των βιασμών που υπέστη η Ελένη Σταμίρη. Και όχι μόνο μάρτυρας, αλλά και συνένοχος με τη σιωπή μου.

A) Βάση του κριτηρίου μεταβολής του ήρωα ο Λάζαρος Γκούμας είναι ένας δυναμικός ή ένα στατικός χαρακτήρα; Πού βασίζετε την απάντησή σας;

B) Ποιες λέξεις και φράσεις βοηθούν το τηλεοπτικό κοινό να σχηματίσει εικόνα για τον Γκούμα έπειτα από την ομολογία του;

Εμβόλιμα της ανακριτικής σκηνής υπάρχει μία που η Ελένη μαζί με τον Λάμπρο συναντιούνται με τον Λάζαρο Γκούμα και τον ενημερώνει για την πρόθεσή της.

ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΙΡΗ

Δεν έχω άλλη επιλογή, Λάζαρε. Πρέπει να καταγγείλω και εσένα μαζί με αυτούς. Είναι ο μόνος τρόπος να ακουστώ.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΓΚΟΥΜΑΣ

Να κάνεις αυτό που πρέπει, Ελένη. Δεν έχω κανένα δικαίωμα να σε εμποδίσω.

Τεχνική ερώτηση: Για ποιον λόγο η Ελένη θέλησε να τον ενημερώσει; Σε τι εξυπηρετεί σεναριακά; Φανερώνονται στοιχεία του χαρακτήρα της με αυτή της την κίνηση;

Όταν ο εισαγγελέας πιέζει τον Βόσκαρη να ομολογήσει, δεδομένης και της ομολογίας του Γκούμα, εκείνος απαντά:

ΜΑΝΟΣ ΒΟΣΚΑΡΗΣ

[...] Με τη Σταμίρη ήρθαμε κοντά. Εκείνη μου ρίχτηκε και εγώ ενέδωσα. Γι' αυτό της εμπιστευτήκα τόσο προσωπικά πράγματα. Δεν περίμενα να είναι μια τόσο ύπουλη γυναίκα. [...]

Γ) Λαμβάνοντας υπόψη τον χαρακτήρα του ήρωα σας εκπλήσσει η απάντησή του ή θεωρούσατε δεδομένη αυτή τη στάση; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

- ❖ Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει απόσπασμα από το 115^ο επεισόδιο¹⁸⁶ του δεύτερου κύκλου της σειράς «Άγριες Μέλισσες» στο οποίο υπάρχει η απολογία της Ελένης στο δικαστήριο και οι ερωτήσεις των δικηγόρων.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΒΟΣΚΑΡΗ

Κυρία Σταμίρη, όλοι εδώ μέσα ξέρουμε εναντίον του πελάτη μου, του γιατρού Ζώττα και του δεσμοφύλακα Γκούμα. Το ερώτημα όμως παραμένει

¹⁸⁶ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 115^ο- Β' Κύκλος, Απόσπασμα: 39:28- 46:12, Ανακτήθηκε από:

<https://streamz.ws/wdu?zpm2dxtt6z4uf3cokjr9o4rp0k43f535rd75a1zh03cg7o5s8w1w1smlcq5rw8x>

«οι αποδείξεις». Πού είναι οι αποδείξεις για όσα λέτε εσείς και οι υπόλοιπες; Τόσα χρόνια, τόσα περιστατικά και δεν βρέθηκε ένας... ένας να ξέρει, να δει, να μιλήσει-

ΛΑΖΑΡΟΣ ΓΚΟΥΜΑΣ

- Εγώ! Και είδα και ήξερα και μίλησα. Δεν σας φτάνει η δικιά μου ομολογία;

[...]

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΒΟΣΚΑΡΗ

Ο πελάτης μου παραδέχτηκε την ύπαρξη σχέσης ανάμεσά σας. Αναγνώρισε το λάθος του να μπλεχτεί συναισθηματικά με μία κρατούμενη, αλλά είχε το θάρρος να το παραδεχτεί. Εσείς πώς μπορείτε να αποδείξετε ότι δεν υπήρχε συναίνεση στις συνεντεύσεις σας;

ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΙΡΗ

Εκείνος; Πώς μπορεί να αποδείξει ότι υπήρχε;

[...]

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΒΟΣΚΑΡΗ

Η ερώτηση που έχω να σας θέσω είναι η εξής. Γιατί τώρα; Καταφέρατε να γλιτώσετε την ποινή σας, να επιστρέψετε στο σπίτι σας... τι σας ώθησε να τον κυνηγήσετε ξανά;

ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΙΡΗ

[...]Και τότε κατάλαβα ότι ποτέ δεν θα έπαυε να προκαλεί κακό σε γυναίκες. Κάποιος έπρεπε να τον σταματήσει.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΒΟΣΚΑΡΗ

Και αναλάβετε εσείς; Η ηρωίδα... [...] Έχετε να απαντήσετε κάτι σε όλα κυρία Σταμίρη;

ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΙΡΗ

Στη δική σας εκδοχή για όσα συνέβησαν; Όχι. Δεν έχω να απαντήσω κάτι. Γιατί η θέση σας είναι ότι δεν υπάρχουν αποδείξεις. Λες και ένας βιασμός θα γινόταν μπροστά σε μάρτυρες σε δημόσια θέα. Αναρωτιέστε, αν υπήρξε συναίνεση. Η σιωπή προφανώς για εσάς θεωρείται συναίνεση οπότε μετά καμιά δεν δικαιούται να μιλήσει. Αντί να ζυγίσετε πως για να σταθεί μία γυναίκα απέναντι σε αγνώστους και να παραδεχτεί ότι βιάστηκε, ντροπιάστηκε, ξεφτιλίστηκε, υπέφερε, ότι αφού βρήκε τη δύναμη να ανασύρει πληγές που για καιρό προσπαθούσε να θάψει... αυτή είναι η μεγαλύτερη απόδειξη ότι συνέβησαν όλα αυτά! Και δεν θα έπρεπε να χρειάζονται άλλες, γιατί συνήθως δεν υπάρχουν. Πείτε μου, λοιπόν, εσείς, κύριοι δικαστές, πώς αποδεικνύεται αυτό το έγκλημα και πώς σταματάτε τον επόμενο επίδοξο βιαστή από το να πιστεύει ότι θα μείνει ατιμώρητος για πάντα.

Με αφορμή την ερώτηση του δικηγόρου υπεράσπισης του Μάνου Βόσκαρη και την ερώτησή του «Γιατί τώρα;» σχολιάστε και συζητήστε για την απολογία της Ελένης.

A) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας δημιουργούνται μετά τη θέαση του τηλεοπτικού αποσπάσματος ή την ανάγνωση του κειμένου; Ποιες είναι οι πρώτες σας σκέψεις; Σε όσους πιστεύουν «μα τώρα το θυμήθηκε;», «καλά, ας μιλούσε» τι θα απαντούσατε;

B) Συμφωνείτε με την άποψη της Ελένης ότι αρκετός κόσμος θεωρεί ότι «Η σιωπή προφανώς [...] θεωρείται συναίνεση οπότε μετά καμιά δεν δικαιούται να μιλήσει»; Τι σημαίνει για την ίδια και τις γυναίκες που έχουν υποστεί βιασμό αυτή η «σιωπή»; Πώς το εκφράζει η ηρωίδα;

Γ) Η Ελένη Σταμίρη ολοκληρώνει τα λόγια της απευθυνόμενη στους δικαστές, κάνοντας λόγο για το βάρος της ευθύνης που έχουν να καταδικάζουν τέτοιου είδους εγκλήματα. «[...] πώς σταματάτε τον επόμενο επίδοξο βιαστή από το να πιστεύει ότι θα μείνει ατιμώρητος για πάντα». Συζητήστε και ανταλλάξτε απόψεις με αφορμή αυτή της τη σκέψη.

Δραστηριότητα 3^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ανιχνεύσουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές-ηθικές αναζητήσεις και με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία (ΑΠΣΛΛ, 2021:7).
- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18-19).
- 📖 να δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά στερεότυπα που εντοπίζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να διερωτώνται εύστοχα για τα λογοτεχνικά δοκίμια και να αναζητούν τρόπους για να επικοινωνήσουν με τα θέματα που θέτουν οι στοχαστές-δημιουργοί των κειμένων (ΑΠΣΛΛ, 2021:31).
- 📖 να εκφράζονται με κριτική διάθεση και να εκδηλώνουν την κοινωνικότητά τους ώστε να δομούν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:41).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή.
- 📖 να δραματοποιήσουν κείμενα και δοσμένες σκηνές αξιοποιώντας θεατρικές τεχνικές.

Στο 107^ο επεισόδιο¹⁸⁷ του δεύτερου κύκλου της σειράς «Άγριες Μέλισσες» ο Δούκας Σεβαστός (Λεωνίδας Κακούρης), μαθαίνοντας ποιος είναι ο βιαστής της αδερφής του, που κυοφόρησε το παιδί του, συναντιέται μαζί του. Συμπτωματικά, πρόκειται για τον μελλοντικό του συμπέθερο και συνεργάτη του και λόγω αυτού η αδερφή του, Ανέτ Ρουσώ (Κάτια Δανδουλάκη) έπειτα από καιρό του το ομολόγησε. Ο βιαστής της, Σωκράτης Θέμελης (Χάρης Σώζος), γνωρίζοντας ότι γνωρίζει πηγαίνει προετοιμασμένος. Καθώς συζητάνε σε ένα τραπέζι ο Θέμελης βγάζει το όπλο του σημαδεύοντάς τον. Ακολουθεί απόσπασμα:

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Πιστεύεις ακόμα στις φαντασιοπληξίες της αδερφής σου;

ΔΟΥΚΑΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Ναι. Και αυτή είναι η μεγάλη σου ατυχία.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Τι ακριβώς πιστεύεις; Ότι για ένα βράδυ μετατράπηκα σε τέρας; Πως την οδήγησα με το ζόρι σπίτι της και τη βίασα;

ΔΟΥΚΑΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Βάζοντάς της τον παγοκόφτη στο λαιμό.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Φαντάζομαι πως δεν θα σου είπε περισσότερες λεπτομέρειες.

ΔΟΥΚΑΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Όχι, γιατί ήξερε πως όσα λιγότερα γνώριζα τόσο λιγότερο θα υπέφερες στα χέρια μου. Φοβόταν ότι κάποια στιγμή θα σε έβρισκα. Και να που ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, έστω και αργά.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Εκείνο το βράδυ η αδερφή σου με φλέρταρε ασύστολα. Κατέβαζε το ένα ποτό πίσω από το άλλο και με προκαλούσε. Ίσως απολάμβανε ένα διάλειμμα από τον μίζερο γάμο της. Όταν φτάσαμε στο σπίτι της ήταν ξεκάθαρο το τι περίμενε από 'μένα και ξαφνικά σαν να έσβησε ένας διακόπτης μέσα της. Μου είπε πως το μετάνιωσε, πως δεν έπρεπε να με προσκαλέσει επάνω. Με κορόιδευε μπροστά στα μάτια μου (πιάνοντας το ποτήρι με το κρασί που βρισκόταν στην πλευρά του). Έπαιζε μαζί μου σαν να ήμουν κανένα παιδάκι. Εγώ όμως είμαι άνδρας, Δούκα. (σημαδεύοντας τον επιδεικτικά με το όπλο) και οι άντρες πρέπει να τελειώνουν... αυτό που αρχίζουν. (πίνει μονορούφι το κρασί) Ο κόσμος είναι έτοιμος να καταδικάσει ανθρώπους σαν κι εμένα. Τσούλες όμως σαν την

¹⁸⁷ «Άγριες Μέλισσες», Ant1, Επεισόδιο 107^ο- Β' Κύκλος, Αποσπάσματα: 59:25- 1:02:16 και 1:03:53- 1:02:16, Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=1009>

αδερφή σου θα συνεχίσουν να είναι στο απυρόβλητο (αρχίζει να δυσκολεύεται να ανασάνει. Όσο υπεύθυνος είμαι για εκείνο το βράδυ (αρχίζει να πονάει) άλλο τόσο είναι και η αδερφή σου. Ίσως και ακόμη περισσότερο γιατί άφησε να γεννηθεί εκείνο το μπάσταρδο (χάνει τον έλεγχο των κινήσεών του, του πέφτει το όπλο και γέρνει πίσω στην καρέκλα). Τι έβαλες μέσα στο κρασί;

ΔΟΥΚΑΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ

Το διαβατήριό σου για τον άλλον κόσμο, Θέμελη.

- A) Ποια συναισθήματα σας προκαλεί η ομολογία του Θέμελη;
- B) Με αφορμή την παραδοχή του βιασμού συζητήστε για παρόμοιες δηλώσεις που έχετε ακούσει.
- Γ) Η προμελετημένη κίνηση του Δούκα να δηλητηριάσει τον βιαστή της αδερφής του και το ζήτημα της προσωπικής απονομής δικαιοσύνης που τίγεται σας βρίσκει σύμφωνους/-ες; Συζητήστε ανταλλάσσοντας απόψεις και αιτιολογώντας την απάντησή σας.

Ο Θέμελης αντιλαμβάνεται ότι ο Δούκας τον δηλητηρίασε ρωτώντας τον, τι του έβαλε στο κρασί, ο Δούκας απαντάει «το διαβατήριό σου για τον άλλο κόσμο», ενώ στέκεται πάνω από το κεφάλι του. Έπειτα προχωράει αργά και κάθετα ξανά στην καρέκλα απέναντι από τον Θέμελη βλέποντας τον να αργοπεθαίνει.

Δημιουργική Γραφή: Πώς κρίνετε τη συγκεκριμένη στάση του Δούκα Σεβαστού; Υποθέστε τις σκέψεις και τα συναισθήματά του την ώρα που βλέπει τον Θέμελη να αργοπεθαίνει καταγράφοντάς τα σε σύντομο εσωτερικό μονόλογο.

Τεχνική ερώτηση:

- A) Σε τι εξυπηρετεί σεναριακά η επιλογή του Δούκα να ρίξει δηλητήριο στο κρασί του Θέμελη σκοτώνοντάς τον αντί να τον σκοτώσει με όπλο;
- B) Έχετε δει τη συγκεκριμένη σκηνή στην τηλεόραση ή μέσω της ιστοσελίδας του σταθμού; Αν ναι, ποια ήταν τα συναισθήματα που σας δημιουργήθηκαν από τις ερμηνείες των δύο ηθοποιών και τη σκηνοθετική ματιά του επιτελείου;

Δραματοποίηση: Ο/Η εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να αναπαραστήσουν τη σκηνή με το απομαγνητοφωνημένο σενάριο. Στη συνέχεια ακολουθεί συζήτηση για τα συναισθήματα που δημιουργήθηκαν στους/στις υπόλοιπους/-ες της τάξης. Τι παρατηρείτε¹⁸⁸;

Δραστηριότητες 4^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- ☞ να αποκτούν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- ☞ να αναπτύξουν γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες συνομιλώντας και ανταλλάσσοντας απόψεις.
- ☞ να σκέφτονται κριτικά και να διερωτώνται θέτοντας καίρια ερωτήματα.
- ☞ να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Στο 4^ο επεισόδιο το πέμπτου¹⁸⁹ κύκλου της σειράς «Καφέ της Χαράς» ο Ιάσοντας (Νίκος Ψαρράς) και επί χρόνια σύντροφος της Χαράς έρχεται στο Κολοκοτρωνίτσι προκαλώντας την αναστάτωση της Βάλιας (Εφη Ρασσιά). Σε επόμενα επεισόδια, το κοινό μαθαίνει ότι πριν ένα χρόνο την είχε παρενοχλήσει σεξουαλικά. Απόπειρα γίνεται και στον παρόντα χρόνο με τη Βάλια να ετοιμάζεται γρήγορα να φύγει από το χωριό. Ακολουθεί απομαγνητοφωνημένο μέρος του διαλόγου τους, όταν ο πατριός της εισβάλλει στο δωμάτιό της μαθαίνοντας ότι φεύγει.

ΙΑΣΟΝΑΣ

Εγώ έχω άλλη εκδοχή.

ΒΑΛΙΑ ΧΑΣΚΑ

Ισχυρίζεσαι άλλη εκδοχή γιατί η αληθινή εκδοχή δεν σε συμφέρει.

ΙΑΣΟΝΑΣ

Έπρεπε να έχεις μιλήσει ένα χρόνο πριν. Τώρα ποιος θα σε πιστέψει; Θα αναρωτηθούν όλοι «καλά αυτή θυμήθηκε τη σεξουαλική παρενόχληση έναν χρόνο μετά;». Το ότι όμως έχεις φαντασιώσεις

¹⁸⁸ Ενδεικτική απάντηση: Ο τόνος φωνής και ο τρόπος ομιλίας, το ύφος, η στάση του σώματος, η βλεμματική επαφή είναι μόνο μερικά από τα στοιχεία που κάνουν παραστατικό το κείμενο δίνοντάς του σάρκα και οστά.

¹⁸⁹ Δυστυχώς οι σειρές του Ant1 δεν είναι διαθέσιμες εκτός της συνδρομητικής πλατφόρμας του σταθμού. Ωστόσο, το συγκεκριμένο απόσπασμα εντοπίστηκε σε ιδιωτικό κανάλι χρήστη όπου και παρατίθεται η σκηνή. Υπενθυμίζεται -και αξίζει να τονιστεί- ότι η σκηνές αυτές κόπηκαν από τη σειρά και δεν προβλήθηκαν εν αγνοία των δημιουργών. Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=qPrKkh8FEMw&ab_channel=UnknownCreature

μαζί μου και μίσος για τη μητέρα σου... ε
ακούγεται πιο λογικό.

ΒΑΛΙΑ ΧΑΣΚΑ

Μίσος; Μίσος για τη μητέρα μου; Μα η μητέρα μου
είναι ο λόγος που δεν μίλησα, για να μην τη
διαλύσω. Για να μη συμπαραλιαστεί γι' ακόμη μία
φορά.

Η κουβέντα τους συνεχίζεται με αναφορές στο περιστατικό και όταν εκείνος την πλησιάζει η Βάλια τρέχει στην αυλή. Ο Ιάσωνας την ακινητοποιεί και ενώ εκείνη βρίσκεται με την πλάτη στον κορμό ενός δέντρου αρχίζει να την αγγίζει:

ΙΑΣΟΝΑΣ

[...]τα 'θελες. Αν δεν τα 'θελες δεν θα
εμφανιζόσουν έτσι μπροστά μου. Με το σορτσάκι
σου και το κολλητό μπλουζάκι που διαγράφει το
στήθος σου.

A)¹⁹⁰ Τι αντιλαμβανόμαστε για τους χαρακτήρες από τον τρόπο ομιλίας και τη στάση του σώματός τους; Απαντήστε με αναφορές σε φράσεις των ηρώων.

B) Κρίνοντας τα λόγια του Ιάσωνα, την οπτική που παρουσιάζει για το περιστατικό και τη συμπεριφορά του, ποια εικόνα σχηματίζει ο/η τηλεθεατής/-τρια για εκείνον; Με βάση τη δοσμένη θεωρία για την *οντολογική υπόσταση χαρακτήρων* ο Field (1986) εντόπισε τρία προφίλ χαρακτήρα του ήρωα. Σκιαγραφήστε το προσωπικό, ιδιωτικό και επαγγελματικό προφίλ του Ιάσωνα.

Γ) Τι συναισθήματα σας προκαλούν οι συγκεκριμένες σκηνές και η σύγκρουση των δύο ηρώων; Με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι επιτυγχάνετε από τους δημιουργούς;

Οι συγκεκριμένες σκηνές δεν προβλήθηκαν στην τηλεοπτική προβολή του επεισοδίου. Οι σεναριογράφοι της σειράς τοποθετήθηκαν με την Άννα Χατζησοφιά να ενημερώνει από τον προσωπικό της λογαριασμό

Τώρα με πήραν από το κανάλι και μου είπαν ότι ήταν άγριες οι σκηνές σκηνοθετικά για τις 9μμ, που βλέπουν παιδιά και απαγορεύει το ΕΣΡ τέτοια προσέγγιση. Επίσης ότι είχαν

¹⁹⁰Εναλλακτικά: Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει το απόσπασμα δίχως ήχο και οι μαθητές/-τριες παρατηρώντας τις υποκριτικές ερμηνείες των ηθοποιών προσπαθούν να αντιληφθούν τι συμβαίνει. Σε αυτή την εκδοχή παροτρύνονται να γράψουν δικό τους σενάριο. Σεναριακή Γραφή: Βλέποντας το τηλεοπτικό απόσπασμα και λαμβάνοντας υπόψη τις ερμηνείες των ηθοποιών γράψτε σε φόρμα σεναρίου τον πιθανό τους διάλογο.

*συνεννοηθεί με την παραγωγή και τον σκηνοθέτη και το ζαναμόνταραν εκείνοι. Δεν ξέρω γιατί εγώ και ο Χάρης Ρώμας δεν είχαμε ενημερωθεί από το σκηνοθετικό*¹⁹¹.

Ο Χάρης Ρώμας σχολίασε «Είναι κρίμα να μην βλέπει η κοινωνία το θράσος του θύτη στην χυδαία προσπάθεια του να ενοχοποιήσει το θύμα του. Γιατί είναι σύνηθες ως τακτική. Κάποιους λόγους είχαμε οι δημιουργοί όταν τα γράφαμε. Και σίγουρα δεν ήταν λόγοι τηλεθέασης!».

Γ.α) Σχολιάστε την απόφαση του καναλιού να αποσύρει τις σκηνές. Ποιες είναι οι σκέψεις και η δική σας θέση για αυτή τους την κίνηση;

Γ.β) Συμφωνείτε με τις τοποθετήσεις των δημιουργών; Απαντήστε με επιχειρήματα.

Προτείνεται η προβολή σκηνών από το 5^ο επεισόδιο¹⁹² της σειράς, στο οποίο η Βάλια με τη βοήθεια του Περίανδρου και της μητέρας της παγιδεύει τον Ιάσονα. Ακολουθεί η σύγκρουση της Χαράς με τον Ιάσονα, οι δικαιολογίες του ότι η Βάλια του «ρίχτηκε» και μια στιχομυθία μητέρας και κόρης.

Σεναριακή Γραφή: Σε φόρμα σεναρίου γράψτε τη δική σας εκδοχή διαλόγου μεταξύ της Χαράς και της Βάλιας. Η έκταση να μην ξεπερνά τις δύο σελίδες και να εξελίσσεται σε μία σκηνή. Φροντίστε να αποδώσετε τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους και της συναισθηματικής τους κατάστασης.

¹⁹¹ Newsbeast, *Το Καφέ της Χαράς: Οι «κομμένες» σκηνές σεξουαλικής παρενόχλησης εκνεύρισαν Χατζησοφιά – Ρώμα*, (08/2/2021), Ανακτήθηκε από:

<https://www.newsbeast.gr/media/arthro/7084392/to-kafe-tis-charas-oi-kommenes-skines-sexoualiki-parenochlisis-pou-eknevrisan-chatzisosfia-roma>

¹⁹² Εξαιτίας της μη ελεύθερης προσβασιμότητας των επεισοδίων από την ιστοσελίδα του σταθμού προτείνεται η προβολή από προσωπικό λογαριασμό χρήστη στο YouTube. *Υπενθυμίζεται ότι η παραπομπή σε ιδιωτικά κανάλια εξυπηρετεί αποκλειστικά εκπαιδευτικούς σκοπούς και αποτελεί λύση ανάγκης και σε καμία περίπτωση δεν αποδέχεται την παραβίαση δικαιωμάτων των δημιουργών.*

« Το καφέ της Χαράς», Ant1, Επεισόδιο 4^ο- Ε΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 38:48-41:48 και 42:08-43:03, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=E_rcBnBEwPY&t=846s&ab_channel=FamousGreekSeriesAllEpisodes

Συνδυαστική ερώτηση για όλες τις δραστηριότητες:

Εντοπίζετε κοινά στοιχεία στα λόγια του Μάνου Βόσκαρη, του Σωκράτη Θέμελη και του Ιάσονα. Αν ναι,

A) απαντήστε με σημεία και

B) αναρωτηθείτε για τις προθέσεις των δημιουργών.

Συνδυαστικά με όλες τις δραστηριότητες.**Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)**

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη (σ. 21).
- ❖ Θέτουν μεγάλα φιλοσοφικά ερωτήματα και επισημαίνουν «απαντήσεις» που δίνονται στο κείμενο που μελετούν ή και σε άλλα παρόμοια, όπως π.χ. αποδίδεται τελικά πάντοτε δικαιοσύνη; (σ. 26).
- ❖ Εμβαθύνουν στον τρόπο που οι συγγραφείς οργανώνουν τη σκέψη και τη δράση των χαρακτήρων του κειμένου, εντοπίζοντας π.χ. λέξεις και φράσεις που αποδίδουν την ψυχική κατάσταση των ηρώων και συνδέοντάς τες με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας για να την παρουσιάσει (σ.27).
- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων αιτιολογώντας την απάντησή τους (σ.31).
- ❖ Εντοπίζουν φράσεις-αποσπάσματα των λογοτεχνικών κειμένων που μελετούν και ενεργοποίησαν συνολικά το ενδιαφέρον τους. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες και επιχειρούν να παρουσιάσουν δραματοποιημένα τα αποσπάσματα αυτά, π.χ. συγκρούσεις χαρακτήρων και αξιακών συστημάτων (σ.33).
- ❖ Συζητούν την ένταση των συναισθημάτων κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων του κειμένου και την εμβάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των προσώπων του έργου (σ.39).

6.7.10 Δ) Αυτοδικία/ Νόμοι και Δικαιοσύνη

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- 📖 να καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθιούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να αποκτούν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να ασκηθούν στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της Δημιουργικής Γραφής.
- 📖 να ασκηθούν στη Σεναριακή Γραφή.

Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει απόσπασμα¹⁹³ από την ταινία «Έτερος Εγώ» στο οποίο ο καθηγητής εγκληματολογίας, Δημήτρης Λαΐνης (Πυγμαλίων Δαδακαρίδης), συζητάει με τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου, Αριστοτέλη Αδαμαντινό (Δημήτρης Καταλειφός), με αφορμή μια υπόθεση που έχει αναλάβει ο Δημήτρης. Ο Πρύτανης σχολιάζει:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΝΟΣ

[...] Είναι σαφώς προτιμότερο να ζεις σε μια άδικη κοινωνία παρά στο χάος της αυτοδικίας [...].

Προς το τέλος της ταινίας υπάρχει ο εξής διάλογος:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΪΝΗΣ

Σε έναν άδικο και σάπιο κόσμο, όταν μπορείς να διορθώσεις κάτι... τι κάνεις;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΝΟΣ

Ό,τι μπορείς. Φτάνει να μη σαπίσεις μαζί του. Δημήτρη, παιδιά δεν έχω όπως ξέρεις. Εσένα σε έβλεπα πάντοτε σαν γιο παρά σαν οποιονδήποτε άλλον. Στο τέλος της μέρας όταν... όταν όλα σωπαίνουν μένουμε εμείς και η συνείδησή μας. Και είναι βαρύ πράγμα η συνείδηση. Όσο περισσότερη από δαύτη έχει κανείς τόσο μεγαλύτερο βάρος κουβαλάει στο στομάχι και τους ώμους του.

¹⁹³ «Έτερος Εγώ», Αποσπάσματα: 1:10:19- 1:11:57 και 1:19:40- 1:21:12, Ανακτήθηκε από το προσωπικό κανάλι του σεναριογράφου και σκηνοθέτη της σειράς, Σωτήρη Τσαφούλια: https://www.youtube.com/watch?v=y3zho2aV2bs&t=2972s&ab_channel=SotirisTsafoulias

A) Συνδυάζοντας με τη θεωρία για την *οντολογική υπόσταση των χαρακτήρων* και εστιάζοντας στη θεωρία της Seger (1990), ότι οι χαρακτήρες εντάσσονται σε κάποιο πλαίσιο, σκιαγραφήστε το προφίλ του Αριστοτέλη Αδαμαντινού εντάσσοντάς τον σε κοινωνικό, θρησκευτικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο.

B) Ποια είναι η δική σας άποψη και θέση σχετικά με το ζήτημα της αυτοδικίας που θίγεται;

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει απομαγνητοφωνημένα λόγια από το 6^ο επεισόδιο της σειράς του «Έτερος Εγώ- Κάθαρισς». Στη σκηνή ο πρώην προϊστάμενος του τμήματος Ανθρωποκτονιών, Απόστολος Μπαρασόπουλος (Μάνος Βακούσης), λέει σε κάποιον¹⁹⁴

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΠΑΡΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Η δικαιοσύνη δεν πράττει το σωστό, [αναφ. το όνομα] πράττει το νόμιμο.

Γ) Αντιλαμβάνεστε τη διαφορά μεταξύ του «σωστού» και του «νόμιμου»;

Δ) Ποια είναι η δική σας γνώμη σχετικά με την άποψη που εκφράζει ο Μπαρασόπουλος; Την ενστερνίζεστε ή διαφωνείτε; Αιτιολογήστε με επιχειρήματα την απάντησή σας.

Σεναριακή Γραφή: Με αφορμή τα λόγια του Αριστοτέλη Αδαμαντινού περί αυτοδικίας και του Απόστολου Μπαρασόπουλου περί δικαιοσύνης και νόμου γράψτε μια σκηνή διαλόγου (εως δύο σελίδες) μεταξύ δύο προσώπων που εκφράζουν έντονα τις διαφορετικές τους απόψεις.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Θέτουν μεγάλα φιλοσοφικά ερωτήματα και επισημαίνουν «απαντήσεις» που δίνονται στο κείμενο που μελετούν ή και σε άλλα παρόμοια, όπως π.χ. αποδίδεται τελικά πάντοτε δικαιοσύνη; (σ. 26).
- ❖ Προσεγγίζουν κριτικά τα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες διαφορετικών λογοτεχνικών κειμένων [...] Συγκρίνουν τις αντιδράσεις και τις συμπεριφορές λογοτεχνικών προσώπων και τεκμηριώνουν την άποψή τους για τη σχέση των ηθικών αρχών με την ποιότητα της ζωής (σ.29).

¹⁹⁴ Επίτηδες δεν αναφέρεται ο ήρωας και τα στοιχεία του ηθοποιού διότι αποτελεί συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στις δύο σειρές.

6.7.10 Ε) Ενδοοικογενειακή βία

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αναπτύσσουν τη γλωσσική τους δυναμική σε όλα τα επίπεδα του προφορικού, του γραπτού και το ψηφιακού λόγου, αναστοχαζόμενοι/-ες τη συμβολή των λογοτεχνικών κειμένων στη διαμόρφωση και στην εξέλιξη της γλώσσας (ΑΠΣΛΛ, 2021:17).
- 📖 να συζητήσουν για ζητήματα κακοποίησης και ενδοοικογενειακής βίας και να ενημερωθούν για φορείς και τηλέφωνα επικοινωνίας.
- 📖 να δημιουργούν δικά τους κείμενα με προφορικό, γραπτό ή ψηφιακό λόγο, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΑΠΣΛΛ, 2021:24).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή.

Προβάλλεται απόσπασμα του 9^{ου} επεισοδίου¹⁹⁵ από την «Εθνική Ελλάδα» και παρακολουθούμε τη σκηνή που η Φρόσω (Κωνσταντίνα Μιχαήλ) ανακοινώνει στον Θόδωρα (Κώστας Αποστολάκης) ότι θέλει να χωρίσουν. Εναλλακτικά, σχολιάζουμε μονάχα την παρακάτω φράση της τη στιγμή που εκείνος της αρπάζει το χέρι απειλώντας την. Η Φρόσω τον συγκρατεί και το σφίγγει σταματώντας τον.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Το χέρι σου δεν είναι τόσο δυνατό, Θόδωρα. Και όχι επειδή το 'σπασες. Ποτέ δεν ήταν. Εγώ ήμουν αδύναμη. Δεν είμαι πια!

- A) Τι αντιλαμβανόμαστε για τον χαρακτήρα της Φρόσως με βάση το δοσμένο απόσπασμα;
- B) Με βάση το κριτήριο εξέλιξης- μεταβολής του ήρωα αποτελεί έναν δυναμικό ή στατικό χαρακτήρα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

¹⁹⁵«Εθνική Ελλάδα», Επεισόδιο 9^ο, Απόσπασμα: 26:41-29:45, Ανακτήθηκε από:
<https://voe.sx/07ey57qeryt9>

Δραστηριότητα 2^η

Ισχύουν οι παραπάνω στόχοι

Προτείνεται η προβολή σκηνής από το 10^ο επεισόδιο¹⁹⁶ της σειράς «Εθνική Ελλάδα» στο οποίο ο Θόδωρας έχει πει στα παιδιά ότι η μάνα τους σκοπεύει να τα παρατήσει. Επιστρέφοντας η Φρόσω έρχεται αντιμέτωπη ξανά μαζί του. Εκείνος τη χτυπάει και ρίχνοντάς την στο πάτωμα τής ακουμπάει την πατερίτσα στον λαιμό. Όλα αυτά μπροστά στα παιδιά τους.

A) Ποια συναισθήματα σας δημιουργήθηκαν; Συζητήστε όσα νιώσατε.

B) Πώς αντιδράνε τα παιδιά βλέποντας αυτή την ένταση μεταξύ των γονιών τους;

Γ) Τι καταλαβαίνετε για τον χαρακτήρα των ηρώων και τις μεταξύ τους σχέσεις; Απαντήστε με επιχειρήματα, αναφερόμενοι σε στιγμιότυπα της σκηνής.

Ενημέρωση:

- ❖ Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων σχετικά με τα διαφορετικά είδη κακοποίησης, ο/η εκπαιδευτικός καλεί κάποιον/-α ειδικό από φορέα της επιλογής του/της για να συζητήσει με τα παιδιά. Απαντάει στις ερωτήσεις τους και ενημερώνει για τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει κάποιος/-α που υφίσταται οποιουδήποτε είδους βία ή για κάποιον/-α που είναι αυτόπτης μάρτυρας.

Δημιουργική Γραφή: Γράψτε ένα κείμενο (έως 200 λέξεις) με σκοπό να ευαισθητοποιήσετε τους/τις αναγνώστες/-στριες για θέματα που αφορούν την κακοποίηση. Το κείμενό σας πρόκειται να δημοσιευτεί στην εφημερίδα ή το ιστολόγιο του σχολείου.

Δραστηριότητα 3^η

Ισχύουν οι παραπάνω στόχοι και:

 να παρατηρήσουν τις αντιδράσεις και αλληλεπιδράσεις των ατόμων.

Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει απόσπασμα από το 8^ο επεισόδιο¹⁹⁷ του πέμπτου κύκλου της σειράς «Το σόι σου», στο οποίο ο Σάββας ξεκινάει κραβ μαγκά (είδος αυτοάμυνας) και χτυπάει κατά λάθος τη Λυδία με αποτέλεσμα να μελανιάσει το μάτι της. Έπειτα από μία σειρά συμπτώσεων και ατυχημάτων η Φωτούλα (Δήμητρα Στογιάννη) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο Σάββας

¹⁹⁶ «Εθνική Ελλάδα», Mega, Επεισόδιο 10^ο, Απόσπασμα: 25:15- 27:48, Ανακτήθηκε από: <https://voe.sx/04cpdecc551n>

¹⁹⁷ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 8^ο, Ε΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 27:59-33:15, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=qiv-DwUAn-o&t=1104s&ab_channel=greekty

την κακοποιεί. Πολύ σύντομα -λόγω παρεξηγήσεων- όλοι πείθονται και προσπαθούν με τον τρόπο τους να βοηθήσουν.

A) Παρατηρήστε τις αντιδράσεις του Κωνσταντίνου, της Φωτούλας, της Αντωνίας και της Αλεξάνδρας. Πώς αντιδράνε σε όσα τους λένε ο Σάββας και η Λυδία; Υπάρχει διαφοροποίηση στον τρόπο αντίδρασής τους και αν ναι, θεωρείτε ότι είναι αντιπροσωπευτική του χαρακτήρα τους;

B) Με ποιον τρόπο τα μέλη της οικογένειας προσπαθούν να βοηθήσουν τον Σάββα να συνεννοηθεί και η Λυδία να αποδεχτεί όσα συμβαίνουν;

Γ) Η φράση της Αλεξάνδρας «Δεν ξέρω τι να πω. Ως μάνα συγκινούμαι, αλλά ως γυναίκα φρίττω με όσα ακούω» είναι αναμενόμενη του χαρακτήρα της; Αιτιολογήστε την απάντησή σας με επιχειρήματα.

Δ) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας δημιουργεί η σκέψη και ο προβληματισμός του Μενέλαου σχετικά με το μέλλον των εγγονών του και ότι δεν πρέπει να συνεχίσουν να ζουν στο κακοποιητικό περιβάλλον του σπιτιού τους;

E) Λαμβάνοντας υπόψη τη στάση και τη συμπεριφορά όλων απέναντι στο ζήτημα της κακοποίησης, τι αντιλαμβάνεστε για τις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας;

ΣΤ) Επικοινωνήστε τις σκέψεις που σας προκάλεσε το θέμα που αναδύθηκε από το επεισόδιο. Έχετε υπάρξει μάρτυρας σε κάποιο περιστατικό σωματικής κακοποίησης; Αν ναι, ποια ήταν η πρώτη σας αντίδραση και τα συναισθήματα που βιώσατε;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

Καταθέτουν τις απόψεις τους για το τι αισθάνθηκαν και τι σκέφτηκαν μετά την ανάγνωση στοχαστικών δοκιμίων για τη λογοτεχνία (σ.38).

- ❖ Συνθέτουν μικρά κριτικά δοκίμια με προσωπικές τους απόψεις για θέματα που απασχολούν τους/τις συγγραφείς των στοχαστικών δοκιμίων για τη λογοτεχνία (σ.38).
- ❖ Αξιοποιούν τους ψηφιακούς ιστοτόπους για να γνωρίσουν καλύτερα τους/τις συγγραφείς και άλλα έργα τους, π.χ. ακρόαση ανάγνωσης αποσπασμάτων από τους/τις δημιουργούς ή συζητήσεις για τον τρόπο γραφής/ ποιητική τους, την επιλογή και την ανάδειξη θεμάτων που απασχολούν τον άνθρωπο κ.ά. (σ. 41).

6.7.10 ΣΤ) Σχολικός εκφοβισμός-κακοποίηση

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ενημερωθούν και να ευαισθητοποιηθούν για θέματα κακοποίησης.
- 📖 να καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να διερευνούν τις σχέσεις των χαρακτήρων και να αντλούν στοιχεία για εκείνους μέσα από τους διαλόγους.
- 📖 να διερωτώνται για τις επιλογές των δημιουργών.
- 📖 να διερωτώνται για τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες και για τον τρόπο που τα επιλύουν/αποφασίζουν σχετικά με αυτά (ΑΠΣΛΛ, 2021:39).
- 📖 να έρχονται σε επαφή με τα αισθήματά τους εκφράζοντάς τα και να μοιράζονται προσωπικές εμπειρίες.

Στην τάξη προβάλλονται αποσπάσματα από το 13^ο επεισόδιο¹⁹⁸ της σειράς «Εθνική Ελλάδα». Στο πρώτο απόσπασμα (09:30-11:02) ο Διευθυντής ενημερώνει τη Νίκη Αγγελίδου (Σμαράγδα Καρύδη) ότι η κόρη της έβρισε μια συμμαθήτριά της και σκέφτονται να την αποβάλλουν. Στη συνέχεια ακολουθεί ο διάλογός της με την Άννα (Ειρήνη Βαλατσού) στο σπίτι. Στο δεύτερο απόσπασμα (14:56-16:55) ο μικρός αδερφός της λέει στη μαμά τους ότι στο σχολείο δεν της είπαν όλη την αλήθεια και ότι τα πράγματα έγιναν διαφορετικά. Ακολουθεί η συζήτηση μεταξύ μητέρας και κόρης:

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Θυμάσαι την Αντιγόνη; Πρέπει να την έχεις δει μία φορά.

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ένα παχουλό κορίτσι;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Αυτή. Είχαμε έναν διαγωνισμό στη χημεία και επειδή η Αντιγόνη είναι μόνη της σε όλο το σχολείο και επειδή εμένα με συμπαθεί, νομίζω, μου πρότεινε να γίνουμε ομάδα και δέχτηκα. Κάναμε μια καταπληκτική εργασία. Βασικά η

¹⁹⁸ «Εθνική Ελλάδα», Mega, Επεισόδιο 13^ο, Αποσπάσματα: 09:30-11:02, 14:56-16:55, 23:47-25:24 και 43:03-47:50, Ανακτήθηκε από: <https://voe.sx/x7hxlqo04b9>

Αντιγόνη την έκανε, γιατί είναι η πιο έξυπνη της τάξης. Όταν είδε η Βαλσαμάκη-

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

- Αυτή που έβρισες;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ναι.[...]Όταν είδε τη δουλειά μας και κατάλαβε ότι θα πάρουμε το βραβείο το πράγμα ξέφυγε. Γενικά όλο τον χρόνο έβριζε την Αντιγόνη με την παρέα της, την έλεγε χοντρή, την κορόιδευαν, μία μέρα την είχανε καταβρέξει, αλλά με το διαγωνισμό... τις τελευταίες μέρες χειροτέρεψε πολύ η κατάσταση.

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Δηλαδή;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Είχανε στην τσάντα της-

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

- Τι;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ακαθαρσίες από σκύλο. Παντού. Σε όλα της τα τετράδια και τα βιβλία.

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Οι καθηγητές σας τι κάνουν;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καλά, εσύ;

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Γι' αυτό την έβρισες; Για να προστατέψεις τη φίλη σου;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Δεν πρόλαβα να την προστατέψω. Έφυγε από το σχολείο και καλά έκανε, της φερόταν όλοι πολύ άσχημα.

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Και γιατί δεν μου τα είπες από την αρχή;

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Με ρώτησες;

ΝΙΚΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Όχι, αλλά πολλές φορές δεν σε καταλαβαίνω. Δεν μ' αφήνεις να σε καταλάβω.

Α) Από ποια σημεία του σεναρίου αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για διάλογο μεταξύ μητέρας και κόρης; Με ποιον τρόπο αποδίδεται η μεταξύ τους σχέση; Τι πληροφορίες αντλούμε από την αλληλεπίδρασή τους;

B) Ποιο είναι το κοινωνικό πρόβλημα που θίγεται; Με ποιον τρόπο εκφράζεται και πώς λειτουργεί το γύρω περιβάλλον¹⁹⁹.

Τεχνική ερώτηση: Πώς θα χαρακτηρίζατε τον παραπάνω διάλογο με βάση τα στοιχεία της θεωρίας της Seger, είναι επιτυχημένος ή μη επιτυχημένος; Σχολιάστε ανατρέχοντας στη θεωρία και τα χαρακτηριστικά ενός επιτυχημένου διαλόγου²⁰⁰.

Τη συζήτηση που γίνεται στη σχολική αίθουσα ακολουθεί η προβολή του επόμενου αποσπάσματος στο οποίο η Νίκη βρίσκεται μαζί με τους γονείς της μαθήτριας Ελεωνόρας Βαλσαμάκη στο γραφείο του Διευθυντή.

Γ) Παρατηρήστε το ύφος, τη στάση των σωμάτων τους και τον τρόπο που αντιδράει η Νίκη Αγγελίδου και οι γονείς της άλλης μαθήτριας.

Δ) Σχολιάστε τις απόψεις που εκφράζονται από την ίδια και τους γονείς. Σας δημιουργούνται αισθήματα συμπάθειας ή αντιπάθειας για τους χαρακτήρες και για ποιον λόγο;

Τεχνική ερώτηση: Η κοινωνική τάξη και η επαγγελματική κατάσταση των ηρώων γνωρίζουμε ότι επηρεάζει και διαμορφώνει τους χαρακτήρες. Για ποιον λόγο θεωρείτε πως ο σεναριογράφος, Γιώργος Καπουτζίδης, έκανε τις συγκεκριμένες επιλογές για την οικογένεια Βαλσαμάκη;

Στο τελευταίο απόσπασμα παρακολουθούμε τη συζήτηση της Άννας με τη μαμά της και τους προβληματισμούς σε ηθικό πλαίσιο για το βραβείο που θα της απονεύμουν. Τέλος, ακολουθεί η βράβευση μαθητών μεταξύ και της Βαλσαμάκη και της ίδιας.

E) Χαρακτηρίστε την Άννα ως προς τις ηθικές της αξίες. Ποιο είναι το δίλημμα που έχει και οι προβληματισμοί που θέτει; Πώς αντιδράει τελικά;

ΣΤ) Σκιαγραφήστε τον χαρακτήρα της Άννας με όσα στοιχεία έχετε και λαμβάνοντας υπόψη τον λόγο που εκφώνησε στη δημόσια εκδήλωση βράβευσης του σχολείου.

¹⁹⁹ Ενδεικτική απάντηση: Ο σχολικός εκφοβισμός, οι συνέπειες, ο τρόπος αντιμετώπισης, η αποσιώπηση που είναι συνενοχή και η επιτακτική ανάγκη ευαισθητοποίησης των παιδιών και πλήρους ενημέρωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού.

²⁰⁰ Ενδεικτική απάντηση: Ο συγκεκριμένος διάλογος χαρακτηρίζεται από ρυθμό, προφορικότητα και λειτουργεί αποκαλυπτικά για τους ήρωες.

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Το βραβείο αυτό δεν ανήκει στην ουσία σε εμένα, αλλά στην Αντιγόνη Λέκκα που είχε την ιδέα και έκανε τον σχεδιασμό όλης της εργασίας. Εγώ απλώς τη βοήθησα όσο μπορούσα.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

(βιαστικά θέλοντας να προχωρήσει η διαδικασία, για να αποφευχθούν αναφορές στο περιστατικό.)

Μπράβο.

ANNA ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ

Η Αντιγόνη δεν είναι πια στο σχολείο μας. Αναγκάστηκε να φύγει εξαιτίας των συνεχών επιθέσεων που δεχόταν από την Ελεωνόρα Βαλσαμάκη και την παρέα της που την εξευτέλιζαν καθημερινά έχοντας την ανοχή των καθηγητών αλλά και των συμμαθητών μου, αφού κανείς δεν την υπερασπίστηκε ποτέ. Τώρα, λοιπόν, που το ξαναβλέπω, λέω να μην το παραλάβω. Λέω να το αφήσω εδώ και παρακαλώ να έρθει η Ελεωνόρα Βαλσαμάκη, οι γονείς της και όλοι εσείς που της παρείχατε άσυλο... και να καθίσετε επάνω. Ευχαριστώ!

Z) Συμφωνείτε με τον τρόπο που χειρίστηκε η Άννα την κατάσταση; Αιτιολογήστε την απάντησή σας. Θα προτείνατε να υιοθετήσει κάποια διαφορετική στάση. Αν ναι, ποια και γιατί;

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

 να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται, με βάση τη δική τους προσωπικότητα και ψυχολογία, τις προθέσεις και τη συμπεριφορά των ηρώων (ΑΠΣΛΛ, 2021:32-33).

 να μιλήσουν με όρους «συμπάθειας και αντιπάθειας» συνδέοντας με τη θεωρία.

Στο 11^ο επεισόδιο²⁰¹ της σειράς «Στο παρά πέντε» η Αγγέλα, όταν είναι όλοι τους δεμένοι στην αποθήκη, προχωράει σε μια εξομολόγηση:

ΑΓΓΕΛΑ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΟΥ

Εγώ όταν ήμουνα μικρή κατούραγα μέσα στις τσάντες των συμμαθητών μου [...] και καλά τους έκανα δηλαδή. Σ' όλο το δημοτικό από τότε που σκοτώθηκε ο μπαμπάς μου δεν άκουγα άλλη κουβέντα «το ορφανό, το ορφανό, το ορφανό, το ορφανό» και όταν τους τέλειωσε αυτό το βιολί τα

²⁰¹ «Στο παρά πέντε», Mega, Επεισόδιο 11^ο- Α' Κύκλος, Απόσπασμα: 21:49-22:26, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/49399/episodio-11-22/>

κορίτσια δεν με έπαιζαν γιατί ήμουν –λέει– αγοροκόριτσο και τα αγόρια πάλι δεν με έπαιζαν επειδή ήμουν κορίτσι. Έ τους τα έκανα και εγώ μούσκεμα και ησύχαζα. Και αν τόλμαγε να μιλήσει και κανένα έτρωγε ένα χέρι ξύλο και πήγαινε στη μάνα του μελιτζανί.

A) Ποια είναι η συναισθηματική κατάσταση της Αγγέλας όσο εκμυστηρεύεται τα σχολικά της χρόνια; Σχολιάστε με αναφορές σε σημεία του σεναρίου.

B) Ποια εικόνα σχηματίζει το τηλεοπτικό κοινό για εκείνη και τις προθέσεις της;

Γ) Η εξομολόγηση της Αγγέλας σας προκαλεί αισθήματα συμπάθειας ή αντιπάθειας; Απαντήστε αιτιολογώντας την άποψή σας.

Δραστηριότητα 3^η

Ισχύουν οι παραπάνω στόχοι.

Στο 53^ο επεισόδιο²⁰² του πέμπτου κύκλου της σειράς «Το σόι σου» ο Νικήτας Παπατσώνης (Μάριος Αθανασίου) είναι ο νέος Διευθυντής του Κέντρου Υιοθεσίας Βρεφών Ζωή, που προσκαλεί η Αλεξάνδρα για φαγητό. Μόλις η Αντωνία, ο Σάββας και η Λυδία τον βλέπουν, η Αντωνία τούς αποκαλύπτει ότι πρόκειται για τον άνθρωπο που εκφόβιζε και έκανε μαρτύρια στον Κωνσταντίνο, ο οποίος δεν παρευρίσκεται στο τραπέζι. Ο Νικήτας τον μπουγέλωνε, του έβαζε έντομα στο χυμό, τον κλείδωσε στη ντουλάπα των αποδυτηρίων και η Αντωνία αποφασίζει να του κάνει αντίποινα. Η ιστορία του επεισοδίου προχωράει και στο τέλος, έχοντας περάσει τα πάνδεινα ο Νικήτας από την Αντωνία, έχοντας μάθει για ποιον λόγο έγιναν όλα αυτά και έχοντας μάθει και η Αντωνία τον λόγο της πρόσκλησής του από την πεθερά της κάνουν μια ειλικρινή συζήτηση:

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Καθόλου παράξενο δεν είναι²⁰³ αν ήξερες τι ξύλο έχω φάει. Και η μητέρα μου βέβαια δεν έτρωγε λιγότερες απ' τον πατέρα μου. Οπότε πήρα και εγώ τον ίδιο δρόμο.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Της βίας;

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Ένωθα αδύναμος στο σπίτι οπότε έπρεπε να βρω κάπου αλλού να επιβεβαιώσω τη δύναμη που μου

²⁰² «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 53^ο- Ε' Κύκλος, Απόσπασμα: 31:04-32:30, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=326Sh0BVacw&ab_channel=greektvteam

²⁰³ Έννοεί, μετά από όσα έκανε στον Κωνσταντίνο και το ότι είναι Διευθυντής-υπεύθυνος για υιοθεσίες.

έλειπε και αυτό το «αλλού» το βρήκα στους γύρω μου. Σε άλλα παιδιά.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Πιο αδύναμα από 'σένα.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Όχι, εγώ ήμουν ο αδύναμος. Μου πήρε καιρό για να το καταλάβω, στη γιαγιά μου το χρωστάω.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Στη γιαγιά σου;

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Οι γονείς μου χωρίσανε κάποια στιγμή... για μένα ούτε που νοιάστηκαν. Με ανέλαβε η γιαγιά, βρήκε ειδικό και με πήρε από το χέρι και με πήγε. Χρειάστηκε να κάνω πολύ δουλειά με τον εαυτό μου.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Και τελικά;

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Τον βρήκα. Και βρήκα και αυτό που ήθελα να κάνω στη ζωή μου.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Τι;

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Αυτό που έλειπε απ' τη δική μου. Ευτυχισμένες οικογένειες.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Γι' αυτό και οι υιοθεσίες;

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Έγινα κοινωνικός λειτουργός. Ήθελα να βοηθάω παιδιά αδύναμα να βρουν γονείς που νοιάζονται γι' αυτά. Να μην καταλήξουν σαν τον μικρό Νικήτα. Πληγωμένα και βίαια.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Συγνώμη.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Δεν χρειάζεται. Κανονικά εγώ έπρεπε.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΤΣΙΡΙΔΟΥ

Όχι, χρειάζεται. Δεν έπρεπε και εσύ να φερθείς τόσο άσχημα στον άνδρα μου παλιά, αλλά δεν έπρεπε κι εγώ να σου φερθώ τόσο ανώριμα. Στη βία δεν απαντάμε με βία, απαντάμε μόνο με αγάπη.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

Μακάρι να το θυμόντουσαν όλοι αυτό.

A) Ποια συναισθήματα σας προκαλεί ο συγκεκριμένος διάλογος;

B) Γνωρίζοντας τη θεωρία για *το τόξο μεταβολής* και τη μεταβολή του ήρωα συζητήστε, εκφράζοντας τις απόψεις σας για τα λόγια και τον χαρακτήρα του Νικήτα. Τα παιδικά χρόνια του Νικήτα θεωρείτε ότι αιτιολογούν ως ένα βαθμό την εξέλιξη/μεταβολή του χαρακτήρα του;

Τεχνικές ερωτήσεις:

A) Σε τι εξυπηρετεί η σεναριακή επιλογή της συγκεκριμένης παρουσίασης της ζωής του ήρωα και του προφίλ του;

B) Διαφοροποιείται η εμπειρία με την προβολή του αποσπάσματος συγκριτικά με την ανάγνωση του διαλόγου;

Δραστηριότητα 4^η

Ισχύουν οι στόχοι των παραπάνω δραστηριοτήτων

Προβάλλονται αποσπάσματα από το 33^ο επεισόδιο²⁰⁴ του πέμπτου κύκλου της σειράς «Το σόι σου» στο οποίο η Σάντρα ξαφνικά δεν θέλει να πηγαίνει σχολείο, δεν μιλάει σε κάποιον και κλαίει. Κάποια στιγμή συζητώντας η οικογένεια Χαμπέα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μπορεί να την εκφοβίζουν οι συμμαθητές/-τριες της. Ο τρόπος που αντιδράνε, η στήριξη που θέλουν να της προσφέρουν και ο τρόπος που προσεγγίζουν το θέμα προσφέρει αφορμές για συζήτηση και προβληματισμό γύρω από τον σχολικό εκφοβισμό.

A) Το ύφος ομιλίας του Μιχάλη (Γιάννης Δρακόπουλος) όταν μιλάει με την κόρη του, Ειρήνη, με σκοπό να μάθει τι συμβαίνει στη Σάντρα είναι αρκετά επιτηδευμένο. Για ποιον λόγο προτιμάει να της απευθυνθεί με αυτό τον τρόπο;

B) Ποιες αφορμή αντλούμε από τον διάλογο της Σάντρας με τους γονείς της σχετικά με τις σχέσεις που έχουν ως οικογένεια; Σχολιάστε με αναφορές σε σημεία.

Γ) Η στάση της Λυδίας να ενημερώσει τον Γυμνασιάρχη για τον σχολικό εκφοβισμό που δέχεται η κόρη της σας βρίσκει σύμφωνους/-ες ή πιστεύετε ότι δεν θα έπρεπε να απευθυνθεί σε εκείνον και να αφήσει τη Σάντρα μόνη της να λύσει το θέμα;

²⁰⁴ «Το σόι σου», Alpha, Επεισόδιο 33^ο- Ε΄ Κύκλος, Αποσπάσματα: 26:05-30:37 και 33:48-35:00, Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=ZdaRYy5T7hY&t=879s&ab_channel=ToΣόιΣου

Δ) Έχετε βιώσει σε κάποια στιγμή σχολικό εκφοβισμό; Σε μια σελίδα τετραδίου γράψτε τον λόγο, πώς αισθανθήκατε και με ποιον τρόπο αντιδράσατε. Οι προσωπικές μαρτυρίες παραδίνονται ανώνυμα και διαβάζονται από τον/ την εκπαιδευτικό. Ακολουθεί συζήτηση.

Συνδυαστική ερώτηση με όλες τις παραπάνω δραστηριότητες:

Σε όλες τις δοσμένες συνθήκες οι δημιουργοί είχαν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης του σχολικού εκφοβισμού. Συζητήστε:

- A) Ποιες είναι οι προθέσεις των δημιουργών και ο/οι λόγος/-οι της επιλογής τους;
- B) Με ποιον τρόπο κάθε ήρωας παρουσιάζει τη δική του ιστορία;
- Γ) Έχετε βρεθεί σε αντίστοιχη θέση; Είτε ως μάρτυρας τέτοιων περιστατικών είτε ως θύμα είτε και με τη μεριά του θύτη; Ποιες ήταν οι σκέψεις σας;

Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Εντοπίζουν στοιχεία σε κείμενα που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δημοκρατικό ήθος ή που έμμεσα αποδομούν στερεότυπα και παρωχημένες αντιλήψεις για τη διαφορετικότητα των ανθρώπων (σ. 29).
- ❖ Προσεγγίζουν κριτικά τα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:29).
- ❖ Συζητούν προσωπικές περιπτώσεις αντίδρασής τους που επηρεάστηκαν από ανάλογη συμπεριφορά λογοτεχνικών χαρακτήρων σε αγαπημένα τους λογοτεχνικά έργα και διαπιστώνουν συγκλίσεις και αποκλίσεις στις στάσεις των συμμαθητών/-τριών τους (σ.35).

6.7.10 Z) Ανισότητα φύλων

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ανιχνεύουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές- ηθικές αναζητήσεις, με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία (ΑΠΣΛΛ, 2021:20).
- 📖 να προσλαμβάνουν τον κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων και να τα οικειώνονται συνειδητά ως πολυφωνικά και πολύσημα δημιουργήματα που προωθούν τον στοχασμό, τη διαλογικότητα και τις βιωματικές εμπειρίες (ΑΠΣΛΛ, 2021:20).
- 📖 να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των [...] προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).

Στο 2^ο επεισόδιο²⁰⁵ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο» η Ζωή Μαδρά ζητάει από τον συνάδελφό της, Ροδόλφο Παγουρέλη (Χρήστος Βασιλόπουλος), ένα τσιγάρο. Όλοι/-ες την κοιτάνε έκπληκτοι. Έχοντας παρακολουθήσει το απόσπασμα τα παιδιά απαντούν στις εξής ερωτήσεις:

A) Ποιες είναι οι αντιδράσεις των συναδέλφων της και των κυριών που βρίσκονται στον χώρο; Εντοπίστε λέξεις και φράσεις που φανερώνουν τις απόψεις και την ιδεολογία των καθηγητών.

B) Ποιο κοινωνικό ζήτημα αναδύεται από το δοσμένο απόσπασμα; Σχολιάστε τη σκηνή καταθέτοντας την προσωπική σας γνώμη σχετικά με τις αντιδράσεις των υπολοίπων. Υπάρχουν σήμερα τέτοιου είδους διακρίσεις; Και αν, πού εντοπίζονται;

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Διακρίνουν εκείνα τα χωρία των κειμένων που συγκροτούν το ιστορικό και κοινωνικό περιβάλλον δράσης των ηρώων (ΑΠΣΛ, 2021:26).

²⁰⁵ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 2^ο, Απόσπασμα: 26:39- 27:21, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=m_-WvRRM1FY&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=2&ab_channel=GROUDPOND

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να σκέφτονται κριτικά και να προβληματίζονται βλέποντας τις αντιδράσεις των ηρώων και αποκωδικοποιώντας όσα συμβαίνουν.
- 📖 να προβαίνουν σε συνδέσεις με τη θεωρία αναλύοντας τους χαρακτήρες.
- 📖 να συνειδητοποιούν ότι το περιεχόμενο των εννοιών των λογοτεχνικών κείμενων, π.χ. ήρωας/αντιήρωας, διαμορφώνεται σε ποικίλα κοινωνικοϊστορικά πλαίσια (ΑΠΣΛΛ, 2021:23).
- 📖 να γίνουν άνθρωποι καλλιεργημένοι, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες (ΑΠΣΛΛ, 2021:22-23).
- 📖 να σκέφτονται κριτικά κατά την παρακολούθηση οπτικοακουστικών έργων αντιλαμβανόμενοι τους λόγους τεχνικών επιλογών των δημιουργών.

Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλει αποσπάσματα του 6^{ου} επεισοδίου²⁰⁶ της σειράς «Δεληγιάνναιο ΠαρθENAγωγείο». Σε σημεία που επιλέχθηκαν η Ζωή, έπειτα από ένα δοχείο με μελάνι που πέφτει πάνω της κατά λάθος την ώρα του τσακωμού της με τον Μίμη, φοράει παντελόνι μην έχοντας μαζί της άλλη φούστα.

Α) Η έντονη έκπληξη και οι αντιδράσεις της Mademoiselle Claire και των κοριτσιών βλέποντας τη Ζωή να φοράει παντελόνι και τα επιφωνήματά τους συνάδουν με το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η σειρά; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Ύστερα από τη διαπίστωση των μαθητριών της ότι παντελόνια φοράνε και αρκετές σταρ του Χόλυγουντ και την ονειροπόληση μιας μαθήτριας για το αν θα γίνει ποτέ σταρ η Ζωή τους λέει:

ΖΩΗ ΜΑΔΡΑ

Όλες σας, και ακούστε με σας παρακαλώ, ούτε εγώ είμαι σταρ φυσικά. Και το σημαντικό στη ζωή δεν είναι να γίνετε σταρ, αλλά να γίνονται ολοκληρωμένες προσωπικότητες και αξιόλογοι άνθρωποι. Και πιστέψτε με ότι κάθεμιά από εσάς έχει όλα τα φόντα να λάμψει στον τομέα της και να γίνει πραγματικά ένα πολύ μεγάλο αστέρι στη ζωή της.

²⁰⁶ «Δεληγιάνναιο ΠαρθENAγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 6^ο, Αποσπάσματα: 20:08-22:20 και 23:06-24:27, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=ePsH2_0mgCg&list=PLSEdusek-Tn13yB5GIoK-a2luPKOFQMtL&index=6&ab_channel=GROUDPOND

Β) Σε ποια κατηγορία εντάσσεται η ηρωίδα ανάλογα με το κριτήριο πληρότητας της παρουσιάσής της. Πρόκειται για επίπεδο ή σφαιρικό χαρακτήρα; Πώς καταλήξατε σε αυτό το συμπέρασμα;

Γ) Σχολιάστε τη σχέση που έχει αναπτύξει η Ζωή με τις μαθήτριάς της; Πού πιστεύετε ότι οφείλεται; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Τεχνική ερώτηση: Η επιλογή του σκηνοθέτη να εστιάσει στην αντίδραση της Mademoiselle Claire και των κοριτσιών αποφεύγοντας να αποκαλύψει τον λόγο πιστεύετε ότι είναι τυχαία ή εξυπηρετεί σεναριακά²⁰⁷;

Δραστηριότητα 3^η

Γίνεται προβολή δίλεπτου αποσπάσματος από το 8^ο επεισόδιο²⁰⁸ της σειράς «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο» στο οποίο ο Μίμης απαγορεύει την έξοδο της Ζωής με τον συνάδελφο της για βραδινό περίπατο καθότι δεν είναι σύζυγός της. Η ίδια ενίσταται λέγοντας ότι «[...] μια γυναίκα που κυκλοφορεί με έναν άρρενα που δεν είναι μνηστήρ της δεν θεωρώ ότι είναι κάτι επιλήψιμο». Τα παιδιά παρακολουθούν το απόσπασμα σχολιάζοντας τις απόψεις και την αλληλεπίδραση των δύο ηρώων. Στη συνέχεια, ανταλλάσσουν απόψεις για το ζήτημα που τίγεται, τις οπτικές των ηρώων και προβληματίζονται σχετικά τις αλλαγές που υφίστανται κοινωνικά στην πάροδο των χρόνων.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Περιγράφουν τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων και αιτιολογούν την απάντησή τους (σ.31).
- ❖ Συζητούν την ένταση των συναισθημάτων κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων του κειμένου και την εμβάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των προσώπων του έργου (σ.39).

²⁰⁷ Ενδεικτική απάντηση: Η συγκεκριμένη επιλογή έγινε εσκεμμένα καθώς εντείνει την περιέργεια του τηλεοπτικού κοινού, αφού βλέπει μονάχα τις αντιδράσεις τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να τους προ(σ)καλεί να σκεφτούν ποια μπορεί να είναι η ενδυμασία της Ζωής.

²⁰⁸ «Δεληγιάνναιο Παρθεναγωγείο», Ant1, Επεισόδιο 8^ο, Απόσπασμα: 43:09- 45:30, Ανακτήθηκε από ιδιωτικό κανάλι χρήση: https://www.youtube.com/watch?v=DttYmsshSJc&ab_channel=Billgo96

6.7.10 Η) Άνοδος Φασισμού- Συμμετοχή σε εγκληματικές οργανώσεις

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να συνειδητοποιήσουν ότι οι ελληνικές σειρές περιλαμβάνουν μυθοπλαστικά στοιχεία που αποτυπώνουν την κοινωνία.
- 📖 να παρακολουθήσουν τον τρόπο δράσης των Ταγμάτων Εφόδων και Περιφρούρησης και να κατανοήσουν τις συνέπειές τους.
- 📖 να θέτουν ερωτήματα και να στοχάζονται με αφορμή πολιτικά γεγονότα, όπως η άνοδος του φασισμού και οι εγκληματικές οργανώσεις.
- 📖 να πειραματίζονται σε δημιουργικούς μετασχηματισμούς και δικών τους λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία (ΑΠΣΛΛ, 2021:17).
- 📖 να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα (ΑΠΣΛΛ, 2021:18).
- 📖 να εκφράζουν τα συναισθήματα που τους προκαλούν τα λογοτεχνικά κείμενα και να τα αξιοποιούν ως αφετηρία για συνεργασία με τους/τις συμμαθητές/-τριες και τους καθηγητές/-τριες και την περαιτέρω λογοτεχνική τους αναζήτηση (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να ασκηθούν στη Δημιουργική Γραφή.

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά σε σεναριακή μορφή τους παρακάτω διαλόγους από το 14^ο επεισόδιο²⁰⁹ της σειράς «Εθνική Ελλάδα».

Η ΡΑΓΙΑ προχωράει στον δρόμο και βλέπει μαζεμένο πλήθος κόσμου με ελληνικές σημαίες και ορισμένους να φορούν περικεφαλαίες. Επιστρέφει τρέχοντας στις φίλες της που κάθονται στα τραπεζάκια έξω από το μαγαζί της ΓΙΟΥΕ ΓΙΟΥΕ.

ΡΑΓΙΑ

Βάλ'τε τα μέσα αυτά.

ΓΚΡΕΙΣ

Τι έγινε;

ΡΑΓΙΑ

Μαζεύονται στην πλατεία. Το μαγαζί σου το έχεις κλείσει;

ΓΚΡΕΙΣ

Ναι.

ΡΑΓΙΑ

Ωραία, βοηθήστε με να τα μαζέψουμε τότε.

²⁰⁹ «Εθνική Ελλάδα», Mega, Επεισόδιο 14^ο, Απόσπασμα: 25:18- 27:45, Ανακτήθηκε από: <https://voe.sx/1s3tn3t15ovs>

ΓΙΟΥΕ ΓΙΟΥΕ

Και τι θα κάνουμε μετά;

ΡΑΓΙΑ

Θα πάμε στη Φρόσω και θα κάτσουμε μέσα. Ήσυχα ήσυχα.

Πλήθος περνάει έξω από το κομμωτήριο και μέσα η Ράγια, η Γκρέις και η Γιούε Γιούε στέκονται πιο πίσω φοβισμένες.

ΓΚΡΕΙΣ

Φρόσω καλύτερα να μας ανοίξεις το δωματιάκι, να κρυφτούμε εκεί μέσα.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Όχι.

Μια κοπέλα μοιράζει στους περαστικούς φυλλάδια με τις πολιτικές τους θέσεις αφήνοντάς και στα μαγαζιά. Η Φρόσω στέκεται στην είσοδο του μαγαζιού της εμποδίζοντάς την να περάσει.

ΚΟΠΕΛΑ

Θέλω να αφήσω αυτά.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Δεν τα θέλω, ευχαριστώ.

ΚΟΠΕΛΑ

Γιατί;

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Γιατί δεν τα θέλω!

ΝΕΑΡΟΣ:

Περίεργο κόσμο βλέπω μαζεύεις στο μαγαζί σου.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Για εσένα το λέει Λούλα;

ΛΟΥΛΑ

Αχ μην με μπλέκετε εμένα. Εγώ για μια βαφή ήρθα.

ΝΕΑΡΟΣ

Και γιατί δεν το θες; Μιλάει για τις ομάδες περιφρούρησης που έχουμε στη γειτονιά. Δεν θα πάθεις τίποτα να το διαβάσεις, να ανοίξεις λίγο τα μάτια σου. Τις θέσεις μας έχει μέσα.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Τις ξέρω τις θέσεις σας και δεν τις θέλω μέσα στο μαγαζί μου. Αυτή είναι η δική μου θέση!

ΝΕΑΡΟΣ

Και εμείς μπορεί να μην θέλουμε τις φίλες σου στη γειτονιά.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Η γειτονιά όμως δεν είναι ιδιοκτησία σου να αποφασίζεις ποιος θα μπει και ποιος όχι. Το μαγαζί μου είναι.

ΝΕΑΡΟΣ

Ελληνίδα είσαι;

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ναι.

ΝΕΑΡΟΣ

Ναι; Και δεν ντρέπεσαι;

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Τώρα που σε βλέπω ντρέπομαι λίγο.

Ένας νεαρός φορώντας περικεφαλαία και κρατώντας την ελληνική σημαία σπάει το τζάμι της πρόσοψης του μαγαζιού.

ΝΕΑΡΟΣ

(Φωνάζοντας σε εκείνον που έσπασε τη τζαμαρία)

Ηρεμία ρε, ηρεμία, σταμάτα ρε.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Και τώρα ντρέπομαι ακόμη πιο πολύ. Εγώ, αγόρι μου, ανέβασα την ελληνική σημαία ψηλά. Δεν την έχω για να σπάει τζαμαρίες και να ανοίγει κεφάλια. Και τώρα πάρ' τε τις θέσεις σας και πηγαίντε στην ευχή του Θεού. Αυτή τη φορά θα πάρω τηλέφωνο μόνο στον τζαμά, την επόμενη φορά θα πάρω και την Αστυνομία.

ΝΕΑΡΟΣ

Μάλιστα, εντάξει λοιπόν. Αλλά να ξέρεις, θα ξαναπεράσω.

ΦΡΟΣΩ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Δεν χρειάζεται! Κοντά είναι τα μαλλιά σου δεν θες κούρεμα.

ΝΕΑΡΟΣ

Πάμε.

A) Ποια είναι τα συναισθήματα που σας προκαλεί το συγκεκριμένο απόσπασμα διαβάζοντάς το; Ποια είναι η αίσθηση που έχετε μετά την προβολή του τηλεοπτικού αποσπάσματος; Διαφοροποιήθηκαν τα συναισθήματά σας έπειτα την παρακολούθηση; Αν ναι²¹⁰, μιλήστε για τους λόγους που θεωρείτε ότι συνέβη αυτό.

B) Ποιες ιδεολογικές απόψεις εκφράζονται και με ποιον τρόπο; Με αφορμή τη στάση της Φρόσως σκιαγραφήστε το προφίλ του χαρακτήρα της.

Γ) Είστε ενήμεροι για την ύπαρξη τέτοιων ομάδων και τη δράση τους; Έχετε δει κάποια άλλη σειρά που να πραγματεύεται αυτό το θέμα; Αν ναι, σε ποια και με ποιον τρόπο

²¹⁰ Η δύναμη της εικόνας, η σκηνοθεσία και οι ερμηνείες των ηθοποιών δημιουργούν μεγαλύτερη συναισθηματική φόρτιση στο κοινό συγκριτικά με τον απομαγνητοφωνημένο διάλογο.

γίνεται η προσέγγιση του θέματος; Αν όχι, για ποιον λόγο θεωρείτε ότι δεν προβάλλεται ως θεματική στις σειρές;

Δημιουργική Γραφή: Περιγράψτε όσα συμβαίνουν σαν να είστε αυτόπτης μάρτυρας που παρακολουθεί το συμβάν από το απέναντι πεζοδρόμιο.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Συμμετέχουν σε αγώνες αντιλογίας και αυθόρμητου λόγου που αφορούν «μεγάλα ερωτήματα» τα οποία τίθενται άμεσα ή έμμεσα από το κείμενο [...] (σ.26).
- ❖ Εντοπίζουν φράσεις-αποσπάσματα των λογοτεχνικών κειμένων που μελετούν και ενεργοποίησαν συνολικά το ενδιαφέρον τους. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες και επιχειρούν να παρουσιάσουν δραματοποιημένα τα αποσπάσματα αυτά, π.χ. συγκρούσεις χαρακτήρων και αξιακών συστημάτων (σ.33).
- ❖ Ασκούνται στη διάκριση ηρώων και αντιηρώων μέσα στα λογοτεχνικά κείμενα και προβαίνουν σε διαλόγους, προφορικούς, γραπτούς ή ψηφιακούς (αναρτημένους σε μαθητικά ιστολόγια) ανάμεσα στους χαρακτήρες των έργων που εκπροσωπούν αντίθετες αντιλήψεις ίδιων ή διαφορετικών χρονικών περιόδων (σ.35).
- ❖ Καταθέτουν, γραπτά ή προφορικά, απόψεις και σκέψεις τους για το ευρύτερο πλαίσιο δράσης των χαρακτήρων και τα ερωτήματα, φιλοσοφικά και ιδεολογικά, που το κείμενο θέτει για την εποχή του, αλλά παραμένουν επίκαιρα και διαχρονικά (σ. 40).

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να ανιχνεύουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές – ηθικές αναζητήσεις και με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία (ΑΠΣΛΛ, 2021:20).
- 📖 να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική σκέψη (ΑΠΣΛΛ, 2021:21).
- 📖 να καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα, να αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους και να βοηθούνται στο να δομήσουν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα (ΑΠΣΛΛ, 2021:22).
- 📖 να συσχετίζουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν κείμενα [...] (ΑΠΣΛΛ, 2021:39).

Στη σειρά «Εθνική Ελλάδας» η Φρόσω γνωρίζει ότι ο γιος της, Παντελής, συμμετέχει στην ομάδα περιφρούρησης. Άλλωστε, στην επίθεση στο κομμωτήριο ήταν και εκείνος παρών, ελάχιστα μέτρα πιο πίσω. Αντίθετα, στις «Άγριες Μέλισσες» ο Περικλής Τόλλιας (Χρήστος Πλαϊνής) και η Παγώνα -στην αρχή- αγνοούν ότι ο γιος τους, ο Θανασάκης (Βασίλης Μπούτσικος) ανήκει στην εγκληματική και παρακρατική οργάνωση «Αβαντες»²¹¹.

A) Οι αντιδράσεις των γονέων παρουσιάζουν ορισμένες ομοιότητες και διαφορές. Εντοπίστε τα σημεία και σχολιάστε τα.

B) Ο σύζυγος της Φρόσως δεν αντιδράει για τη συμμετοχή του Παντελή παρά τις πιέσεις της. Το γεγονός ότι πρόκειται για έναν ήρωα με στερεοτυπικές απόψεις και χαρακτηριστικά αιτιολογεί τη στάση του;

Γ) Εστιάστε στον τρόπο αντίδρασης των γονέων, περιγράφοντας τα συναισθήματά τους.

Πρόσθετη άσκηση από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Προσεγγίζουν κριτικά τα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες διαφορετικών λογοτεχνικών κειμένων [...] Συγκρίνουν αντιδράσεις και συμπεριφορές των λογοτεχνικών προσώπων και τεκμηριώνουν την άποψή τους για τη σχέση των ηθικών αρχών με την ποιότητα της ζωής (σ.29).
- ❖ Καταθέτουν, γραπτά ή προφορικά, απόψεις και σκέψεις για το ευρύτερο πλαίσιο δράσης των χαρακτήρων και τα ερωτήματα, φιλοσοφικά και ιδεολογικά, που το κείμενο θέτει για την εποχή του, αλλά παραμένουν επίκαιρα και διαχρονικά (σ.40).

²¹¹ Δυστυχώς, τα επεισόδια της σειράς δεν είναι ελεύθερα διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του σταθμού παρά μόνο στη συνδρομητική τους πλατφόρμα. Παρόλα αυτά, και σε περίπτωση που είναι δυνατή η πρόσβαση, η δραστηριότητα προσφέρεται για σκιαγράφιση των χαρακτήρων.

6.8 Δραστηριότητες: Αναζητώντας κοινά στοιχεία στο ύφος των δημιουργών

Όπως στη Λογοτεχνία οι δημιουργοί, είτε πεζογράφοι είτε ποιητές/-τριες έχουν το προσωπικό τους ύφος με συνήθη εκφραστικά μοτίβα, μορφολογικά χαρακτηριστικά και θέματα έτσι και στη σεναριογραφία κάθε δημιουργός έχει το προσωπικό του/της ύφος. Σεναριακές τεχνικές, χαρακτήρες που τροποποιημένοι επαναλαμβάνονται, θέματα που θίγονται, αλλά και σκηνοθετικές, τεχνικές ή μουσικές επιλογές που κυριαρχούν.

Η παραπάνω συνειδητοποίηση μονάχα ενδιαφέρουσα είναι και αυτό γιατί αντιλαμβάνεται κάποιος/-α ότι στην ουσία οι τέχνες μοιράζονται περισσότερα κοινά από ότι νομίζουμε. Διευρύνοντας, για παράδειγμα στη ζωγραφική υπάρχουν ζωγράφοι που ασχολούνται με την ηθογραφία, όπως ο Νικόλαος Γύζης, ο Νικηφόρος Λύτρας, ο Γεώργιος Ιακωβίδης και άλλοι. Ακόμη όμως και οι προαναφερθέντες πολλές φορές επιλέγουν να αποτυπώσουν εικαστικά την αστική ύπαιθρο, οικογενειακές στιγμές ή λαϊκά θέματα.

Με τη λογική αυτή και με την πρόθεση οι μαθητές/-τριες να μετατραπούν σε θεατές κριτικούς παρατίθενται ενδεικτικά παραδείγματα και δραστηριότητες.

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες:

- Εντοπίζουν κοινά στοιχεία στο ύφος, το σκηνικό, τις μουσικές επιλογές και τους χαρακτήρες των σεναριογράφων μέσα από διαφορετικά τους έργα.
- Αντιλαμβάνονται τη σκοπιμότητα και την πρόθεση επιλογών των δημιουργών.
- Εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές αντιπαραβάλλοντας με σειρές της τελευταίας δεκαετίας.

Δραστηριότητα 1η

 «Βίος Ανθόσπαρτος» και «Περί ανέμων και υδάτων»

Στην τάξη προβάλλονται αποσπάσματα από το 3^ο επεισόδιο²¹² της σειράς «Βίος Ανθόσπαρτος» και του 3^{ου} και 5^{ου} επεισοδίου του «Περί ανέμων και υδάτων» σε σενάριο της Κάκιας Ιγερινού και σκηνοθεσία της Ρέινας Εσκενάζυ. Στο «Βίος Ανθόσπαρτος» παρακολουθούμε τη γνωριμία της Αμαλίας και του Νικόλα και την ξενάγηση της στο θερμοκήπιο το βράδυ, ενώ εκείνος της εκφράζει τα αισθήματά του.

²¹² «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 3^ο, Απόσπασμα: 36:25-41:04, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46001/eepisodio-3-60/>

A) Με βάση το δοσμένο απόσπασμα σκιαγραφήστε τον χαρακτήρα τους; Τι αντιλαμβανόμαστε για τους ήρωες από τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση, τον τρόπο ομιλίας και τη συμπεριφορά τους;

Ακολουθεί απόσπασμα από το 3^ο επεισόδιο²¹³ της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων» στο οποίο η Λίζα και ο Βαλέριος τρώνε μαζί, θέλοντας εκείνη να τον ευχαριστήσει που μεσολάβησε για την επιστροφή της.

B) Με ποιον τρόπο εκφράζεται η αμηχανία της Λίζας και πώς αντιδράει ο Βαλέριος; Σχολιάστε την αλληλεπίδρασή τους εστιάζοντας σε σημεία του διαλόγου τους.

Σ επόμενο απόσπασμα βρίσκονται στην Κέρκυρα και επιστρέφουν στα σπίτια τους. Έπειτα από μια σύντομη κουβέντα τους η Λίζα, αν και αρχικά έφυγε, επιστρέφει και φιλιούνται.

Γ) Τι φανερώνουν οι ερωτήσεις και το ύφος της Λίζας;

Συνδυαστικές και τεχνικές ερωτήσεις:

A) Ποια κοινά στοιχεία εντοπίζετε ως προς τον χρόνο και τον χώρο²¹⁴;

B) Υπάρχουν κοινά στοιχεία ως προς την αλληλεπίδραση και τη σχέση της Αμαλίας και του Νικόλα και της Λίζας με τον Βαλέριο; Αντίστοιχα, συγκρίνετε τους γυναικείους και ανδρικούς ήρωες ως προς τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους. Οι απαντήσεις σας να αιτιολογούνται με βάση τις θεωρίες για τον διάλογο, τη σχέση και την αναγνώριση στοιχείων των χαρακτήρων.

Γ) Σκεφτείτε και συγκρίνετε τα αποσπάσματα των συγκεκριμένων σειρών με άλλες σειρές, της τελευταίας δεκαετίας. Σχολιάστε τους τρόπους με τους οποίους παρουσιάζεται το «ερωτικό ειδύλλιο». Στη συνέχεια και έχοντας εντοπίσει ομοιότητες και διαφορές, εστιάστε στους πιθανούς λόγους που οφείλεται η διαφοροποίηση της απόδοσης των ερωτικών σχέσεων.

²¹³ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 3^ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 11:44- 12:50, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46715/eepisodio-3-10/> και Επεισόδιο 5^ο, Απόσπασμα 11:43-13:50, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46717/eepisodio-5-10/>

²¹⁴ Ενδεικτική απάντηση: Νύχτα, εξωτερικός έρημος χώρος. Ακούγονται ήχοι από γρύλους και από τα βήματά τους καθώς περπατάνε.

Δραστηριότητα 2^η

Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει αποσπάσματα από το 8^ο επεισόδιο²¹⁵ της σειράς «Περί ανέμων και υδάτων» στο οποίο αρκετοί ήρωες πηγαίνουν ημερήσια εκδρομή και του 31^{ου} επεισοδίου²¹⁶ από το «Βίος ανθόσπαρτος» με τους ήρωες να επιστρέφουν μετά το γάμο των πρωταγωνιστών.

Παρακολουθώντας τις αλληλεπιδράσεις των ηρώων στο «Περί ανέμων και υδάτων» ποια εικόνα σχηματίζετε για εκείνους; Ποια είναι τα στοιχεία που σας οδήγησαν σε αυτά τα συμπεράσματα;

Συνδυαστική και τεχνική ερώτηση:

Με την ολοκλήρωση της προβολής του αποσπάσματος από το «Βίος Ανθόσπαρτος» τα παιδιά απαντούν στην παρακάτω ερώτηση.

Ποια κοινά στοιχεία εντοπίζετε στα δοσμένα αποσπάσματα; Απαντήστε δίνοντας παραδείγματα.

«Το καφέ της Χαράς» και Δεληγιάννιο Παρθεναγωγείο»

Οι συγκεκριμένες σειρές σε σενάριο του Χάρη Ρώμα και της Άννας Χατζησοφιά παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς τη σκιαγράφηση των χαρακτήρων. Ο *Περίανδρος Πώποτας* και ο *Μίμης Μεταξάς* συγκεντρώνουν στοιχεία που τους καθιστούν αντήρωες, όπως αναλύεται και στο θεωρητικό μέρος (βλ. 5.7.2 Αντήρωας). Αντίστοιχα, η *Χαρά Χάσκα* και η *Ζωή Μαδρά* χαρακτηρίζονται από ηρωικά στοιχεία. Πρόκειται για δυναμικές γυναίκες με έντονη προσωπικότητα που διεκδικούν και υποστηρίζουν όσα πιστεύουν μη διστάζοντας να συγκρουστούν με όποιον/-α ή ό,τι στέκεται εμπόδιο.

«Στο παρά πέντε» και «Εθνική Ελλάδος»

Ο Γιώργος Καπουτζίδης και στις δύο σειρές, όπως και στις Σαββατογεννημένες, δημιούργησε χαρακτήρες εκ διαμέτρου διαφορετικούς που ενώθηκαν για έναν κοινό σκοπό. Ο *Σπύρος*, η *Αγγέλα*, ο *Φώτης*, η *Ντάλια* και η *Ζουμπολία* συναντιούνται τυχαία και με αφορμή τη δολοφονία του υπουργού ενώνουν τις δυνάμεις τους για να εντοπίσουν τους δολοφόνους. Αντίστοιχα, η *Νίκη*, η *Φρόσω*, η *Φοίβη* και η *Στάλλω* (Μαριέλλα Σαββίδου) μην έχοντας κάτι

²¹⁵ «Περί ανέμων και υδάτων», Mega, Επεισόδιο 8^ο- Α΄ Κύκλος, Απόσπασμα: 11:40-16:15, Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/tvshows/46720/epeisodio-8-10/>

²¹⁶ «Βίος Ανθόσπαρτος», Mega, Επεισόδιο 31^ο, Απόσπασμα: 32:51- 36:52 <https://www.megatv.com/tvshows/46029/epeisodio-31-30/>

κοινό βρίσκουν νόημα στη ζωή τους μέσα από το άθλημα του curling. Στις Σαββατογεννημένες κοινό στόχο της Καίτης (Κατιάνα Μπαλανίκα), της Μπίας (Ελένη Ράντου) και της Σούλας (Ράνια Σχίζα) αποτελεί το χαμένο δελτίο του Σάββα και εκείνες, ως πρώην σύζυγοι, συμμαχούν για να το κλέψουν. Αν εστιάσετε πιο προσεκτικά στους ήρωες των σειρών θα βρείτε κοινά σημεία στους χαρακτήρες.

Συνδυαστική δραστηριότητα:

Σκεφτείτε ελληνικές τηλεοπτικές σειρές ίδιων δημιουργών και παρατηρείστε τους ήρωες. Κρατήστε ενδεικτικές σημειώσεις για την κατηγορία ένταξής τους και τα κύρια χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Εντοπίζετε ήρωες ή μοτίβα που επαναλαμβάνονται;

6.9 Δραστηριότητες: «Εμείς και οι δημιουργοί/ συντελεστές, Γνωρίζοντας επαγγέλματα»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να επικοινωνήσουν με κάποιον/-α σεναριογράφο και να συζητήσουν για τις ιδιαιτερότητες του σεναρίου, πώς εμπνέονται και ποια είναι η διαδικασία της συγγραφής κ.ά.
- 📖 να γνωρίσουν επαγγέλματα, που διαφορετικά δεν θα είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν.
- 📖 να μάθουν πληροφορίες για επαγγέλματα που δεν γνωρίζουν είτε με διά ζώσης επίσκεψη κάποιου/-ας συντελεστή είτε εξ αποστάσεως.
- 📖 να καλλιεργήσουν γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, διατυπώνοντας ερωτήματα και ανταλλάσσοντας απόψεις.

Δραστηριότητα 1^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να μάθουν τις προκλήσεις και τις δυσκολίες των επαγγελμάτων και ότι οι επιλογές για την ενδυμασία των ηρώων δεν είναι τυχαίες.
- 📖 να συνειδητοποιήσουν ότι μία σειρά είναι αποτέλεσμα ομαδικής δουλειάς, συν-δημιουργίας και συν-απόφασης.

Προβάλλονται βίντεο, που πραγματοποιήθηκαν με την υποστήριξη χορηγού, για γνωριμία με το επάγγελμα του/της ενδυματολόγου. Πιο συγκεκριμένα, επιλέγονται τα βίντεο που μιλάνε για τη δουλειά τους η Τριάδα Παπαδάκη²¹⁷, ενδυματολόγος της σειράς «Άγριες Μέλισσες» και ο Άγις Παναγιώτου²¹⁸, ενδυματολόγος της ταινίας και των σειρών «Έτερος Εγώ». Στη συνέχεια ακολουθεί ο σχολιασμός των παιδιών.

Ενδεικτική ερώτηση:

Όταν παρακολουθείτε μία σειρά δίνετε έμφαση στο ντύσιμο των ηρώων; Αν ναι, για ποιον λόγο και τι είναι εκείνο που παρατηρείτε αρχικά; Αν όχι, με όσα ακούσατε, αντιληφθήκατε τις πολλαπλές προεκτάσεις της ενδυμασίας για τον εκάστοτε ρόλο και ήρωα;

²¹⁷ Κοστούμια & Χαρακτήρες: Τριάδα Παπαδάκη - Άγριες Μέλισσες, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=NxcpaHhiUpq&list=PLUwawONXJSW27aLYjLG4vupKYBLZ_EbJdp&index=29&ab_channel=PersilGreece

²¹⁸ Κοστούμια & Χαρακτήρες: Άγις Παναγιώτου - Έτερος Εγώ, Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=Y7DJBFIjfk&ab_channel=PersilGreece

Δραστηριότητα 2^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να γνωρίσουν την πλατφόρμα ηχητικής ψυχαγωγίας (podcast) και να μάθουν να αναζητούν θεματικές που εμπίπτουν στα ενδιαφέροντά τους.
- 📖 να αναπτύξουν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης.
- 📖 να έρθουν σε επαφή με τη δουλειά ανθρώπων και επαγγέλματα που διαμορφώνουν το τελικό αποτέλεσμα το οποίο παρακολουθούν.
- 📖 να προβληματιστούν για τις επιλογές των δημιουργών και των συντελεστών.
- 📖 να αποκτήσουν δεξιότητες αποκωδικοποίησης των οπτικοακουστικών ερεθισμάτων που δέχονται κατά τη διάρκεια θέασης μιας σειράς/ταινίας, γνωρίζοντας ένα μέρος από το τεχνικό κομμάτι.
- 📖 να συνειδητοποιήσουν την αξία της ομαδικότητας και της συνεργασίας.

Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει στα παιδιά να ακούσουν επεισόδια του Podcast του Λευτέρη Χαρίτου με συντελεστές της σειράς των Άγριων Μελισσών «Τριάδα Παπαδάκη και Αντώνης Χαλκιάς - Ντύνοντας χαρακτήρες και χτίζοντας κόσμους», και «Λυδία Αντώνοβα - Αποκαλύπτοντας τα μυστικά του μοντάζ²¹⁹» ή «Μιράντα Ρωσταντή - Δίνοντας πρόσωπο στους ρόλους». Η υλοποίηση γίνεται είτε με αποσπασματική χρήση, είτε παροτρύνοντας τους να ακούσουν ολόκληρα τα επεισόδια στο σπίτι και να συζητήσουν την επομένη στο σχολείο.

Ενδεικτικές Ερωτήσεις:

- A) Γνωρίζετε για τις ιδιαιτερότητες του επαγγέλματος του/της σκηνογράφου, του/της μοντέρ και του/ της υπεύθυνης casting; Ποιο στοιχείο/ αρμοδιότητα των επαγγελματιών σας κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον και γιατί;
- B) Πόσο σημαντικό θεωρείτε στον Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό να παρέχονται πληροφορίες για όλα τα επαγγέλματα; Για ποιον λόγο θεωρείτε ότι σε ορισμένους κλάδους δεν δίνεται ανάλογη προσοχή;

²¹⁹ Στην ίδια σελίδα υπάρχουν και τα υπόλοιπα επεισόδια, podcast, <https://soundis.gr/podcasts/agries-melisses/>

Σημείωση: Το γεγονός ότι πρόκειται για Podcast συγκεκριμένης σειράς προφανώς και σημαίνει ότι θα υπάρχουν αναφορές σε σκηνές της, όμως η επιλογή της σειράς έγινε με κριτήρια κατάλληλα προς εκπαιδευτική αξιοποίηση. Έπειτα, αποτελεί αφορμή για να αντιληφθούν τα παιδιά ότι κάθε μοντέρ, κάθε σκηνογράφος ανεξαρτήτως της δουλειάς εργάζεται και λαμβάνει υπόψη του ορισμένα στοιχεία και περιορισμούς.

Δραστηριότητα 3^η

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- να παρακολουθήσουν στιγμιότυπα από τα γυρίσματα σειρών, ώστε να αντιληφθούν τον τρόπο πραγματοποίησής τους.
- να κατανοήσουν την ύπαρξη ενός πολυπληθούς συνεργείου, τις πολλαπλές λήψεις για ένα πλάνο και μια σκηνή και άλλα τεχνικά χαρακτηριστικά .
- να αντιληφθούν την έννοια της ομαδικότητας και της συνεργασίας.
- να γελάσουν και να αποσυμπιεστούν.

 Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει αποσπάσματα της επιλογής του/της από το 47^ο επεισόδιο²²⁰ του τρίτου κύκλου. της σειράς «Το σόι» Στο συγκεκριμένο επεισόδιο όλοι οι ήρωες εμφανίζονται να παρακολουθούν την τηλεοπτική σειρά και να τη σχολιάζουν, ενώ οι σκηνές που κυριαρχούν είναι από τα γυρίσματα.

 Οι μαθητές/-τριες παροτρύνονται να παρακολουθήσουν στον προσωπικό τους χρόνο τα γυρίσματα της ταινίας²²¹ «Έτερος εγώ» στα οποία, εκτός από τον τρόπο γυρισμάτων, υπάρχουν και συνεντεύξεις των ηθοποιών που μιλάνε για τους χαρακτήρες που υποδύονται.

²²⁰ «Το Σόι Σου», Alpha, Επεισόδιο 47^ο- Γ' Κύκλος, Ενδεικτικά αποσπάσματα: 02:53-09:50, 20:40-28:50 και 29:40-33:37 Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=dUW_Z0ktp08&ab_channel=AlphaTVGreece

²²¹ Έτερος Εγώ (making of), Ανακτήθηκε από:

https://www.youtube.com/watch?v=VRefVArMcnk&t=317s&ab_channel=AlphaTVGreece

Σημείωση: πρόκειται για ταινία, αλλά ο τρόπος δουλειάς και οι περισσότεροι συντελεστές είναι ίδιοι με τις επόμενες σειρές οπότε προτείνεται για να γνωρίσουν και τον τρόπο με τον οποίο γυρίζεται μια σειρά μυστηρίου.

6.10 Δραστηριότητες: «Εμείς οι δημιουργοί»

Στόχοι: Οι μαθητές/-τριες αναμένεται:

- 📖 να αξιοποιούν μέσα και τρόπους άλλων τεχνών, π.χ. του κινηματογράφου, της ζωγραφικής, της φωτογραφίας, καθώς και ηλεκτρονικά μέσα, εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης, μορφές ηλεκτρονικού Τύπου και τα εικονικά περιβάλλοντα με τις ποικίλες δυνατότητες που προσφέρουν και τα νέα δεδομένα που δημιουργούν στην προσέγγιση και κατανόηση των λογοτεχνικών κειμένων (ΑΠΣΛΛ, 2021:28).
- 📖 να αξιοποιήσουν τη διακαλλιτεχνικότητα και τη διαχρονική αλληλενέργεια μεταξύ των τεχνών για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).
- 📖 να ενεργοποιήσουν το ενδιαφέρον τους για τη λογοτεχνία και να ενδυναμώσουν την αυτοπεποίθησή τους, αξιοποιώντας προσωπικές τους κλίσεις (ΑΠΣΛΛ, 2021:34).
- 📖 να αναλαμβάνουν τον ρόλο του/της σκηνογράφου, του/της ενδυματολόγου και των μουσικών επιμελητών/-τριών.
- 📖 να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας και να μάθουν να λειτουργούν σε ομαδικό πλαίσιο σεβόμενοι/-ες τις διαφορετικές απόψεις και επιχειρηματολογώντας για τις προτάσεις τους.
- 📖 να γνωρίσουν στοιχεία της προσωπικότητας και των ενδιαφερόντων τους.
- 📖 να πειραματιστούν δημιουργικά και καλλιτεχνικά.
- 📖 να αναπτύξουν δεξιότητες λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων.
- 📖 να αντιληφθούν τη σπουδαιότητα της συνεργασίας και της ομαδικότητας συζητώντας και ανταλλάσσοντας απόψεις σε κάθε στιγμή παραγωγής και δημιουργίας.

Δραστηριότητα 1^η

- ❖ Τα παιδιά συγγράφουν το δικό τους σενάριο και το δραματοποιούν. Εναλλακτικά, μπορεί να γίνει δραματοποίηση κάποιων σεναρίων που έχουν ήδη γράψει. Συζητώντας επιλέγουν και προχωρούν στην πραγμάτωση του έργου μοιράζοντας οι ίδιοι/-ες τις αρμοδιότητες των συντελεστών και ρόλους.

Δραστηριότητα 2^η

- ❖ Οι μαθητές/-τριες σε συνεργασία με καθηγητή/-τρια πληροφορικής ή κάποιον/-α καλεσμένο/-η δημιουργούν οπτικοακουστικό υλικό με τη χρήση κάμερας. Στη συνέχεια, όσοι/-ες το επιλέξουν ασχολούνται με τη διαδικασία του μοντάζ και τη δημιουργία του τρέιλερ.

Δραστηριότητα 3^η

- ❖ Οι μαθητές/-τριες που έχουν αναλάβει τη μουσική επιμέλεια συζητάνε με τους συντελεστές/συν-δημιουργούς τα μουσικά θέματα και τραγούδια που προτείνουν, γνωρίζοντας και έχοντας κατανοήσει ότι κάθε σκηνή και είδος έχει το δικό του ύφος, το οποίο πρέπει να ενισχύεται με την προσθήκη της μουσικής υπόκρουσης.

Εάν υπάρχουν παιδιά που ασχολούνται με τη μουσική παρακινούνται να γράψουν μουσική σε συνεργασία με τον/την καθηγητή/-τρια της μουσικής. Διαφορετικά παίζουν ορισμένα κομμάτια της επιλογής τους και τα ηχογραφούν.

Δραστηριότητα 4^η

- ❖ Όσοι/Όσες μαθητές/-τριες το επιθυμούν αναλαμβάνουν τη σχεδίαση των σκηνικών. Πρώτα, ανταλλάσοντας απόψεις και έπειτα, συν-αποφασίζοντας για τον σκηνικό χώρο. Προτείνεται να σχεδιάσουν σκηνογραφικά τον χώρο, όπως τον ονειρεύονται ή να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν μια μακέτα. Σημαντική είναι και η συμβολή ενός/ μιας καθηγητή/-τριας των Εικαστικών, που θα έχει υποστηρικτικό ρόλο.

Συνδυαστικές δραστηριότητες

Πρόσθετες ασκήσεις από τις Δραστηριότητες του ΑΠΣΛΛ (2021)

Οι μαθητές/-τριες:

- ❖ Δραματοποιούν το λογοτεχνικό κείμενο επιλέγοντας τον τομέα που τους/τις ενδιαφέρει, όπως υποκριτική, σκηνοθεσία, μουσική, σε συνεργασία παράλληλα με όλους/-ες τους/τις συμμαθητές/-τριες της τάξης (σ. 27).
- ❖ Προβαίνουν σε νέες δημιουργίες, που συνδυάζουν άλλα είδη τέχνης με αφορμή το κείμενο που διάβασαν, όπως σενάρια, διαφημιστικές αφίσες ή καμπάνιες στα σύγχρονα κοινωνικά δίκτυα, δημιουργία ζωγραφικών πινάκων ή συνθέσεων με τη συνδρομή των ΤΠΕ και την αξιοποίηση των υπαρχόντων ψηφιακών εκπαιδευτικών εργαλείων (σ.28).
- ❖ Αξιοποιούν πολυμεσικά εργαλεία (παρουσιάσεις, ηχητικά κείμενα, βίντεο, σύντομες προβολές ταινιών τύπου τρέιλερ, τρισδιάστατα ψηφιακά μουσεία κ.α.) σε δραστηριότητες που αναδεικνύουν την αναπαράσταση του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος (σ.28).
- ❖ Συγκροτούν ομάδες αναπαράστασης του λογοτεχνικού κειμένου, π.χ. θεατρική με παιχνίδι ρόλων, εικαστική, που θα ασχοληθεί με την εικονογράφηση του κειμένου ή τη διαφορετική της εκδοχή, μουσική, που θα επιλέξει τα κατάλληλα μουσικά κομμάτια ή τραγούδια για τα συγκεκριμένα αποσπάσματα του βιβλίου [...] (σ.34).

- ❖ Συζητούν με έναν/μία συγγραφέα για τη δυσκολία/απελευθερωτική δύναμη της γραφής και για τα βιβλία του/της. (σ.34).
- ❖ Αναλαμβάνουν τον ρόλο των σκηνοθετών των θεατρικών έργων. Εναλλάσσονται στους ρόλους του ηθοποιού και του σκηνοθέτη. Ως σκηνοθέτες υποδεικνύουν τις σκηνικές οδηγίες και το σύνολο της σχολικής τάξης διαπιστώνει τη διαφορετικότητα του θεατρικού κειμένου από το διήγημα ή το μυθιστόρημα (σ.40).
- ❖ Αξιοποιούν τους ψηφιακούς ιστοτόπους για να γνωρίσουν καλύτερα τους/τις συγγραφείς και άλλα έργα τους, π.χ. ακρόαση ανάγνωσης αποσπασμάτων από τους/τις δημιουργούς ή και συζητήσεις για τον τρόπο γραφής/ποιητικής τους, την επιλογή και την ανάδειξη θεμάτων που απασχολούν τον άνθρωπο κ.ά (σ.41).

Συμπεράσματα

Το Γ' μέρος με τις δραστηριότητες και τις διδακτικές προτάσεις ολοκληρώθηκε και μαζί με αυτό ένα πλήρως οργανωμένο αποθετήριο, έτοιμο προς αξιοποίηση, βρίσκεται στα χέρια των εκπαιδευτικών. Η ερώτηση για το αν οι τηλεοπτικές σειρές έχουν θέση στο σχολικό περιβάλλον απαντήθηκε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Υπάρχουν αξιόλογες τηλεοπτικές σειρές ικανές να αξιοποιηθούν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Πριν κάποιος/-α κρίνει ή απορρίψει διδακτικά ένα εργαλείο με προοπτικές που δημιουργεί μαθησιακές ευκαιρίες είναι σημαντικό να ασχοληθεί και να αναρωτηθεί απαγκιστρωμένος/-η από προκαταλήψεις. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού δεν είναι να δημιουργεί πρόσθετα τροχοπέδη στην εκπαίδευση, αλλά να διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες των μαθητών/-τριών, τα ερεθίσματα και τις εμπειρίες τους χαράζοντας νέα μονοπάτια. Κάθε νέο είδος, πρακτική και πρόταση δημιουργεί προβληματισμό και ανασφάλεια. Ο σταθερά δομημένος κόσμος παγιωμένων αντιλήψεων και η δυσπιστία δύσκολα μεταβάλλεται. Παρόλα αυτά δεν είναι και ακατόρθωτο, αν κάποιος/-α σκεφτεί τη δύναμη και την ουσία της εξέλιξης. Δίνοντας ένα παράδειγμα, η τέχνη του κινηματογράφου κατέχει πλέον περίοπτη θέση στην εκπαίδευση, αλλά μολονότι ο σκελετός-βάση-κώδικας είναι κοινός με εκείνον της τηλεόρασης η τελευταία είναι εξοστρακισμένη και αναφέρεται υποτιμητικά. Ανατρέχοντας στις αντιδράσεις που υπήρξαν, όταν οι εκπαιδευτικοί άρχισαν να μελετούν την εκπαιδευτική αξία του κινηματογράφου και την εξέλιξη που υπήρξε, γίνεται αντιληπτός ο συσχετισμός. Με βάση και το ΑΠΣΛΛ (2021)

Για τον σχεδιασμό της ευέλικτης διδασκαλίας και μάθησης λαμβάνονται υπόψη: α) η ταυτότητα του κειμένου, β) οι δυνατότητες, οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών-τριών στην προοπτική της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, γ) οι διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στα επιμέρους σχολικά περιβάλλοντα, δ) ο κοινωνικός χαρακτήρας της ανάγνωσης που συνδέεται με την αλληλεπίδραση, την ανακαλυπτική μάθηση, τη μεταγνώση και ε) οι υπόρρητες συνδέσεις με τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας. Συνυπολογίζεται, βέβαια, η δυναμική των ψηφιακών μέσων, τα οποία προσφέρουν τρόπους για τον εμπλουτισμό της αναγνωστικής εμπειρίας με διαθεματικές και διακειμενικές προτάσεις (σ.11).

Όσον αφορά τη πρόταση της εργασίας για τη διδακτική του σεναρίου αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία και αφορμή για τα παιδιά να ασκηθούν στη λακωνικότητα του λόγου τους. Η επιλογή απαραίτητων σημείων που προωθούν την εξέλιξη μιας ιστορίας προϋποθέτει την κριτική

ικανότητα να τα αναγνωρίζουν και να τα επιλέγουν. Παράλληλα, οι μορφολογικοί περιορισμοί της σεναριακής φόρμας λειτουργούν σαν άλλο επικοινωνιακό είδος, το οποίο αποτελεί και εν δυνάμει επαγγελματικό εργαλείο. Η επαφή των μαθητών/-τριών με τον κόσμο της δημιουργίας και παραγωγής οπτικοακουστικού υλικού μονάχα ωφέλιμη είναι για την προσωπική ανάπτυξη, την αυτοπραγμάτωση και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Η δημιουργία κριτικών θεατών που φιλτράρουν, προβληματίζονται, διερωτώνται και στοχάζονται σχετικά με όσα παρακολουθούν είναι ιδιαίτερα σημαντική. Σπουδαία είναι όμως και η σύνδεση των οπτικοακουστικών έργων με τη ζωή και την καθημερινότητα των εφήβων.

Από την άλλη πλευρά, η ΔΓ κυριαρχεί στην πλειονότητα των δραστηριοτήτων παροτρύνοντας τους μαθητές/-τριες στην προσωπική τους έκφραση και την καλλιτεχνική αναζήτηση. Αξιοποιώντας αρκετές φορές δικά τους βιώματα και τη φαντασία τους πειραματίζονται, παράγουν και μεταπλάθουν κείμενα άλλοτε σε αφηγηματική μορφή και άλλοτε σε σεναριακή φόρμα. Η αναγνωστική τους εμπειρία και οι τηλεοπτικές και κινηματογραφικές επιρροές τους υιοθετούνται, τροποποιούνται και εμπλουτίζουν τα δικά τους παραγόμενα έργα.

Η αξία και η σημασία της Λογοτεχνίας είναι αναμφίβολα σημαντική. Οι δραστηριότητες που εμπλέκουν τη Δημιουργική και Σεναριακή Γραφή αξιοποιώντας τις ελληνικές τηλεοπτικές σειρές δεν αποσκοπούν στην εκτόπιση ή στον παραγκωνισμό της Λογοτεχνίας. Αντίθετα, παροτρύνουν τους μαθητές/-τριες, έχοντας κατανοήσει τη θεωρία και αναγνωρίσει τα στοιχεία σε τηλεοπτικά έργα, να τα εντοπίζουν με μεγαλύτερη ευκολία σε λογοτεχνικά κείμενα. Οι αναπτυγμένες ικανότητες σχετικά με τις προθέσεις των δημιουργών και συντελεστών μιας σειράς ή τι επιτυγχάνεται με τις συγκεκριμένες επιλογές τους εντάσσει δυναμικά στη διαδικασία καθιστώντας τους κριτικά σκεπτόμενους. Με αυτό τον τρόπο διερωτώνται για τις επιλογές των λογοτεχνών, συγκρίνουν τον τρόπο προσέγγισης δημιουργών διαφορετικών χρονικών περιόδων που ασχολούνται με το ίδιο θέμα και προχωρούν σε συσχετίσεις με άλλες τέχνες εμβαθύνοντας στον τρόπο δόμησης των έργων.

Παράλληλα όπως η Λογοτεχνία, είτε πρόκειται για πεζογραφικά έργα είτε για ποιήματα, αναφέρεται σε αρκετές και διαφοροποιημένες περιστάσεις, γεγονότα, ανθρώπινες σχέσεις και ούτω καθεξής, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο λειτουργούν και οι σειρές. Επιλέχθηκαν, παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν μονάχα ορισμένες από τις αρκετές θεματικές, δόθηκαν διαφορετικές προεκτάσεις και υπήρξαν διεπιστημονικές και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις αποδεικνύοντας έμπρακτα και ουσιαστικά ότι οι τηλεοπτικές σειρές αποτελούν εξαιρετικό

εργαλείο. Μέσω αυτών οι μαθητές/-τριες έρχονται σε επαφή με έννοιες δυσνόητες, ευαίσθητα κοινωνικά θέματα, ιστορικά γεγονότα, αντιλαμβάνονται τις αλληλεπιδράσεις των ανθρώπινων σχέσεων και προχωρούν σε συνδέσεις με την ίδια τη ζωή.

Η ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, η έκφραση της προσωπικής γνώμης, ο εποικοδομητικός διάλογος και ανταλλαγή διαφορετικών απόψεων πάντοτε σε κλίμα σεβασμού ενισχύονται στις γόνιμες συνθήκες που δημιουργούν οι δραστηριότητες. Κατά τον ίδιο τρόπο, η κριτική σκέψη, ο ηθικός-φιλοσοφικός στοχασμός και η δόμηση του προσωπικού αξιακού τους κώδικα αποδεικνύεται ότι ευδοκιμούν σε περιβάλλοντα όπου τα παιδιά έχουν ερεθίσματα που εμπλέκουν τις αισθήσεις τους και εμπίπτουν στα ενδιαφέροντά τους.

Συνοψίζοντας, η συλλογή του υλικού (αποθετήριο) δημιουργήθηκε με βάση τους στόχους του νέου ΑΠΣ της Λογοτεχνίας Λυκείου (2021) και περιέχει δραστηριότητες που εγείρουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των μαθητών/-τριών, εμπλουτίζουν δυναμικά την εκπαιδευτική διδασκαλία και ωθούν τα παιδιά να αναπτύξουν την κριτική σκέψη και το σύστημα των αξιών τους καθιστώντας τους ενεργούς και ευαίσθητοποιημένους πολίτες. Επιπλέον, η ψυχαγωγία και ο παιγνιώδης χαρακτήρας της ΔΓ λειτουργεί απελευθερωτικά στο σχολικό πλαίσιο ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση τους. Έπειτα, οι δραστηριότητες -ελαφρώς τροποποιημένες- είναι αξιοποιήσιμες σε κάθε σίριαλ, κινηματογραφικές ταινίες ακόμα και σε τηλεοπτικές διαφημίσεις. Στην παρούσα διπλωματική, λοιπόν, αναλύονται τα στοιχεία και τα είδη χαρακτήρων, οι αλληλεπιδράσεις και οι συγκρούσεις με άλλους ανθρώπους ή την κοινωνία, ο σκηνικός χώρος, οι θέσεις ισχύος που δημιουργούνται και τίγονται θέματα κοινωνικά, ιστορικά, πολιτικά, είδη κακοποιήσεων... όλα όσα είναι η ζωή.

Επιλογικά, όπως είπε ο Όσκαρ Ουάιλντ

«Όλοι είμαστε στο λούκι, μερικοί από εμάς όμως κοιτάζουν τ' άστρα»²²².

Ας δώσουμε στους μαθητές και τις μαθήτριες ερεθίσματα και περισσότερες ευκαιρίες για να αναζητούν και να «κοιτάζουν τ' άστρα»!

²²² Πέρσυ, Α. (2012). *Όσκαρ Ουάιλντ, 99 Μαθήματα σοφίας για μια ευτυχισμένη ζωή εδώ και τώρα*. (μτφ: Σπερελάκη Γ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ανδρεάδου, Χ. Γούλης, Δ., Γρόσδος, Σ. (χ.η) *Κινηματογράφος στο σχολείο: μια αισθητική απόλαυση*. Ανακτήθηκε από: <https://stavros.files.wordpress.com/2011/07/23.pdf>
- Αθανασόπουλος, Β. (2005). *Οι ιστορίες του κόσμου: Τρόποι της γραφής και της ανάγνωσης του οράματος*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ανδρικού, Χ.Σ., Βέργου, Κ., Γόντικα, Ν., Δερμεδεσιώτη, Ε., Ιωάννου, Γ., Λαγάνης, Θ., Μανωλάκογλου, Η., Σάντολη, Ε., Τσουμανά Σ., Φωτοπούλου, Α. (χ.η.) *Ιδιωτική τηλεόραση στην Ελλάδα: Μια μικρή εισαγωγή*. Εργαστήριο Μελέτης Ελληνικού Κινηματογράφου και Τηλεόρασης (ΕΜΕΚΤ) Τμήμα Κινηματογράφου, Α.Π.Θ, ανακτήθηκε από <https://emekt.film.auth.gr/wp-content/uploads/2021/02/ΕΜΕΚΤ-Ιδιωτική-τηλεόραση-στην-Ελλάδα.pdf>
- Αρτζανίδου, Ε., Γούλης, Δ., Γρόσδος, Σ., Καρακίτσιος, Α. (2011). *Παιχνίδια φιλιαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυρώσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Anderson, C.A., Bushman, B.J. (2002). *The effects of media violence on society*. Science. 295, 2377-2378.
- Βακάλη, Α. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή πάει σχολείο*. Στο Κωτόπουλος Η. Τ. Βακάλη Α., Νάνου, Β., Σουλιώτη Δ. (Επιμ.). Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή». Φλώρινα, 4- 6 Οκτωβρίου, 2013. Ανακτήθηκε από: https://cwconference.web.uowm.gr/archives/1st_conference/vakali_anna_p.pdf
- Βακάλη, Α. (2020-2021). *Εργαστήριο Πεζού Λόγου II*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος.
- Βαλούκος, Σ. (2006). *Το σενάριο. Η δομή και η τεχνική της συγγραφής του*. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.
- Βρύζας, Κ., Τσιτουρίδου, Μ. (2014). *Νέοι και τεχνολογίες της επικοινωνίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Barry, P. (2013). *Γνωριμία με τη θεωρία. Μια εισαγωγή στη λογοτεχνική και πολιτισμική θεωρία*. (μτφ. Νάτσινα, Α.). Αθήνα: Βιβλιόραμα (έτος έκδοσης πρωτότυπου 1995).
- Γουλής, Δ., Γρόσδος, Σ., Καρακίτσιος, Α. (2012). «*Λογοτεχνία και κινηματογράφος Κειμενικο-εικονικές προσεγγίσεις: η περίπτωση του «μικρού Νικόλα»* Στο: Κωτόπουλος, Η.Τ., Σουλιώτη, Δ., Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας. 21-21/1/2011. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Ανακτήθηκε από: http://afroditi.uom.gr/uompress/themata_paidikis_logotexnias.pdf
- Γραμματάς, Θ. (2009). *Θέατρο και Παιδεία*. (στ' έκδοση). Αθήνα: ιδιωτική έκδοση.

- Γρόσδος, Σ. (χ.η.) *Οπτικοακουστικός γραμματισμός και εκπαίδευση. Το παιδί παραγωγός οπτικοακουστικών προϊόντων*. Ανακτήθηκε από: <https://stavros.files.wordpress.com/2011/07/31.pdf>
- Γρόσδος, Σ. (2018). *Κινηματογράφος και δημιουργική γραφή: μαθήματα κινηματογραφικού γραμματισμού*. Κρήτη: Πολιτιστική εταιρεία Κρήτης-Πυξίδα της πόλης.
- Field, S. (1986). *Το σενάριο. Η τέχνη και η τεχνική. (Οι βάσεις της σεναριογραφίας)*. (μτφ. Πολυκάρπου, Π.) Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος (1979).
- Θανασούλας, Α. (2020-2021). *Θεατρική Γραφή στην Εκπαίδευση*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος.
- Ιωσηφέλης, Π. (2020-2021). *Κινηματογραφική και τηλεοπτική γραφή στην εκπαίδευση*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος.
- Kallas- Καλογεροπούλου, Χ. (2006). *Σενάριο. Η τέχνη της επινόησης & της αφήγησης στον κινηματογράφο. [66 ασκήσεις και 1 μέθοδος]*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Καλογήρου, Τ., «Lector Ludens: η ανάγνωση ως παιχνίδι / παιχνίδια της ανάγνωσης». Πρακτικά Συνεδρίου *Η Λογοτεχνία σήμερα. Όψεις, αναθεωρήσεις, προοπτικές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. 2004: 128-133.
- Καρακίτσιος, Α. (2011). Φιλαναγνωσία... Φανατική συνήθεια. Στο: Αρτζανίδου, Ε., Γούλης, Δ., Γρόσδος, Σ., Καρακίτσιος, Α., *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυχώσεις* (σ.19-55). Αθήνα: Gutenberg.
- Καρακίτσιος, Α. (2013). *Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και Δημιουργική Γραφή*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Κιοσσές, Σ. (2018). *Εισαγωγή στη δημιουργική ανάγνωση και γραφή του πεζού λόγου. Η συμβολή της αφηγηματολογίας*. Αθήνα: Κριτική.
- Κοκκινάκη, Φ. (2006). *Κοινωνική Ψυχολογία*. Εισαγωγή στη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς. Αθήνα: Τυπωθήτω- Δαρδανός.
- Κορίνης, Τ.,(χ.η.). *Ο πεντάλογος του σεναρίου*. Σημειώσεις από ένα Master Class. Ένωση Σεναριογράφων Ελλάδος. Ανακτήθηκε από: <https://senariografoi.gr/gr/news/members-posts/i511/>
- Κρομυάδου, Χ., Λιούζα, Κ., Σεϊτανίδου, Δ. (2018). Η μεγάλη, η μικρή και η διαδραστική «οθόνη»: Πώς επιδρούν στις αναγνωστικές συνήθειες των εφήβων; Στο: Αποστολίδου, Β., Κόκορης, Δ., Μπακογιάννης, Μ.Γ., Χοντολίδου, Ε. (Επιμ.) *Λογοτεχνική ανάγνωση στο σχολείο & στην κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg (223-233).
- Κωτόπουλος, Τρ. (2019-2020). *Ιστορία και θεωρία της Λογοτεχνίας*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος.

- Κωτόπουλος, Τ. (2012). Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής. *KEIMENA για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Ανακτήθηκε από: <http://users.uowm.gr/tkotopou/index.php/8-greek-language/145-publication-034>
- Κωτόπουλου, Τ. (χ.η.α). *Αντί εισαγωγικών*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος Ιστορία και θεωρία της Λογοτεχνίας.
- Κωτόπουλου, Τ. (χ.η.β). *Η Γνωριμία με τους Μυθοπλαστικούς Χαρακτήρες*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις.
- Κωτόπουλος, Τ., Βακάλη, Α. (2017). *Τι βαθμό πήρες στη Δημιουργική Γραφή; Στο «Σύγχρονες Τάσεις και Πρακτικές στη Διαχείριση της Σχολικής Τάξης»*. 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΕΑΔ, Δράμα, Ελλάδα. 24- 25 Νοεμβρίου. Ανακτήθηκε από: https://767a001c-df77-48c4-8e07fc16b71adbec.filesusr.com/ugd/c113d1_9fbef73b0c484bc496894ed4434e9048.pdf
- Lajos, E. (1960) *The Art of Dramatic Writing*. New York: A TOUCHSTONE BOOK. Simon & Schuster Lightfoot, C, Cole, M., Cole S.R. (2014) Μπαμπλέκου, Ζ. (Επιμ.). *Η ανάπτυξη των παιδιών* (μτφ. Κουλεντιανού, Μ.). Αθήνα: Gutenberg. (έτος έκδοσης πρωτοτύπου 2009).
- Μουλά, Ε., Κ, Μαλαφάντης, Κ.,Δ., (2019). Νέοι μιντιακοί γραμματισμοί εκπαιδευτικών ως προγνωστικός παράγοντας για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της λογοτεχνίας. Στο: *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*. Τόμος 36. Τεύχος 68.
- McKee, R.(2017). *Το σενάριο. Ουσία, δομή, ύφος και βασικές αρχές*. Στεφανή, Ε. (Επιμ.), (μτφ. Καλοκύρης, Α.). Αθήνα: Πατάκης.
- Newby, H.T., Stepich, A.D., Lehman,D.J., Lehman, D.,J., Rusell, D.,J. (2009). Ντρενογιάννη, Ε. (Επιμ.) *Εκπαιδευτική Τεχνολογία για Διδασκαλία και Μάθηση*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο (έτος έκδοσης πρωτοτύπου 2006).
- Παπαντωνάκης, Γ. Κωτόπουλος Τ.Η (2011). *Σκηνικό - Χαρακτήρες – Πλοκή. Διαβάζοντας ένα λογοτεχνικό κείμενο για παιδιά και νέους*. Αθήνα: Ίων.
- Παπαργυρίου, Ε. (2018). Η συμμετοχική φύση της λογοτεχνικής ανάγνωσης στο Facebook. Στο: Αποστολίδου, Β., Κόκορης, Δ., Μπακογιάννης, Μ.Γ., Χοντολίδου,Ε. (Επιμ.) *Λογοτεχνική ανάγνωση στο σχολείο & στην κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg (234-247).
- Πέρσου, Α. (2012). *Όσκαρ Ουαϊλντ, 99 Μαθήματα σοφίας για μια ευτυχισμένη ζωή εδώ και τώρα*. (μτφ: Σπερελάκη Τ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Πετρίδης, Σ. (2018) *Βασικές Αρχές Τηλεοπτικής Αφήγησης*, Σενάριο (VII) Πανεπιστημιακό μάθημα. Τμήμα Κινηματογράφου. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε από: http://filmauthscreenwriting.weebly.com/uploads/4/3/5/3/43531319/13_Αντύρωες_2.pdf

- Σκοπετέας, Ι. (2015). *Η δημιουργία της μυθοπλαστικής αφήγησης και τα Είδη των κινηματογραφικών ταινιών*. Αθήνα: Κάλλιπος. Ανακτήθηκε από https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/5729/1/0_master_document.pdf
- Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή. Οδηγίες Πλεύσεως*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων. Ανακτήθηκε από <https://www.openbook.gr/dimiourgiki-grafi/>
- Στανισλάβσκι, Κ. (2006). *Ένας ηθοποιός δημιουργείται*. Βαχλιώτης, Χ. (Επιμ.), (μτφ. Αγγέλου, Ν.). Αθήνα: Γκόνη (έτος έκδοσης πρωτοτύπου 1959).
- Segar, L. (1990). *Creating unforgettable characters. A practical guide to character development in: films, Tv series, advertisements, novels & short stories*. Macmillan Publishers.
- Vogler, C. (2007.) *The Writer's Journey. Mythic structure for writers (3rd ed)*. Studio City. CA: Michael Wiese Productions.

Διπλωματικές Εργασίες

- Αλεξοπούλου, Μ. (2017). *Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στη διδασκαλία της λογοτεχνίας: Μελέτη των διδακτικών σεναρίων λογοτεχνίας για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση του διαδικτυακού τόπου «Πρωτέας» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: <https://ikee.lib.auth.gr/record/295940/files/GRI-2018-20986.pdf>
- Γιαβάση, Ε. (2019). *Σημειολογήσεις του Αντιήρωα στη Λογοτεχνία: Οι εφαρμογές τους στην περίπτωση του Γιάννη Σκαρίμπα* (Διπλωματική εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα. Ανακτήθηκε από: https://apothesis.eap.gr/bitstream/repo/40983/1/500927_GIABASIH_EIPHNIH.pdf
- Μήτσελος, Α. (2019). *Η Δημιουργική Γραφή στη δευτεροβάθμια λυκειακή εκπαίδευση: σχεδιάζοντας δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με στόχο την πρόσκτηση γλωσσικών και κοινωνικο- πολιτισμικών δεξιοτήτων*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα. Ανακτήθηκε από: https://apothesis.eap.gr/bitstream/repo/40950/1/501764%20_MHTSELOS_ALEXANΔP_OS.pdf..pdf
- Πεδικάρη, Μ.Ε. (2017). *Ο κινηματογραφικός χαρακτήρας: Μια διδακτική πρόταση για τη δημιουργική γραφή σεναρίου μέσω δραματικών ασκήσεων*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα. Ανακτήθηκε από: <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/28164/1/M.E.%20ΠΕΔΙΚΑΡΗ%20ΟΜΗΛΙΑ-ΕΛΕΝΗ%202017.pdf>

Διατριβές

Βακάλη, Α. (2014). *Η παραγωγή γραπτού λόγου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μετά το 1975: Από την Έκθεση στη Δημιουργική Γραφή*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα. Ανακτήθηκε από: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/34653>

Σταυρογιαννοπούλου, Ε. (2021). *Τα διηγήματα στα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Αφηγηματολογική προσέγγιση των μυθολογικών χαρακτήρων*. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία. Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα. Ανακτήθηκε από: <https://freader.ekt.gr/eadd/index.php?doc=49009&lang=el>

Σχολικά Εγχειρίδια

Δρακόπουλος, Δ., Ναστούλης, Κ., Ρώμας, Χ.Γ. (χ.η.). *Σοφοκλέους Αντιγόνη. Θουκυδίδη. Περικλέους Επιτάφιος*. Β' Γενικού Λυκείου. Γενική Παιδείας. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2746/Antigoni-Perikleous-Epitafiles_B-Lykeiou_html-empl/indexa_02.html

Κολιόπουλος, Ι., Σβολόπουλος, Κ., Χατζηβασιλείου, Ε., Νημάς, Θ., Σχολινάκη-Χελιώτη, Χ.(χ.η.). *Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου* (από το 1815 έως σήμερα). Κεφάλαιο ΣΤ, 6. Η Ελλάδα εως το 1974. Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/5307/Istoria_G-Lykeiou_html-apli/index6_6.html

Παρίσης, Ι., Παρίσης, Ν. (χ.η.) *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων* (Γυμνασίου-Λυκείου). ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4716/Lexiko-Logotechnikon-Oron_Gymnasiou-Lykeiou_html-apli/index20.htm

Συνεντεύξεις

Τσαμπάνη, Μ., Καλκόβαλης, Π. στο μάθημα «Πολυμεσικές και Δικτυακές Εφαρμογές Δημιουργικής Γραφής» (1/12/2020). Τμήμα Νηπιαγωγών. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Persil Greece. Συνεντεύξεις ενδυματολόγων. Ανακτήθηκε από: <https://www.youtube.com/channel/UCs0c03iFo9hIVSvY586WTbw>

BUZZ: Συνέντευξη με τους συντελεστές της σειράς Έτερος Εγώ - Σεζόν 6 - Επεισόδιο 13 | COSMOTE TV. Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=icoNx5Fue7Y&list=PLUwawONXJSW27aLYjLG4vupKYBLZEBJdp&index=58&t=302s&ab_channel=COSMOTETV

Δικτυογραφία

Alpha Tv. Web-tv: Κωμικές σειρές. Ανακτήθηκε από: <https://www.alphatv.gr/web-tv/>

Art Institute Chicago. Nighthawks. Ανακτήθηκε από:
<https://www.artic.edu/artworks/111628/nighthawks>

Δανιήλ, Ι., *Αρχαία ελληνική τραγωδία*. Ανακτήθηκε από: Αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία. https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/ancient_greek/encyclopedia/tragedy/page_015.html?prev=true

Digea. *Η τηλεόραση στο χρόνο*: <https://www.digea.gr/238/article/1417/I-tileorasi-sto-xrono/el>

Edward Hopper. Paintings, Biography, and Quotes. *Compartment C Car*. Ανακτήθηκε από:
<https://www.edwardhopper.net/compartment-c-car.jsp>

eSOS.gr. (21/07/2021) *Πρόεδρος ΙΕΠ: Πως θα λειτουργήσει το πολλαπλό βιβλίο στα σχολεία και η διαδικασία έκδοσης του*. Ανακτήθηκε από:
<https://www.esos.gr/arthra/73833/proedros-iep-pos-tha-leitoyrgisei-pollaplo-vivlio-sta-sholeia-kai-i-diadikasia-ekdosis>

Gallerie Accademia Venezia. Ανακτήθηκε από: <https://www.gallerieaccademia.it/en/descent-cross-0>

Greek-movies: Εθνική Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: <https://greek-movies.com/series.php?s=778>

Η Μηχανή του Χρόνου: CINE STORIES «Η συγκλονιστική σκηνή με το κοριτσάκι που φορούσε κόκκινο παλτό στη “Λίστα του Σίντλερ”. Τι απέγινε η μικρή που υποδύθηκε τον ρόλο; Η πραγματική κοπέλα ήταν συγγενής του Πολάνσκι και επέζησε (βίντεο)...». Ανακτήθηκε από: <https://www.mixanitouxronou.gr/i-sigklonistiki-skini-me-to-koritsaki-pou-forouse-kokkino-palto-sti-lista-tou-sintler-ti-apegine-i-mikri-pou-ipodithike-to-rolo-i-pragmatiki-kopela-itan-singenis-tou-polanski-ke-epezise-vinteo/>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Νέα Προγράμματα Σπουδών. *Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας στις Α', Β' και Γ' τάξεις Λυκείου*. Ανακτήθηκε από: <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>

Λεωνίδας, Μ. (25.10.2021). *Η διάνοια του Πάμπλο Πικάσο μέσα από 5 ζωγραφικά του έργα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.2020mag.gr/culture/3005-i-dianoia-tou-pamplo-pikaso-mesa-apo-5-zografika-tou-erga>

In.gr. (20 Μαΐου 2021). *Άγριες Μέλισσες: Το συγκινητικό «αντίο» μετά το θάνατο του Αλέξη Γραμματικού*. Ανακτήθηκε από: <https://www.in.gr/2021/05/20/life/agries-melisses-sygkinitiko-antio-meta-thanato-tou-aleksi-grammatikou/>

Mega Tv. Αρχείο: Mega Classics. Ανακτήθηκε από:
<https://www.megatv.com/tag/archive/?stID=10>

Newsbeast. *Το Καφέ της Χαράς: Οι «κομμένες» σκηνές σεξουαλικής παρενόχλησης εκνεύρισαν Χατζήσοφια – Ρώμα*. (08/2/2021). Ανακτήθηκε από:
<https://www.newsbeast.gr/media/arthro/7084392/to-kafe-tis-charas-oi-kommenes-skin-sexoualikus-parenochlisis-pou-eknevrisan-chatzisofia-roma>

Pierre Auguste Renoir. *The Complete Works*. “Luncheon Of The Boating Party”.
 Ανακτήθηκε από: <https://www.pierre-auguste-renoir.org/Luncheon-Of-The-Boating-Party.html>

Podcast, Soundis. «Άγριες Μέλισσες». Χαρίτος, Λ. Ανακτήθηκε από:
<https://soundis.gr/podcasts/agries-melisses/>

St. Albert's Catholic Chaplaincy. Edinburgh. *Caravaggio's Death Of The Virgin*.
 Ανακτήθηκε από: <https://scotland.op.org/caravaggios-death-of-the-virgin/>

The Internet Movie Script Database (IMSDb). Ανακτήθηκε από: <https://imsdb.com>

The University of Iowa. *Writer's Workshop History*:
<https://writersworkshop.uiowa.edu/about/about-workshop/history>

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. 11-11-21 . *Νέα Προγράμματα Σπουδών στο σχολείο: νέο περιεχόμενο, ψηφιακή διάσταση, στο επίκεντρο οι μαθητές*. Ανακτήθηκε από: <https://www.minedu.gov.gr/ypapegan/anakoinoseis/50649-11-11-21-parousiasi-tis-ypourgoy-nikis-kerameos-ton-neon-programmaton-spoudon-3>

ΦΕΚ. (27/6/2011), τεύχος Δεύτερο, Αρ. Φύλλου 1562. Ανακτήθηκε από:
http://www.et.gr/idoocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wFYAFdDx4L2G3dtvSoClrL8oegNIWStPL_nMRVjyfnPUeJInJ48_97uHrMts-zFzeyCiBSQOpYnTy36MacmUFCx2ppFvBej56Mmc8Qdb8ZfRjqZnsIAdk8Lv_e6czmhEembNmZCMxLMtTflllQxgLnPtA4r5wmPJHl3C6N_Ff-xqi355ZK8M1Lh

Φωτόδεντρο. *Τόποι εξορίας και πολιτικοί εξόριστοι στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από:
<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/6545>

Ψηφιακό Μουσείο Μακρονήσου. Ανακτήθηκε από: <https://www.makronissos.org>